ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KARAYOLU İLE EŞYA TAŞIMALARINDA TAŞIMA VE TESLİM ENGELLERİ

Yasemin AŞLAR ÜÇYILDIZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hayrettin ÇAĞLAR

DOKTORA TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

HAZİRAN 2022

ankara
İBM

KARAYOLU İLE EŞYA TAŞIMALARINDA TAŞIMA VE TESLİM ENGELLERİ

Yasemin AŞLAR ÜÇYILDIZ

DOKTORA TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yasemin AŞLAR ÜÇYILDIZ

02/06/2022

KARAYOLU İLE EŞYA TAŞIMALARINDA
TAŞIMA VE TESLİM ENGELLERİ
(Doktora Tezi)

Yasemin AŞLAR ÜÇYILDIZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Haziran 2022

ÖZET

Taşımanın ya da teslimin sözleşmeye uygun bir şekilde gerçekleştirilmesine engel teşkil eden durumlar, taşıma hukuku terminolojisinde *"taşıma ve teslim engeli"* olarak adlandırılmıştır. Müessesenin önemine binaen TTK'nın 869. ve CMR'nin 14 ilâ 16. hükümlerinde, karayolu ile eşya taşımalarında taşıma ve teslim engellerine ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Taşıma hukuku alanında gerçekleşen bu ifa engellerinin varlığı hâlinde, taşıyıcıya bazı yükümlülükler yüklenmiştir. Bu yükümlülüklerin karşılığında da riziko alanı ilkesi çerçevesinde birtakım istem hakları tanınmıştır.

Bilim Kodu : 51501
Anahtar Kelimeler : Taşıma engeli, teslim engeli, riziko alanı, nötr alan, ifa engeli.
Sayfa Adedi : 283
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hayrettin ÇAĞLAR

CARRIAGE AND DELIVERY OBSTACLES
IN GOODS TRANSPORT BY ROAD
(Ph. D. Thesis)

Yasemin AŞLAR ÜÇYILDIZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
June 2022

ABSTRACT

The situations that prevent the carriage or delivery from being carried out in accordance with the contract are named as *"carriage and delivery obstacles"* in the transport law terminology. Due to the importance of the institution, detailed regulations regarding carriage and delivery obstacles in goods transport by road are included in the 869th provisions of the TCC and the 14th and 16th articles of the CMR. In the presence of these obstacles to performance in the field of transportation law, some obligations are imposed on the carrier. In return for these obligations, certain claims have been granted within the framework of the risk area principle.

Science Code	:	51501
Key Words	:	Carriage Obstacle, Delivery Obstacle, Risk area, neutral area, barier to performance.
Page Number	:	283
Supervisor	:	Prof. Dr. Hayrettin ÇAĞLAR

TEŞEKKÜR

Tez yazmak, düştüğün çok derin, karanlık bir çukurdan sırtında bilgi heybesi ile adım adım gün ışığına çıkmak gibi uzun ve yorucu bir yolculuktur çoğu zaman. Bu yolculukta beni yalnız bırakmayan ve yoluma ışık tutan canım aileme ve çok kıymetli hocalarıma minnetimi sunmak isterim.

Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışma, 02.06.2022 tarihinde Prof. Dr. Rıza Ayhan başkanlığında, Prof. Dr. Hayrettin Çağlar, Prof. Dr. Mehmet Özdamar, Doç. Dr. Mehmet Çelebi Can ile Dr. Öğr. Üyesi Nurdan Orbay Ortaç'tan oluşan değerli jüri önünde savunulmuş ve oybirliği ile başarılı bulunmuştur.

Öncelikle her konuda beni destekleyen ve arkamda olan tez danışmanım Prof. Dr. Hayrettin Çağlar'a tezime ve akademik hayatıma sağladığı tüm katkılar için teşekkür ederim. Kıymetli yardımlarını ve vaktini hiçbir zaman benden esirgemeyen, değerli görüşleri ile tezime büyük katkı sağlayan çok kıymetli hocalarım, Prof. Dr. Rıza Ayhan'a ve Prof. Dr. Mertol Can'a tüm emekleri için minnettar olduğumu belirtmek isterim. Tez jürimde bulunan ve kıymetli fikirleri ile tezimin zenginleşmesini sağlayan Hocalarım Prof. Dr. Mehmet Özdamar'a, Doç. Dr. Mehmet Çelebi Can'a ve Dr. Öğr. Üyesi Nurdan Orbay Ortaç'a katkıları için çok teşekkür ederim.

Yıllarca asistanı olduğum, her konuda yardım ve desteklerini arkamda hissettiğim, hayata dair önerileri ile yolumu aydınlatan kıymetli Hocam Doç. Dr. Kürşat Göktürk'e ve dostluğu ile hayatıma anlam katan Dr. Öğr. Üyesi Esra Kaşak'a her şey için çok teşekkür ederim. Bakir alanlarda yapılan çalışmaların o alanda çalışan kişiler için ne kadar değerli olduğunu bilen biri olarak, kıymetli eserleri ile Taşıma Hukuku alanında çalışanların yolunu aydınlatan ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Hocam olan Prof. Dr. Sabih Arkan'a bu alandaki akademik çalışmaları ile pusulamı oluşturmamda sağladığı katkılar için ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmamın büyük bir kısmını Almanya'nın Berlin ve Erlangen şehirlerinde tamamlamış bulunmaktayım. 2214/A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programından yararlanma şansını bana vererek yurt dışında araştırma masraflarımı finanse eden TUBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı'na ve değerli çalışanlarına çok teşekkür ederim. Tez çalışmalarımı yürütmek için bulunduğum Humboldt-

Universität zu Berlin'de benden yardımlarını esirgemeyen Professor Dr. iur. Gregor Bachmann'a teşekkür borçluyum. Ayrıca Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg'te bana yardımcı olan Prof. Dr. Ali Yarayan hocama tüm destekleri için çok teşekkür ederim. Almanya'da taşıma hukuku alanının en kıymetli hocalarından biri olan Prof. Dr. Ingo Koller'e yazdığı onlarca akademik çalışma için minnettar olduğumu ve kendisine hayranlık duyduğumu belirtmek isterim.

Yalnızca tez serüveninde değil, yaşam serüveninde de beni her konuda destekleyen, her daim yanımda olan, evlatları olma şansına sahip olduğum için minnet duyduğum, güzel annem Esma Aşlar ve canım babam İlyas Aşlar'a hayatıma kattıkları iyiye ve güzele dair her şey için çok teşekkür ederim. Doktora tezimi bitirmem için sabırsızlıkla bekleyen ve hayatın her evresinde bana nefes olan canım kız kardeşim Derya Aşlar Edis'e teşekkür ederim.

Sabır ve fedakârlık gerektiren bu zorlu doktora sürecinde ve yaşamın her anında en büyük destekçim olan, elimi hiç bırakmayan, sevgisi ve ilgisi ile güç bulduğum can yoldaşım, hayat arkadaşım, kıymetli eşim Himmet Üçyıldız'a tüm destekleri ve hayatımdaki varlığı için çok teşekkür ederim. Bu süreç sensiz nasıl geçerdi bilmiyorum, iyi ki varsın.

Yasemin AŞLAR ÜÇYILDIZ

Ankara, Haziran 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **İV**
ABSTRACT ..... **V**
TEŞEKKÜR ..... **Vİ**
İÇİNDEKİLER ..... **Vİİİ**
KISALTMALAR ..... **Xİİİ**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

TAŞIMA SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI VE İFA AŞAMALARI

I. YÜKLEME ÖNCESİ 5
A. Eşya Taşıma Sözleşmesinin Yapılması 5
1. Sözleşmenin Esaslı Unsurları 6
2. Sözleşmenin Tarafları ve İlgili Kişiler 9
3. Sözleşmenin Hukuki Niteliği 13
a. Rızai Sözleşme 14
b. Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme 15
c. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme 15
B. Taşıma Sözleşmesinin İş Görme Sözleşmeleri ile İlişkisi 17
C. Taşıma Senedinin Düzenlenmesi 22
D. Refakat Belgelerinin ve Gerekli Bilgilerin Verilmesi 25
E. Eşyanın Taşıyıcı Tarafından Teslim Alınması 29
II. YÜKLEME 31
A. Yükleme ile Yükümlü Olan Kişi 31
B. Yükleme Süresi 33
III. YÜKLEME SONRASI 34
A. Taşıma 34
B. Teslim 36
C. Boşaltma 38
1. Boşaltma ile Yükümlü Olan Kişi 38
2. Boşaltma süresi 39
3. Teslim ile Boşaltma Arasındaki İlişki 41

İKİNCİ BÖLÜM

TAŞIMA VE TESLİM ENGELİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER, TAŞIMA VE TESLİM ENGELİNİN ŞARTLARI, GENEL İFA ENGELLERİ İLE İLİŞKİSİ

I. TAŞIMA VE TESLİM ENGELİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER 43
A. Türk Ticaret Kanunu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler 43
B. CMR Konvansiyonu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler, CMR'nin Uygulanma Koşulları ve Bu Düzenlemelerin TTK ile Karşılaştırılması 46

1. CMR Konvansiyonu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler ve CMR'nin Uygulanma Koşulları 46
2. CMR'deki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemelerin TTK ile Karşılaştırılması 48
C. Mehaz Alman Ticaret Kanunu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler ve Bu Düzenlemelerin TTK ile Karşılaştırılması 51
1. Alman Ticaret Kanunu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler 52
2. Alman Ticaret Kanunu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemelerin TTK ile Karşılaştırılması 54
II. TAŞIMA ENGELİ 56
A. Genel Olarak 56
B. Taşıma Engelinin Şartları 58
1. Engelin Eşyanın Teslim Yerine Ulaşmasından Önce Ortaya Çıkması veya Anlaşılması 58
2. Taşımanın Sözleşmeye Uygun Olarak Gerçekleştirilememesi 62
C. Borçlar Hukukundaki İfa Engelleri Müessesesinin Taşıma Hukukundaki Engeller Bakımından Değerlendirilmesi 69
1. İfa İmkânsızlığı 69
a. Objektif-Sübjektif İmkânsızlık 69
b. Başlangıçtaki-Sonraki İmkânsızlık 72
2. Gecikme ve Temerrüt 75
a. Gecikme 75
b. Temerrüt 75
aa. Taşıma Sözleşmesinde Süre Kararlaştırılmamışsa 76
bb. Nispi ve Mutlak Kesin Vadeli İşlemler 77
3. Sözleşmenin Müspet İhlâli ve Kötü İfa 79
4. İşlem Temelinin Çökmesi 82
D. İstisnaî Hâller: Geçici ve Kısmi Engel Meselesi 87
1. Geçici Engel 88
2. Kısmi Engel 89
E. CMR Hükümlerine Göre Taşıma Engeli 90
III. TESLİM ENGELİ 97
A. Genel Olarak 97
B. Teslim Engelinin Şartları 99
1. Engelin Eşyanın Teslim Yerine Ulaşmasından Sonra Ortaya Çıkması 99
2. Teslimin Sözleşmeye Uygun Olarak Gerçekleştirilememesi 100
a. Gönderilenin İradesinden Kaynaklanmayan Engeller 101
b. Gönderilenin İradesinden Kaynaklanan Engeller 107
aa. Kabulden Kaçınma 107
bb. Ödemeden Kaçınma 112
C. CMR Hükümlerine Göre Teslim Engeli 113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAŞIMA VE TESLİM ENGELİ HÂLİNDE TAŞIYICININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. TAŞIYICININ ENGELİ AŞMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ 119
A. Engeli Aşma Yükümlülüğünün Önceliği 119
B. Engeli Aşma Yükümlülüğünün Sınırları 120
1. Taşıyıcıyı Sorumluluktan Kurtaran En Yüksek Özen Ölçütünün Kıyasen Uygulanması (TTK m. 876, CMR m. 17) 121
2. Ekonomik Kıstaslara Göre Belirlenmesi 122
3. İşlem Temelinin Çökmesi Teorisine Göre Belirlenmesi (TBK m. 138) 123
4. Makul Taşıma Süresinin Belirlenmesine İlişkin Özenli Taşıyıcı Ölçütünün Kıyasen Uygulanması (TTK m. 873, CMR m. 19) 124
5. Kanaatimiz 125
II. TAŞIYICININ TALİMAT ALMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ 127
A. Talimat Hakkının Hukuki Niteliği 128
B. Talimat Alma Yükümlülüğü Açısından Esas Alınacak Zaman ... 131
1. Taşıma Engeli Hâlinde 131
2. Teslim Engeli Hâlinde 133
C. Talimat Verme Hakkına Sahip Olan Kişiler 135
1. Kural 135
a. Gönderenin Talimat Verme Hakkı 135
b. Gönderilenin Talimat Verme Hakkı 137
2. İstisnalar 139
a. Tasarruf Hakkının Gönderene İntikal Etmesi 139
b. İbraz Kaydı ve İbrazın Kanunen İhmali 141
3. Özel Durumlar 145
a. Farklı Anlaşmalar 145
b. Eşyanın Üçüncü Bir Kişiye Teslim Edilmesi Yönünde Talimat Verilmesi Hâlinde Talimat Verme Hakkının Kime Ait Olduğu Meselesi 146
c. Eşyanın Bir Kısmının Teslim Yerine Ulaşması Durumu 147
D. Talimat Hakkının Kullanılması 149
E. Talimat Hakkının İçeriği 151
F. Talimat Hakkının Sınırları 157
1. Talimatın Yerine Getirilmesinin İmkânsız Olması 159
2. Talimatın Beklenebilirlik Sınırlarını Aşması 159
a. Taşıyıcının İşletmesi İçin Sakıncalı Olması 162
b. Diğer Gönderenlerin ve Alıcıların Gönderileri İçin Zarar Tehdidi Oluşturması 166
c. Eşyanın Bölünmesine Yol Açması 168
3. Üçüncü Kişinin Gönderilen Olarak Talimat Vermesine İlişkin Kanunî Sınırlama 169
G. İspat Yükü 170
III. TEDBİR ALMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ 171
A. Şartları 172

1. Uyulması Gereken Talimatların Uygun Süre İçerisinde Alınamaması 172
a. Uyulması Gereken Talimatların Alınamaması 173
b. Uygun Sürenin Tayini 174
2. Verilen Talimatın Bağlayıcı Olmaması 177
B. Tedbir Almada "Tasarruf Hakkı Sahibinin Menfaatine En İyi Görünen Tedbir" Kıstası 178
C. Hukuka Uygun Tedbirler 180
D. Alınabilecek Tedbirler 183
1. Boşaltma ve Saklama 183
2. Boşaltma ve Saklanması İçin Üçüncü Kişiye Tevdi Etme 186
3. Geri Taşıma 187
4. Boşaltma ve Sattırma 188
a. Şartlar 189
aa. Bozulabilecek Malın Varlığı 190
bb. Eşyanın Durumunun Satışı Haklı Kıldığı Diğer Durumlar .. 191
cc. Giderlerin Malın Değerine Göre Makul Oranda Olmaması . 191
b. Satış Usulü 193
5. Eşyanın İmha Edilmesi 196
E. Tedbir Almanın Taşıma Sözleşmesi Açısından Hukuki Sonuçları .. 197
1. Boşaltma ile Taşımanın Sona Ermesi 198
2. Eşyayı Boşaltmayı İçermeyen Tedbirlerin Alınması Hâlinde Taşımanın Devam Etmesi 200
F. İspat Yükü 201

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RİZİKO ALANI İLKESİ VE TAŞIYICININ İSTEM HAKLARI

I. RİZİKO ALANI İLKESİ VE ENGELİN KİMİN RİZİKO ALANINDAN KAYNAKLANDIĞI MESELESİ 203
A. Riziko Alanı İlkesine İlişkin Esaslar 203
B. Riziko Alanı İlkesi ile Taşıma ve Teslim Engeli İlişkisi 206
C. Engel Sebebinin Kimin Riziko Alanından Kaynaklandığı Meselesi…… 208
1. Taşıyıcının Riziko Alanına Giren Bir Nedenden Kaynaklanan Engeller 208
2. Gönderenin Riziko Alanına Giren Bir Nedenden Kaynaklanan Engeller 210
3. Nötr Alana Giren Engeller 212
II. TAŞIYICININ İSTEM HAKLARI 214
A. Talimatın Alındığı Hâllerde Giderlerin Karşılanması ile Uygun Bir Ücret ve Avans Ödenmesi Talebi (TTK m. 869/1 Atfıyla 868/1) 216
1. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanmaması Hâlinde 218
a. Giderlerin Karşılanması 219
b. Uygun Bir Ücret Ödenmesi 223
c. Avans Ödenmesi 225

2. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanması Hâlinde…. 226
B. Talimatın Alınamadığı Hâllerde Giderlerin Karşılanması ve Uygun Bir Ücret Ödenmesi Talebi (TTK m. 869/4) 227
1. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanmaması Hâlinde…. 228
a. Giderlerin Karşılanması 228
b. Uygun Bir Ücret Ödenmesi 229
2. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanması Hâlinde…. 231
C. Eşya İçin Yapılan Giderlerin Karşılanması Talebi (TTK m. 870/1) 232
1. Kapsamı ve Şartları 232
2. TTK m. 869/1, 4 ile TTK m. 870/1 Hükümleri Arasındaki İlişki 235
D. Mesafe Ücreti Talebi (TTK m. 870/2) 237
1. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanmaması Hâlinde 237
a. Kapsamı ve Şartları 237
b. TTK m. 870/2 ile TTK m. 869/1, 4 Hükümleri Arasındaki İlişki 241
2. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanması Hâlinde 244
E. Gecikme Bedeli Talebi (TTK m. 870/3) 246
1. Kapsamı ve Şartları 246
2. TTK m. 870/3 ile TTK m. 869/1, 4 Hükümleri Arasındaki İlişki 247
F. Zararların Karşılanması Talebi (TTK m. 864) 249
G. İspat Yükü 249
SONUÇ 251
KAYNAKÇA 259
ÖZGEÇMİŞ 281

KISALTMALAR

Abs.	Absatz
a.F.	alte Fassung
AGNB	Allgemeine Beförderungsbedingungen für den gewerblichen Güternahverkehr mit Kraftfahrzeugen
AJP	Aktuelle Juristische Praxis (Dergi)
Allg.	Allgemeine
Alm.	Almanca
Anh.	Anhang
Anm.	Anmerkung
Art.	Artikel
Aufl.	Auflage
Batider	Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Dergisi
BB	Betriebs-Berater (Dergi)
Bd.	Band
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BGBl.	Bundesgesetzblatt
BGH	Bundesgerichtshof (Alman Federal Mahkemesi)
BGHZ	Die Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
BinSchG	Gesetz betreffend die privatrechtlichen Verhältnisse der Binnenschiffahrt
BinSchR	Binnenschiffahrtsrecht
Bkz.	Bakınız
BR	Bundesrat
BT	Deutscher Bundestag

c.	cümle
C.	Cilt
CIM	Convention internationale concernant le transport des marchandises par chemin de fer
CMR	Convention relative au contrat de transport international de marchandises par route
DB	Der Betrieb (Dergi)
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Diss.	Dissertation
dpn.	Dipnot
E.	Esas (Yargıtay kararları için)
EBK	818 sayılı Borçlar Kanunu
eTTK	6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
E.T.	Erişim tarihi
ETL	European Transport Law
ETR	European Transport Law (Dergi)
EVO	Eisenbahn-Verkehrsordnung
f.	fıkra
ff.	und fortfolgende
Fr.	Fransızca
FS	Festschrift
GG	Grundgesetz
GüKG	Güterkraftverkehrsgesetz
HAVE	Haftung und Versicherung (Dergi)
HD.	Hukuk dairesi

HGB	Handelsgesetzbuch
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Hrsg.	Herausgeber
İBK	İçtihadı Birleştirme Kararı
İng.	İngilizce
İÜHFM.	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
JW	Juristische Wochenschrift
K.	Karar (Yargıtay kararları için)
Karş.	Karşılaştırınız
Komm	Kommentar
Kpt.	Kapitel
KTK	4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu
KVO	Kraftverkehrsordnung (TRG ile yürürlükten kaldırılmıştır)
LG	Landgericht
m.	madde
MDR	Monatszeitschrift für Deutsches Recht (Dergi)
MÜ	Montrealer Übereinkommen
MÜHF – HAD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
MüKoHGB	Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch
N.	Numara
n.F.	neue Fassung
Nr.	Nummer
NJW	Neue Juristische Wochenschrift (Dergi)

NJW-RR	Neue Juristische Wochenschrift Rechtsprechungs-Report Zivilrecht (Dergi)
OK	Online Kommentar
OLG	Oberlandesgericht (Eyalet Yüksek Mahkemesi)
OR	Obligationenrecht
pVV	positive Vertragsverletzung (§ 280 I BGB)
RdTW	Recht der Transportwirtschaft (Dergi)
RegEntw.	Regierungsentwurf
RG	Reichsgericht
R.G.	Resmî Gazete
RGZ	Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen
RIW	Recht der Internationalen Wirtschaft (Dergi)
Rn.	Randnummer
s.	sayfa
S.	Sayı
SÜHFD	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TranspR	Transportrecht (Dergi, Yıl, Sayfa)
TRG	Gesetz zur Neuregelung des Fracht-, Speditions- und Lagerrechts (Transportrechtsreformgesetz)
TTK	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
Urt.	Urteil
V.	Volume
vb.	ve benzeri

vd.	ve devamı
VersR	Versicherungsrecht (Dergi)
www	World Wide Web
ZPO	Zivilprozessordnung

GİRİŞ

Taşıma ve teslim engelleri, taşıma veya teslim sürecinin olağan akışında devam edemediği; birtakım aksaklıklar sebebiyle, sözleşmeye uygun bir şekilde gerçekleştirilemediği durumları ifade eder. Savaş, terör saldırıları, olağanüstü hava olayları, karantina uygulamaları gibi olgular, taşıma alanında gerçekleşmesi muhtemel engel sebepleridir. Konunun önemine binaen, ulusal ve uluslararası mevzuatta müesseseye ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerde esas itibariyle, engel ile karşılaşan taşıyıcının yükümlülükleri ile bu ek yükümlülükler nedeniyle ileri sürebileceği istem hakları hükme bağlanmıştır. COVID-19 pandemisi ve Ukrayna-Rusya savaşı gibi olumsuz güncel gelişmeler neticesinde *«taşıma ve teslim engelleri»* müessesesi, bu dönemde dünya çapında fazlasıyla karşılık bulmuştur. Özellikle COVID-19 salgınının önlenmesi amacıyla uygulanan ithalat-ihracat yasakları, sınırların kapatılması, transit geçitlerin engellenmesi gibi tedbirler sebebiyle, küresel çapta taşıma veya teslim engelinden kaynaklı çok fazla uyuşmazlık yaşandığını söylemek yanlış olmaz.

Son yıllarda ulusal ve uluslararası kara taşımacılığında çok geniş bir uygulama alanı bulan ve birçok sorunu içinde barındıran taşıma ve teslim engelleri konusu, esas itibariyle Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde incelenmiş olup, yeri geldikçe CMR ve mehaz Alman Ticaret Kanunu ile mukayese edilmiştir. Böylece ilgili hükümler arasındaki farklar ortaya konulmuş, muğlak kavramların yorumlanmasında TTK ve CMR hükümleri birlikte dikkate alınmış, bazı durumlarda mehaz düzenleme olan HGB'den hareketle çıkarımlar yapılmıştır. Taşıma ve teslim engelleri, tezin adından da anlaşılacağı üzere, karayolu ile eşya taşımalarıyla sınırlı olarak araştırmanın konusunu teşkil etmiştir. Dolayısıyla demir yolu, deniz yolu ve hava yolu ile eşya taşımalarındaki taşıma ve teslim engelleri, çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Zira bütün taşıma türleri açısından taşıma ve teslim engellerini kapsamına alan bir çalışma, zaman bakımından doktora tezi için ayrılmış sürenin ziyadesiyle aşımına sebep olurdu.

Taşıma ve teslim engellerini, ifa engellerinin taşıma alanında gerçekleşen özel bir türü olarak değerlendirmek mümkündür. Bu tür bir ifa engeli hâlinde taşıyıcının yükümlülükleri, engelin niteliğinden (imkânsızlık, işlem temelinin çökmesi vb.) bağımsız olarak yeknesak bir şekilde düzenlenmiştir. Ulusal ölçekteki karayolu ile eşya taşımalarında, taşıma ve teslim engeli hâlinde başvurulacak düzenleme, TTK m. 869

hükmüdür. *«Taşıma ve Teslim Engelleri»* başlıklı mezkûr hükümde, engel ile karşılaşan taşıyıcının yapması gerekenler kademeli olarak düzenlenmiş ve taşıyıcıya izlemesi gereken bir yol haritası çizilmiştir. Buna göre taşıyıcı, öncelikle talimat almalı ve bu talimat bağlayıcı ise onu yerine getirmelidir. Talimatın uygun bir süre içerisinde alınamadığı hâllerde ise taşıyıcı tedbir almakla yükümlü kılınmıştır. Engel sebebiyle kanunî olarak üstlenilen bu ek yükümlülükler karşılıksız bırakılmamış ve taşıyıcıya riziko alanı ilkesi esasına dayanan bazı istem hakları bahşedilmiştir. Öte yandan, engel sebebiyle taşımanın sona erdirildiği hâllerde, taşıma ücreti talebinin akıbetinin ne olacağı hususu, TTK m. 870/2 hükmünde münhasıran düzenlenmiştir. Mesafe ücretine ilişkin mezkûr hüküm de riziko alanı ilkesi ile ilişkilendirilmiştir. Taşıma ve teslim engeline ilişkin TTK m. 869 hükmünün kaynağı, esas itibariyle karayolu ile yapılan uluslararası eşya taşıma sözleşmelerine ilişkin Konvansiyon olan CMR'nin 14 ilâ 16'ncı maddeleri ve Alman Ticaret Kanunu'nun §§ 419 ve 420 II maddeleridir.

Alman Ticaret Kanunu'nda taşıma ve teslim engellerinin düzenlendiği 419. madde, CMR'nin 14, 15 ve 16. maddeleri ile büyük ölçüde örtüşmekle birlikte; CMR'den farklı şekilde yapılandırılmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nun *«Taşıma İşleri»* başlıklı dördüncü kitabı da geniş ölçüde 25.06.1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu'ndan *(Transportrechtsreformgesetz-TRG)* yararlanılarak hazırlanmıştır. Mehaz düzenleme olan § 419 HGB hükmüne ilişkin değerlendirmeler, TTK m. 869'un yorumlanması açısından dayanak noktaları sunabilecek nitelikte olduğundan; çalışmada, Alman hukukuna ilişkin eserlerden ziyadesiyle yararlanılmıştır. Öte yandan Almanya'da 20.04.2013 tarihli Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu *(Reform des Seehandelsrechts)* ile TTK'nın taşıma hukukuna ilişkin hükümlerinin mehazını teşkil eden HGB hükümlerinde birçok esaslı değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin birçoğu, uygulamadaki ihtiyaçlar ve doktrindeki bazı itirazlar dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Gerekli yerlerde bu değişikliklere de yer verilerek TTK açısından -naçizane- öneri niteliğinde bazı yorum ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Dolayısıyla Alman hukukundaki kanunî değişikliklerden, doktrinel zenginlikten ve yargı kararlarından yararlanmak konunun işlenişinin derinleştirilmesine büyük katkı sağlamıştır.

Tezin esas gayesi, doktrindeki kavramsal tartışmalar, uygulamada yaşanan sorunlar ve taşıma hukukunun kendine özgü özellikleri dikkate alınarak, taşıma ve teslim engelinin şartlarını, bu durumda taşıyıcının yükümlülüklerini ve yükümlülüklere bağlanan hukuki sonuçları detaylı bir şekilde incelemektir. Bu bağlamda taşıma ve teslim engelleri ile ilintili birçok kavram aydınlatılmış ve mevzuatta bulunan açıklar için bazı çözüm önerileri sunulmuştur. Doktrindeki teorik tartışmaların yanı sıra konuya ilişkin yargı kararları ve basına yansıyan güncel örneklerden de yararlanılarak konu somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle, çalışmanın uygulamaya da katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Tez, giriş ve sonuç bölümleri dışında toplamda dört ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmadaki sistematik, büyük oranda kanunî düzenlemeye paralel olarak yapılandırılmıştır. Birinci bölüm, girizgâh olarak tasarlanmış olup bu kısımda, taşıma sözleşmesinin kurulması ve ifa aşamaları ele alınmıştır. Taşıma ve teslim engelleri, taşıma sözleşmesinin gereği gibi yerine getirilmesine veya sona erdirilmesine mâni olan sebepler olduğu için, öncelikle, taşıma sözleşmesinin kurulması ve ifa aşamalarının ana hatlarıyla açıklanması gerekli görülmüştür. İfa aşamaları, yükleme öncesi, yükleme ve yükleme sonrası şeklinde üç ana başlık altında ayrı ayrı tetkik edilmiştir. Bu bölümde yer alan kavramlar, taşıma ve teslim engellerine ilişkin açıklamalarda sıklıkla kullanılacağı için, bu bölüm, tez konusunun anlaşılması açısından son derece gerekli ve önemlidir. Ayrıca birinci bölümde incelenen konular, engelin mevcut olup olmadığı, hangi zaman diliminde gerçekleştiği, hangi tarafın riziko alanına girdiği gibi konularda da rehber olacak niteliktedir.

Birinci bölümdeki girizgâhın ardından ikinci bölümde, öncelikle konuya ilişkin hukuki düzenlemelere yer verilmiştir. Bu bağlamda, TTK ve TTK'nın mehazı olan Alman Ticaret Kanunu ile uluslararası taşımalara ilişkin CMR'deki taşıma ve teslim engellerine dair hukuki düzenlemeler incelenmiştir. Karayolu ile eşya taşımalarındaki ifa engellerine ilişkin bu düzenlemeleri incelemek, TTK m. 869 hükmünün çıkış noktasına ışık tutarak hükmün tarihî gelişimine dair bir perspektif sunmaktadır. Devamında, önce taşıma engeli, sonra teslim engeli kavramları ve TTK uyarınca bu engellerin şartları ayrıntılı bir şekilde tetkik edilmiştir. Ayrıca taşıma ve teslim

engelinin genel ifa engelleriyle ilişkisi ile geçici ve kısmi engel hâllerinin, taşıma engeli teşkil edip etmediği meseleleri de bu bölümde incelenerek çözüme kavuşturulmuştur.

Üçüncü bölümde engel ile karşılaşan taşıyıcının yükümlülükleri detaylı şekilde incelenmiştir. Bu bağlamda sırasıyla taşıyıcının engeli aşma yükümlülüğü, talimat alma yükümlülüğü ve tedbir alma yükümlülüğüne yer verilmiştir. Taşıyıcının engeli aşma yükümlülüğünün sınırları açısından esas alınacak kıstası tespit etmek, son derece güçtür. Bu hususta, öncelikle yabancı doktrindeki görüşlere yer verilerek TTK açısından bir neticeye ulaşılmıştır. Talimat verme hakkı, çalışmanın asıl konusu olan taşıma ve teslim engellerinin önemli bir bileşeni niteliğindedir. Bu sebeple talimat hakkının hukuki niteliği, talimatın hangi aşamada alınması gerektiği, talimat verme hakkına sahip kişinin kim olduğu, hakkın nasıl kullanılacağı, içeriği ve sınırları bu bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bunun yanı sıra taşıyıcının hangi şartların varlığı hâlinde tedbir almakla yükümlü olduğu, hangi tedbirlerin hukuka uygun olduğu, tedbirde menfaat kıstasından ne anlaşılması gerektiği ile tedbir almanın taşıma sözleşmesi açısından hukuki sonuçlarına da üçüncü bölüm içerisinde yer verilmiştir.

Dördüncü bölüm ise, engellere bağlanan hukuki sonuçların ortaya konulduğu bölümdür. Burada, taşıyıcının üstlendiği ek yükümlülükler karşılığında hak kazandığı talep hakları, riziko alanı ilkesi çerçevesinde tetkik edilmiştir. Taşıyıcının istem haklarının büyük bir kısmı, tarafların riziko alanı ile ilişkilendirildiği için öncelikle, riziko alanı ilkesinin esaslarına, taşıma ve teslim engeli ile ilişkisine, taşıyıcının ve gönderenin riziko alanı ile nötr alana ilişkin genel açıklamalara yer verilmiştir. Sonrasında taşıyıcının istem hakları, engel sebebinin kimin riziko alanına girdiğine göre tasnif edilerek ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir.

Son olarak, karayolu ile eşya taşımalarında taşıma ve teslim engellerine ilişkin bu çalışmanın ürünleri olan netice ve öneriler, sonuç bölümünde belirtilerek çalışma sona erdirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TAŞIMA SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI VE İFA AŞAMALARI

I. YÜKLEME ÖNCESİ

Eşyanın taşıma aracına yüklenmesinden önce, ilk olarak taşıma sözleşmesinin yapılması gerekir. Her ne kadar taşıma sözleşmesinin geçerliliği için geçerli bir taşıma senedinin düzenlenmesi şart olmasa da sağladığı ispat kolaylıkları sebebiyle taşıma senedinin düzenlenmesi hususu da bu başlıkta üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir. Bunun yanı sıra refakat belgeleri ile gerekli bilgilerin verilmesi ve eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınması, eşyanın araca yüklenmesinden önce gerçekleşen durumlardır ve bu başlık altında incelenecektir.

A. Eşya Taşıma Sözleşmesinin Yapılması

Türk Ticaret Kanunu'nun[1] 869. maddesi anlamında bir taşıma ya da teslim engelinden bahsedilebilmesi için her şeyden önce bir eşya taşıma sözleşmesinin[2] varlığı gerekir. Taşıma sözleşmesi[3], 6102 sayılı TTK'nın *"Taşıma İşleri"* başlıklı dördüncü kitabının *"Genel Hükümler"* başlıklı birinci kısmında düzenlenmiştir (TTK m. 850). Ancak hüküm esasen sözleşme temelinde düzenlenmemiştir ve dolayısıyla taşıma sözleşmesine ilişkin teknik bir tanım içermemektedir. Bilakis, taşıyıcı kavramından hareketle tarafların edimleri belirtilmek suretiyle, taşıma sözleşmesinin ana hatları

---

1 14.02.2011 tarih 27846 sayılı R.G.

2 Alm. *"Frachtvertrag, Transportvertrag, Beförderungsvertrag"*, İng. *"Contract for carriage of goods"*, Fr. *"Le contrat de transport de marchandises"*.

3 Karayolu Taşıma Yönetmeliği'nin (08.01.2018 tarih 30295 sayılı R.G.) tanımların düzenlendiği 4. maddesinin (jjj) fıkrasında *"Taşıma sözleşmesi: Tarifesiz yolcu taşımacılığında, yetki belgesi sahibi ile taşımayı yaptıran veya taşınan grup arasında imzalanmış sözleşme"* şeklinde tanımlanmıştır. Deniz yolu taşımalarına ilişkin TTK m. 1138 hükmünde *"Taşıyan, navlun karşılığında; a) Yolculuk çarteri sözleşmesinde eşyayı, geminin tamamını veya bir kısmını ya da belli bir yerini taşıtana tahsis ederek; b) Kırkambar sözleşmesinde ayırt edilmiş eşyayı, denizde taşımayı üstlenir"* şeklinde taşıyanın tanımı yapılmak suretiyle navlun sözleşmesinin esaslı unsurları belirlenmiştir. 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nda (19.07.2003 tarih 25173 sayılı R.G.) ise eşya taşıma sözleşmesinin net bir tanımına yer verilmemiştir. 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun (19.10.1983 tarih 18196 sayılı R.G.) 110. maddesi ise her ne kadar *"yük taşıma sözleşmesi-hava yük senedi"* başlığını taşısa da bu hükümde taşıma sözleşmesinin tanımına yer verilmemiş; yalnızca hava yük senedine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Uluslararası karayolu taşımaları bakımından CMR'de (04.01.1995 tarih ve 22161 numaralı R.G) de taşıma sözleşmesi tanımlanmamıştır. Uluslararası demiryolu taşımaları açısından CIM'ın (27.03.1985 tarih 18707 sayılı R.G.) 6. maddesinde ise, taşıma sözleşmesi *"taşıyıcının ivaz karşılığında eşyayı varma yerine ulaştırmayı ve gönderilene teslimi üstlendiği sözleşme"* şeklinde açıklanmıştır.

belirlenmiştir. Buna göre, taşıyıcının taşıma sözleşmesinden doğan yükümlülüğü, taşıma ücreti karşılığında eşyayı varma yerine götürmek ve orada gönderilene teslim etmektir (TTK m. 850/2). Bir başka deyişle, taşıyıcı, taşıma sözleşmesi ile kararlaştırılan ücretin ödenmesi karşılığında, eşyanın bir yerden başka bir yere taşınması yükümlülüğünü üstlenir. Buradan yola çıkarak sözleşmenin esaslı unsurları, hukuki niteliği ile taraflarının tetkik edilmesi, taşıma ve teslim engeli konusunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

1. Sözleşmenin Esaslı Unsurları

Taşıma, eşyanın bir yerden başka bir yere götürülmesidir. Taşıma sözleşmesi ile taşıyıcı, esas olarak eşyanın yerini değiştirme borcu altına girer. Taşıma sözleşmesi, taşıyıcının aslî edim olarak taşıma işini üstlendiği ve karşılığında ücret aldığı bir sözleşmedir[4]. Dolayısıyla taşıma sözleşmesinden söz edebilmek için taşıma işinin üstlenilmesi ve ücret şeklinde iki unsurun varlığı gerekir.

Bir sözleşmenin taşıma sözleşmesi olarak nitelendirilebilmesi için, her şeyden önce, sözleşmenin ana konusunun yer değiştirme olması zorunludur[5]. Her ne kadar

---

[4] Taşıma sözleşmesine ilişkin yapılan tanımlar için bkz. **Arkan**, Sabih, Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu, Ankara 1982, s. 10; **Can**, Mertol, CMR ve Alman Ticaret Kanunu ile Mukayeseli Olarak Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları, Birinci Cilt, Ankara 2017, s. 19; **Atabek**, Reşat, Eşya Taşıma Hukuku, İstanbul 1960, s. 24; **Aksoy**, Sami, Taşıma Hukukunda Fiili Taşıyıcı, İstanbul 2015, s. 14; **Franko**, Nisim, Hatır Nakliyatı ve Hukukî Mahiyeti, Ankara 1992, s. 1-2; **Ebenroth**, Carsten Thomas/**Boujong**, Karlheinz/**Joost,** Detlev/**Strohn,** Lutz, Handelsgesetzbuch, Band 2, §§ 343-475h, Transportrecht, Bank- und Börsenrecht, 3. Aufl., München 2015, § 407 HGB Rn. 29; **Basedow**, Jürgen, Der Transportvertrag, Tübingen 1987, s. 1 vd.; **Beckert**, Jochen, Die Haftung des Frachtführers für Kontaminierungsfolgeschäden, Tübingen 2006, s. 6. Hava taşıma sözleşmesi için bkz. **Ülgen**, Hüseyin, Uluslararası Taşımacılık ve Hukuki Sorunları, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1988-27, İstanbul 1988, s. 41; **Özdemir**, Atalay, Hava Taşıyıcısının Bagaj ve Yükün Kaybı Hasarı ve Gecikmesinden Doğan Zararlar Nedeniyle Sorumluluğu, Ankara 1992, s. 39. Navlun sözleşmesi için bkz. **Ülgener**, Fehmi, Taşıyıcının Sorumsuzluk Hâlleri, İstanbul 1991, s. 19; **Çağa**, Tahir/**Kender**, Rayegân, Deniz Ticareti Hukuku II, Navlun Sözleşmesi, İstanbul 2010, s. 1; **Kaner**, İnci Deniz, Deniz Ticareti Hukuku I-II, İstanbul 2019, s. 293.

[5] **Fremuth**, Fritz/**Thume**, Karl Heinz, Kommentar zum Transportrecht, §§ 407-475h HGB, CMR, WA, und ADSp, Heidelberg 2000, § 407 HGB Rn. 46; **Basedow**, Transportvertrag, s. 34; **Bellardita**, Alessandro, Der Absender im frachtrechtlichen Schuldverhältnis und seine Haftung, Berlin 2012, s. 15; **Hübner**, Ulrich, Handelsrecht, 5. Aufl., Heidelberg 2004, Rn. 970; **Heidel**, Thomas/**Schall,** Alexander, Nomoskommentar Handelsgesetzbuch Handkommentar, 3. Aufl., Baden-Baden 2019, **Wieske**, (Heidel/Schall), § 407 HGB Rn. 1. Yer değiştirme için yükleme ve teslim yerleri arasındaki mesafenin belirli bir uzaklıkta olması gerekmez; aynı bina içerisinde yapılacak taşımalar da taşıma sözleşmesi kapsamındadır (**Basedow**, Transportvertrag, s. 35; **Hübner**, Handelsrecht, Rn. 970). Bir sözleşmenin taşıma sözleşmesi niteliğinde olup olmadığının tespiti için taşımanın aslî edim olarak üstlenilip üstlenilmediğine bakılmalıdır, zira taşıma

TTK m. 850 hükmünde taşıma için hedef yer, varma yeri olarak belirtilse de TTK'daki diğer hükümlere bakıldığında, eşyanın teslim yerine taşınması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Zira TTK m. 868/1, 869/1 ve 871. maddelerinden anlaşılacağı üzere, taşıyıcı eşyayı sadece varma yerine *(Bestimmungsort)* taşımakla yükümlülüğünden kurtulamaz, somut teslim yerine *(Ablieferungsstelle)* taşımakla yükümlüdür[6]. Taşıyıcının taşıma işinin yanı sıra bazı yan edim yükümlülüklerini (eşyayı kısa bir süre kendi deposunda saklama, gönderenin alacağını gönderilenden tahsil etme gibi) üstlenmesi hâlinde, sözleşmenin taşıma sözleşmesi niteliği bundan etkilenmez[7].

Taşıma, ücret karşılığında yapılmak zorunda olduğundan (TTK m. 850/2), ücret de taşıma sözleşmesinin esaslı unsurlarından biridir[8]. Buna göre, karşılığında ücret alınmayan taşımalar, TTK'nın taşıma sözleşmesine ilişkin hükümlerine tabi olmaz[9]. TTK m. 20 gereğince ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görmüş olan tacir, uygun bir ücret isteyebileceği için, taşıyıcının tacir olduğu durumlarda sözleşmede

---

sözleşmesinin ayırıcı unsuru budur (Bkz. **Franko**, s. 9; **Arkan**, Sorumluluk, s. 14; **Beckert**, Haftung, s. 6, **Atabek**, s. 24).

6 **Münchener Kommentar** zum Handelsgesetzbuch, Band 7, herausgegeben von Karsten Schmidt, §§ 407-619 Transportrecht, 4. Aufl., München 2020, MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 35; **Koller**, § 407 HGB Rn. 10b. Varma yeri ve teslim yeri kavramları için bkz. Birinci Bölüm/III.B.

7 **Arkan**, Sorumluluk, s. 14. Taşıyıcı, taşımayı kendi yönetim ve sorumluluğunda gerçekleştirmeyi üstlenir ve eşyanın hedef yere taşınmasından sorumludur (Bkz. **Richter-Hannes**, Dolly/**Richter**, Ralf, Möglichkeit und Notwendigkeit der Vereinheitlichung des internationalen Transportrechts, Postdam-Babelsberg 1978, s. 68; **Basedow**, Transportvertrag, s. 35; MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 20).

8 Aynı yönde bkz. **Oetker/Paschke**, § 407 HGB Rn. 22; **Koller**, § 407 HGB Rn. 13; **Bellardita**, Der Absender, s. 10. CMR'ye tabi taşıma sözleşmeleri açısından da ücret zorunlu unsurdur (CMR. m. 1/1, 6/1(ı)).

9 **Atabek**, s. 25; **Arkan**, Sorumluluk, s. 15; **Can**, Taşıma Hukuku, s. 20; **Kaya**, Arslan, Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1978, s. 8; **Eriş**, Gönen, Kara Taşıma Hukuku, Ankara 2015, s. 25; **Kahya**, Mehmet, Taşıyıcının Malî Sorumluluğu ve CMR Sigortaları, İstanbul, 2007, s. 56; **Okay**, s. 13; **Aydın**, Alihan, CMR'ye Göre Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu, İstanbul 2006, s. 9; **Gençtürk**, Eşya Taşıma, s. 19; **Tüzüner**, Özlem, *"Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesinin Hukukî Niteliği ve İş Görme Amacı Güden Sözleşmelerle İlişkisi"*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2012, S. 101, s. 185. Taşıyıcının taşıma işlemi mukabilinde alacağı ücretin mutlaka para olarak belirlenmesi şart değildir, para ile ölçülebilen herhangi bir menfaatin sağlanması da ücret kavramı dahilindedir (**Arkan**, Sorumluluk, s. 15; **Uslu**, Murat, CMR Hükümleri Çerçevesinde Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu, Ankara, 2010, s. 40; **Ülgen**, Uluslararası Taşımacılık, s. 29; **Ülgen**, Hava Taşıma, s. 44; **Arkan**, CMR, s. 9; **Aydın**, s. 9; **Gençtürk**, Eşya Taşıma, s. 18). Taşıma taahhüdünün herhangi bir ticarî menfaat veya para yerine bir mal mukabilinde gerçekleştirilmesinin sözleşmenin niteliğine tesir etmediği yönündeki Yargıtay İBK kararına ilişkin bkz. İBK T. 26.04.1944, E. 1943/29, K. 1944/15, Karar metni için bkz. https://proxy.hacibayram.edu.tr:2089/belge/y-ibgk-e-1943-29-k-1944-15-t-26-04-1944-ticari-islem-posta-suruculugu/1406123/, E.T. 14.01.2021).

ücretin öngörülmemiş olması o sözleşmenin taşıma sözleşmesi niteliğini ortadan kaldırmamalıdır. Zira tacir olan taşıyıcının taşımayı, ücret karşılığında yapması kuraldır[10].

Taşıma sözleşmesinin içeriğinin tam olarak ne olduğu hususu tartışmalıdır. Bir görüşe göre, taşıma sözleşmesi için yer değiştirme belirleyicidir[11]. Diğer görüşe göre ise, taşıyıcı eşyayı hedeflenen yere tam ve hasarsız bir şekilde getirmeyi üstlenir[12]. TTK m. 850 hükmüne göre, taşıyıcı aslî yükümlülük olarak hem eşyanın taşınması hem de gönderilene teslim edilmesi borcu altına girer. Söz konusu hükümde, ilk bakışta salt yer değiştirme ve teslim yükümlülüğünden söz ediliyor gibi görünse de TTK m. 875'e göre taşıyıcı, eşyanın hasara veya zıyaa uğraması ya da teslim süresinin aşılması hâlinde sorumlu tutulmuştur. Bu hükümden hareketle, dolaylı olarak, taşıyıcının taşımayı kararlaştırıldığı şekilde yerine getirmesi gerektiği sonucuna varılabilir[13]. Taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceği durumlarda, taşıyıcının talimat almakla yükümlü tutulduğu TTK m. 869 hükmü de bu hususu destekler niteliktedir.

---

10 **Erdil**, Engin, Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku İçtihatlı CMR Şerhi, İstanbul 2007, s. 11; **Arkan**, Sabih, *"Taşıyıcının Ücret Hakkı"*, Prof. Dr. Fadıl H. Sur'un Anısına Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No. 522, 1983, s. 15; **Arkan**, Sorumluluk, s. 15; **Gautschi**, Georg, Berner Kommentar, Band 6, Das Obligationenrecht, 2. Abteilung, 6. Teilband (Art. 425-491), 2. Aufl., Bern 1962, Art. 440 Rn. 2 (d-e); **Ülgen**, Uluslararası Taşımacılık, s. 9.

11 Großkommentar zum Handelsgesetzbuch begründet von Hermann Staub, herausgegeben von Claus-Wilhelm Canaris, Wolfgang Schilling, Peter Ulmer, 7. Band, 1. Teilband, §§ 425-452 HGB a.F., 4. Auflage, bearbeitet von Johann Georg **Helm**, Berlin 1993, § 425 HGB a.F. Rn. 102.

12 **Doğanay**, İsmail, *"Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Karada Eşya Taşınması"*, Batider, 1970, C. V, S. 3, s. 434; **Lieser**, Britta, Ergänzung der CMR durch unvereinheitlichtes deutsches Recht, für grenzüberschreitenden Güterfernverkehr mit Abgangs- und Bestimmungsort in der Bundesrepublik Deutschland**,** Neuwied 1991, s. 119; **Braun**, Thomas, Das frachtrechtliche Leistungsstörungsrecht nach dem Transportsreformgesetz: Eine Untersuchung der frachtrechtlichen Leistungsstörungstatbestände der §§ 407 ff HGB unter besonderer Berücksichtigung der Bezüge zum bürgerlichen Recht, Dissertation, Hamburg 2002, s. 7; **Koller**, § 407 HGB Rn. 12; **Müglich**, s. 30; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 407 HGB Rn. 22; **Heymann,** Ernst**,** Handelsgesetzbuch, Kommentar, §§ 343-475h HGB, Band 4, 2. Aufl., Berlin 2005, § 407 HGB Rn. 3; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 47, Rn. 67; **Lammich/Pottinger**, § 407 HGB Rn. 24.

13 **Braun**, s. 7; **Beckert**, Haftung, s. 7. TTK m. 875 (HGB § 425) hükmünün sorumluluktan ziyade ifa ile ilgili olduğu yönünde bkz. **Braun**, s. 7.

2. Sözleşmenin Tarafları ve İlgili Kişiler

TTK'nın *"Taşıyıcı"* başlıklı 850. maddesinde, taşıma sözleşmesinin yerine getirilmesi faaliyetine dâhil olan kişiler olarak; taşıyıcı, gönderen ve gönderilene yer verilmiştir. Taşıyıcı ve gönderen sözleşmenin tarafı olarak karşılıklı yükümlülükler üstlenirken; gönderilen, pasif konumda olup eşyaların teslim edileceği kişidir. Bu kişilerin yanı sıra TTK m. 850'de bahsi geçmeyen veya taşıma sözleşmesinin tarafı olmayan başka kişiler de taşıma ilişkisinde yer alabilir. TTK m. 888 hükmünde yer alan fiilî taşıyıcı, TTK m. 917 vd. hükümlerinde düzenlenen taşıma işleri komisyoncusu ve kanunda tanımı bulunmayan alt taşıyıcı da taşıma sözleşmesi bakımından ilgili diğer kişilerdir. Taşıma sözleşmesinin şahsen ifa yükümlülüğünden müstesna olması, taşıma faaliyetine üçüncü kişilerin girmesinin önünü açar. Bu durum da taşıma hukuku terminolojisinde, taşıma işine dahil olan kişilerin ayırt edilebilmesi bakımından, birçok farklı kavramın doğmasına sebep olmuştur. Hem yasal düzenlemelerde yeknesak kavramların kullanılmaması hem de taşıma faaliyetine dahil olan kişilerin sayıca fazla olması terminolojik bir karmaşa yaratmıştır. Söz konusu kavramlara biraz olsun ışık tutabilmek amacıyla taşıma faaliyetine katılan kişiler için kullanılan kavramlara çok kısa bir şekilde değinilmiştir.

Taşıma ilişkisinin esas aktörü olan "*taşıyıcı*"[14], taşıma sözleşmesi ile taşıma taahhüdünde bulunan, sözleşmenin aslî yükümlüsü olan ve bu edimi karşılığında ücrete hak kazanan kişidir. TTK'nın taşıma işleri kitabına ilişkin ilk maddesinde kanunî tanımına yer verilen taşıyıcı, taşıma sözleşmesiyle eşya veya yolcu taşıma işini veya ikisini birlikte üstlenen kişi olarak tarif edilmiştir (TTK m. 850/1). Taşıyıcı, taşıma

---

[14] Alm. *"Frachtführer"*, İng. *"carrier"*. "*Kısmî taşıyıcı (Teilfrachtführer)"* kavramı için bkz. **Thume/Schmid**, Vor Art. 34 CMR Rn. 10; **Aksoy**, s. 111; **Schuster**, Michael, Haftung der Teil-, Zwischen-, Samt- und Unterfrachtführer im deutschen Gütertransportrecht, Frankfurt 2002, s.9 vd. *"Müteakip taşıyıcı (nachfolgender Frachtführer*)" kavramı için bkz. **Gençtürk**, Muharrem, Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Genel Kavramlar, Gecikmeden Doğan Sorumluluk, İstanbul 2006, s. 29 vd.; **Adıgüzel**, Burak, Yeni Türk Ticaret Kanununda Fiilî Taşıyıcı Kavramı ve Fiilî Taşıyıcının Sorumluluğu, İÜHFM C. LXXI, S. 2, 2013, s. 7 vd.; **Yılmaz**, Oğuz, CMR Hükümlerine Göre Müteakip Taşıma, İzmir 2008; **Can**, Taşıma Hukuku, s. 26; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 37; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 111 vd.; **Yeşilova**, Yardımcı Şahıslar, s. 139 vd.; **Ülgen**, Hava Taşıma, s. 65 vd.

sözleşmesi ile taşımayı kendi adına gerçekleştiren kişidir[15]. Ancak ücret karşılığında eşyanın taşıtılmasını üstlenen "*taşıma işleri komisyoncusu"*[16] da taşıma işini bizzat üstlendiği hâllerde taşıyıcı sayılır (TTK m. 926, § 458 HGB)[17]. Taşıma sözleşmesinden doğan borç ilişkisinde, sözleşmeden doğan borcun ifasının üçüncü bir kişiye devredilmesi mümkündür. Taşıyıcı, borçlandığı taşıma işinin yerine getirilmesi için kendisine karşı yükümlü olan üçüncü bir kişiyi devreye sokarsa, bu ilişkide taşıyıcı gönderen, üçüncü kişi de taşıyıcı olarak kabul edilir[18]. Taşıma hukuku terminolojisinde, anılan kişilerin ayırt edilebilmesi maksadıyla, sözleşme zincirinin tamamı göz önünde bulundurularak, ilk taşıyıcı için *"asıl taşıyıcı"*[19], üçüncü kişi için ise *"alt taşıyıcı"*[20] kavramı kullanılmaktadır. Asıl taşıyıcı ile alt taşıyıcı arasındaki sözleşme, alt taşıma sözleşmesi[21] olup; bu sözleşme ile alt taşıyıcı, asıl taşıyıcının borçlu olduğu

---

15 MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 3. Taşımanın yapıldığı aracın kendisine ait olup olmamasının taşıyıcı sıfatının kazanılması bakımından bir önemi yoktur (MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 4; **Arkan**, Sorumluluk, s. 20; **Can**, Taşıma Hukuku, s. 24).

16 Alm. "*Spediteur*". Taşıma işleri komisyoncusu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Akdeniz**, Umut, Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesi, Ankara 2013, s. 9 vd.

17 Taşıma işini bizzat gerçekleştiren komisyoncu aynı zamanda taşıyıcı sıfatını kazanacağı için, komisyoncu ve taşıyıcı şeklindeki iki ayrı nitelik aynı kişide birleşir (**Arslanlı**, Halil, Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Umumî Hükümler), İstanbul 1960, s. 205-206; **Arkan**, Sorumluluk, s. 20; **Ochsé**, John, Der Speditionsvertrag im schweizerischen Recht: nach den Allgemeinen Bedingungen des Schweizerischen Spediteuren-Verbandes vom 29. Januar 1932: unter besonderer Berucksichtigung des deutschen und französischen Speditionssrechts, Diss., Zurich 1933, s. 14). Bu durumda, kendi faaliyeti için isteyeceği ücretin yanı sıra olağan taşıma ücretini de isteyebilir (TTK m. 926).

18 MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 5. Ayrıca bkz. BGH 25.10.1984, TranspR 1985, 48 (49). Bu durumda "*çoğu zaman"* asıl taşıyıcının gönderen, alt taşıyıcının akdî taşıyıcı mevkiinde olduğu yönünde bkz. **Can**, Taşıma Hukuku, s. 25. CMR'ye ilişkin mahkeme kararlarına göre, taşıyıcı taşıma sözleşmesi ile taşıma işini üstlenen kişidir ve taşıma faaliyetini fiilen yerine getirmeyip tümüyle başkalarına devretse dahi taşıyıcı sıfatını korumaya devam eder (Royal Court of Justice London, Court of Appeal. ETL, 1977, s. 587 vd., **Arkan**, Sabih, *"Karayolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Uygulanma Koşulları ve Taşıyıcının Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümleri (TTK ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)"*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1979, C. 10, S. 2, s. 401, dpn. 16'dan naklen).

19 Alm. "*Hauptfrachtführer*". Asıl taşıyıcı hem asıl hem de alt taşıma sözleşmesinin tarafı olup, bu iki sözleşme arasında bir köprü vazifesi görür (**Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 61).

20 Alm. "*Unterfrachtführer*". Alt taşıyıcı, asıl taşıyıcıya karşı ücret mukabilinde eşya taşımayı taahhüt eden kişidir (**Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 110).

21 TTK'da alt taşıma sözleşmesine ilişkin bir tanıma yer verilmemiştir ancak bu sözleşmeyi *"taşıyıcının, asıl eşya taşıma sözleşmesi ile üstlenmiş olduğu eşya taşıma işini, kısmen veya tamamen bir üçüncü kişiye bıraktığı taşıma sözleşmesi"* şeklinde tanımlamak mümkündür (**Karan**, Hakan, Law on International Carriage of Goods, Ankara 2013, s. 36; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 59; **Yeşilova**, Ecehan, Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahısların ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu, Ankara 2004, s. 58). Asıl ve alt taşıma sözleşmesi arasındaki ilişkiye dair ayrıntılı bilgi için bkz. **Seven**, Vural, *"Kara Taşımalarında (TTK ve CMR) Alt Müteakip Taşıyıcıların Yükle İlgililere Karşı Sorumluluğunun Hukukî Temelî"*, Haluk Konuralp Anısına Armağan, Ankara 2009, C. 3, s. 873 vd.

taşıma işinin bir kısmını ya da tamamını alt taşıma sözleşmesine uygun olarak yerine getirmekle yükümlü olur. Alt taşıma müessesesinin varlığı *"alt gönderen"* ve *"asıl gönderen"* kavramlarını doğurmuştur. Zira asıl taşıma sözleşmesinin tarafları, asıl gönderen ve asıl taşıyıcı iken; alt taşıma sözleşmesinin tarafları, alt gönderen ve alt taşıyıcı şeklinde anılır[22]. Alt taşıyıcı kavramı, TTK'da kullanılmamıştır. Ancak TTK m. 888 hükmünde *"fiilî taşıyıcı"*[23] kavramına yer verilmiştir. Hükümde fiilî taşıyıcı, taşıyıcının borçlandığı taşıma işini kısmen ya da tamamen yerine getiren kişi olarak dolaylı bir şekilde tarif edilmiştir.

Fiilî taşıyıcılık müessesenin ortaya çıkardığı kavramlardan biri de *"akdî taşıyıcı"*[24] kavramıdır. Akdî taşıyıcı, asıl taşıma sözleşmesinin tarafı olan ve taşımayı asıl gönderene karşı taahhüt etmiş olan kişidir[25]. Akdî taşıyıcı ile fiilî taşıyıcı, taşımanın icrasının kime karşı üstlenildiği noktasında birbirinden ayrılır; akdî taşıyıcı asıl gönderene karşı taşıma taahhüdünde bulunurken, fiilî taşıyıcı akdî taşıyıcıya ya da akdî taşıyıcının taşımanın icrasını bıraktığı başka bir alt taşıyıcıya karşı taahhütte bulunur[26]. Fiilî taşıyıcı ile asıl taşıyıcı arasında alt taşıma sözleşmesi ilişkisi kurulursa, fiilî

---

22 Asıl taşıyıcının alt taşıma ilişkisinde eşyayı taşıttıran kişi olmasından mütevellit *"alt gönderen"* veya *"alt taşıtan"* şeklinde adlandırılması da mümkündür. Buna göre, asıl taşıma ilişkisinin (asıl) taşıyıcısı, alt taşıma ilişkisinin alt göndereni konumundadır (**Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 61).

23 Alm. "*ausführender Frachtführer*", İng. *"actual carrier".* Fiilî taşıyıcı kavramına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 71 vd.; **Adıgüzel**, Fiilî Taşıyıcı, s. 4 vd. Asıl taşıyıcı ile fiilî taşıyıcı kavramları hakkında bkz. **Orbay Ortaç,** Nurdan/ **Akdeniz**, Umut, *"Türk Ticaret Kanunu'na Göre Fiili Taşıyıcının Tabi Olduğu Hukuki Esaslar"*, Terazi Hukuk Dergisi, 2017, s. 16 vd.

24 Alm. "*vertraglicher Frachtführer",* İng. *"contracting carrier"*.

25 **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 99; **Gençtürk**, Eşya Taşıma, s. 28. Eşanlamlı olarak kullanılan *"âkit taşıyıcı"* kavramı için bkz. **Orbay Ortaç**, Nurdan, *"Havayolu ile Taşımalarda Bagajın Zıyaı veya Hasara Uğraması Nedeniyle Doğan Âkdi Sorumluluk"*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2014 (114), s. 147. Fiili taşıyıcının akdî sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Schindler**, Alex, *"Die vertragliche Haftung des ausführenden Frachtführers im Frachtrecht des HGB"*, Transport - Wirtschaft - Recht.: Gedächtnisschrift für Johann Georg Helm, Berlin 2001, s. 331 vd. kara, deniz ve hava yolu taşımaları açısından taşıyıcının yardımcıları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Adıgüzel**, Burak, *"Eşya Taşımalarında Taşıyıcı Yardımcısı Kavramı ve Yardımcıların Taşıyıcının Sorumluluğuna Etkileri"*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 2, 2008, s. 291 vd.

26 **Seyffert**, Wiebke, Die Haftung des ausführenden Frachtführers im neuen deutschen Frachtrecht, Hamburg 2000, s. 15-16; **Güner Özbek**, Meltem Deniz, *"Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Konişmento ve Konişmentonun İspat Kuvveti"*, MÜHF – HAD, C. 18, S. 3, s. 249; **Gençtürk**, Eşya Taşıma, s. 29. Taşımayı fiilen gerçekleştiren kişi, akdî taşıyıcı yerine doğrudan gönderen ile taşıma sözleşmesi yaparsa fiilî taşıyıcı olarak nitelendirilemez, bilakis alelade taşıyıcı olarak kabul edilir. Zira bu hâlde akdî taşıyıcı ile gönderen arasındaki taşıma sözleşmesini değil, bizzat kendisinin imzaladığı taşıma sözleşmesini yerine getirmektedir (**Seyffert**, ausführenden Frachtführer, s. 16; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 104).

taşıyıcı aynı zamanda alt taşıyıcı niteliğine sahip olur. Alt taşıma sözleşmesinin yapılacağı durumlarda fiili taşıyıcı, alt taşıma sözleşmesini akdî taşıyıcı ya da akdî taşıyıcı ile fiilî taşıyıcı arasında bulunan başka bir alt taşıyıcı ile yapar[27]. Ancak belirtmek gerekir ki fiilî taşıyıcının asıl taşıyıcı ile alt taşıma sözleşmesi yapması şart değildir[28]. Ayrıca fiilî taşıyıcının yetkilendirme yoluyla mı yoksa asıl taşıyıcının rızasıyla mı faaliyette bulunduğunun da bir önemi yoktur[29].

Taşıyıcının taşıma sözleşmesini akdettiği kişi *"gönderen"*dir[30] (TTK m. 850). Gönderenin taşınan eşyaların mülkiyetine sahip olması gerekmez; başkasına ait eşyaların taşınması için de taşıma sözleşmesi akdedebilir[31]. Gönderen, bir başkasına karşı eşyanın taşınmasının temini yükümlülüğü altına girmişse, o kişiye karşı TTK m. 917 anlamında taşıma işleri komisyoncusu olarak kabul edilir. Bir başka deyişle, gönderenin eşyanın sahibinden başka bir kişi olduğu hâllerde, genellikle taşıma faaliyetine ilişkin bir komisyonculuk ilişkisi söz konusudur[32]. Taşıma sözleşmesini kendi adına başkası hesabına yapan taşıma işleri komisyoncusu, üçüncü kişi ile ilişkisinde gönderen olarak kabul edilir; bu durumda eşyanın sahibi sözleşmeye yabancı üçüncü kişi konumunda iken, komisyoncu taşıma sözleşmesinin tarafı konumundadır[33].

---

27 **Yetiş Şamlı**, Kübra, Taşıyıcının Zıya Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu, İstanbul 2013, s. 20; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 103; **Yazıcıoğlu,** Emine, Hamburg Kurallarına Göre Taşıyanın Sorumluluğu (Lahey/Visby Kuralları ile Karşılaştırmalı Olarak), İstanbul 2000, s. 45; **Güner Özbek**, s. 249.

28 **Schaffert**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 437 HGB Rn. 6; MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 7. Buna rağmen uygulamada asıl olan, taşımanın icrasının bir alt taşıma sözleşmesi ile üçüncü kişiye bırakılmasıdır, dolayısıyla fiilî taşıyıcı, çoğu zaman alt taşıma sözleşmesinin tarafıdır (**Ramming**, Klaus, *"Die Haftung des ausführenden Frachtführers nach § 437 HGB"*, TranspR 2000, s. 278; MüKoHGB/**Herber/Harm**, § 437 HGB Rn. 7; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 103).

29 MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 7. Taşıma işini fiilen gerçekleştiren kişinin alt taşıma sözleşmesinin kurulması ile taşıma yetkisine en baştan sahip olduğu, yetkisiz bir şekilde eşyayı taşıyan kişinin de taşıyıcı tarafından sonradan yetkilendirilmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 103.

30 Alm. *"Absender"*, İng. *"sender"*.

31 **Arkan**, Sorumluluk, s. 19; MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 12.

32 Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın gönderimini *"komisyon benzeri bir iş görme (kommissionsähnliche Geschäftsbesorgung)*" şeklinde icra ettiği yönünde bkz. **Lenz**, Straβengütertransportrech, Rn. 164 vd.; MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 20; **Alff**, Richard, Fracht-, Lager- und Speditionsrecht Kommentar, 2. Aufl., Neuwied-Kriftel-Berlin 1991, § 408 HGB Rn. 1.

33 Taşıma işleri komisyoncusu, taşımayı gerçekleştirmesi için üçüncü bir kişiyi gönderen adına görevlendirirse durum farklıdır. Bu hâlde üçüncü kişi ile ilişkide gönderen sıfatı, taşıma işleri komisyoncusuna değil, sözleşmenin tarafı olan gönderene ait olur (Bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 13). Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine almasının hukuki neticeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Akdeniz**, Umut, "*Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini*

TTK m. 850 hükmünde yer alan ilgili kişilerden biri de taşıma sözleşmesi gereğince eşyanın teslim edileceği kişi olan *"gönderilen"*dir[34]. Gönderilen, aynı zamanda gönderen olmadığı sürece, gönderilen ile taşıyıcı arasında akdî bir hukuki ilişki bulunmaz; gönderilen, sadece taşıma sözleşmesinden yararlanan üçüncü kişi konumundadır. Taşıyıcı tüm taşımayı yerine getirmesi için bir alt taşıyıcıyı görevlendirirse, gönderilen hem asıl taşıma sözleşmesine hem de alt taşıma sözleşmesine göre eşyanın teslim edilmesi gereken kişidir. Öte yandan alt taşıyıcı, alt taşıma sözleşmesine göre asıl taşıyıcı tarafından borçlanılan taşımanın bir kısmını yerine getirmekle yükümlü kılınmışsa, asıl taşıma sözleşmesindeki gönderilen ile alt taşıma sözleşmesindeki gönderilen farklı kişi olabilir[35]. Alt taşıma sözleşmesi gereğince eşyanın teslim edileceği kişi *"alt gönderilen"* tabiri ile anılır[36].

Taşıma sözleşmesi bakımından ilgili kişi kabul edilecek bir başka grup da taşınan eşyanın sahipleridir. Eşya sahipleri gönderen ya da gönderilen konumunda ise, haklarını ilgili TTK hükümleri gereğince kendileri korur; gönderen veya gönderilenin, eşyanın sahibi dışındaki başka kişiler olması hâlinde ise, gönderen konumunda olan eşya sahibinin menfaatlerini komisyoncu korur[37].

3. Sözleşmenin Hukuki Niteliği

Bir taşıma ya da teslim engelinin söz konusu olabilmesi için, öncelikle bir taşıma sözleşmesinin varlığı gerekir. Taşıma sözleşmesinin mevcut olup olmadığının tespit edilebilmesi, taşıyıcının ifa yükümlülüğünün içeriğinin belirlenmesini gerektirir[38].

Üzerine Alması ve Bunun Hukuki Sonuçları", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.IV, S. 2, s. 185 vd.

34 Alm. *"Empfanger"*, İng. *"consignee"*. Taşıma hukuku bağlamında kullanılan *"gönderilen"* kavramının talihsiz bir tercih olduğu yönünde bkz. **Leutke**, Paul, Das Verfügungsrecht beim Frachtgeschäft unter besonderer Berücksichtigung des Postfrachtgeschäftes, Berlin 1905, s. 37, Anm. 3; **Wagner**, Armin, Das Verfügungsrecht des Absenders über das Frachtgut während des Transportes, Dissertation, Leipzig 1911, s. 11). Gönderilen hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Seven**, Vural, (6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m. 856–893) Hükümlerine Göre) Taşıma Hukukunda Gönderilen, Ankara 2012, s. 27 vd.

35 MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 18.

36 **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 61.

37 **Arkan**, Sorumluluk, s. 19. Bkz. ve karş. **Ülgen**, Hava Taşıma, s. 71-72; **Ülgen**, Uluslararası Taşımacılık, s. 13-14. Gönderen ya da gönderilenin eşya sahibinden başka bir kişi olması durumunun tipik örneği, gönderen veya gönderilenin komisyoncu olduğu hâllerdir.

38 **Braun**, Thomas, Das frachtrechtliche Leistungsstörungsrecht nach dem Transportsreformgesetz: Eine Untersuchung der frachtrechtlichen Leistungsstörungstatbestände der §§ 407 ff HGB unter besonderer Berücksichtigung der Bezüge zum bürgerlichen Recht, Hamburg 2002, s. 6.

Taşıma sözleşmesi bağlamında ifa içeriğinin tam olarak belirlenebilmesi için de sözleşmenin hukuki niteliği saptanmalıdır. Sözleşmenin hukuki niteliğinin tespiti, taşıma hukukuna ilişkin düzenlemelerde hüküm bulunmayan hâllerde, taraflar arasındaki ilişkiye hangi hükümlerin uygulanacağının belirlenmesi açısından da önem arz eder (TTK m. 1/2).

a. Rızai Sözleşme

Taşıma sözleşmesi, gönderen ile taşıyıcının birbirleriyle örtüşen irade beyanları ile kurulduğundan (TTK m. 856/2); şekil şartının aranmadığı, "*rızai"* bir sözleşme niteliğindedir[39]. Bu sebeple, eşyanın gönderenden teslim alınıp alınmadığı, alındıysa ne zaman teslim alındığına bakılmaksızın iradelerin örtüşmesi ile sözleşme kurulmuş olur[40].

eTTK m. 768/1 hükmünün *"...muvafakatleri ve eşyanın taşıyıcıya teslimi ile sözleşme tamam olur"* şeklindeki lafzı dolayısıyla 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde, eşya taşıma sözleşmesinin *"real sözleşme"* niteliğinde olduğu görüşü[41] savunulmuştur. Ancak belirtmek gerekir ki eTTK döneminde dahi real sözleşme görüşü doktrinde oybirliğiyle kabul edilmiş değildi. İlgili hükme rağmen, sözleşmenin *"rızai sözleşme"* olduğu görüşü[42] de birçok yazar tarafından ileri sürülmekteydi. Bu

---

39 Alman hukukunda da taşıma sözleşmesi şekil şartına bağlı değildir. Bu hususta bkz. **Lommatzsch**, Jutta, Straßenfrachtführer als Dritte – Die Haftung des Frachtführers als Dritter im nationalen und internationalen Straßengütertransportrecht, Nomos Verlag, 2007, s. 42; **Knorre**, Jürgen/**Demuth**, Klaus/**Schmid**, Reinhard Th., Handbuch des Transportrechts, 2. Aufl., München 2015, s. 44, Rn. 56; **Fremuth/Thume**, § 407 HGB Rn. 31; **Müglich**, Andreas, Transport- und Logistikrecht, München 2002, s. 18; **Roßmann**, Markus, Die Berechtigung zum Schadensersatz für Schäden am Frachtgut nach §§ 421 I, 425 HGB: zugleich ein Beitrag zum Versendungskauf, Dissertation, Passau 2003, s. 10; **Beckert**, Haftung, s. 6; **Oetker/Paschke**, § 407 HGB Rn. 48; MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 112; **Bellardita**, Der Absender, s. 12; **Heymann/Joachim**, § 407 HGB Rn. 10, 11; **Koller**, § 407 HGB Rn. 40; **Widmann**, Hubert, Kommentar zum Transportrecht, Neuwied 1999, § 407 HGB Rn. 2. CMR açısından da taşıma sözleşmesi şekle bağlı değildir (CMR m. 4).

40 **Bellardita**, Der Absender, s. 12; **Koller**, § 407 HGB Rn. 40; MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 112; **Heymann/Joachim**, § 407 HGB Rn. 10.

41 **Kaya**, Arslan, Karayolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları, Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını No. 715, İstanbul 1998, s. 314; **Doğanay, İsmail**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 2, İstanbul 2004, s. 2248-2249; **Bozer**, Ali, Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi, Ankara 1989, s. 190-191; **Ülgen**, Hava Taşıma, s. 56; **Seliçi**, Haftung, s. 8; **Aydın**, s. 5-6.

42 **Tekinalp**, Ünal, TIR Sözleşmesi Açısından Türk Taşıma Hukukunun Bazı Temel Kavram ve İlkelerine Genel Bir Bakış, Tır Anlaşması Semineri 1971, s. 28-29; **Edis**, Haftung, s. 46; **Arkan**,

düzenlemenin doğurabileceği sakıncalara ilişkin doktrinde belirtilen çekinceler ve öneriler, pozitif hukuku etkilemiş ve TTK m. 856/2 hükmünün açık ifadesi ile taşıma sözleşmesinin rızai sözleşme niteliğinde olduğu şüpheye yer bırakmayacak şekilde hükme bağlanmıştır.

b. Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme

Taşıyıcı, taşıma edimini ücret karşılığında üstlendiği için sözleşme "*ivazlı"*dır ve taşıma taahhüdü taşıma ücreti ile mübadele edildiğinden (TTK. m. 850/2) edimler birbirinin sebep ve karşılığını oluşturur *(synallagma)*. Bu yönüyle taşıma sözleşmesi *"tam iki tarafa borç yükleyen"* bir sözleşmedir.

CMR Konvansiyonu için de ücretin esaslı unsur olduğunu belirtilmek gerekir (CMR. m. 1/1, 6/1-ı). Ücretsiz yapılan taşımalar için; başka bir deyişle, hatır taşımaları için Konvansiyonun uygulanma kabiliyeti yoktur[43]. Dolayısıyla CMR gereğince yapılan taşıma sözleşmeleri de hukuki mahiyeti itibariyle tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğindedir.

c. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme

Gönderilen, her ne kadar sözleşme ilişkisinin öznesi gibi anılsa da taşıma sözleşmesi üç taraflı bir sözleşme değildir[44]. Gönderen ile gönderilenin aynı kişi olmadığı taşıma sözleşmelerinde, gönderilen sözleşmenin tarafı değildir; bilakis sözleşme, üçüncü kişi olan gönderilenin lehine yapılır[45]. Zira gönderilen, eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra, taşıma sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi karşılığında, eşyanın kendisine teslim edilmesini talep edebilir (TTK m. 871/1; HGB § 421 I 2), yani sözleşme gereğince ifa talebinde bulunma hakkı kazanır[46]. Bu durumda

---

Sorumluluk, s. 18-19; **Zeyneloğlu**, Ahmet, Uygulamalı Taşıma Hukuku, Ankara 1980, s. 21; **Atabek**, s. 39-40; **Gençtürk**, Eşya Taşıma, s. 20-21; **Eriş**, s. 26.

43 **Aydın**, s. 9; **Uslu**, s. 40; **Ülgen**, Uluslararası Taşımacılık, s. 29; **Kaya**, CMR, s. 315; **Gençtürk**, Uluslararası Nitelik, s. 19. Hatır taşımaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Franko**, s. 17 vd.

44 MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 96; **Canaris**, Claus-Wilhelm, Handelsrecht, 24. vollständig neu bearbeitete Auflage, München 2006, § 31 II Rn. 5.

45 **Müglich**, s. 3; **Can**, Taşıma Hukuku, s. 27; **Basedow**, Transportvertrag, s. 322; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 45, Rn. 56; **Paschke**, Marian/**Furnell**, Winfried, Transportrecht, Hamburg 2011, Rn. 16; **Koller**, § 407 HGB Rn. 35; **Oetker/ Paschke**, § 407 HGB Rn. 17; MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 97; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 407 HGB Rn. 17.

46 **Roßmann**, s. 13; **Arkan**, Sorumluluk, s. 26; **Bellardita**, Der Absender, s. 11; **Fremuth**, (Fremuth/Thume)**,** § 407 HGB Rn. 22; **Oetker**, Hartmut/**Paschke**, Marian, Handelsgesetzbuch

yük ve gecikme zararı söz konusu olur ise, gönderilen, gönderenin sahip olduğu istem haklarını ileri sürme hakkına da sahip olur (TTK m. 871/1). Bu hükümle, gönderilene açıkça tazminat talep etme hakkı tanınmıştır. Bu sebeplerle taşıma sözleşmesi, kural olarak *"üçüncü kişi yararına sözleşme"* niteliğindedir[47]. Ayrıca bu sonuca eşyanın teslim yerine ulaşması ile talimat verme hakkının gönderilene geçeceğine dair TTK m. 868/2 (HGB § 418 II) hükmünden hareketle de varılabilir[48].

Gönderilenin eşyanın kendisine teslimini talep edebilme imkânı, açıkça aksi öngörülmedikçe, taşıma sözleşmesinin kurulması anından itibaren başlamaz. Gönderilene TTK m. 871 gereğince tanınan haklar, *"kademeli şekilde"*[49] bahşedilmiştir. Zira gönderilenin teslim[50] ve tazminat talep hakları, eşyanın teslim yerine varmasından sonra mümkündür (TTK m. 871/1). Buna paralel olarak gönderilenin tasarruf yetkisi de eşyanın teslim yerine ulaşma anından itibaren başlar (TTK m. 868/2). Dolayısıyla taşıma sözleşmesi açısından üçüncü kişi konumunda olan gönderilenin talep hakları zamansal olarak daraltılmıştır. Bu ana kadar gönderilen, ifayı kabul yetkisine sahipken

---

Kommentar, München 2019, § 407 HGB Rn. 17; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 407 HGB Rn. 17; **Canaris**, § 31 II, Rn. 5.

47 **Seliçi**, Özer, Die Haftung des Frachtführers nach deutschem und türkischem Recht und nach den Bestimmungen des Übereinkommens über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr, Diss., Würzburg 1964, s. 4-5; **Belbez**, Hikmet, Nakil Sözleşmesi ve Nakliyecinin Sorumu, Ankara Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1946, C. 2 S. 2-4, s. 390; **Arkan**, Sorumluluk, s. 26; **Edis**, Haftung, s. 32-33; **Can**, Taşıma Hukuku, s. 27; **Seven**, Gönderilen, s. 89; **Tüzün**, Necat, Kara ve Hava Taşıma Hukuku, Ankara 1981, s. 30; **Arkan**, Sorumluluk, s. 26; **Ülgen**, Hava Taşıma, s. 46, 47; **Knuchel**, Hans, Der Frachtvertrag als Vertrag zugunsten Dritter, Dissertation, Basel 1946, s. 90 vd; **Heidelberger Kommentar** zum Handelsgesetzbuch, Handelsrecht, Bilanzrecht, Steuerrecht, **Glanegger**, Peter/**Stefan**, Kusterer/**Selder**, Johannes/**Kirnberger**, Christian/**Ruβ**, Werner/**Stuhlfelner**, Ulrich, 7. Aufl., Heidelberg 2006, Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 407 HGB Rn. 7; **Roßmann,** s. 13; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 407 HGB Rn. 22; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 407 HGB Rn. 17; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 45, Rn. 56; **Koller**, § 407 HGB Rn. 35; **Heymann/Joachim**, § 407 HGB Rn. 4; **Bellardita**, Der Absender, s. 11; **Oetker/Paschke**, § 407 HGB Rn. 17; **Widmann**, Kommentar, § 407 HGB Rn. 2; **Paschke/Furnell**, Rn. 16; **Braun**, s. 8-9; **Müglich**, s. 19; **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 959; **Basedow**, Transportvertrag, s. 322. Karş. **Atabek**, s. 35 vd. Bu hususta Alman Hukuku doktrinindeki farklı görüşler için bkz. **Kerksieck**, Annemarie, Die rechtliche Natur des Frachtvertrages, Diss. Leipzig 1929, s. 31 vd.). Taşıma hukukunda özel bir düzenleme bulunmadığı sürece, ifa engellerinin değerlendirilmesinde sözleşmenin üçüncü kişi yararına olması hususunun da göz önünde bulundurulması gerektiği yönünde bkz. **Braun**, s. 9. Üçüncü kişi yararına sözleşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Akyol**, Şener, Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, İstanbul 2008, s. 1 vd.; **Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2016, s. 1165 vd.

48 **Heymann/Joachim**, § 407 HGB Rn. 5; **Koller**, § 407 HGB Rn. 35.

49 **Seven**, Gönderilen, s. 90.

50 İstisnaî olarak, deniz taşımalarında konişmentonun düzenlendiği hâllerde, konişmento hamili gemi varma limanına ulaşmadan önce dahi eşyanın kendisine teslimini isteyebilir (TTK m. 1232/2).

ifayı talep hakkına sahip değildir; dolayısıyla eşya taşıma sözleşmesini eşyanın teslim yerine ulaşma anına kadar *"eksik üçüncü kişi yararına sözleşme"* olarak kabul etmek daha makul görünmektedir[51]. Gönderilenin taşıyıcıdan talepte bulunma imkânı, eşyanın teslim yerine ulaşması ile başladığı için, gönderilen, ancak bu andan itibaren hem ifayı kabul hem de ifayı talep hakkına sahip olur. Bu nedenle de taşıma sözleşmesi, bu andan itibaren *"tam üçüncü kişi yararına sözleşme"*ye dönüşmektedir[52].

TTK m. 871/2, 3 hükümleri gereğince gönderilenin, eşyanın teslim yerine varmasından sonra teslime ilişkin talep hakkını kullanabilmesi, taşıma ücreti ile bekleme ücretlerini ödemesi ön koşuluna bağlanmıştır. Bu koşul, taşıma sözleşmesinin üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğini etkilemez, çünkü üçüncü kişi yararına sözleşmelerde üçüncü kişi lehine sağlanan menfaat, onun bir yüküm altına sokulması yoluyla daraltılabilir[53].

B. Taşıma Sözleşmesinin İş Görme Sözleşmeleri ile İlişkisi

Taşıma sözleşmesi, eşyanın bir yerden başka bir yere taşınması vaadine dayandığı için *"iş görme sözleşmeleri"* içinde yer alır[54]. Ancak taşıma sözleşmesinin, hukuki niteliği itibariyle iş görme sözleşmelerinden hangisine daha çok benzediği hususu doktrinde tartışmalıdır. Mezkûr tartışma, taşıma hukukuna ilişkin mevzuatta hüküm bulunmayan hâllerde hangi hükümlerin uygulanacağının tespiti açısından önemlidir.

---

51 Aynı yönde bkz**. Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 39.

52 **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 39. Benzer yönde bkz. **Ülgen**, Uluslararası Taşımacılık, s. 19; **Karan**, CMR Şerhi, s 143, 221; **Akyol**, s. 48; **Adıgüzel**, Burak, Multimodal Taşımalarda Taşıyıcının Sorumluluğu, Ankara 2015, s. 99; **Edis**, Haftung, s. 31 vd. Taşıma sözleşmesinin *"kademeli şekilde hakları kendilerine bahşedilen üçüncü kişi (gönderilen) lehine sözleşme niteliğine sahip"* olduğu yönündeki benzer görüş için bkz. **Seven**, Gönderilen, s. 90-91.
Gönderilenin varma yerine ulaşma anına kadar taşıma sürecine hiçbir müdahalede bulunamaması, teslime ilişkin talep hakkını kullanabilmesi için ücret ödemek zorunda olması ve bu hâlde gönderenin talep hakları konusunda yetkili kalmaya devam etmesi (TTK m. 871/1, 2), gönderenin, sözleşmeyi feshetme, taşıyıcıyı ibra etme, taşıma işini yarıda keserek geri dönülmesi yönünde talimat verme yetkilerinin bulunması hususlarının taşıma sözleşmesinin üçüncü kişi yararına sözleşme ile bağlantısını zedelediği ve bu sebeplerle Türk Borçlar Kanunu'na uygun şekilde üçüncü kişi yararına sözleşme tanımını tam olarak karşılamadığı yönünde bkz. **Tüzüner**, s. 182-183. Üçüncü kişi yararına şart müessesesinin ihtiyacı karşılamadığı ve bazı sebeplerle gönderilenin hukuki durumunu zedelediği yönünde bkz. **Atabek**, s. 35-36.

53 **Akyol**, s. 15; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 39.

54 **Kaya**, Arslan, Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1978, s. 28; **Can**, Taşıma Hukuku, s. 27; **Tüzün**, Necat, Kara ve Hava Taşıma Hukuku, Ankara 1981, s. 30; **Arkan**, Sorumluluk, s. 29; **Hirsch**, s. 728; **Gençtürk**, Eşya Taşıma, s. 22; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 35.

Ancak belirtmek gerekir ki TTK, Türk Sivil Havacılık Kanunu ile CMR, CIM, Lahey Kuralları ve Montreal Sözleşmesi gibi Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası anlaşmaların eşya taşıma hukukuna ilişkin son derece ayrıntılı düzenlemeler içermesi sebebiyle tartışmanın pratik değeri sorgulamaya açıktır[55]. Ancak istisnai de olsa tamamlayıcı genel hükümlere başvurma gereği hasıl olabileceğinden, taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği itibariyle hangi iş görme sözleşmesine daha yakın olduğunu ortaya koymak gerekir.

Alman hukukunda, taşıma sözleşmesinin sonuç doğurduğundan hareketle "*eser sözleşmesinin alt türü"* niteliğinde olduğu görüşü hâkimdir[56]. Zira taşıma sözleşmesi ile taşıyıcı, taşıma işleri komisyoncusundan (TTK m. 917) farklı olarak, sadece yer değiştirme eylemini organize etme vaadinde bulunmaz; aksine faaliyetinin neticesinde eşyanın yerinin değiştirilmesi (taşınan eşyanın kararlaştırılan teslim yerine varması ve gönderilene teslimi) vaadinde bulunur[57]. Bir başka deyişle, taşıyıcı taşıma sözleşmesi ile bir sonucun gerçekleştirilmesini üstlendiği için, burada görülecek iş değil; işin görülmesi ile ortaya çıkacak sonuç esastır[58]. Ayrıca eser sözleşmesinde olduğu gibi, taşıma sözleşmesinde de aslî yükümlülüğün bir parçası olarak eserin eksiksiz bir şekilde yer değiştirmesi borçlanılır; zira yer değiştirmenin yanı sıra eşyaların tam ve hasarsız bir şekilde yetkili gönderilene teslimi gerekir[59]. Tüm bu sebeplerle, Alman hukukunda ağırlıklı olarak, taşıma işlerine ilişkin hükümlerde bir boşluğun söz konusu olması hâlinde, eser sözleşmesine ilişkin hükümlere gidilmesi gerektiği savunulmuştur.

---

55 **Tandoğan**, Haluk, Özel Borç İlişkileri, C. II, Ankara 1982, s. 203; **Aksoy,** Fiili Taşıyıcı, s. 35.

56 **Baumbach**, Adolf/**Hopt**, Klaus J./**Merkt**, Hanno, Handelsgesetzbuch HGB mit GmbH & Co., Handelsklauseln, Bank- und Kapitalmarktrecht, Transportrecht (ohne Seerecht), 38. Aufl., München 2018, § 407 HGB Rn. 13; **Lommatzsch**, s. 42; MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 95; **Oetker/Paschke**, § 407 HGB Rn. 15; **Heymann/Joachim**, § 407 HGB Rn. 3; **Koller**, § 407 HGB Rn. 12; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 45, Rn. 56; **Braun**, s. 7; **Bellardita**, Der Absender, s. 10; **Beckert**, Haftung, s. 7; GroβkommHGB/**Helm**, § 425 a.F. HGB Rn. 130; Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 407 HGB Rn. 7; **Roßmann**, s. 10.

57 **Koller**, § 407 HGB Rn. 12. Yer değiştirmenin § 633 BGB ya da organizasyon *(organization)* anlamında sonuç olarak kararlaştırılması gerektiği yönünde bkz. **Koller**, Ingo/**Kindler**, Peter/**Roth**, Wulf-Henning/**Drüen**, Klaus-Dieter, Handelsgesetzbuch Kommentar, 9. Aufl., München 2019, § 407 HGB Rn. 1. Salt çabanın yeterli olmadığı yönünde bkz. BGH RdTW 2016, s. 215.

58 Somut olayda yer değiştirme sonucunun *(Erfolg)* mu yoksa sadece yer değiştirme işinin görülmesinin *(Besorgung)* mi kararlaştırıldığını tespit etmenin son derece zor olduğu yönünde bkz. **Koller**, § 407 HGB Rn. 12.

59 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 407 HGB Rn. 22; **Braun**, s. 7 vd.; MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 23; 67; **Braun**, s. 7; **Koller**, § 407 HGB Rn. 12; **Roßmann**, s. 10.

Türk hukukunda ise konu doktrinde tartışmalıdır. Taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği açısından, her ikisinde de ücretin zorunlu unsur olmasından dolayı iş görme sözleşmelerinden biri olan *"genel hizmet sözleşmesi"* gündeme gelebilir. Ancak hizmet sözleşmesinde işçinin ücrete hak kazanması, belirli bir süre çalışmasına bağlıdır; taşıma sözleşmesinde ise ücret için belirli bir sonucun (eşyanın ifa modalitelerine uygun olarak taşınarak teslim edilmesi) gerçekleşmesi gerekir[60]. Bunun yanı sıra taşıma sözleşmesinin hizmet sözleşmesi ile bağlarını koparan esaslı sebep, hizmet ilişkisinin karakteristik özelliği olan bağımlılık ilişkisidir. Zira hizmet sözleşmesinde işçi sıfatıyla işverenin emir ve kumandasında bir hizmetin ifa edilmesi (TBK m. 393) söz konusu iken; taşıma sözleşmesinde taşıyıcı, tacir sıfatıyla (TTK. m. 850/3, 3, 11, 12) taşıma işini üstlenir ve gönderene bağımlı olarak iş görmez[61]. Bu yönleriyle taşıma sözleşmesi, genel hizmet sözleşmesinden uzaklaşmaktadır.

Türk hukukunda vekâlet sözleşmesinin ivazlı da akdedilebilmesinden (TBK m. 502/3) ve vekâlete ilişkin hükümlerin niteliklerine uygun düştüğü ölçüde Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiş iş görme sözleşmelerine de uygulanacağına dair TBK m. 502/2 hükmünden yola çıkılarak, boşluk hâlinde *"vekâlet sözleşmesi"*ne ilişkin hükümlerin uygulanabileceği görüşü savunulmaktadır[62]. Ayrıca bu görüşe göre, eşyayı zıyaa veya hasara uğramadan, vaktinde varma yerine ulaştırmayı temin etmekle yükümlü olan taşıyıcının buna ilişkin tedbirleri alırken, bir yükleniciden ziyade vekil gibi davrandığı ileri sürülmektedir[63]. Ancak kanaatimizce, vekâlet sözleşmesinde taşıma sözleşmesinden farklı olarak ücretin zorunlu unsur olmaması[64] (TBK m. 502/3),

---

60 **Atabek**, s. 33; **Belbez**, s. 391; **Tüzüner**, s. 186; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 35.

61 **Tüzüner**, s. 187; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 35; **Atabek**, s. 33.

62 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 17-18. Eserin mutlaka maddi bir varlıkta belirlenmesi (bir şeyin üretilmesi, değiştirilmesi ya da onarılması gibi) gerektiğinden hareketle taşıma sözleşmesinin vekâlet sözleşmesi olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Edis**, Haftung, s. 30-31. İsviçre hukukunda, vekâlet sözleşmesi hükümlerine yapılan atıf dolayısıyla (OR § 394 II) taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği itibariyle vekâlet sözleşmesi niteliğinde olduğu görüşü hâkimdir (Bkz. **Couchepin**, René, Haftung und Regress der mehreren Frachtführer nach schweizerischem, deutschem und französischem Recht, Diss., Basel 1933, s. 16-17; **Oser**, Hugo/**Schönenberger**, Wilhelm, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band. V, Das Obligationenrecht, 3. Teil, (Art. 419-529) OR, 2. Aufl., Zurich 1945, Art 440 OR Rn. 20; **Knuchel**, s. 11-21. Karş. **Wehrli**, Albert, Haftung des Frachtführers nach dem schweizerischen Obligationenrech, Diss., Romanshorn 1920, s. 15-16).

63 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 18.

64 **Belbez**, s. 391; **Atabek**, s. 32; **Tüzüner**, s. 184-185; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 35.

taşıyıcının (TTK m. 879, 888) aksine vekilin borcunu bizzat ifa etmekle yükümlü olması[65] (TBK m. 506/1) ve taşıma sözleşmesinde bir sonuç taahhüt edilirken vekâlette bir sonucun değil, belirli bir yönde çalışmanın taahhüt edilmesi[66] şeklindeki farklılıklar, taşıma sözleşmesini vekâlet sözleşmesinden uzaklaştıracak niteliktedir. Vekâlet sözleşmesi gereğince vekil, sonucu gerçekleştirme yükümlülüğü altında olmadığı için ücretli vekâlet sözleşmesinde beklenen sonuç elde edilse de edilmese de harcanan emek için ücrete hak kazanır. Hâlbuki taşıma sözleşmesinde sonuç elde edilmezse, yani eşyaya ilişkin hedefe ulaşılmazsa taşıyıcı, ücretin tamamına hak kazanamaz (TTK m. 870); çünkü burada sonucun gerçekleşmesi esastır[67].

Eşyanın nihaî varma yerine ulaşmasına kadar gerçekleştirilecek taşıma faaliyeti, taşıma sözleşmesi ile bir bütün olarak üstlenilir[68] ve bu noktada görülecek işten ziyade işin görülmesi ile ortaya çıkacak sonuç önemlidir. Zira taşıyıcı ücret karşılığında eşyayı tam ve hasarsız bir şekilde, vaktinde varma yerine taşıma ve orada alıcıya teslim etme işini üstlenir. Dolayısıyla taşıma sözleşmesinin konusu, belirli bir sonucun elde edilmesidir; hizmet sözleşmesindeki gibi belirli bir süre hizmet görmek ya da vekâlet sözleşmesinde olduğu gibi bir işin idaresi değildir[69]. Ayrıca taşıyıcı, yükümlülüğünü yerine getirirken kural olarak üçüncü kişileri devreye sokabilir (TTK m. 879, 888). Eser sözleşmesinde de yüklenilen edim, belirli bir sonuca yönelen nitelikli iş görme şeklindedir ve eser meydana getirme olgusu, bir şey meydana getirme şeklinde

---

65 **Tüzüner**, s. 186; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 36; **Atabek**, s. 32; **Belbez**, s. 392. Vekil başkasına vekâlet vermeye yetkili olduğunda, sadece seçmede ve talimat vermede gerekli özeni göstermemekten sorumlu iken (TBK m. 507/2), taşıyıcı kendi adamlarının ve yararlandığı kişilerin, görevlerini yerine getirmeleri sırasındaki fiil ve ihmallerinden, kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu tutulmuştur (TTK m. 879). Taşıma sözleşmesi, bu yönüyle de vekâlet sözleşmesinden farklılık arz eder (**Belbez**, s. 392).

66 **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 36; **Belbez**, s. 392. Zira taşıma sözleşmesinde eşyanın salimen taşınarak yetkili kişiye teslim edilmesi şeklindeki sonuç taahhüt edilirken, vekâlet ilişkisinde vekilin belli bir yönde özenle iş görmesi esastır (**Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 36). Vekâlet sözleşmesinin hukuki bir akdin ifası için ita edildiği, taşımanın ise hukuki akit değil bir fiil olduğu yönünde bkz. **Atabek**, s. 33. Eşya taşıma sözleşmesinin sonuç rizikosunun yüklenilmesi bakımından, vekâletle bağlantısının kesildiği; eser sözleşmesine yaklaştığı yönünde bkz. **Tüzüner**, s. 186.

67 **Belbez**, s. 392.

68 **Arkan**, Sabih, *"Karma Taşımalarla İlgili Hukuki Sorunlar"*, Prof. Dr. Jale G. Akipek'e Armağan, Selçuk Üniversitesi Yayınları No: 100, Hukuk Fakültesi Yayınları No: 11, 1991, s. 346.

69 **Doğanay**, Karada Eşya Taşıma, s. 434; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 37; **Belbez**, s. 391; **Tandoğan**, s. 203.

olabileceği gibi iş görme şeklinde de olabilir[70]. Taşıma sözleşmesinin zorunlu unsuru olan ücretin eser sözleşmesi için de zorunlu olması (TBK m. 470, TTK m. 850/2), her iki sözleşmede de bizzat ifa yükümlülüğünün bulunmaması[71] (TBK m. 471/3, TTK m. 879, 888) ve iş görme ediminin sonuca yönelmesi hususları dolayısıyla, taşıma sözleşmesinin eser sözleşmesine yakın özellikler taşıdığı ve bu sebeple de tamamlayıcı hüküm olarak eser sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğinin kabulü uygun görünmektedir. Doktrindeki ağırlıklı görüş de eşyanın belli bir yere ulaştırılmasının, yani sonucun daha önemli olduğundan bahisle taşıma sözleşmesinin eser sözleşmesine daha yakın olduğu yönündedir[72].

Belirtmek gerekir ki bazı durumlarda eşya taşıma sözleşmesine -niteliğine uygun düştüğü ölçüde- vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması mümkündür (TBK m. 502/2)[73]. Eser sözleşmesinin hâkim görüş olduğu Alman hukukunda dahi taşıma sözleşmesinin, eser sözleşmesinin yanı sıra § 675 BGB anlamında vekâlet sözleşmesinin *(Geschäftsbesorgungsvertrag)* unsurlarını da içerdiği ağırlıklı olarak kabul görmüştür[74]. Zira taşıyıcının başkasına ait bir eşyayı taşıması, gönderenin menfaatleri

---

70 **Gauch**, Peter, Der Werkvertrag, 6. überarbeitete und erweiterte Aufl., Zurich 2019, Rn. 14 vd.,18; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 37.

71 Eser sözleşmelerinde *"eserin meydana getirilmesinde yüklenicinin kişisel özellikleri önem taşımıyorsa…"* işi başkasına da yaptırabileceği açıkça düzenlenmiştir (TBK m. 471/3).

72 **Hirsch**, Ernest, Deniz Ticareti Hukuku ve Sigorta Hukuku, Ders Notları, Ankara 1945, s. 87; **Ülgener,** Fehmi, Çarter Sözleşmeleri, C. 1: Genel Hükümler – Sefer Çarteri Sözleşmesi, İstanbul 2000, s. 60; **Arkan**, Sorumluk, s. 30; **Doğanay**, Karada Eşya Taşıma, s. 441; **Belbez**, s. 391; **Okay**, s. 32; **Seliçi**, Haftung, s. 3-4; **Tüzüner**, s. 187-188; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 36-37; **Tekinalp**, s. 28; **Tandoğan**, s. 171. Deniz taşımalarında navlun sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz. **Çağa**, Tahir, Deniz Ticareti Hukuku, C. 2, İstanbul 1979, s. 12-13. Taşıma işi ile yalnızca yükün yerinin değiştiği, taşıma işleminin yük üzerinde herhangi bir değişiklik meydana getirmediği ve sadece bu yer değiştirme durumuna dayanarak eşyanın bir yerden başka bir yere taşınması işinin eser kavramı olarak kabul edilemeyeceği gerekçesiyle yaratma unsurunun taşıma sözleşmesinde bulunmadığı yönünde bkz. **Can**, s. 18.

73 **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 38. 818 sayılı eTBK m. 431'deki *"Atideki hükümler mahfuz olmak üzere, vekalet kaideleri nakliye mukavelesi için de tatbik olunur."* hükmünün yürürlükte olduğu dönemde dahi taşıma sözleşmesini niteliği itibariyle eser sözleşmesi olarak kabul eden yazarlar olmuştur. Eser sözleşmesi mahiyetinde olduğu yönünde bkz. **Belbez**, s. 391; **Doğanay**, Karada Eşya Taşıma, s. 433-434; **Tandoğan**, s. 202.

74 MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 95; **Koller**, § 407 HGB Rn. 35; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 407 HGB Rn. 22; **Oetker/Paschke**, § 407 HGB Rn. 16; **Bellardita**, Der Absender, s. 11; **Paschke/Furnell**, Rn. 15; **Braun**, s. 8; **Müglich**, s. 18; **Heymann/Joachim**, § 407 HGB Rn. 4; **Beckert**, Haftung, s. 7; **Wieske**, (Heidel/Schall), § 407 HGB Rn. 3; GroβkommHGB/**Helm**, § 425 a.F. HGB Rn. 132. Alman hukuku bağlamında, taşıyıcının eşya için yapılan, duruma ve şartlara göre gerekli olan giderleri isteyebileceğine ilişkin § 420 HGB Abs. 1 S. 2 hükmünün ücretli vekâlet sözleşmesine ilişkin §§ BGB 675 ve 670 hükümlerinin somut hâli olduğu yönünde bkz. **Oetker/Paschke**, § 407 HGB Rn. 16.

doğrultusunda yürütülen bağımsız, hukuki ve ekonomik bir faaliyet olarak ortaya çıkar[75]. Taşıma sözleşmesinin vekâlet sözleşmesi karakteri, özellikle taşıyıcının salt taşıma yükümlülüğünden ziyade daha geniş akdî yükümlülükler üstlendiği durumlarda ortaya çıkar[76].

C. Taşıma Senedinin Düzenlenmesi

Taşıma faaliyetinin tarihî gelişimine bakıldığında, taşımanın gönderenin isteklerine uygun olarak gerçekleştirilmesini sağlamak ve taşınan eşya, eşyanın gönderileceği kişi ve taşıma sözleşmesinin hükümleri hakkında taşıyıcıyı bilgilendirmek amacıyla gönderenin *"talimat notu, mektubu"* hazırlayarak taşıyıcıya vermesinin bir âdet hâline geldiği görülmektedir[77]. Modern hukuk bakımından değerlendirildiğinde ise, taşıma sözleşmesinin yazılı geçerlilik şartına tâbi olmamasının sözleşmenin varlığının ve içeriğinin ispatı noktasında sorunlar yaratmaya müsait olması, taşıma faaliyetine ilişkin yazılı bir belgenin öngörülmesini gerekli kılmıştır[78]. Ezcümle, taşıma sürecine ilişkin önemli hususlarda tarafları bilgilendirme, taşıma sürecinin taraf iradelerine uygun bir şekilde gerçekleşmesini mümkün kılma ve uyuşmazlık hâlinde ispat kolaylığı sağlama amacı *"taşıma senedi"*nin[79] doğmasında etkili olmuştur.

Taşıma senedi, taşıyıcıyı ve gönderileni bilgilendirmek için taşıma sözleşmesinin içeriğine ilişkin önemli hususlar hakkında bilgiler içeren[80] ve taşıyıcı tarafından imzalandığında içeriği itibariyle ispat gücü kazanan bir belgedir (TTK m. 856, 858). Bu bağlamda, taşımanın usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesi için taşıma

---

75 **Saur**, Heiko, Die Änderung der Haftungsgrundsätze im Fracht-, Speditions- und Lagerrecht durch das Transportrechtsreformgesetz, Hamburg 1999, s. 48; **Lenz**, Uwe, Straßengütertransportrecht, Köln 1988, Rn. 191; **Beckert**, Haftung, s. 8; **Braun**, s. 8.

76 **Beckert**, Haftung, s. 8; **Saur**, Haftungsgrundsätze, s. 48. Taşıyıcının yapılan anlaşma gereğince, teslim sırasında bedeli tahsil etmesi (TTK m. 872/1, § 422 I HGB) ya da verilen talimatlara uymak zorunda olması (TTK m. 868, § 418 HGB) gibi durumların bu bağlamda değerlendirilebileceği yönünde bzk. **Beckert**, Haftung, s. 8; **Saur**, Haftungsgrundsätze, s. 48.

77 **Arkan**, Sabih, *"Türk Ticaret Kanunu'nun Taşıma Senetlerine ve İlmühaberlere İlişkin Hükümleri Üzerine Bir İnceleme"*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1978, C. IX, S. 4, s. 1025.

78 Hukukumuz bağlamında tarafların bir hukuki işlem olan taşıma sözleşmesi gereğince sahip oldukları hakları ileri sürebilmesi ve gerektiğinde ispatlayabilmesi için sözleşmeyi kanıtlayacak yazılı bir belgeye (senetle ispat) ihtiyaçları vardır (HMK m. 200).

79 Taşıma senedi, CMR'nin resmî tercümesinde *"sevk mektubu"* şeklinde anılmıştır. Alm. *"Frachtbrief"*, İng. *"consignment note"*.

80 MüKoHGB/**Thume**, § 408 HGB Rn. 10; **Bellardita**, Der Absender, s. 154-155; **Oetker/Paschke**, § 408 HGB Rn. 1.

senedinde; teslim yeri, taşıma süresi, gönderilenin kim olduğu, taşınacak eşyanın ne olduğu ve taşımaya ilişkin talimatlar hakkında bilgiler yer alır (TTK m. 857/1). Taraflardan birinin istemi üzerine[81], üç nüsha şeklinde düzenlenir ve gönderen tarafından imzalanır. Nüshalardan biri taşıyıcıda, biri gönderende kalır, üçüncü nüsha da eşyaya eşlik eder (TTK m. 856/1).

Taraflardan biri taşıma senedinin düzenlenmesini talep etmiş olsa dahi, taşıma sözleşmesinin geçerliliği, geçerli bir taşıma senedinin düzenlenmesine bağlı değildir[82]. Bir başka deyişle, taşıma senedinin düzenlenmemiş olması, taşıma sözleşmesinin ne varlığını ne de geçerliliğini etkiler[83]. Taşıma senedinde herhangi bir eksiklik olması[84] ya da senedin yanlış bilgi içermesi de taşıma sözleşmesini etkilemez[85]. Zira taşıma senedi, taşıma sözleşmesi bakımından kurucu bir etkiye sahip değildir (TTK m. 856/2); taşıma senedinin düzenlenmemiş olması yalnızca ispat açısından bazı güçlükler yaşanmasına neden olur.

---

81 TTK'daki *"Taşıma İşleri"*ne ilişkin hükümlerin mehazı olan Alman Ticaret Kanunu'na göre, taşıma senedi, TTK'dan farklı olarak taşıyıcının istemi üzerine düzenlenir (§ 408 I HGB). Taşıma senedi düzenleme, HGB'ye göre gönderenin yan yükümlülüğü olarak kabul edilmiştir ve gönderen, taşıyıcının istemine rağmen taşıma senedi düzenlemezse (**Wieske**, (Heidel/Schall) § 408 HGB Rn. 4; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 408 HGB Rn. 1) veya istem olmasa bile senede yanlış ya da eksik bilgiler yazarsa veyahut bütün nüshaları usulüne uygun bir şekilde imzalamazsa, § 408 I HGB'den kaynaklanan yükümlülüğünü yerine getirmemiş olur (**Bellardita**, Der Absender, s. 155).

82 **Beckert**, Haftung, s. 6; **Koller**, § 407 HGB Rn. 40; **Oetker/Paschke**, § 407 HGB Rn. 49. CMR gereğince gerçekleştirilen taşıma sözleşmeleri için de sevk mektubunun yokluğu, usule aykırı oluşu ya da kaybolması, taşıma sözleşmesinin varlığını ve geçerliliğini etkilemez (CMR m. 4). Türk Ticaret Kanunu'nda taşıma senedi olmaksızın eşya taşınması olasılığı öngörülmüşken (TTK m. 856/2), 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nda, eşya taşımalarının taşıma senedi olmaksızın yapılamayacağı hükme bağlanmıştır (KTK m. 6/1, 7/5). Taşıma senedi olmadan eşya taşıyan taşıyıcılara KTK m. 26 (d) gereğince idari para cezası verilir. Karayolu Taşıma Kanunu'na göre yapılan taşımalara ilişkin hukuki esaslar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Can**, Mertol, *"4925 Sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'na Göre Karayoluyla Yapılan Taşımaların Tabi Olduğu Hukukî Esaslar"*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, C. IX, S. 1-2, s. 11-63; **Karan**, Hakan, *"Karayolu Taşıma Kanunu ve Yönetmeliği"*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Aralık 2000, C. XXII, S. 3, 99-320.

83 TTK 858 madde gerekçesi. CMR bağlamındaki taşıma senedinin düzenlenmesinin kurucu bir etkiye sahip olduğu istisnaî durumlar hakkında bkz. **Yeşilova**, Taşıma Senedi, s. 242, dpn. 19.

84 Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 408 HGB Rn. 1; MüKoHGB/**Thume**, § 408 HGB Rn. 3. **Kaya**, CMR, s. 315; **Yılmaz**, Oğuz, CMR Hükümlerine Göre Müteakip Taşıma, İzmir 2008, s. 45; **Yeşilova**, Yardımcı Şahıslar, s. 142, dpn. 61, 146; **Akıncı**, Ziya, Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve CMR, Ankara 1999, s. 43. CMR bakımından da taşıma senedinin yanlış düzenlenmesinin, yokluğunun veya kaybolmasının taşıma sözleşmesinin geçerliliğini etkilemeyeceği yönünde bkz. **Yeşilova**, Ecehan, CMR-Taşıma Senedinin İspat Kuvveti, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2005, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 242.

85 MüKoHGB/**Thume**, § 408 HGB Rn. 3.

Taşıma hukukuna ilişkin düzenlemelerde, taşıma senedinin hukuki niteliği ve dolayısıyla fonksiyonu, yeknesak düzenlenmemiştir. Zira deniz taşımalarında kullanılan ve taşıma senedine benzeyen *"konişmento"* (TTK m. 1228/1) gerçek bir kıymetli evrak olarak düzenlenmiş iken, karayolu taşımaları için düzenlenen taşıma senedine kıymetli evrak vasfı bahşedilmemiştir[86]. Her iki tarafça imzalanmış[87] bir taşıma senedi TTK m. 858 gereğince ispat gücüne sahiptir[88] ve taşıma sözleşmesinin yapıldığına, içeriğine ve eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığına dair *"kanıt"* oluşturur (TTK 858/1). Belirtilmelidir ki her iki tarafça imzalanmış taşıma senedi, taşıma sözleşmesinin yapıldığına dair aksi ispat edilebilir bir kanıt oluşturur[89].

---

86 6102 sayılı TTK'nın kabul edilmesinden önce taşıma senedi, 6762 sayılı Ticaret Kanunu'nun *"Emtia Senetleri"* başlığını taşıyan Üçüncü Kitabının Altıncı Faslının İkinci Kısmında düzenlenmekteydi ve kıymetli evrak özelliğine sahip bir senetti (eTK m. 769). CMR Konvansiyonu esas alınarak hazırlanan 6102 sayılı TTK'da ise eşya taşımaya ilişkin hükümler Dördüncü Kitapta *"Taşıma İşleri"* başlığı altında ayrıca düzenlenmiş olup bu bölümde düzenlenen taşıma senedine kıymetli evrak vasfı verilmemiştir.
Mehaz düzenleme olan Alman Ticaret Kanunu'nda taşıma senedinin *(Frachtbrief)* yanı sıra karayolu taşımalarında kullanılan ve kıymetli evrak niteliğinde olan *"Ladeschein"* adında bir taşıma belgesinin de öngörüldüğünü hatırlatmakta fayda vardır (§ 443 HGB). *Ladeschein,* taşıyıcı ile gönderen arasındaki önemli konuları düzenleyen ve içerik olarak taşıma senedi ile benzer bilgiler içermekle birlikte şekil bakımından gönderen tarafından değil, taşıyıcı tarafından düzenlenip imzalanan, kıymetli evrak niteliğine sahip bir belgedir. Kıymetli evrak niteliği sebebiyle, kural olarak tek nüsha olarak düzenlenir ve teslim talebi bu belgenin elde bulunmasına bağlıdır (§ 445 HGB). Alman hukukundaki bu müessese ve ona ilişkin düzenlemeler TTK'ya alınmamıştır.

87 TTK m. 856/1 ve 1526/2 hükümleri, taşıma senedinin orijinal nüshasındaki imzanın şekline ilişkin çelişkili bir durum yaratmaktadır. Zira TTK m. 1526/2 gereğince *"Konişmentonun, taşıma senedinin ve sigorta poliçesinin imzası elle, faksimile baskı, zımba, ıstampa, sembol şeklinde mekanik veya elektronik herhangi bir araçla da atılabilir."* TTK m. 856/1 hükmüne göre ise *"El yazısı ile imzalanmış taşıma senetlerinin suretlerindeki imza, damga veya mühür şeklinde ya da basılı olabilir."* Kanundaki bu iki hüküm birbiri ile örtüşmemektedir, orijinal nüshaların el yazısı ile imzalanmadığı durumlarda geçerli olup olmayacağı hususu tartışmaya açıktır (Bkz. **Can**, Taşıma Hukuku, s. 29-30).
CMR kapsamında hazırlanmış olan bir taşıma senedi taşıyıcı ve gönderen tarafından imzalanmazsa, Konvansiyonun taşıma senedine atfettiği ispat gücü (CMR m. 9) imzasız taşıma senedi için uygulama kabiliyetini yitirecektir ve senedin ispat değeri, ilgili ulusal hukukun izin verdiği ölçüde genel hükümlere göre belirlenecektir (**Fremuth**, (Fremuth/Thume), CMR Art. 9 Rn. 2; **Yeşilova**, Taşıma Senedi, s. 244).

88 TTK m. 858 hükmünün gerekçesinde, TTK m. 857'de belirtilen kayıtlardaki eksikliklerin senedin ispat gücünü tümüyle mi ortadan kaldıracağı, yoksa eksik olan kayıtla ilgili olarak mı senedin gücünü yitireceği meselesinin çözümünün doktrine ve yargı kararlarına bırakıldığı ifade edilmiştir.

89 Taşıma hukukunda ispat kuralları açısından da yeknesaklığın sağlanması amacıyla CMR m. 9 hükmü ile özel ispat kuralları getirilmiştir. Taşıma senedinin ispat fonksiyonunun düzenlendiği CMR m. 9'un orijinal İngilizce metninde taşıma senedinin *"prima facie"* delil niteliğinde olduğu düzenlenmiştir, CMR'nin Almanca resmî tercümesinde ise bu ifade *"aksi ispat edilinceye kadar* (*bis zum Beweis des Gegenteils)*" şeklinde karşılık bulmuştur. Ayrıca mehaz Alman Ticaret Kanunu'nun taşıma senedine ilişkin § 409 I HGB hükmünde de ispat gücüne ilişkin olarak *"aksi*

Taşıma senedi, kanıt oluşturduğu hususların yanı sıra bazı konulara ilişkin olarak *"karine"* de teşkil eder. Şöyle ki taşıma senedine haklı sebeple çekince konularak bertaraf edilmediği sürece *"eşyanın ve ambalajının, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığı sırada, dış görünüşü bakımından iyi durumda bulunduğuna ve taşınan paketlerin sayısının, işaretleri ile numaralarının, taşıma senedinde yer alan kayıtlara uygun olduğuna…"*; taşıyıcı tarafından gereken denetim yapılmış ve denetleme sonucu taşıma senedine yazılmışsa *"eşyanın net olmayan ağırlığı veya başka şekilde beyan edilen miktarı ya da taşınacak paketlerin içeriğinin (…) taşıma senedinde yer alan kayıtlara uygun olduğuna karinedir*" (TTK m. 858/2, 3).

D. Refakat Belgelerinin ve Gerekli Bilgilerin Verilmesi

Refakat belgeleri[90] *(Begleitpapiere)*, resmî nitelik taşıyan ve eşya taşıma taahhüdünün ifası -özellikle de gümrük işlemlerinin tamamlanması- için gerekli olan belgelerdir (TTK m. 860, CMR, m. 11, § 413 HGB). Bu belgeler, ifa aşamasını ilgilendiren belgelerdendir; dolayısıyla sözleşmenin kurulması ile bir ilgisi yoktur[91]. Gümrük beyannameleri, sağlığa, güvenliğe, terminallere, polise ilişkin belge ve raporlar ile buna benzer nitelikteki belgeler bu kapsamda değerlendirilir[92]. Ancak belirtmek gerekir ki refakat belgeleri[93], her taşıma için farklı nitelikte olduğundan bu belgeleri

---

ispat edilinceye kadar kanıt" ifadesine açıkça yer verilmiştir. Ancak ilgili hüküm TTK'ya alınırken bu ifade alınmamıştır (TTK m. 858/1). Bunun sebebi Alman ve Türk hukuklarında benimsenen genel ispat kurallarının farklı olmasıdır. Zira senet delilinin kesin delil olarak kabul edildiği Türk hukuku bakımından bu ifadeye hükümde yer verilmese dahi senedin içeriği, aksi ispat edilinceye kadar geçerli kabul edilmektedir (HMK m. 205/1). Takdiri delil kurallarının geçerli olduğu Alman hukukunda ise, CMR m. 9/1'de benimsenen ispat kuralı, iç hukuktaki genel ispat kurallarından farklı olduğundan hüküm iç hukuka alınırken bu ifadeye açıkça yer verme gerekliliği hasıl olmuştur (**Seven**, Gönderilen, s. 59). Böylece iki tarafça imzalanan taşıma senedine, § 416 ZPO hükmü gereğince senetlere bahşedilen ispat değerinin ötesine geçen bir ispat değeri bahşedilmiştir (**Kirchhof**, Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 409 HGB Rn. 1).

90 TTK'da *"refakat belgeleri"* şeklinde ifade edilen bu belgeler, CMR'nin resmî Türkçe çevirisinde *"lüzumlu belgeler*" olarak tercüme edilmiştir (CMR. m. 11). Lüzumlu belgeler, gümrük ve diğer formalitelerin yerine getirilmesi için malların tesliminden önce tamamlanması gereken ve bu bağlamda gönderen tarafından sevk mektubuna iliştirilen veya taşıyıcıya verilen evraktır (CMR. m. 11/1). Taşıyıcıya verilen bu belgelerin listesi, sevk mektubunda bulunması gereken bilgiler arasında düzenlenmiştir (CMR. m. 6/2 (ğ)).

91 **Tüzüner**, s. 180.

92 TTK 860 madde gerekçesi.

93 İspat hukuku kurallarının yanı sıra malî hukukun ve gümrük mevzuatının gereklerini yerine getirmek için günümüzde belgeli ticaret zorunlu hâle gelmiştir. Bu durum eşyanın taşınması için tamamlanması gereken resmî işlemlerin (özellikle gümrük işlemlerinin) gerektirdiği belgelerin ve bilgilerin taşıyıcıya sağlanmasını ve TTK m. 860 gibi bir hükmün öngörülmesini gerekli kılmıştır (**Can**, Taşıma Hukuku, s. 47-48).

objektif bir şekilde kalem kalem saymak mümkün değildir. Her somut olay bağlamında gerçekleştirilecek taşıma işine göre, taşıma esnasında varlığına ihtiyaç duyulacak belgeleri, refakat belgesi olarak kabul etmek gerekir[94]. Hangi belgelerin gerekli olduğunun tespiti, öncelikle planlanan taşıma güzergâhına ve kararlaştırılan taşıma aracına göre yapılmalıdır[95].

Refakat belgelerinin en geç ne zamana kadar taşıyıcının tasarrufuna sunulması gerektiğinin tespit edilmesi gerekir. TTK m. 860/1'in lâfzı gereğince, *"Gönderen, eşyanın tesliminden önce, resmî nitelik taşıyan, özellikle gümrük işlemleri için gerekli bulunan bilgileri taşıyıcıya vermek ve söz konusu belgeleri taşıyıcının tasarrufuna bırakmak zorundadır"*. İlgili fıkranın gerekçesinde ise bu mesele ile ilgili *"Anılan belgeler gönderen tarafından eşyanın tesliminden önce taşıyıcının tasarrufuna bırakılmalıdır"* şeklindeki değerlendirmeden hemen sonra; *"Bilgi ve belgelerin tasarrufa bırakılması için belli bir zaman öngörülmemiştir. Amaçlanan eşyanın taşınmak için alınmasından teslimine kadar geçecek süre içinde gerekli olan anda bilgi ve belgenin tasarrufa hazır olmasıdır"* şeklinde, önceki ifade ile tutarsız bir değerlendirmede bulunulmuştur[96]. Gerekçedeki birbiri ile çelişen bu ifadeler, hükmün nasıl yorumlanması gerektiği hususuna yardımcı olacak nitelikte değildir. Belgelerin en geç ne zamana kadar hazır bulundurulması gerektiği, TTK m. 860 ve 864/1 (d) hükümlerinin birlikte değerlendirilmesi yoluyla, amaçsal yorum yapılarak tespit edilmelidir. TTK m. 864/1 (d) gereğince gönderen, taşıyıcının belge ve bilgilerin eksikliğinden veya yokluğundan kaynaklanan zararları ve giderlerini tazminle yükümlü tutulmuştur. Buna göre, refakat belgelerinin teslimden sonra da olsa, gerekli olduğu anda taşıyıcının elinde bulunması hâlinde, herhangi bir zarar söz konusu olamayacağı ve belgelerin

---

Gönderen TTK m. 860/1'de belirtilen belge ve bilgilerin eksikliğinden, yokluğundan ve gerçeğe aykırılığından, *"kusuru olmasa dahi"* sorumlu tutulmuştur, taşıyıcının bu sebepten kaynaklanan zararlarını ve giderlerini tazmin etmekle yükümlüdür (TTK m. 864/1(d), CMR m. 11/2). Bunun yanı sıra taşıyıcı da -*zıya, hasar veya yanlış kullanma taşıyıcının kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği durumlardan kaynaklanmış olmadıkça*- kendisine verilen belgelerin zıyaından, hasarından veya yanlış kullanılmasından doğan zararlardan sorumludur (TTK m. 860/2, CMR m. 11/3).

94 **Kıran**, Süleyman, *"Eşya Taşımalarında Refakat Belgeleri (Bilgileri) ve Bunlardan Doğan Sorumluluk"*, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Y. 2018, 4 (2), s. 178; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 121.

95 **Heymann/Schlüter**, § 413 HGB Rn. 3; **Bellardita**, Der Absender, s 143; **Koller**, § 413 HGB Rn. 2. Benzer yönde bkz. **Seven**, Gönderilen, 150.

96 TTK m. 860/1 madde gerekçesi.

eşyanın tesliminden sonra verilmesine ilişkin giderlerin de taşıma ücretine yansıtılacağı düşünüldüğünde; yükümlülüğü dar bir zaman sınırına hapsetmemek gerektiği sonucuna varılmalıdır. Elbette bu belgeler taşıma senedine iliştirilebilir veya taşıma öncesinde taşıyıcıya verilebilir. Ancak gönderen, refakat belgelerini taşıma senedine eklememişse; en azından yetkili makamlara ibraz edilmesi gerektiği anda elinde bulunacak şekilde, taşıyıcının tasarrufuna bırakmalıdır[97].

Refakat belgelerinin sağlanması için, kural olarak, taşıyıcının gönderene karşı özel bir talepte bulunmasına gerek yoktur[98]. Bu noktada önemli olan, belgelerin teslim edilmesi değil; taşıyıcının bu belge ve bilgiler üzerinde tasarruf edebilmesidir. Hükmün amacı, bilgi ve belgelerin eşyanın taşınmak için teslim alınmasından teslim edilmesine kadar geçecek süre içinde, gerektiği anda taşıyıcının tasarrufuna hazır olmasını sağlamaktır[99].

Taşıyıcının sadece taşıma ya da teslim engelinin söz konusu olduğu durumlarda ihtiyaç duyacağı belgelerin[100] TTK m. 860/1 kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu tartışmaya açıktır. Kanaatimizce, gönderenin bu tür belgeleri taşıyıcının tasarrufuna bırakmak zorunda olduğunun kabulü, TTK m. 860/1 hükmünün

---

97 **Thume/Temme**, Art. 11 CMR Rn. 3; **Bellardita**, Der Absender, s. 146; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 122; **Kıran**, Refakat Belgeleri, s. 181. Uygulamada belgelerin sonradan sunulmasının çok zor olduğu durumlara sıklıkla rastlanabileceği için açık bir anlaşmanın olmadığı durumlarda, gönderenin refakat belgelerini eşyanın teslim alınması sırasında taşıyıcıya sunması daha faydalı olacağı; ancak refakat belgelerinin eşyanın teslim alınmasından sonra da zorlanmaksızın ve herhangi bir dezavantaja sebep olmaksızın teslim edilmesi mümkünse, ilgili belgelerin eşyanın teslim alınması sırasında taşıyıcının tasarrufuna bırakılmasının şart olmadığı yönünde benzer görüş için bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 413 HGB Rn. 7. Taşıyıcının taşımayı usulüne uygun bir şekilde hazırlayabilmesi için bilgi ve belgelerin kural olarak taşımanın başlamasından önce zamanında taşıyıcının tasarrufuna bırakılması gerektiği, ancak eksik belgelerin istisnai olarak sınır görevlilerince işlenmesi için sonradan tamamlanmasının da yeterli olduğu yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 413 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 413 HGB Rn. 7; **Andresen**, Bernd/**Valder**, Hubert, Speditions-, Fracht- und Lagerrecht: Handbuch des Transportrechts mit Kommentaren, Berlin 2019, § 413 HGB Rn. 4.

98 **Staub/P. Schmidt**, § 413 HGB Rn. 7; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 413 HGB Rn. 3; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 413 HGB Rn. 7; MüKoHGB/**Thume**, § 413 HGB Rn. 7. Taşıma veya teslim engellerinin bu kuralın istisnası olduğu yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 413 HGB Rn. 7; MüKoHGB/**Thume**, § 413 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 413 HGB Rn. 7.

99 TTK 860 madde gerekçesi.

100 TTK m. 869/3 gereğince taşıyıcının alacağı tedbirler için gerekli olan belgeler, taşıma ya da teslim engelinin söz konusu olduğu durumlarda taşıyıcının ihtiyaç duyacağı belgelere örnek olarak verilebilir (**Bellardita**, Der Absender, s. 145).

lâfzı ve amacı ile bağdaşmaz; bu, son derece zorlama bir çıkarım olur[101]. Zira gönderenin bu nitelikteki belgeleri de taşıyıcıya sağlaması gerektiğinin kabulü, gönderenin taşıma ya da teslim engelinin ortaya çıkacağı her durumu öngörmesini gerekli kılar[102]. Bunu öngörememesi ise, taşıyıcının bundan kaynaklı zararları ile giderlerine ilişkin gönderenin kusursuz sorumlu olmasına (TTK m. 864/1) yol açar ve bunun, gönderen için ağır neticeleri olur. Ancak TTK m. 860/1'de yer alan gümrük işlemlerinin yapılması örneği göstermektedir ki hüküm, esas itibariyle göndereni taşımanın usulüne uygun olarak gerçekleştirilmesi için gerekli olan belgeleri sağlamakla yükümlü kılar[103]. Dolayısıyla hangi belgelerin gerekli olduğu, sözleşmede öngörülen ve planlandığı şekilde ilerleyen taşıma ışığında belirlenmelidir[104]. Bununla birlikte, gönderenin taşıma ya da teslim engelinin ortaya çıkacağını somut olarak öngörmesini gerektiren bir durum varsa, -istisnaî olarak- gönderenin temkinli davranıp gerekli belgeleri taşıyıcıya teslim etmesi uygun olur[105].

Refakat belgeleri, resmî işlemlerin tamamlanması, taşımanın yapılabilmesi ve eşyanın teslimi açısından vazgeçilmez önemdedir[106]. Zira gerekli belgelerin sağlanamaması, taşımayı kesintiye uğratır ve taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilmesinin önünde bir engel doğurur. Dolayısıyla bu belgelerin vaktinde taşıyıcının tasarrufuna bırakılıp bırakılmadığı, taşıma veya teslim engellerinin ortaya çıkması bakımından son derece önemlidir. Özellikle sınır ötesi taşımalarda, taşıyıcıya eksik ya da yanlış refakat belgelerinin verilmesi, taşımayı önemli ölçüde geciktirebilir; hatta

---

101 Aynı yönde bkz. **Bellardita**, Der Absender, s. 145. Gönderenin bütünüyle hâkim olunamayan ya da anlamsız giderlere sebep olabilecek riskler ile karşı karşıya bırakılmaması için, hangi belgelerin gerekli olduğuna dair tespitin salt taşıyıcının objektif perspektifine göre belirlenmemesi gerektiği yönünde benzer görüş için bkz. **Koller**, § 413 HGB Rn. 2. Refakat belgelerinin resmî makamlar tarafından yasal olarak talep edilebilecek belgelerle sınırlı olduğu yönünde bkz. **Heymann/Schlüter**, § 413 HGB Rn. 3.

102 **Bellardita**, Der Absender, s. 145. Bkz. ve karş. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 413 HGB Rn. 4.

103 **Thume/Temme**, Art. 11 CMR Rn. 5; **Bellardita**, Der Absender, s. 143.

104 MüKoHGB/**Thume**, § 413 HGB Rn. 6; **Koller**, § 413 HGB Rn. 2; **Staub/P. Schmidt**, § 413 HGB Rn. 7.

105 **Koller**, § 413 HGB Rn. 2; **Bellardita**, Der Absender, s. 145. Doğrudan taşıma ve teslim engellerine işaret etmemekle birlikte, taraflar arasında belli bir güzergâh belirlenmemişse, refakat belgelerinin gidilebilecek bütün olası güzergâhlar dikkate alınarak taşıyıcıya verilmesi gerektiği yönündeki görüş için bkz. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 413 HGB Rn. 4.

106 TTK m. 860 madde gerekçesi.

imkânsız kılabilir[107]. Bu sebeple refakat belgelerinin, özellikle de gümrük formaliteleri için gereken belgelerin eksik olması, tipik taşıma engellerinden biri olarak kabul edilmektedir[108].

Taşıma ya da teslim engelinin meydana gelmesi hâlinde gereken belgeler, sonradan, taşıyıcının tasarrufuna bırakılır[109]. Ancak bunun yapılabilmesi için, öncelikle taşıyıcı, gönderenden talimat almalıdır (TTK m. 868); bir başka deyişle belgeler, taşıyıcı tarafından talimat alınmasından sonra gerekli hâle gelir[110]. Taşıma veya teslim engelinin ortaya çıkması hâlinde talimat, taşıyıcıya ulaşana kadar ya da talimatın alınamadığı durumlarda TTK m. 869/3 gereğince tedbirlerin alınması sırasında, objektif gerekli belgelerin taşıyıcının tasarrufuna bırakılamaması riskini gönderen taşır[111].

Refakat belgelerinin yanı sıra taşıma için gerekli olan tüm bilgiler de taşıyıcıya verilmelidir (TTK m. 860/1). Bilgiler açısından gereklilik ölçütü, refakat belgelerinde olduğu gibidir. Dolayısıyla taşımanın usulüne uygun bir şekilde ve gecikmeksizin yerine getirilmesi için ihtiyaç duyulan ve genel bilgi olarak kabul edilmeyen tüm bilgiler, taşıyıcıya sağlanmalıdır[112].

E. Eşyanın Taşıyıcı Tarafından Teslim Alınması

Teslim alma, taşınacak eşyanın doğrudan ya da en azından dolaylı zilyetliğinin taşıyıcıya geçmesini gerektirir[113]. Önemle belirtmek gerekir ki eşyanın taşıyıcı

---

107 **Thume/Temme**, Art. 11 CMR Rn. 2.

108 **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 2; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 216; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 10; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 8. Yargıtay'ın aynı yöndeki kararı için bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 19.02.2018 T., 2016/13156 E., 2018/1166 K. (https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021); OLG Hamm 11.03.1976 NJW 1976, s. 2077, 2078.

109 **Staub/P. Schmidt**, § 413 HGB Rn. 7; MüKoHGB/**Thume**, § 413 HGB Rn. 7; **Bellardita**, Der Absender, s. 145; **Koller**, § 413 HGB Rn. 2; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 413 HGB Rn. 7.

110 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 413 HGB Rn. 1; **Bellardita**, Der Absender, s. 145; **Koller**, § 413 HGB Rn. 2. Taşıma veya teslim engelinin ortaya çıkması hâlinde, gönderenin belgeleri sonradan *"taşıyıcının talebi üzerine (auf Aufforderung des Frachtführers)"* sunması gerektiği yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 413 HGB Rn. 7; MüKoHGB/**Thume**, § 413 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 413 HGB Rn. 7.

111 **Koller**, § 413 HGB Rn. 2.

112 **Thume/Temme**, Art. 11 CMR Rn. 3.

113 MüKoHGB/**Herber/Harm,** § 425 HGB Rn. 35; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 425 HGB Rn. 3; **Oetker/Paschke**, § 425 HGB, Rn. 8; **Schaffert**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 425 HGB Rn. 18; **Koller**, § 425 HGB, Rn. 17. Aynı yönde bkz. BGH NJW-RR 2002, s. 537. Eşyanın doğrudan zilyetliği çoğunlukla zilyet yardımcısı (sürücü veya diğer personel) tarafından kazanılır

tarafından teslim alınma anı, her zaman yükleme anı ile örtüşmeyebilir. Zira teslim alma, eşyanın araca yüklenmesinden önce olabileceği gibi, yüklemeden sonra da gerçekleşebilir. Gönderen, sözleşmede kararlaştırılan süre içinde, teslim alma işi için uygun bir yer göstermezse, alacaklının temerrüdü (TBK m. 106 vd.) söz konusu olur[114]. Eşyanın taşıyıcıya teslimi, taşıma senedinin düzenlenmediği durumlarda taşıma sözleşmesinin varlığına *"karine"* teşkil eder (TTK m. 856/2). Bu noktada tekrar hatırlatmak gerekir ki eşyanın tesliminin sözleşmenin varlığına karine teşkil etmesi, teslimi, sözleşmenin kurucu unsuru hâline getirmez[115]. Zira taşıma sözleşmesi, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulur ve bu yönüyle real değil; rızaî bir sözleşmedir. Ayrıca her iki tarafça imzalanmış taşıma senedinin düzenlendiği hâllerde; taşıma senedi, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığına dair *"kanıt"* oluşturur (TTK m. 858/1). Senedin, eşyanın teslim alındığına dair kanıt teşkil etmesi, hukuki açıdan son derece önemlidir. Çünkü eşyaya ilişkin sorumluluk, teslim alma ile başlar (TTK m. 875/1) ve gönderenin bu hususa ilişkin gerekli kanıtları sağlaması gerekir[116].

Taşıyıcının koruma ve gözetme yükümlülüğü ile gecikme ve yük zararından sorumluluğu, eşyanın kendi hâkimiyeti altına girdiği andan itibaren başlar[117]. Zira taşıyıcının sorumluluğunun düzenlendiği TTK m. 875/1 hükmü gereğince, taşıyıcı, *"eşyanın taşınmak üzere[118] teslim alınmasından teslim edilmesine kadar geçecek süre*

(MüKoHGB/**Herber/Harm,** § 425 HGB Rn. 35). Alt taşıyıcının asıl taşıyıcıyı vekâleten eşyanın doğrudan zilyetliğini kazanması, asıl taşıyıcı için dolaylı zilyetliğe örnektir (**Koller**, § 425 HGB Rn. 17)

114 Gönderenin sözleşmede kararlaştırılan süre içinde, süre kararlaştırılmamışsa talep üzerine verilen süre içinde teslim alma için uygun bir yer göstermemesinin, alacaklının temerrüdü *(Annahmeverzug/§ 296 BGB)* niteliğinde olduğu yönünde bkz. **Koller**, § 407 HGB Rn. 51.

115 Bkz. Birinci Bölüm/I.A.3.a.

116 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 409 HGB Rn. 1; **Koller**, § 407 HGB Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 409 HGB Rn. 8; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 409 HGB Rn. 8. Eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığına dair ispat gücü, taşıyıcının eşyaları koruma ve gözetme yükümlülüğünün başladığına işaret ettiği için, esasen gönderenin lehine olsa da münferit durumlarda (örneğin yüklenen eşyaların diğer eşyalara zarar verip vermediği noktasında) taşıyıcının da menfaatinedir (**Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 409 HGB Rn. 1).

117 **Sözer**, Bülent, *"Taşıyanın Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümlere İlişkin Bazı Meseleler ve Görüşler",* Batider 1987, C. XIV, S. 2, s. 91; **Arkan**, Sorumluluk, s. 52. Bkz. ve karş. **Edis**, Haftung, s. 46.

118 TTK m. 875/1 (§ 425 I HGB)'de geçen *"taşınmak üzere (zur Beförderung)"* ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Oetker/Paschke**, § 425 HGB, Rn. 8; **Schaffert**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 425 HGB Rn. 18; MüKoHGB/**Herber/Harm,** § 425 HGB Rn. 39; **Koller**, § 425 HGB Rn. 21; Düringer, Adelbert/Hachenburg, Max, Das Handelsgesetzbuch, Band 5, §§ 425-473, 3. Aufl., Mannheim-Berlin-Leipzig 1932,

içinde" ortaya çıkan yük veya gecikme zararlarından sorumlu tutulmuştur (§ 425 HGB, CMR, m. 17). TTK m. 875/1 anlamında eşyanın taşıyıcıya teslimi, tarafların birbirlerine uygun iradeleri ile eşyanın taşıyıcının hâkimiyeti altına sokulması anlamına gelir[119]. Teslim alma, sübjektif olarak, gönderenin taşınacak eşya üzerindeki tasarruf yetkisinden kendi iradesi ile vazgeçmesi ve taşıyıcının da eşyanın kontrolünü üstlenmesi ile gerçekleşmiş olur[120]. Buna göre taşıyıcıda, eşyanın zilyetliğini devralma iradesi yoksa, söz konusu hüküm anlamında teslim gerçekleşmiş sayılmayacağından taşıyıcının sorumluluk süresi de başlamaz[121].

II. YÜKLEME

Eşyanın taşınmaya başlamasından önceki aşama, taşımanın vazgeçilmez bir olgusu[122] olan yükleme aşamasıdır. Yükleme yükümlülüğünün kimde olduğu ve makul yükleme sürelerinin aşılmasının hukuki sonuçları, TTK m. 863 ve m. 867 hükümlerinde detaylı bir şekilde düzenlenmiştir.

A. Yükleme ile Yükümlü Olan Kişi

Sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticari teamülden aksi anlaşılmadıkça, gönderen eşyayı, taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koyarak, istifleyerek, bağlayarak, sabitleyerek yüklemek zorundadır (TTK m. 863/1). Mezkûr işler, kural olarak gönderene bırakılmış kanunî yükümlülüklerdir[123]. Anılan hükümde, çıkış noktası

Düringer/Hachenburg/Bing, 429 HGB a.F. Rn. 5; **Schlegelberger/Geβler**, § 429 HGB a.F. Rn. 6. Ayrıca bkz. BGH 28.11.2013, RdTW 2014, 52 Rn. 16.

119 **Heuer**, Haftung, s. 61; **Oetker/Paschke**, § 425 HGB, Rn. 8; **Arkan**, Sorumluluk, s. 52; **Koller**, § 425 HGB Rn. 18; **Sözer**, Sorumluluk, s. 91; **Yıldız**, s. 100. Örneğin eşyanın ambalajının bozuk olması sebebiyle taşıyıcının teslim almayı reddettiği eşyanın, iradesi olmaksızın, gizlice taşıyıcının deposuna ya da aracına bırakılması durumunda TTK m. 875/1 (eTK m. 781/1) anlamında teslim gerçekleşmiş sayılmaz, bu sebeple de taşıyıcının söz konusu hüküm gereğince sorumlu olması söz konusu olamaz (**Kaya**, Sorumluluk, s. 241, dpn.13; **Arkan**, Sorumluluk, s. 52; **Heuer**, Haftung, s. 61).

120 **Schaffert**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 425 HGB Rn. 18; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 425 HGB Rn. 3. Aynı yönde bkz. BGH NJW-RR 2012, s. 365; OLG München TranspR 2013, s. 114; OLG Hamburg RdTW 2017, s. 76.

121 **Heuer**, Haftung, s. 61; **Sözer**, Sorumluluk, s. 91; **Oetker/Paschke**, § 425 HGB, Rn. 8; **Arkan**, Sorumluluk, s. 52. Örneğin eşyanın ambalajının bozuk olması sebebiyle taşıyıcının teslim almayı reddettiği eşyanın iradesi olmaksızın, gizlice taşıyıcının ambarına bırakılması durumunda TTK m. 875/1 (eTK m. 781/1) anlamında teslim gerçekleşmiş sayılmaz, bu sebeple de söz konusu hüküm gereğince taşıyıcının sorumluluğu söz konusu olamaz (**Heuer**, Haftung, s. 61).

122 TTK m. 863 madde gerekçesi.

123 TTK m. 863 madde gerekçesi.

olarak, eşyanın taşıma aracına nasıl taşınacağı, taşımanın etkilerinden nasıl korunacağı, nasıl emniyet altına alınacağı ve istifleneceği hususlarını en iyi değerlendirecek kişinin gönderen olmasından hareket edilmiştir[124]. Zira gönderen, taşınan eşyanın uzmanı konumundadır ve düzenli olarak gerçekleştirdiği ambalajlama ve istifleme konusunda da uzman olduğu kabul edilmektedir[125]. Yüklemenin taşıma aracının teknik sistemlerinin çalıştırılmasını gerektirmesi veya taşınan eşyanın yüklenmesi ve emniyete alınmasının taşıma aracının türü nedeniyle gönderenin sahip olmadığı özel bir uzmanlık gerektirmesi hâllerinde taşıyıcı, vinç veya diğer yardımcı araçlar gibi özel teknik yükleme ekipmanlarının gerekli olup olmadığını daha iyi değerlendirebilir; bu tür hâllerde *"durumun gereğinden"* yüklemenin, gönderen değil; taşıyıcı tarafından yapılması gerektiği sonucuna varılabilir[126].

Gönderenin eşyayı araca koyma, istifleme ve sabitlemeyi de kapsayan yükleme yükümlülüğünün taşıma güvenliğine uygun biçimde yapılması gerekir (TTK m. 863/1). Taşıma güvenliğine uygun olma *(Beförderungssicher)* kavramı, eşyayı öngörülebilir taşıma koşulları yüzünden zarara uğramaktan koruma şeklinde açıklanabilir[127]. Eşya, taşıma aracında ya da yükleme alanında olağan taşıma şartlarının etkisiyle zarar görme riskini bertaraf edecek şekilde, sözleşmeye uygun olarak istiflenmeli ve sabitlenmelidir[128]. Ayrıca gönderen tarafından belirtilen yükleme yeri, taşıma aracı için uygun olmalı; taşıma aracının emniyetini tehlikeye sokmamalı ve taşıyıcı tarafından ulaşılabilir nitelikte olmalıdır[129].

Gönderen kural olarak yükleme işiyle yükümlüyken, taşıyıcı da yüklemenin işletme güvenliğine uygun bir şekilde yapılmasını sağlamakla yükümlüdür (TTK m. 863/1). İşletme güvenliği, yüklemeden sonra taşıma aracının taşıma sırasında somut olayın şartlarına göre hesaba katılması gereken her türlü trafik durumuyla başa çıkabilmesi anlamına gelmektedir[130]. Öte yandan taraflar, yükleme işinin taşıyıcının

---

124 **Koller**, § 412 HGB Rn. 1; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 70.
125 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 412 HGB Rn. 2; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 1; **Koller**, § 412 HGB Rn. 1.
126 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 1.
127 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 1.
128 **Staub/P. Schmidt**, § 412 HGB Rn. 15; **Heymann/Schlüter**, § 412 HGB Rn. 4; **Koller**, § 412 HGB Rn. 5; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 2.
129 **Koller**, § 407 HGB Rn. 50.
130 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 2; **Koller**, § 412 HGB Rn. 42.

yükümlülüğünde olduğunu kararlaştırabilir (TTK m. 863/1). Yükleme yükümlülüğünün bulunmadığı hâllerde, gönderenin eşyayı hazır bulundurması gerekir (TTK m. 867/1). Hazır bulundurma, taşıyıcının eşyayı taşımak üzere teslim almaya geldiği sırada, eşyanın taşıyıcının zilyetliğine geçirilmesine ilişkin herhangi bir engel bulunmaksızın emre amade tutulmasıdır[131].

B. Yükleme Süresi

Yüklemenin tamamlanması, işin doğası gereği belli bir zaman alır. Durumun gereklerine göre belirlenecek olan makul süre içerisinde gerçekleştirilen yükleme için, aksi kararlaştırılmadıkça ayrıca ücret istenemez (TTK m. 863/2); makul yükleme süresinin taşıma bedeline dâhil olduğu kabul edilir[132]. Makul yükleme süresi, taşıyıcının eşyanın yüklenmesi için hazır olduğunu belirtmesinden sonra, ortalama bir gönderenin ihtiyaç duyduğu süre olarak anlaşılmalıdır[133]. Bu sürenin hesabında yüklemenin mutat çalışma saatleri içerisinde gerçekleştirilmesi ve taşıma güvenliğine uygun yapılması gerektiği de dikkate alınmalıdır[134].

Gönderen, eşyayı süresi içinde yüklemezse veya yükleme yükümlülüğünün bulunmadığı hâllerde eşyayı hazır bulundurmazsa, taşıyıcı, makul bir süre vererek gönderene eşyanın yüklenmesini veya hazır bulundurulmasını ihtar eder (TTK m. 867/1). Verilen süre içinde eşya yüklenmez veya hazır bulundurulmazsa, taşıyıcı sözleşmeyi feshedebilir ve TTK m. 865/2[135] gereğince istem haklarını ileri sürebilir (TTK m. 867/2). Taşıyıcı tarafından verilen makul süre içerisinde, eşyanın kısmen yüklenmesi veya kısmen hazır bulundurulması hâlinde ise, taşıyıcı eksik yüklenen eşya ile yola

---

131 **Adıgüzel**, Taşıma, s. 68.

132 MüKoHGB/**Thume**, § 412 HGB Rn. 28; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 412 HGB Rn. 33; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 3.

133 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 412 HGB Rn. 33; **Koller**, § 412 HGB Rn. 46; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 3.

134 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 412 HGB Rn. 33; **Koller**, § 412 HGB Rn. 46; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 3.

135 TTK m. 865/2 gereğince *"Gönderen sözleşmeyi feshederse, taşıyıcı; a) Kararlaştırılan taşıma ücreti ile bekleme ücretinden ve tazmini gereken giderlerden, sözleşmenin feshi sonucunda tasarruf ettiği giderlerin veya başka bir şekilde elde ettiği veya kötüniyetli olarak elde etmeyi ihmal ettiği menfaatlerin indirilmesiyle kalan tutarı veya b) Kararlaştırılan taşıma ücretinin üçte birini isteyebilir. Taşıma sözleşmesinin feshi, taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanmışsa, bu fıkranın (b) bendi uyarınca bir istem ileri sürülemeyeceği gibi, sözleşmenin ifasında gönderenin menfaati yoksa, taşıyıcının bu fıkranın (a) bendinden doğan istem hakkı da düşer."*

çıkıp, TTK m. 866/1 (a-d)[136] gereğince istem haklarını kullanabilir (TTK m. 867/3). TTK m. 867'deki bu düzenleme ile yükleme süresine uyulmaması halinde taşıyıcının, taşıma aracı başta olmak üzere taşıma ile ilgili diğer araçları kullanabilmesini sağlamak ve taşıyıcının başka işlerinin engellenmesinin önüne geçmek amaçlanmıştır[137]. Öte yandan yükleme süresine uyulmaması, taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanıyorsa, taşıyıcının herhangi istem hakkı söz konusu olmaz (TTK m. 867/4).

III. YÜKLEME SONRASI

Eşyanın taşıma aracına yüklenmesinden sonra, sırası ile; taşıma, teslim ve boşaltma şeklindeki ifa aşamaları gerçekleşir. Bu aşamalara ilişkin esasların kısaca değerlendirilmesi, özellikle taşıma ve teslim engellerinin birbirinden ayırt edilmesi açısından önem arz eder.

A. Taşıma

Bir sözleşmenin taşıma sözleşmesi olarak nitelendirilebilmesi için, sözleşmedeki aslî yükümlülüğün taşıma olması gerekir. Taşıma, yer değiştirme şeklinde gerçekleşen hedefe yönelik bir sevk etme işidir[138]. Taşıma sözleşmesi ile taşıyıcı, eşyayı kararlaştırılan süre içerisinde ya da süre kararlaştırılmamışsa makul bir sürede, tam ve hasarsız bir şekilde teslim yerine nakletmek ile yükümlüdür[139]. Eşyanın doğru yere teslim edilebilmesi için, sözleşme düzenlenirken, teslim yeri açık bir şekilde belirtilmelidir[140]. Ancak taraflar, varma ya da teslim yerini daha sonra da kararlaştırabilir[141].

---

136 TTK m. 866/1 gereğince *"Bu durumda taşıyıcı; a) Sözleşmede kararlaştırılmış olan taşıma ücretinin tamamını, b) Doğmuş bekleme ücretini, c) Eksik yükleme sebebiyle yapmak zorunda kaldığı giderleri ve uğradığı zararı, d) Alacakları, eksik yükleme sebebiyle kısmen veya tamamen teminatsız kalmışsa, kendisine ek teminat gösterilmesini isteyebilir."*

137 TTK m. 867 madde gerekçesi.

138 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 407 HGB Rn. 45. Çöpün atık boşaltma alanlarına ve geri dönüşüm tesislerine taşınmasına ilişkin sözleşme de taşıma sözleşmesidir (**Basedow**, Transportvertrag, s. 39; **Fremuth**, (Fremuth/Thume)**,** § 407 HGB Rn. 45, 48; GroβkommHGB/**Helm**, § 425 a.F. HGB Rn. 76).

139 **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 47, Rn. 67; **Müglich**, s. 30; **Koller**, § 407 HGB Rn. 45.

140 **Müglich**, s. 30.

141 **Koller**, § 407 HGB Rn. 10b; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Ferrari/Otte**, CMR Art. 15 Rn. 7.

Taşımanın söz konusu olabilmesi için -kural olarak- bir araç kullanılıp kullanılmadığı ya da hangi aracın kullanıldığı önem arz etmez[142]. Eğer taşıma aracının belirlenmesi, gönderen için özel bir önemi haizse, taşıma aracının türü ya da belirli bir taşıma aracının kullanılacağı taşıma sözleşmesinde kararlaştırılabilir[143]. Taşıma aracının sağlanması, bir hazırlık işlemi ve edim ile ilgili bağımsız bir yan yükümlülüktür[144]. Menfaat durumu ya da sözleşmenin yorumu bu seçimi haklı kılmıyorsa, sözleşmede kararlaştırılan taşıma aracı dışında bir araç kullanılması, sözleşmeye aykırılık teşkil eder[145]. Sözleşmede taşıma aracının kararlaştırılmadığı hâllerde, uygun bir araç kullanılmazsa hasar riski ortaya çıkabileceğinden, taşımada kullanılacak taşıma aracı, taşınacak eşyanın türüne göre belirlenmelidir[146]. Sözleşme yapılırken eşyanın türünden bahsedilmemişse ve somut olayda eşyanın türü taşıyıcı için anlaşılabilir durumda değilse, taşıyıcı, mutat taşıma aracı ile taşıma yapmakla yükümlüdür[147].

Taraflar, taşıma sözleşmesinde taşımanın gerçekleştirileceği güzergâhı kararlaştırabilir. Eğer böyle bir anlaşma yapılırsa, taşıma o güzergâh üzerinde gerçekleştirilmelidir. Taşıma için bir güzergâh kararlaştırılmamış ve genel şartlarda da aksine bir kayıt bulunmuyorsa, kural olarak, en hızlı ve en güvenli olan yol tercih edilmelidir[148]. Ayrıca taraflar arasında aksine bir anlaşma olmadıkça, taşıyıcı, kural olarak sadece sözleşmede belirlenen eşyayı taşımakla yükümlüdür. Ancak taşıyıcı durumunu kötüleştirmeyecekse, sözleşmede kararlaştırılan eşyalar dışındaki eşyaların taşınmasını da kabul edebilir[149].

---

142 MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 25; **Koller**, § 407 HGB Rn. 11. Taşıma bir taşıma aracı ile gerçekleştirilebileceği gibi, insanın bedensel gücü ile (**Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 407 HGB Rn. 47; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 407 HGB Rn. 18) ya da hayvan gücü ile (**Koller**, § 407 HGB Rn. 11; **Arkan**, Sorumluluk, s. 12; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 407 HGB Rn. 18) de gerçekleştirilebilir.

143 **Müglich**, s. 30.

144 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 407 HGB Rn. 30.

145 **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 47, Rn. 71.

146 **Müglich**, s. 30. Hangi tür taşıma aracının kullanılması gerektiği hususu, taşıma riski ve maliyetleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve sözleşmenin içeriğine bağlı olduğu yönünde bkz. GroβkommHGB/**Helm**, § 425 a.F. HGB Rn. 131.

147 **Müglich**, s. 30.

148 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 407 HGB Rn. 30; GroβkommHGB/**Helm**, § 425 a.F. HGB Rn. 131.

149 **Koller**, § 407 HGB Rn. 45.

Tarafların taşımanın nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin yaptığı anlaşmalar, taşıma ya da teslim engelinin söz konusu olup olmadığının tespiti açısından son derece önemlidir. Zira engelin varlığı açısından, taşıma işinin sözleşmeye uygun olarak yerine getirilememesi esastır (TTK m. 869/1). Bunu değerlendirebilmek için taşıma sözleşmesinde kararlaştırılan taşıma aracı, taşıma güzergâhı ya da aktarma yasağı gibi hususlar önem arz eder[150].

B. Teslim

Taşıma sözleşmesi gereğince taşıyıcı, eşyayı sağlam ve eksiksiz bir şekilde taşıyarak teslim yerine ulaştırmalı ve orada yetkili kişiye[151] teslim etmelidir. Teslim, taşımanın tamamlanmasından sonra taşıyıcı ile gönderilenin birbirine uygun iradeleri ile taşıyıcının eşya üzerindeki hâkimiyetinin sona erdirilerek eşyanın zilyetliğinin ve dolayısıyla eşya üzerindeki tasarruf hakkının gönderilene veya taşıma sözleşmesi ya da taşıma senedinde hak sahibi olarak belirlenen kişiye[152] geçirilmesi anlamına gelir[153]. Teslim, tek taraflı bir muamele ile gerçekleşmez; bilakis iki taraflı bir hukuki işlemdir[154]. Eşya teslim alındığı şekilde bir bütün olarak teslim edilemezse (örneğin, zıyaa veya hasara uğrarsa), teslim talebinin yerine ya da onun yanı sıra maddi zararın tazmini (ikincil) talebi ortaya çıkar (TTK m. 875 vd.).

---

150 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm/II.B.2.

151 Yetkisiz bir gönderilene teslim TTK m. 850 (§ 407 HGB) anlamında teslim teşkil etmez. (**Oetker/Paschke**, § 425 HGB Rn. 9).

152 Eşyanın temel sözleşmeye (örneğin satış sözleşmesi) göre nihaî olarak ulaştırılması gereken kişiye teslimi yeterli değildir, taşıma sözleşmesine göre gönderilen kim ise eşyanın o kişiye teslim edilmesi gerekir (**Oetker/Paschke**, § 425 HGB Rn. 9; ayrıca bkz. OLG München 23.4.2015, RdTW 2015, 445 Rn. 48).

153 **Koller**, § 425 HGB Rn. 24; **Oetker/Paschke**, § 425 HGB Rn. 9; **Tüzüner**, s. 187-188; **Arkan**, Sorumluluk, s. 55; **Kaya**, Sorumluluk, s. 242. Komşu gibi yetkisiz bir kişiye yapılan teslim veya -gönderilen tarafından bu yönde bir talimat verilmedikçe- eşyanın gönderilenin boş ardiye binasının önüne ya da güvenliksiz işletme sahasına bırakılması taşıma hukuku anlamında teslim niteliğinde değildir (Bkz. **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 425 HGB Rn. 3; **Oetker/Paschke**, § 425 HGB Rn. 9).

154 **Akan**, Pınar, Deniz Taşımacılığında Taşıyanın Yüke Özen Yükümlülüğünün İhlalinden Doğan Sorumluluğu, Ankara 2007, s. 45; **Arkan**, Sorumluluk, s. 55; **Koller**, § 425 HGB Rn. 24; MüKoHGB/**Thume**, § 425 HGB Rn. 41; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 425 HGB Rn. 3; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 425 HGB Rn. 6; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 47. Yargıtay bir kararında eşyanın habersizce gönderilenin konutunun önüne bırakılması eşyanın teslimi niteliğinde olmadığına karar vermiştir (TD 07.04. 1960 715/1006; **Arkan**, Sorumluluk, s. 55 dpn. 40'tan naklen).

Türk Ticaret Kanunu'nun 850/2 ve 855/2 hükümlerinde hedef yer olarak *varma yeri (Bestimmungsort)* kavramı kullanılırken, TTK m. 868/2, 870/3 ve 871/1 hükümlerinde *teslim yeri (Ablieferungsstelle)* kavramı tercih edilmiştir. TTK m. 868/1 hükmünde ise *"başka bir varma veya teslim yerine götürülmesi…"* şeklindeki ifade ile bu iki kavram aynı cümlede kullanılmıştır. Buradan hareketle bu iki kavram ile kastedilenin aynı olmadığı, aralarında fark olduğu anlaşılmaktadır[155]. *Varma yeri* kavramından idari bir birim anlaşılmalıdır, *teslim yeri* ise cadde, sokak vb. şeklindeki coğrafî bir tarif ile belirtilen taşımanın tam hedef noktasıdır[156]. Taşımanın noktalanacağı hedef yer TTK m. 850/2'de belirtildiği gibi varma yeri değil, teslim yeridir; dolayısıyla taşıyıcı, eşyayı teslim yerinde gönderilene teslim etmelidir[157]. Kanun koyucu birçok hükümde eşyanın teslim yerine ulaşma anını esas almıştır. Keza TTK m. 869/1 gereğince, taşıma ve teslim engeli arasında zaman bakımından ayrım yapmak için de varma yerine değil, teslim yerine ulaşma anı önemlidir[158]. Aynı şekilde gönderenin ve gönderilenin hukuki durumları bakımından da teslim yerine ulaşma anı esas teşkil eder. Zira TTK m. 868/2 gereğince emir ve talimat verme yetkisinin ve TTK m. 871/1 gereğince taşıma sözleşmesinden doğan istem haklarını ileri sürme yetkisinin geçişi için eşyanın teslim yerine ulaşma anı esas alınmıştır.

---

155 TTK'da kullanılan bu kavramlar (TTK m. 855/2 hariç), Alman Ticaret Kanunu ile paraleldir. Zira §§ HGB 407 I' de *"Bestimmungsort"* kavramı kullanılırken, §§ HGB 418 II, 420 IV ve 421 I maddelerinde *"Ablieferungsstelle"* ifadesi tercih edilmiştir. § HGB 418 I hükmünde de *"an einem anderen Bestimmungsort, an einer anderen Ablieferungsstelle…"* şeklinde, varma yeri ve teslim yeri kavramları birlikte kullanılmıştır.

156 Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 34; Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 2; MüKoHGB/**Thume,** § 407 HGB Rn. 35; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 233-234; **Koller**, § 407 HGB Rn. 10b; **Müglich**, s. 30; **Seven**, Gönderilen, s. 116.

157 MüKoHGB/**Thume**, § 407 HGB Rn. 35; **Koller**, § 407 HGB Rn. 45, **Müglich**, s. 30. Taşıma safhasının tamamlanacağı yerin boşaltma ve teslim yeri olduğu yönündeki benzer görüş için bkz. **Can**, Taşıma Hukuku, s. 57.

158 **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 1; **Koller**, § 419 HGB Rn. 10; **Ferrari/Otte**, CMR Art. 15 Rn. 7; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 9. Yargıtay bir kararında eşyanın davalı taşıyıcının yurt dışı acentesinin deposunda bulunması hâlinde gönderilene teslim edildiğinden bahsedilemeyeceğine karar vermiştir. İlgili kararda bu durum *"…davalı taşıyanın 16.08.2012 tarihinde teslim aldığı emtiayı, gönderilenin iflası, bakiye vesaikin ödenmemesi nedeniyle alıcıya teslim etmediği ve acentesinin deposuna teslim ettiği ve bu durumu davacıya bildirdiği anlaşılmaktadır. Davalı tarafından taşınan emtianın, davalının yurtdışı acentesinin deposunda olduğu, bu durumun davacıya bildirildiği gerçeği karşısında, vesaik ödemeden emtianın alıcıya teslim edildiğinden bahsedilmesi mümkün değildir."* şeklinde ifade edilmiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 07.07.2017 T. 2016/611 E., 2017/4087 K. sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ E.T. 07.12.2021).

Taraflar, eşyanın bir ödeme karşılığında teslim edileceğini kararlaştırabilir (TTK m. 872). Böyle bir anlaşmanın varlığı hâlinde taşıyıcı, bedelin tahsil edilmesi üzerine eşyayı gönderilene teslim etmelidir. Taşıyıcının, bedeli tahsil etmeden eşyayı teslim etmesi hâlinde, teslimde ödenmesi gereken tutarla sınırlı olarak kusursuz sorumluluğu söz konusu olur (TTK m. 872/3). Tarafların eşyanın gönderilen yerine, ona yardımcı olacak bir başkasına teslim edilmesine dair anlaşma yapmaları da mümkündür. Örneğin, taraflar teslim engelinin ortaya çıkması hâlinde, eşyanın gönderilenin bir komşusuna teslim edileceğine dair bir anlaşma yapabilir[159]. Bu yönde bir kayıt sözleşmeye dâhil edilmişse, kayıt açık olmalı; sözleşmede muğlak ifadeler kullanılmamalıdır[160].

C. Boşaltma

Taşıma sözleşmesinin ifa aşamalarından sonuncusu, boşaltma aşamasıdır. Boşaltma ile yükümlü olan kişi ile makul boşaltma süresinin aşılmasının hukuki sonuçları kanunda düzenlenmiştir (TTK m. 863/1, 863/3). Bu hususlara kısaca değinilecek, bunun yanı sıra teslim ile boşaltma arasındaki ilişki ortaya konulacaktır.

1. Boşaltma ile Yükümlü Olan Kişi

Sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticari teamülden aksi anlaşılmadıkça, eşyanın boşaltılması, gönderen tarafından gerçekleştirilmelidir (TTK m. 863/1). Yükleme gibi boşaltma da kural olarak gönderene bırakılmış kanunî bir yükümlülüktür[161]. Kanun koyucunun yükleme yükümlülüğünü gönderene bırakmasında etkili olan nedenler, boşaltma için de geçerlidir. Dolayısıyla gönderenin taşınan eşyanın uzmanı olması, eşyayı boşaltma yükümlülüğünün gönderene bırakılmasında etkili olmuştur. Taşıyıcı, taşıma işinde uzman olmakla birlikte taşınan eşyaya ilişkin uzmanlığa sahip değildir; buradan hareketle, boşaltmaya ilişkin teknik bilgiye de sahip olması beklenemeyeceğinden bu yükümlülük, kanunen taşıyıcıya yüklenmemiştir[162].

---

159 **Koller**, § 407 HGB Rn. 45.
160 **Koller**, § 407 HGB Rn. 45.
161 TTK m. 863 madde gerekçesi.
162 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 2; **Koller**, § 412 HGB Rn. 1. Örneğin taşıyıcının bir makineyi boşaltırken halatların nereye bağlanacağını bilmesi beklenemez (Bkz. **Koller**, § 412 HGB Rn. 1).

Boşaltma yükümlülüğün kanunen gönderilene bırakılmamasının sebebi, üçüncü kişi aleyhine borç kurulamaması ilkesi gereğince taşıma sözleşmesinin tarafı olmayan gönderilene yükümlülük yüklenememesidir[163]. Ancak eşyanın teslim yerine ulaşması ile tasarruf yetkisinin gönderilene geçeceği (TTK m. 868/2) yönünde benimsenen esasın yanı sıra gönderilenin eşyanın kendisine teslim edilmesini taşıma sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi karşılığında isteyebileceğine dair düzenleme (TTK m. 871/1) dikkate alındığında, bu yükümlülüğünün gönderilene bırakılması yanlış olmazdı[164]. Zira her ne kadar taşıma sözleşmesi gereğince borç ve yükümlülükler, gönderene ve taşıyıcıya ait olsa da gönderilenin üçüncü bir kişi olduğu hâllerde, eğer bu kişi eşyayı teslim alacaksa ve boşaltma yükümlülüğünü taşıyıcı üstlenmemişse, yararına sözleşme yapılan ve ifa edilen üçüncü kişi sıfatıyla gönderilen, boşaltma işini gerçekleştirebilir[165]. Keza boşaltma yükümlülüğü, kanunen gönderene yüklenmiş olsa da uygulamada TTK m. 871/1 hükmünden[166] hareketle, boşaltma işinin daha ziyade gönderilen tarafından yerine getirildiği görülmektedir[167]. Boşaltmakla yükümlü kişi, eşyayı taşıma güvenliğine uygun biçimde araçtan boşaltmalıdır (TTK m. 863/1).

2. Boşaltma süresi

Ortalama bir gönderenin eşyayı güvenli ve hasarsız şekilde boşaltması için hâlin icabı gereği makul bir süre gereklidir[168]. Boşaltma işinin tamamlanması için durumun gereklerine göre beklenmesi gereken süre, bekleme süresi (astarya) olarak adlandırılır. Yüklemede olduğu gibi boşaltmada da beklenmesi gereken bu makul süreler için, aksi kararlaştırılmadıkça, özel bir ücret istenemez (TTK m. 863/2). Bu sürelerin bedeli,

---

163 Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, 13/8445, s. 41; **Oetker/Paschke**, § 412 HGB Rn. 5.

164 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 61.

165 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 61.

166 TTK m. 871/1 gereğince *"Eşyanın teslim yerine varmasından sonra gönderilen, taşıyıcıdan, taşıma sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi karşılığında, eşyanın kendisine teslim edilmesini isteyebilir. Eşya zayi olmuş veya hasara uğramış yahut geç teslim edilmişse, gönderilen, gönderenin taşıma sözleşmesinden doğan istem haklarını taşıyıcıya karşı ileri sürebilir. Gönderen, bu hakların ileri sürülmesinde yetkili kalmaya devam eder. Gönderilenin veya gönderenin kendilerinin veya başkasının menfaatine hareket etmeleri farklılık yaratmaz."*

167 **Adıgüzel**, Taşıma, s. 71; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 1.

168 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 412 HGB Rn. 33; MüKoHGB/**Thume**, § 412 HGB Rn. 31; **Oetker/Paschke**, § 412 HGB Rn. 11; **Koller**, § 412 HGB Rn. 46.

taşıma ücreti kapsamında değerlendirilmelidir. Bekleme sürelerinin ne zaman işlemeye başlayacağı, Kanun'da açıkça belirtilmemiştir. Boşaltmanın tamamlanması için beklenmesi gereken makul süre, somut olayın koşulları dikkate alınarak hesaplanmalıdır. Süre saptanırken taşıyıcının taşıma aracını kararlaştırılan zamanda, kararlaştırılan yerde hazır hale getirip getirmediği de dikkate alınmalıdır[169].

Boşaltmaya ilişkin bekleme süresinin ne zaman işlemeye başlayacağı, taraflarca kararlaştırılabilir. Bu tür durumlarda bekleme süresi, sözleşmede kararlaştırılan zamandan itibaren işlemeye başlar[170]. Taşıma aracı, kararlaştırılan tarihten önce hedef yere varırsa, sözleşmede mutabık kalınan tarihe kadar yükleme veya boşaltmaya ilişkin bekleme süresi başlamaz[171]. Sözleşmede bu hususta bir anlaşma yapılmamışsa, bu sürenin, taşıma aracının boşaltmaya hazır hâle getirilmiş bir şekilde teslim yerinde bulundurulduğu andan itibaren başlayacağı kabul edilebilir[172]. Eşyanın boşaltmaya hazır olduğu konusunda gönderen ya da gönderilenin haberdar edilmesi gerekiyorsa, buna ilişkin ihbarın (hazırlık ihbarı) yapılıp yapılmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır[173].

Taşıyıcının sözleşme hükümlerine dayanarak veya kendi riziko alanından kaynaklanmayan nedenlerle makul yükleme veya boşaltma süresinden daha fazla beklemesi hâlinde, bekleme ücreti olarak uygun bir ücrete hak kazanacağı öngörülmüştür (TTK m. 863/3). Burada şunu belirtmek gerekir ki yükleme ve boşaltma süreleri bir bütün olarak anlaşılmamalıdır. Bu esastan olmak üzere, uzun yükleme süresi kısa boşaltma süresi ile (ya da tam tersi şekilde) telafi edilemez[174]. Zira yükleme süresinin

---

169 **Koller**, § 412 HGB Rn. 46; **Oetker/Paschke**, § 412 HGB Rn. 11. Bkz. ve karş. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 412 HGB Rn. 33.

170 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 61; MüKoHGB/**Thume**, § 412 HGB Rn. 30.

171 MüKoHGB/**Thume**, § 412 HGB Rn. 30. Gönderen ve taşıyıcı arasındaki anlaşmaya göre, yükleme veya boşaltma taşıma aracının ulaşmasından sonra ancak başlangıçta kararlaştırılan tarihten önce başlarsa, bundan tarafların sözleşmeyle tarihi değiştirdiği sonucuna varılabileceği yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 412 HGB Rn. 30.

172 **Oetker/Paschke**, § 412 HGB Rn. 11; **Koller**, § 412 HGB Rn. 46; **Can**, Taşıma Hukuku, s. 61.

173 **Koller**, § 412 HGB Rn. 46; **Can**, Taşıma Hukuku, s. 62. Taşıma aracının boşaltmaya hazır hâle getirildiği anın saptanmasında, gönderen ya da gönderilenin işletmesinin bilinen veya bilinmesi gereken işleyiş düzeni ve çalışma saatlerinin de dikkate alınması gerekir (**Can**, Taşıma Hukuku, s. 61-62; **Oetker/Paschke**, § 412 HGB Rn. 11).

174 **Koller**, § 412 HGB Rn. 46.

aşılması, trafik koşulları nedeniyle taşıyıcı için o kadar dezavantajlı olabilir ki kısa boşaltma süresi ile bu durum dengelenemez[175].

3. Teslim ile Boşaltma Arasındaki İlişki

Eşyanın, boşaltmanın hangi aşamasında teslim edilmiş sayılacağı hususu TTK'da açıkça belirtilmemiştir. Dolayısıyla eşyanın teslim edilmiş sayılması için taşıma aracından tamamen boşaltılmasının gerekip gerekmediği meselesinin çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu sorunun çözülmesinde esaslı olan husus, taşıyıcının boşaltma ile yükümlü olup olmadığıdır. Boşaltma, taşıyıcı tarafından yerine getirilmesi gereken bir yükümlülük değilse, eşyanın doğrudan doğruya zilyetliğinin herhangi bir engelle karşılaşmaksızın kazanılmasına imkân verecek şekilde gönderilene arz edilmesi ile teslim gerçekleşmiş olur[176]. Bu tür durumlarda, taşıyıcı, taşıma aracını tam teslim yerine getirmeli ve sözleşmede kararlaştırılan şekilde ya da mutat yollarla güvenli bir biçimde boşaltılabilmesi için orada emniyete almalıdır[177]. Taşıma aracı, gönderilenin eşyaya ulaşmasını sağlamak için taşıyıcı tarafından açılmalıdır; taşıyıcının teslim için bundan başka herhangi bir şey yapması gerekmez[178].

Taşıma sözleşmesi gereğince taşıyıcının eşyayı boşaltmakla yükümlü olduğu hâllerde, teslim en erken boşaltmanın sözleşmeye uygun bir şekilde tamamlanması ile gerçekleşmiş olur[179]. Bu hâlde, gönderilenin, eşyayı teslim almak için hazır olması gerekir[180]. Gönderilenin eşyayı teslim almaktan kaçınması ise, teslimin önünde bir engel oluşturur[181]. Taşıyıcının boşaltma yükümlülüğünün bulunmadığı hâllerde, taşıma

---

175 **Koller**, § 412 HGB Rn. 46.

176 **Arkan**, Sorumluluk, s. 59; **Seliçi**, Haftung, s. 25-26.

177 **Oetker/Paschke**, § 425 HGB Rn. 9; MüKoHGB/**Herber/Harm**, § 425 HGB Rn. 41; **Koller**, § 425 HGB Rn. 26. Ayrıca bkz. OLG Hamm 19.06.2008, TranspR 2008, 405 (406).

178 MüKoHGB/**Herber/Harm**, § 425 HGB Rn. 41; **Koller**, § 425 HGB Rn. 26. Gönderilenin herhangi bir kısıtlama olmaksızın eşya üzerinde fiilen tasarruf sahibi olabilmesinin sağlanması gerektiği, eşyanın salt teslim yerine getirilmesinin yeterli olmadığı yönünde bkz. **Oetker/Paschke**, § 425 HGB Rn. 9.

179 **Koller**, § 425 HGB Rn. 27; **Oetker/Paschke**, § 425 HGB Rn. 9; MüKoHGB/**Herber/Harm**, § 425 HGB Rn. 41. Bkz. ve karş. OLG Frankfurt a.M. 18.05.1995, TranspR 1996, 112 (114); OLG Hamm 19.06.2008, TranspR 2008, 405 (406).

180 **Koller**, § 425 HGB Rn. 27.

181 **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 5; **Braun**, s. 218. CMR için bkz. **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 9; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 4; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 4. Ayrıca bkz. OLG Hamburg 31.03.1994, VersR 1996, s. 127. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm/III.B.2.b.aa.

işinin doğal yoldan sona ermesi teslim ile olur. Ancak taşıma veya teslim engeli ile karşılaşılması hâlinde taşımanın verilen talimat ya da alınan tedbir gereği eşyanın boşaltılmasından sonra sona ereceğine dair kanunî bir karine öngörülmüştür (TTK m. 869/3). Söz konusu hükümdeki bu karine gereğince, taşıma eşyanın boşaltılmasından sonra sona ermiş sayılır. Böyle durumlarda boşaltma, hukuken teslim ile eşdeğer sonuçlar doğurur[182]. Taşımanın sona ermesiyle taşıyıcının koruma ve gözetme sorumluluğu da sona erer[183].

[182] **Loewe** ETR 1976, s. 550; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 32; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 21.

[183] **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 11; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 48; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 21; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 20; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 33.

İKİNCİ BÖLÜM

TAŞIMA VE TESLİM ENGELİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER, TAŞIMA VE TESLİM ENGELİNİN ŞARTLARI, GENEL İFA ENGELLERİ İLE İLİŞKİSİ

I. TAŞIMA VE TESLİM ENGELİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Taşıma ve teslim engeline ilişkin düzenlemelere TTK'nın yanı sıra CMR'de de tesadüf edilmektedir. Bu bölümde, konuya ilişkin TTK hükümlerine ve CMR düzenlemelerine yer verildikten sonra, mehaz kanundaki taşıma ve teslim engeli ile ilgili düzenlemelerden de söz edilecektir. Mezkûr düzenlemeler TTK hükümleri ile karşılaştırılarak ele alınacaktır.

A. Türk Ticaret Kanunu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler

Karayolu ile yapılan eşya taşımalarında ortaya çıkan taşıma ve teslim engelleri ile bu engellerin hukuki sonuçları TTK'nın 869'uncu maddesinde hükme bağlanmıştır, hemen ardından gelen TTK m. 870/2 hükmünde ise, taşıma ya da teslim engeli sebebiyle taşımanın süresinden önce sona erdirilmesi hâlinde, taşıma ücretinin akıbetinin ne olacağı hususu düzenlenmiştir. Taşıma ve teslim engellerine ilişkin TTK m. 869 hükmünün kaynağı, karayolu ile yapılan uluslararası eşya taşıma sözleşmelerine ilişkin Konvansiyon olan CMR'nin 14 ilâ 16'ncı maddeleri ve Alman Ticaret Kanunu'nun §§ 419 ve 420 II maddeleridir.

"Taşıma ve Teslim Engelleri" başlıklı TTK m. 869 hükmünde, engel ile karşılaşan taşıyıcının adım adım yapması gerekenler düzenlenmiştir. Mezkûr hüküm ile taşıyıcıya engel hâlinde uygulanacak kanuni bir reçete sunulmuş ve bunun uygulanması karşılığında taşıyıcının sahip olacağı istem haklarına yer verilmiştir. TTK m. 869, özü itibariyle, taşıma ve teslim engeli ile bu engellere bağlanan hukuki sonuçlara ve bu bağlamda taşıyıcının yükümlülükleri, yetkileri ve riziko alanı esasına dayanan taleplerine ilişkin temel bir düzenleme içerir. Kanun koyucu, kanun yapma tekniği açısından, TTK m. 869 hükmü için CMR modeline dayanan bölme yoluna gitmeyi tercih etmemiş; Alman Ticaret Kanunu'nda (§ 419 HGB) olduğu gibi, taşıma ve teslim engelleri ile engellere bağlanan hukuki sonuçları tek bir hükümde birleştirmiştir.

TTK m. 869 hükmünde, taşıma işinin icrasını ya da teslimi engelleyecek bir husus ortaya çıktığında nasıl bir yol izleneceği detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Hüküm, taşıma ve teslim engelleri ve bu engeller sonucunda ortaya çıkan hukuki sonuçların öngörüldüğü *tamamlayıcı* bir hüküm niteliğindedir[184]. Hükmün birinci fıkrasına göre, taşıyıcı bu tür bir engelin ortaya çıkması durumunda, öncelikle tasarruf hakkına sahip olan kişiden talimat almalıdır. Bu kişinin bulunamadığı hâllerde ise gönderenin yetkili olarak kabul edilmesi çözümü benimsenmiştir[185]. İkinci fıkrada ise gönderenin, tasarruf yetkisine dayanarak malın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi yönünde bir talimat vermesinden sonra, taşıma veya teslim engelinin ortaya çıkması hâlinde, talimatın kimden alınması gerektiği hususu hükme bağlanmıştır (TTK m. 869/2). Ancak taraflar dilerse, taşıma veya teslim engeli durumunda sahip olacakları hak ve yükümlülüklere ilişkin olarak, taşıma sözleşmesi ile farklı düzenlemeler yapabilir. Kendisine talimat verilen durumlarda, engelin taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla taşıyıcının 868'inci maddede öngörülen talep haklarını ileri sürebileceği öngörülmüştür[186]. Kanun koyucu burada, taşıma hukukunda hâkim olan riziko alanı prensibini[187] kullanmıştır.

TTK m. 869 hükmünün üçüncü fıkrasında, taşıyıcının talimat alamaması hâlinde, tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri alması ile eşyayı sattırma hakkı düzenlenmiştir[188]. Kanun koyucu burada, bir taraftan taşıyıcının kendisine emanet edilmiş eşya için koruma ve gözetme yükümlülüğünü dikkate alırken, diğer taraftan engele rağmen taşıma yükümlülüğünün yerine getirilmesindeki menfaat ile ilgilenir[189]. Hükmün son fıkrasında ise, alınan önlemler sebebiyle taşıyıcının sahip olduğu talep haklarına yer verilmiştir (TTK m. 869/4). Bu fıkralarda, esas itibariyle sözleşmenin yerine getirilmesini imkânsız kılan ya da en azından önemli ölçüde güçleştiren bir engel ortaya çıktığında, taşıyıcının hangi tedbirleri alabileceği ve bu

---

184 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 4; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 1, 2; **Koller**, § 419 HGB Rn. 1; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 3, 4; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 7.

185 TTK m. 869/1 madde gerekçesi.

186 TTK m. 869/1 madde gerekçesi.

187 Riziko alanı ilkesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dördüncü Bölüm/I.

188 TTK m. 869/3 madde gerekçesi.

189 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 1.

durumlarda tasarruf hakkına sahip kişiye karşı hangi taleplerin ileri sürebileceği düzenlenmiştir[190].

TTK m. 869'da taşıma ya da teslim engeli söz konusu olduğunda ortaya çıkabilecek çeşitli ihtimaller göz önünde bulundurularak detaylı bir hüküm tesis edilmiştir. Hükmün esas amacı, taşıma ya da teslim engelinin meydana gelmesi hâlinde, taşıma sözleşmesini yeniden şekillendirme imkânı sağlayarak sözleşmenin korunmasını sağlamak[191] ve gereksiz taşıma masraflarını önlemektir[192]. Ayrıca belirtmek gerekir ki TTK m. 869 hükmü, uygulanabilir olduğu sürece, imkânsızlığa ilişkin genel hükümlere göre öncelikli olarak uygulanır[193]. Zira mezkûr hüküm, ifa engellerine ilişkin TBK hükümlerine göre özel hüküm niteliğindedir[194].

Taşıma ve teslim engellerine ilişkin TTK'da bulunan diğer bir düzenleme TTK m. 870/2 hükmüdür. Düzenleme, taşıyıcının taşıma veya teslim engeli sebebiyle taşımanın vaktinden önce sona erdirilme anına kadar gerçekleştirdiği kısmi taşıma için ücret talebine ilişkindir ve engel yüzünden taşımanın süresinden önce sona erdirilmesi hâlinde taşıyıcının ücret riskini ortadan kaldırmayı amaçlar[195]. Taşıyıcı, bu hâlde taşımanın tamamlanan kısmıyla orantılı olarak taşıma ücretine hak kazanır. Dolayısıyla TTK m. 870/2 hükmü, taşıyıcının mesafe ücreti talebine ilişkin olup bağımsız bir talebin dayanağını oluşturmaz, aksine ifa engeline ilişkin bir düzenlemedir[196]. Engel, taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanmışsa, taşıyıcı, ancak gönderenin menfaatine olduğu ölçüde taşımanın tamamlanmış kısmına ilişkin talepte bulunabilir. TTK m. 870/2 bağlamında mesafe ücreti, hukuki niteliği itibariyle ücrettir, maddi tazminat değildir[197].

---

190 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 1.
191 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 2; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 1.
192 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 1.
193 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 2.
194 **Heymann/Joachim**, § 407 HGB Rn. 8; **Koller**, § 419 HGB Rn. 1.
195 **Oetker/Paschke**, § 420 HGB Rn. 5; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 420 HGB Rn. 16; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 17; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 10.
196 **Koller**, § 420 HGB Rn. 19; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), § 420 HGB Rn. 164.
197 **Thume**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 11.

B. CMR Konvansiyonu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler, CMR'nin Uygulanma Koşulları ve Bu Düzenlemelerin TTK ile Karşılaştırılması

Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR)"[198] uluslararası karayolu taşımacılığına ilişkin koşulları yeknesak hâle getirmeyi amaçlamaktadır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hazırlanırken CMR'nin getirdiği sistem ve esaslar büyük ölçüde korunduğu için, TTK çerçevesinde taşıma ve teslim engellerinin yorumlanması ve değerlendirilmesi açısından, CMR son derece önemli bir düzenlemedir[199]. Kanun koyucunun CMR ile iç hukuk arasındaki çelişkileri önlemek için mümkün olduğunca paralel bir düzenleme yapma çabası içinde olduğu ve bu sebeple mehaz düzenleme olarak bu saikle düzenlenmiş olan HGB'nin taşıma hukukuna ilişkin hükümlerinden yararlandığı görülmektedir. TTK m. 869 hükmü de taşıma ve teslim engelleri ile bu engellere bağlanan hukuki sonuçların düzenlendiği CMR m. 14, 15 ve 16. hükümlerinde benimsenen esaslara uygun olarak kaleme alınmıştır.

1. CMR Konvansiyonu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler ve CMR'nin Uygulanma Koşulları

Taşıma ve teslim engelleri, CMR'nin 14 ilâ 16'ncı maddelerinde düzenlenmiştir. CMR m. 14'te taşıma engeline ilişkin olarak, ilk fıkrada taşıma sözleşmesinin yerine getirilmesini imkânsız kılan hâllere, ikinci fıkrada ise taşımanın başlangıçta kararlaştırılandan başka bir şekilde de olsa yerine getirilebildiği özel durumlara ilişkin bir düzenleme getirilmiştir[200]. CMR m. 15'te teslim engelleri, kabulden kaçınma ve talimat

---

198 07.12.1993 tarihli ve 3939 sayılı Kanun ile uygun bulunan (14.12.1993 tarih ve 21788 numaralı RG) *"Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı için Mukavele Sözleşmesi (CMR)"* ile bu Sözleşmeye ek 05.07.1978 tarihli Protokole, Sözleşmenin 47. maddesine ihtirazi kayıt konulması suretiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin katılması, Bakanlar Kurulu tarafından 02.12.1994 tarihinde kararlaştırılmıştır (04.01.1995 tarih ve 22161 numaralı R.G.).

199 CMR sözleşme metninin Türkçe ve İngilizce metinleri 04.01.1995 tarihli 22161 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak, 31.10.1995 tarihi itibariyle Türkiye'de yürürlüğe girmiştir. CMR'nin resmî Türkçe tercümesi çok fazla çeviri hatası içerdiğinden, CMR bağlamında taşıma ve teslim engelleri incelenirken, İngilizce orijinal metin esas alınarak değerlendirmelerde bulunulmuş olup Türkçe tercüme metni açısından fark edilen eksiklikler ve hatalara da yer verilmiştir.

200 CMR 14'ün 1. ve 2. fıkrasında taşıma engelinin iki farklı türü ele alınmıştır: m. 14/1'de taşıma sözleşmesinin yerine getirilmesini imkânsız kılan taşıma engelleri düzenlenirken m. 14/2'de giderilebilen taşıma engelleri düzenlenmiştir (**Thume**, Karl-Heinz, CMR Kommentar: Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr, 3. Aufl.,

hakkına ilişkin birtakım esaslar öngörülmüştür. İlgili hükümde, esas itibariyle teslim engeli hâlinde eşya ile nasıl bir yol izleneceği ele alınmış; taşıyıcının diğer hakları düzenlenmemiştir[201]. CMR m. 16 hükmünde ise, taşıma ve teslim engeli hâlinde engelle karşılaşan taşıyıcının yetkileri ve istem haklarına yer verilmiştir. CMR'nin 14 ilâ 16'ıncı maddelerinde, esas itibariyle, taşıma sözleşmesinin aslî yükümlülüğü olan taşıma ya da teslimin ifasının imkânsız hâle gelmesi ancak eşyaların hâlâ taşıyıcının koruma ve gözetiminde *(Obhut)* bulunması hâlinde, taşıyıcının koruma ve gözetim yükümlülüğünün akıbetinin ne olacağı hususu düzenlenmiştir[202].

CMR hükümleri, uluslararası taşımalar için gündeme gelir. Eşyanın taşınmak üzere taşıyıcıya teslim edildiği yer ile taşıma neticesinde teslim edileceği yerin iki farklı ülkenin sınırları dahilinde olması hâlinde, bir başka deyişle eşyanın bir ülkeden başka bir ülkeye taşındığı durumlarda uluslararası taşıma söz konusu olur[203]. Hangi uluslararası taşımalara CMR hükümlerinin uygulanacağı meselesi ise, CMR m. 1/1'deki esasa göre belirlenir. Hükme göre, kara yolunda yapılan eşya taşımalarında, eşyanın taşıyıcıya teslim edildiği yer ile gönderilene teslim edileceği yerin iki farklı ülke olması ve bu iki ülkeden en azından birinin CMR'ye taraf olması hâlinde, taşıma sözleşmesinden kaynaklanan hukuki uyuşmazlıklara Konvansiyon hükümleri uygulanır[204]. Dolayısıyla taraflardan birinin Türkiye Cumhuriyeti olduğu sınır ötesi karayolu taşımaları açısından hukuki bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda, CMR m. 1/1

Frankfurt am Main 2013 Art. 14 CMR Rn. 4). Taşıma senedinde öngörülen güzergâh üzerinden taşımanın gerçekleştirilmesi mümkün değilken, başka bir yol üzerinden mümkün olduğu durumlarda CMR m. 14/2 bağlamında bir taşıma engelinin söz konusu olduğu yönünde bkz. **Jesser**, Helga, Frachtführerhaftung nach der CMR: Internationaler und nationaler Strassengütertransport, Wien 1992, s. 90.

201 **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 1.

202 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 1. Teslim engeli, taşıyıcının koruma ve gözetim yükümlülüğünü *(Obhut)* sona erdirmez, taşıyıcının sorumluluğu CMR m. 17'ye göre devam eder (**Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 2; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2).

203 **Karan**, CMR Şerhi, s. 26; **Kırman**, s. 44 vd.; **Thomas**, Rotterdam Rules, s. 8; **Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 11; **Gençtürk**, Uluslararası Nitelik, s. 637. Uluslararası taşıma kavramının iç hukuk düzenlemeleri ve uluslararası sözleşmelere göre yapılan farklı tanımları için bkz. **Ülgen**, Uluslararası Taşımacılık, s. 28 vd. Taşıma işlerinin uluslararası nitelikte olup olmadığı açısından, taşıma sözleşmesinin taraflarından birinin ya da taşıma aracının tâbiiyetinin farklı bir ülkeye ait olması esas alınmaz (**Aksoy**, Fiili Taşıyıcı, s. 11).

204 **Arkan**, Sabih, *"Karayolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Uygulanma Koşulları ve Taşıyıcının Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümleri (TTK ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)"*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1979, C. 10, S. 2, s. 401.

gereğince Konvansiyon hükümleri öncelikli olarak uygulanır. Ayrıca belirtmek gerekir ki CMR'nin uygulanma koşulları açısından, sözleşme taraflarının ikametgâhları ve tâbiiyetleri önemli değildir (CMR m. 1/1).

2. CMR'deki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemelerin TTK ile Karşılaştırılması

Karayolu ile yapılan uluslararası eşya taşımalarında ortaya çıkan taşıma ve teslim engellerine ilişkin CMR m. 14, 15 ve 16'da öngörülen düzenlemeler, TTK 869 hükmü ile iç hukuka aktarılmıştır. Bu düzenlemeler iç hukuka alınırken içerik olarak çok benzer hükümler sevk edilmiştir. Öte yandan TTK düzenlemesi, CMR'ye kıyasla başka bir şekilde yapılandırılmış ve genişletilmiştir. Her şeyden önce kanun yapma tekniği açısından, CMR'de taşıma engeli (CMR m. 14), teslim engeli (CMR m. 15) ve taşıyıcının talep ve yetkileri (CMR m. 16) ayrı ayrı düzenlenmişken, TTK m. 869'da bu ayrım ortadan kaldırılmış; taşıma ve teslim engelleri ile hukuki sonuçları isabetli bir şekilde tek bir hükümde birleştirilmiştir. TTK hükmü her ne kadar içerik olarak CMR ile geniş ölçüde örtüşse de birkaç noktada CMR'nin 14 ve devamındaki maddelerinden ayrılan yönleri de mevcuttur.

CMR ile TTK arasındaki farklardan biri, CMR gereğince taşıma engeli için *"imkânsızlık"* esası benimsenmişken, TTK için taşımanın *"sözleşmeye uygun olarak yerine getirilememesi"* esasının benimsenmiş olmasıdır. Şöyle ki taşıma engelinin varlığı açısından, TTK'da ifanın taşıma sözleşmesine uygun olarak gerçekleştirilememesi yeterlidir (TTK m. 869/1). Mezkûr hüküm gereğince, TTK çerçevesindeki taşıma engeli, imkânsızlığa özgülenemez[205]. Zira ifa engeli, imkânsızlığı da içine alan bir üst kavramdır. CMR m. 14/1'in lafzına göre ise, taşıma sözleşmesinin taşıma senedinde[206] öngörülen koşullara uygun bir şekilde yerine getirilmesinin imkânsız hâle gelmesi gerekir. CMR m. 14/1'de kullanılan imkânsızlık kavramı Türk hukuku açısından edimin

---

205 TTK m. 869/1 madde gerekçesi.

206 Alm. *"Frachtbrief"*, İng. *"consignment note"*. Türk Ticaret Kanunu'nun 768 vd. hükümlerinde kullanılan *"taşıma senedi"* kavramı, CMR'nin Türkçe tercüme metninde *"sevk mektubu"* şeklinde çevrilmiştir. Kavramların paralel ve yeknesak olarak kullanılmasını sağlamak adına çalışmamızda CMR'de kullanılan sevk mektubu yerine taşıma senedi kavramı tercih edilmiştir.

ifa edilemezliğini gerektirir[207]. Ancak hükmün düzenleniş amacından yola çıkıldığında buradaki imkânsızlığın, TBK m. 112 ve 136 çerçevesinde anlaşılmaması gerektiği sonucuna varılmaktadır[208]. CMR çerçevesindeki imkânsızlık[209], taşıyıcının kendisinden beklenen ölçüde çaba ile taşımayı taşıma senedinde öngörülen şekilde yerine getirememesi şeklinde anlaşılmalıdır[210]. İmkânsızlık kavramı, bu perspektiften hareketle değerlendirildiğinde, iki hükmün lafzındaki farklılığın içerik açısından esaslı bir fark yaratmadığını da vurgulamak gerekir.

CMR'de taşıma engelinin söz konusu olup olmadığının tespiti için *"taşıma senedindeki kayıtlar"* esas alınırken, TTK'da taşımanın *"taşıma sözleşmesine"* uygun olarak yapılıp yapılmaması esas alınır[211]. Ancak CMR m. 14/1 hükmü için kıstas, her ne kadar taşıma senedi olsa da taşıma senedinin düzenlenmediği ya da düzenlendiği hâlde taşıma koşullarına yer verilmediği durumlarda, CMR m. 14, taşıma sözleşmesinin içeriği için de kıyasen uygulanabilir[212]; bu hâlde taşıma sözleşmesinin içeriği esas alınır. Bu sebeple akdî mutabakatın CMR m. 14 çerçevesinde de önemli olduğunu kabul etmek gerekir[213].

---

207 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 4; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 3.

208 **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 5. TBK m. 112 ve 136 anlamındaki imkânsızlık hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Dural**, Mustafa, Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık, İstanbul 1976, s. 25 vd.; **Dural**, Mustafa, *"İmkânsızlık Kavramı ve Türleri"*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 7, S. 1, Haziran 1973, s. 11- 58; **Topuz**, Seçkin/**Canbolat**, Ferhat, *"Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi"*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57 (3), Y. 2008, s. 675 vd.; **Keskin**, A. Dilşad, *"Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık"*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XI, S. 1-2, Y. 2007, s. 220 vd.

209 CMR m. 14'te kullanılan "imkânsızlık" kavramından ne anlaşılması gerektiği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Aşlar Üçyıldız**, Yasemin, *"Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmelerine İlişkin Konvansiyon (CMR) Hükümleri Çerçevesinde Taşıma ve Teslim Engelleri (TTK ile Karşılaştırmalı Olarak)",* AHBV Hukuk Dergisi, Yıl: 2022, Cilt: 27, Sayı: 2, s. 320 vd.

210 **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 5. CMR'deki *"imkânsızlık"* kavramından ne anlaşılması gerektiği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. bkz. İkinci Bölüm/II.E.

211 TTK'da m. 856 vd. hükümleri gereğince taşıma senedi düzenleme zorunluluğu bulunmadığı dikkate alınarak doğrudan sözleşmenin içeriği esas alınmıştır. Ancak bu durum taşıma senedinin sözleşmenin içeriğine ilişkin ispat gücü doğurduğu gerçeğini değiştirmez (TTK m. 858/1). Zira unutulmamalıdır ki taşıma senedi, taşıma sözleşmesinin içeriği için edimin ayrıntıları ile ilgili ispat gücüne sahiptir (**Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 13; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 2).

212 **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 2. Sadece taşıma senedinin düzenlenmediği durumlarda kıyasen uygulanacağı yönünde bkz. **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 5; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 14 CMR Rn 3.

213 **Braun**, s. 20.

CMR'de giderilemeyen (CMR m. 14/1) ve giderilebilen (CMR m. 14/2) taşıma engelleri arasında bir ayrıma gidilmiş; bu ayrıma bağlı olarak da m. 16 hükmü ile iki durum için farklı hukuki sonuçlar öngörülmüştür. Şöyle ki CMR m. 16/2'nin *"Madde 14 paragraf 1 de ve madde 15 de öngörülen durumlarda taşımacı yükü onları tasarruf etme hakkına sahip olan kişi hesabına derhal boşaltabilir"* şeklindeki lafzı gereğince taşıyıcıya verilen eşyayı derhâl boşaltma imkânı, teslim engeli (CMR m. 15) ve giderilemeyen taşıma engellerinin (CMR m. 14/1) varlığı hâlinde söz konusu olur[214]. CMR m. 14/2 anlamındaki engeller hükmün kapsamı dışında bırakılmıştır. Taşıyıcı, CMR m. 14/1 anlamında taşıma engellerinin varlığı hâlinde, talimat almak ya da eşyayı derhâl boşaltmak şeklinde seçimlik hakka sahiptir; dolayısıyla öncesinde talimat almakla[215] yükümlü değildir[216]. CMR bakımından durum böyle iken, TTK'da böyle bir ayrıma yer verilmemiştir. Engelin sonuçları itibariyle de tüm taşıma engellerinin varlığı hâlinde, talimat almanın önceliği ilkesi benimsenmiştir. Görüldüğü üzere TTK m. 869 hükmü, engelin giderilebilip giderilemediğine göre bir ayrım yapmaması ve bu ayrıma farklı hukuki sonuçların bağlanmaması yönüyle CMR'den farklıdır.

CMR ve TTK'da yer alan hükümler arasındaki bir başka fark, taşıma engeli durumunda, taşıyıcının talimat alma yükümlülüğü bakımından esas alınacak zamana ilişkindir. TTK m. 869/1 hükmü, bu hususta taşıma engelinin *"anlaşılması anını"* esas

---

214 **Loewe,** ETR 1976, s. 547; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 23; **Jesser**, Frachtführerhaftung, 88; **Thume/Temme**, Art. 16 CMR Rn. 14. CMR m. 16/2'nin taşıma engelinin bütün türleri için uygulanacağı şeklindeki aksi yönde bkz. **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 5.

215 Taşıyıcı buna rağmen talimat almaya karar verirse, gönderenin vereceği talimatı makul bir süre beklemelidir (**Ferrari/Otte**, Art. 16 CMR Rn. 9; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 16 CMR Rn. 9; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 16 CMR Rn 8.).

216 **Loewe,** ETR 1976, s. 503; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 16 CMR Rn. 7; **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 17; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Ferrari/Otte**, Art. 16 CMR Rn. 9; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 16 CMR Rn 8; **Jesser**, Frachtführerhaftung, 88; **Hill/Messent**, s. 95. Bkz. BGH 05.02.1987, VersR 1987, s. 678, 679. Yargıtay'ın teslim engeline ilişkin bir kararında *"…taşıyıcının böyle bir teslim engeli ile karşılaşması halinde nasıl hareket edeceği CMR'nin 15 ve 16'ncı maddelerinde hükme bağlanmış olup, buna göre böyle bir engelle karşılaşan taşıyıcı, CMR'nin 15/1. maddesi uyarınca ya teslim engelini gönderene bildirip, ondan talimat almak ve bu talimata uygun davranmak ya da 16/II'nci maddesi uyarınca doğrudan doğruya yükü boşaltmak haklarına sahiptir. Taşıyıcı, bu iki yoldan dilediğini kullanabilir…"* şeklindeki değerlendirmeleri de bu görüşü destekler niteliktedir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 07.07.2017 T. 2016/611 E., 2017/4087 K. sayılı ilgili kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 07.12.2021). Taşıyıcının kural olarak, öncelikle tasarruf hakkına sahip kişiden talimat alması gerektiği şeklindeki aksi yöndeki görüş için bkz. **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 15; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn.10.

alır. CMR m. 14/1'in resmî Türkçe tercümesindeki lafzına göre ise, eşyanın teslim yerine varmasından önce sözleşmeyi taşıma senedinde öngörülen koşullara göre uygulamak *"imkânsız hâle gelirse"* talimat isteneceği öngörülmüştür. Bu düzenleme, talimat almak için engelin anlaşılma anını değil, gerçekleşme anını esas alır gibi görünmektedir. Ancak hükmün orijinal İngilizce metnine bakıldığında, CMR'nin resmî tercümesinde *"imkânsız hâle gelirse"* şeklinde yapılan çevirinin orijinal metne uygun olmadığı ortaya çıkmaktadır[217]. Hükmün iki farklı ihtimali esas alan aslına uygun bir şekilde, *"imkansızlaşmışsa veya imkansızlaşıyorsa"* şeklinde tercüme edilmesi gerekirdi[218]. Hüküm orijinaline uygun anlaşıldığında, CMR'nin taşımanın imkânsız hâle geldiği ya da imkânsızlaşmanın muhtemel olduğu durumlarda taşıyıcının talimat alması gerektiği sonucu çıkmaktadır[219]. Bu yorumdan hareketle TTK ve CMR hükümlerinin lafzındaki bu farklılık, içerik açısından etkisini yitirmiş olmaktadır.

C. Mehaz Alman Ticaret Kanunu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler ve Bu Düzenlemelerin TTK ile Karşılaştırılması

1998 yılında Almanya'da Reform Kanunu ile taşıma hukuku alanında kanunî değişiklikler yapılmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nun *"Taşıma İşleri"* başlıklı dördüncü kitabı, geniş ölçüde 25.06.1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu'ndan *(Transportrechtsreformgesetz-TRG)*[220] yararlanılarak hazırlanmıştır[221,222]. Öte yandan

---

217 CMR'nin İngilizce orijinal metninde m. 14/1'deki bu ifade *"it is or becomes impossible"* şeklinde belirtilmiştir, aynı şekilde Fransızca metinde de iki farklı ihtimali belirtecek şekilde *"est ou devient impossible"* şeklindekaleme alınmıştır. Orijinal metinlerdeki söz konusu ifade Almancaya *"unmöglich ist oder unmöglich wird"* şeklinde aslına uygun bir şekilde tercüme edilirken, CMR'nin Türkçe tercümesinde neden iki ihtimalin varlığı yok sayılarak böyle bir çeviri yapıldığı anlaşılamamaktadır.

218 Aynı yönde bkz. **Kendigelen**, Abuzer/**Aydın**, Alihan, *"Karayoluyla Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesine İlişkin Antlaşma (CMR)- Resmi Çeviriye İlişkin Sorunlar ve Bir Serbest Çeviri Denemesi"*, Kendigelen, Abuzer, Makalelerim Cilt II, 2001-2006. Vol. 1, s. 58.

219 **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3 (*voraussichtlich)*; GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 12 *(mit großer Wahrscheinlichkeit)*; MüKoHGB/**Jesser-Huß**, Art. 14 CMR Rn. 10 *(mit großer Wahrscheinlichkeit)*. CMR m. 14/1'in uygulanabilmesi için, imkânsızlığın zaten ortaya çıkmış ya da çıkmasının yakın olması gerektiği hususundaki görüş için bkz. **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 6 (*kurz bevorsteht*); **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 2 (*in absehbarer Zei*t). Ayrıca bkz. OLG München 12.04.1990, TranspR 1990, s. 280, 285; LG Duisburg, 14.12.1988, TranspR 1988, s. 268, 270.

220 Gesetz zur Neuregelung des Fracht-, Speditions- und Lagerrechts (Transportrechtsreformgesetz-TRG), (BGBl. I 1998 S. 1588).

221 TTK Madde Gerekçeleri/850 ilâ 855'inci Maddelere İlişkin Genel Açıklamalar.

222 Taşıma Hukuku Reform Kanunu'nun deniz yoluyla taşımalar üzerindeki etkileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Czerwenka**, G. Beate, "Das neue Allgemeine Frachtrecht nach der Reform des

Almanya'da 20.04.2013 tarihli Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu *(Reform des Seehandelsrechts)*[223] ile taşıma hukukuna ilişkin hükümlerde birçok değişiklik yapılmıştır. TTK'nın *"Taşıma İşleri"* başlıklı dördüncü kitabında yer alan hükümlerin Alman Ticaret Kanunu'nun 2013 tarihli Reform Kanunu ile getirilen değişiklikler öncesindeki hâli esas alınarak hazırlandığı gözden kaçmamalıdır.

Alman Ticaret Kanunu'nun taşıma ve teslim engellerinin düzenlendiği 419. maddesi, CMR'nin 14, 15 ve 16. maddeleri ile büyük ölçüde örtüşmekle birlikte, CMR'ye kıyasla başka şekilde yapılandırılmıştır. Mehaz düzenleme olan § 419 HGB hükmü, TTK m. 869'un yorumlanması açısından dayanak noktaları sunabilir, bu sebeple bu başlık altında kısaca incelenmesi faydalı görülmüştür.

1. Alman Ticaret Kanunu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemeler

Taşıma ve teslim engellerine ilişkin TTK 869 hükmü, Alman Ticaret Kanunu'nun § 419 HGB hükmünün 2013 tarihli Reform Kanunu'ndan *(Reform des Seehandelsrechts)* önceki metni esas alınarak düzenlenmiştir[224]. Dolayısıyla TTK hükmü, maddenin düzenlenme tekniğinin yanı sıra talep haklarının akıbeti açısından riziko alanı prensibinin esas alınması ve engelin imkânsızlık kavramı üzerinden tanımlanmaması yönleriyle CMR'den daha fazla HGB'ye dayanmaktadır. Hatta hükmün birkaç farklılık dışında § 419 HGB hükmünün birebir çevirisi olduğunu söylemek, hatalı bir çıkarım olmaz.

Alman hukukunda taşıma ve teslim engeli aynı hükümde düzenlenerek, engellerin hukuki sonuçları yeknesaklaştırılmıştır[225]. § 419 I HGB'nin lafzına göre, taşıma engeli kavramından taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmesini ve sona

---

Transportrechts und des Seehandelsrechts. Wechselwirkungen und Vorbildfunktion", Seehandelsrecht und Seerecht: Festschrift Rolf Herber zum 70. Geburtstag, 1. Januar 1999, s. 48 vd.

223 Gesetz zur Reform des Seehandelsrechts (BGBl. I 2013 S. 831).

224 Alman hukukunda, taşıma hukukuna ilişkin başka düzenlemelerde de taşıma engeli kavramından bahsedilmiştir, özellikle §§ 428 I, 437 HGB, § 28 KVO, §§ 52, 68, 69 BinSchG hükümlerinde de taşıma engeli kavramına yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, § 73 II EVO, Art. 33, 34 CIM ve § 12 AGNB'de de farklı şekillerde taşıma engeline atıf yapılmıştır.

225 **Braun**, s. 24.

ermesini engelleyen tüm durumlar anlaşılır[226]. § 419 HGB hükmünde yer alan *"eşyanın teslim için öngörülen yere varmasından önce taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceği…"* şeklindeki ifade, Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu[227] ile değişikliğe uğramış ve hüküm *"eşyanın teslim alınmasından sonra, taşıma ya da teslimin sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceği anlaşılırsa…"* şeklinde düzenlenmiştir.

§ 419 HGB hükmünde bilinçli bir şekilde *"imkânsızlık"* kavramının kullanılmasından kaçınılmıştır[228]. Dolayısıyla hüküm, taşıma ve teslim engelleri bakımından imkânsızlık kavramını esas almaz; aksine taşıma ya da teslimin sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmemesi unsurunu şart kılar. Öte yandan mezkûr hükme göre, taşıyıcı, engel gerçekleştiği anda değil; engelin anlaşılma anında talimat almakla yükümlü kılınmıştır. Bu düzenleme, tasarruf hakkına sahip kişinin, vaktinde engel hakkında bilgilendirilmesini amaçlamaktadır[229].

Taşımanın taşıma engeline bağlı olarak vaktinden önce sona erdirilmesi durumunda, taşıyıcının ücret alacağının akıbetinin ne olacağına ilişkin TTK m. 870/2'nin mehazı ise § 420 HGB II 2 hükmüdür. İlgili hükme göre, taşıyıcı, bu durumda taşımanın tamamlanan kısmı ile orantılı bir taşıma ücretine hak kazanır. Zira bu noktaya kadar sağladığı taşıma hizmeti için taşıma bedelini talep etme hakkına sahiptir. Alman hukukunda 2013 tarihli Reform Kanunu ile yapılan değişiklik sonrasında, mesafe ücretinin söz konusu olabilmesi için, kısmi taşımanın gönderenin menfaatine olup olmadığı esas alınmıştır. Hükmün önceki metninin aksine, ikinci fıkrada artık engelin taşıyıcının riziko alanı ile ilişkisi açıkça belirtilmemiştir. Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu ile fıkrada yapılan bu değişiklik, sonuçları itibariyle esaslı bir değişiklik getirmemiştir. Çünkü aynı maddenin üçüncü fıkrası gereğince ikinci fıkranın yalnızca

---

226 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 5.

227 Gesetz zur Reform des Seehandelsrechts (BGBl. I 2013 S. 831).

228 Madde gerekçesinden kanun koyucunun bilinçli olarak CMR'dan farklı bir kavram kullandığı, imkânsızlık kavramını kullanmayı tercih etmediği anlaşılmaktadır (§ 419 HGB için bkz. Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 50).

229 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 5.

engelin taşıyıcının riziko alanına atfedilebildiği durumlarda geçerli olduğu sonucu çıkmaktadır[230].

2. Alman Ticaret Kanunu'ndaki Taşıma ve Teslim Engeline İlişkin Düzenlemelerin TTK ile Karşılaştırılması

Taşıma hukukuna ilişkin TTK hükümlerinin Alman Ticaret Kanunu'nun 20.04.2013 tarihli Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu[231] ile getirilen değişiklikler öncesindeki hâli esas alınarak hazırlandığını belirtmiştik. Öyle ki TTK m. 869 hükmü, § 419 HGB'nin önceki metninin neredeyse birebir çevirisi şeklinde kaleme alınmıştır. Ancak Reform Kanunu sonrasında § 419 HGB'nin güncel metni ile TTK hükümleri arasında bazı farklar ortaya çıkmıştır.

Taşıma ve teslim engellerinin düzenlendiği § 419 I HGB'de *"Eşyanın teslim alınmasından sonra, taşımanın ya da teslimin sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa…"* ifadesi kullanılmıştır[232]. Söz konusu düzenleme, taşıma veya teslim engeline ilişkin teknik anlamda bir tanım içermese[233] de hükmün lafzından hareketle, engeli, taşıma veya teslimin sözleşmeye uygun olarak yapılamaması hâli olarak anlamak mümkündür. TTK m. 869'da ise *"Eşyanın teslim edilmesi gereken yere ulaşmasından önce, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa veya eşyanın teslim edileceği yerde teslim engelleri çıkarsa…"* ifadesi kullanılmıştır. Söz konusu hüküm, taşıma engeli kavramının HGB ile benzer bir şekilde sınırlarını çizerken, teslim engeli kavramı için herhangi bir tanım içermemektedir. Zira *"…eşyanın teslim edileceği yerde teslim engelleri çıkarsa…"* ifadesi, teslim engeline ilişkin olarak yalnızca engelin hangi anda meydana geleceğine dair bir açıklama sunmaktadır, engel kavramını tarif etmemektedir.

§ 419 I HGB ile TTK m. 869 arasındaki diğer bir fark ise, taşıma engeline ilişkin olarak esas alınacak zamana ilişkindir. Şöyle ki § 419 HGB hükmünün *eşyanın teslim*

---

230 MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 11; **Thume**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 20.

231 Gesetz zur Reform des Seehandelsrechts (BGBl. I 2013 S. 831).

232 § 419 HGB Abs. 1 Satz 1'de *"Wird nach Übernahme des Gutes erkennbar, dass die Beförderung oder Ablieferung nicht vertragsgemäß durchgeführt werden kann…"* ifadesi kullanılmıştır.

233 § 419 HGB hükmünün hukuki bir tanım içerdiği hususundaki görüş için bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 5.

alınmasından sonra[234], taşıma işinin sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceğinin anlaşılması hâlinde uygulanacağı öngörülmüştür. TTK bakımından ise, taşıma engeli için, *eşyanın teslim edileceği yere ulaşmasından önce* taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceği anlaşılırsa, TTK m. 869 hükmü uygulama alanı bulur[235]. Yapılan bu değişiklik sonrasında, eşyanın teslim alınmasından önce ortaya çıkan engellerin § 419 HGB'ye tâbi olmadığı sonucuna varılmıştır[236]. TTK hükmü, bu noktada Alman Ticaret Kanunu'ndan ayrılmıştır.

Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu ile yapılan değişiklik, taşıyıcının talimat alması gereken zamana ilişkin HGB ve TTK arasında başka bir farka daha neden olmuştur. Şöyle ki § 419 I HGB'nin değişiklik öncesindeki lafzı, teslim engeli hâlinde -taşıma engelinden farklı olarak- talimat almak için engelin anlaşılma anının değil; gerçekleşme anının esas alındığı gibi bir anlama sebebiyet vermekteydi. Reform Kanunu'ndan sonra ise -çok yerinde bir değişiklikle- hem taşıma hem de teslim engeli bakımından anlaşılma anı esas alınmıştır. TTK'daki hüküm eski metin ile uyumlu olarak düzenlendiği için, taşıyıcının talimat alma anı bakımından mehaz düzenlemenin mer'i metninden farklılık arz eder.

TTK m. 869 ile § 419 HGB arasındaki bir diğer fark ise, Alman hukukunda olup bizim hukukumuzda olmayan bir taşıma belgesinden kaynaklanmaktadır. Alman taşıma hukukunda yer alan *"Ladeschein"*, taşıyıcının eşyayı teslim etme yükümlülüğünü senede bağlayan kıymetli evrak niteliğinde bir senettir[237]. Eğer Ladeschein düzenlenmişse, §§ 418 ve 419 HGB'ye göre tasarruf hakkı sadece Ladeschein'ın yasal sahibi tarafından kullanılabilir ve taşıyıcı yalnızca bu senedin ibraz edilmesi

---

234 Bu açıdan TTK m. 869/1 hükmü, *"before the goods reach the place designated for delivery…"* şeklindeki ifade sebebiyle CMR m. 14/1'e paralel bir düzenlemedir.

235 Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu ile yapılan değişiklik öncesinde § 419 HGB hükmü *"eşyanın teslim için öngörülen yere varmasından önce taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceği…"* şeklinde düzenlenmişti. 2013 tarihli Reform Kanunu ile yapılan bu değişiklik neticesinde TTK ile farklı bir düzenleme ortaya çıkmıştır.

236 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Müglich**, s. 51; Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 2; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 215). Farklı görüş için bkz. **Koller**, Ingo, *"Das deutsche Transportrechtsreformgesetz und seine wesentlichen Änderungen für das Recht der Binnenschiffahrt"*: Eibe Riedel/Günther Wiese (Hrsg.), Probleme des Binnenschiffahrtsrechts IX, Mannheimer rechtswissenschaftliche Abhandlungen Band 25, Heidelberg 2000, s. 26.

237 **Schaffert**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 444 HGB Rn. 1.

karşılığında verilen talimatları yerine getirebilir (§ 446 I HGB). § 419 HGB hükmünün birinci fıkrasında, taşıyıcının § 418 ya da § 446 HGB'ye göre tasarruf hakkına sahip kişiden talimat isteyeceği[238]; üçüncü fıkrasında da alınabilecek tedbirler sayılırken § 418 ya da § 446 HGB'ye göre tasarruf hakkına sahip kişinin hesabına saklanması için üçüncü kişiye tevdi edilebileceği[239] düzenlenmiştir. Türk Taşıma Hukukunda bu senedin bir karşılığı olmadığı için, senetle ilgili kısımlar TTK'ya hiç alınmamış, TTK m. 869'un birinci fıkrasında TTK m. 868 uyarınca tasarruf hakkına sahip olan kişiden talimat isteneceği, üçüncü fıkrasında TTK m. 868 uyarınca tasarruf hakkını haiz kişinin hesabına saklanması için tevdi edebileceği öngörülmüştür.

II. TAŞIMA ENGELİ

İfa engelinin özel bir türü olarak kabul edilen ve taşıma hukukuna özgü bir kavram olan taşıma engeli, TTK m. 869 gereğince talimat ve tedbir alma yükümlülükleri ile TTK m. 870/2 gereğince mesafe ücretinin ödenmesi için bağlantı noktalarından birini oluşturur. Dolayısıyla kavram, TTK m. 869 hükmünün ve tez çalışmasının odak kavramlarından biridir.

A. Genel Olarak

Taşıma işi, doğası gereği zorlukları, riskleri ve birtakım engelleri ihtiva eden bir süreçtir. Taşıma esnasında, taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilmesini önleyen bazı engeller ortaya çıkabilir. Bu engeller taşıma hukuku terminolojisinde taşıma engeli *(Beförderungshindernis)* olarak nitelendirilmektedir. TTK m. 869 hükmü her ne kadar teknik olarak hukuki bir tanım içermese de hükmün *"Eşyanın teslim edilmesi gereken yere ulaşmasından önce, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa…"* şeklindeki lafzı, taşıma engeli kavramının sınırlarını çizmektedir[240]. Madde gerekçesinde, *"Taşıma ve teslim engelleri, taşımanın sözleşmede öngörüldüğü şekilde yapılmasına olanak bırakmayan engellerdir"* şeklinde

---

238 § 419 HGB Abs. 1 Satz 1'de *"…so hat der Frachtführer Weisungen des nach § 418 oder § 446 Verfügungsberechtigten einzuholen."* ifadesi kullanılmıştır.

239 § 419 HGB Abs. 3 Satz 2'de *"…für Rechnung des nach § 418 oder § 446 Verfügungsberechtigten einem Dritten zur Verwahrung anvertrauen"* ifadesine yer verilmiştir.

240 § 419 HGB (TTK m. 869) hükmünün hukuki bir tanım içerdiği hususundaki görüş için bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 5; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3.

tanımlanmıştır[241]. Başka bir tanıma göre taşıma engeli, taşıyıcının sözleşme ile vaat ettiği taşıma yükümlülüğünü, imkânsızlık şartı aranmaksızın[242] yerine getirememesi hâlidir[243]. Bir diğer tanıma göre ise, taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilmesinin önemsiz sayılamayacak bir şekilde engellenmesidir[244].

TTK m. 869'un birinci fıkrasında yer alan *engel* kavramı, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılmasına ve teslim yerine varan eşyanın sözleşmeye uygun olarak teslim edilmesine mâni olan sebepler, değişiklikler ve aksilikler anlamına gelir[245]. Taşıma engelini de esaslı bir engel sebebiyle taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde icra edilememesi şeklinde tanımlayabiliriz. Ancak bu noktada önemle belirtmek gerekir ki bahsettiğimiz esaslı engel, imkânsızlığa özgülenemez; imkânsızlığı da içine alan daha geniş bir kavramdır. Hükmün uygulanması açısından, edim ifa edilirken taşıma sözleşmesinde kararlaştırılan tüm şartlara uygunluk aranır. Bu şartlardan birisi açısından esaslı bir engelin ortaya çıkması TKK m. 869'un uygulanması için yeterlidir. TTK m. 869 hükmü ile taşıma işinin sözleşmeye uygun olarak icrasını engelleyen ve aşılması beklenebilirlik sınırının ötesinde olan her türlü engel, taşıma engeli olarak kabul edilmiştir[246]. Zira taşıyıcı, sadece beklenebilirlik sınırları dahilindeki hafif engelleri aşmakla yükümlüdür, daha fazlası kendisinden beklenemez[247].

Taşıma engelinin varlığı meselesinde, engelin kaynağı önemli değildir[248]. Ayrıca -TTK m. 869/1'deki şartlar gerçekleşmişse- engelin geçici ya da sürekli, giderilebilir ya da giderilemez[249] nitelikte olması veyahut engelin sözleşme taraflarından birinin

---

241 TTK m. 869/1 madde gerekçesi.

242 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 419 HGB Rn. 1; **Koller**, § 419 HGB Rn. 3; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 3.

243 **Ensthaler,** Jürgen, Gemeinschaftskommentar zum Handelsgesetzbuch mit UN-Kaufrecht, von Jürgen Ensthaler (Hrsg.), 8. Aufl., Köln 2015, Ensthaler/Bracker/Janβen, § 419 HGB Rn. 3; **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 2; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 419 HGB Rn. 1.

244 **Lammich/Pöttinger**, § 419 HGB Rn. 4; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213.

245 TTK m. 869/1 madde gerekçesi.

246 **Braun**, s. 24.

247 **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 214.

248 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 3; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 7.

249 CMR Konvansiyonu2nun 14'üncü maddesinin 1. ve 2. fıkrasında, giderilebilen ve giderilemeyen taşıma engelleri arasında ayrım yapılmış ve bu ayrıma bağlı olarak CMR m. 16/2 gereğince taşıyıcıya verilen eşyayı derhâl boşaltma olanağı, teslim engelleri ve giderilemeyen taşıma engellerinin varlığı hâlinde mümkün kılınmıştır.

riziko alanına girip girmemesi de taşıma engelinin varlığı bakımından önem taşımaz[250]. Taraflardan birinin engelden sorumlu olması da taşıma engelinin varlığı açısından hiçbir rol oynamaz; örneğin engel yetersiz ambalajlamadan da kaynaklanmış olabilir[251]. Bu bağlamda, taşıma engelinin varlığına ilişkin olarak, taraflardan birinin kusurlu olup olmaması ya da engele sebep olup olmaması bir önem taşımaz[252]. Riziko dağılımı, taşıyıcının aldığı talimat ya da tedbirlerle bağlantılı talep hakları bakımından önem arz eder (TTK m. 869/1, 869/4).

B. Taşıma Engelinin Şartları

TTK m. 869 gereğince engel müessesesine özgü sürecin işletilebilmesi için hangi durumların taşıma engeli olarak kabul edileceğini tespit etmek gerekir. Bunun için TTK m. 869/1 hükmünden yola çıkarak taşıma engelinin şartları ortaya konulmalıdır. Hükümdeki *"Eşyanın teslim edilmesi gereken yere ulaşmasından önce, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa…"* ifadesinden hareketle, engelin eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce ortaya çıkması veya anlaşılması ile taşımanın sözleşmeye uygun olarak geçekleştirilememesi şeklinde iki şarttan bahsedilebilir.

1. Engelin Eşyanın Teslim Yerine Ulaşmasından Önce Ortaya Çıkması veya Anlaşılması

"Eşyanın teslim edilmesi gereken yere ulaşmasından önce, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa…" ifadesi ile taşıma engelinin ortaya çıkacağı ve taşıyıcının talimat almakla yükümlü olacağı zaman dilimine ilişkin bir düzenleme getirilmiştir (TTK m. 869/1)[253]. Hükme göre, bir engelin taşıma engeli olarak

---

250 **Braun**, s. 24.

251 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7.

252 **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 6; **Jabornegg/Kerzendorfer/Geist**, § 437 a.F. HGB Rn. 3; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Clarke**, International Carriage, s. 89.

253 TTK m. 869/1, *"Yük teslim yerine varmadan önce…"* şeklinde düzenlenen CMR m. 14/1 hükmüne paralel bir düzenlemedir. CMR bağlamında taşıma engelinden söz edebilmek için esas alınacak zaman dilimi, HGB'den farklı olarak *"Yük teslim yerine varmadan önce…"* şeklinde düzenlendiği hâlde, eşyanın teslim alınmasından önce ortaya çıkan engellerin CMR m. 14 bağlamında değerlendirilemeyeceği görüşünü savunan yazarlar vardır. Bkz. **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 5. Eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmasından önce sabit olan imkânsızlığın iç hukuka göre değerlendirileceği yönünde bkz. **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huß** Art. 14 CMR Rn. 1.

nitelendirilebilmesi için, eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce gerçekleşmesi ya da anlaşılabilir olması gerekir. Ancak hükümde, taşıma engelinin söz konusu olabileceği zaman diliminin sonuna işaret edilirken başlangıcına dair bir düzenleme getirilmemiştir. Bir başka deyişle, kanun koyucu taşıma engelinin nerede bitip teslim engelinin nerede başladığı hususuna ışık tutarken, taşıma engelinin hangi andan itibaren söz konusu olabileceği hususunda sessiz kalmıştır. Bu nedenle taşıma engelinin söz konusu olabileceği zaman diliminin başlangıcı, yorum yolu ile tespit edilmelidir.

Taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde gerçekleşmesine mâni olan engeller, taşıma sözleşmesinin kurulması ile eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınması arasındaki aşamada da ortaya çıkabilir ya da anlaşılabilir. Bir engelin, TTK m. 869/1 gereğince taşıma engeli teşkil edebilmesi için, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığı andan itibaren mi yoksa taşıma sözleşmesinin kurulduğu andan itibaren mi gerçekleşmesi veya anlaşılması gerektiği belirlenmelidir. TTK m. 869 hükmünün lafzında, gerekçesinde ve diğer hükümlerde bu hususa ilişkin herhangi bir açıklamanın yer almaması, meselenin çözümünü güçleştirmektedir. Değerlendirmelerimize başlamadan önce belirtmek gerekir ki taşıma engeline ilişkin bu önemli sorunun kanun koyucu tarafından giderilmesi, doktrine bırakılmaması gerekirdi.

TTK m. 869/1'in mehazı olan Alman Ticaret Kanunu'nun § 419 I HGB hükmünde "*eşyanın teslim alınmasından sonra"* taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceğinin anlaşılması hâlinde, taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişiden talimat alacağı düzenlenmiştir. TTK ile HGB arasındaki bu farklılığın sebebi, Alman Ticaret Kanunu'nun taşıma işlerine ilişkin hükümlerinde yapılan değişiklikler izlendiğinde anlaşılmaktadır. Şöyle ki § 419 HGB hükmü, 20.04.2013 tarihinde Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu[254] ile yapılan değişiklik öncesinde, *"eşyanın teslim için öngörülen yere varmasından önce taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceği anlaşılırsa…"* şeklinde düzenlenmişken, Reform Kanunu ile hüküm

[254] Gesetz zur Reform des Seehandelsrechts (BGBl. I 2013 S. 831). Reform Kanunu'ndan önceki hüküm bağlamında, eşyanın teslim alınmasından önce ortaya çıkan engellerin § 419 HGB kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği Alman doktrininde tartışmalıydı. Doktrindeki bu tartışma ve eleştiriler pozitif hukuku etkilemiş olup hüküm, konuyu açıklığa kavuşturacak şekilde değiştirilmiştir.

"*eşyanın teslim alınmasından sonra…"*[255] şeklinde değiştirilmiştir. Görüldüğü üzere HGB'deki bu değişiklik ile taşıma engelinin söz konusu olabileceği zaman diliminin sınırları açıkça düzenlenmiş; mesele, Alman hukuku açısından tartışmalı olmaktan çıkmıştır. TTK m. 869/1 hükmü, HGB'nin değişiklik öncesindeki hâli esas alınarak hazırlandığı için bu noktada Alman Ticaret Kanunu'nun son metninden farklıdır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmasından sonra gerçekleşen ya da anlaşılan engeller, hiç kuşkusuz TTK m. 869 gereğince taşıma engeli teşkil eder. Burada çözüme kavuşturulması gereken esas mesele, taşıma sözleşmesinin yapılmasından sonra ve fakat eşyanın teslim alınmasından önce gerçekleşen engellerin, taşıma engeli olarak kabul edilip edilmeyeceğidir. Taşıma engelinin söz konusu olabileceği zaman dilimi belirlenirken, hükmün lafzı ve amacı dikkate alınarak değerlendirmelerde bulunulmalıdır. Engel müessesesi için öngörülen talimat alma yükümlülüğünün amacı, gerçekleşen veya gerçekleşme ihtimali olan bir engelin hızlıca gönderene bildirilmesini sağlamak ve talimat ile süreci yeniden şekillendirmesine imkân tanımaktır. Ancak eşyanın taşıyıcıya teslim edilmesinden önceki aşamada gerçekleşen engeller, hemen her zaman gönderen tarafından zaten bilinmektedir. Dolayısıyla eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmasından önce anlaşılabilen engeller açısından, TTK m. 869/1 gereğince talimat alma mekanizması anlamsız hâle gelmektedir. Buradan hareketle belirtmek gerekir ki TTK m. 869 uyarınca engel üzerine talimat alma yükümlülüğü, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmasından sonra anlam kazanır. Taşıyıcının eşyanın teslim alınmasından önce talimat almakla yükümlü olması, makul görünmemektedir. Kanaatimizce, sürecin TTK m. 869 gereğince

---

255 *"Eşyanın teslim alınmasından sonra"* şeklindeki düzenlemeye rağmen, eşyanın teslim alınmasından önce ortaya çıkan ya da anlaşılan engellerin *(Abreisehindernisse)* § 419 HGB kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği Alman hukukunda tartışılmıştır. Ağırlıklı olarak savunulan görüşe göre, eşyanın teslim alınmasından önce ortaya çıkan engeller hükmün açık lafzı gereğince § 419 HGB hükmüne tâbi değildir (MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 1; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Rn. 4; **Müglich**, s. 51; Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 2; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 215. CMR için bkz. **Heuer,** Klaus, Die Haftung des Frachtführers nach der CMR, Die Haftung des Frachtführers nach dem Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straβengüterverkehr (CMR), Hamburg 1975, s. 47). Eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmasından önce taşımanın zaten imkânsız olduğu, ancak bu durumun sonradan anlaşıldığı durumlarda § 419 HGB'nin uygulanacağı yönünde bkz. **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 1. Ayrıca CMR m. 17 vd.'daki hükümlerin ifa engelleri için, eşyanın teslim alınmasından sonra münhasıran ve emredici bir şekilde uygulanacağı hususunda bkz. **Thume**, (Fremuth/Thume), Vor Art. 1 CMR Rn. 19.

işleyebilmesi için, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmış olması gerekir[256]. Hükmün sınırlayıcı olmayan lafzı, mezkûr tartışmanın önünü açacak niteliktedir. TTK m. 869 hükmünün uygulanabilirliğine ilişkin bu önemli hususun, böyle bir tartışmayı bertaraf edecek şekilde daha açık ve net düzenlenmesi daha yerinde olurdu.

Eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmasından önce gerçekleşebilecek en yaygın aksaklık, TTK m. 863/3 gereğince *yüklemenin gecikmesi* hâlidir. TTK m. 863/3 ve 867 hükümlerinde, yükleme süresine uyulmamasına ilişkin özel düzenlemelere yer verilmiştir. Mezkûr hükümler, yüklemenin gecikmesi hâline ilişkin özel hükümlerdir ve öncelikli olarak uygulanmalıdır. Dolayısıyla yüklemede ya da eşyanın sözleşmeye uygun olarak hazırlanmasındaki gecikmelerde, TTK m. 863/3 ve 867 hükümleri özel hüküm olarak uygulanır[257]. Dolayısıyla yüklemede gecikme hâlinin taşıma engeli niteliğinde olmadığını ve bu durumda TTK m. 869'un uygulanamayacağını belirtmek gerekir[258].

Ezcümle, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınması ile teslim yerine ulaşması arasındaki zaman diliminde anlaşılabilir olan esaslı engellerin *"taşıma engeli"* niteliğinde olduğu ve bu hâlde taşıyıcının TTK m. 869/1 gereğince talimat almakla yükümlü olduğu kabul edilmelidir[259]. Bu bağlamda, eşyanın teslim alınmasından önceki engeller açısından, TTK m. 869 hükmünün uygulanma kabiliyeti yoktur; bu durumda konuya ilişkin özel hükümler uygulanmalıdır. Öte yandan, TTK m. 869'un uygulanabilmesi için, engelin hâlihazırda gerçekleşmiş olması gerekmez; anlaşılabilir

---

256 Benzer yönde bkz. **Şenocak**, Kemal, *"Kara Taşıma Hukuku Açısından Covıd-19 Tedbirlerinin Değerlendirilmesi"*, COVID-19 Küresel Salgınının Hukuktaki Yansımaları, Prof. Dr. Kemal Şenocak (Editör), Ankara 2021, s. 406. Bkz. ve karş. **Seven/Oyal**, s. 645; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 9. *Braun*'a göre ise, TTK m. 869/1'in amacı ve mantığı, TTK m. 869 hükmünün *"taşıma sözleşmesinin kurulmasından itibaren*" uygulanmasını destekler niteliktedir. Yazara göre, söz konusu hüküm ile öngörülen sistem, her şeyden önce engelin anlaşıldığı anda taşıyıcıyı talimat almakla yükümlü kılarak amacına uygun bir şekilde tamamlanamayan taşımadan kaynaklanan gereksiz giderlerin önüne geçmeye çalışır. Öngörülen bu talimat alma mekanizması ile, karşılaşılan engele karşı esnek bir tepki verme imkânı sağlamak amaçlanmaktadır. Bu mekanizma, tasarruf hakkına sahip kişinin engelin türünden bağımsız olarak duruma uygun bir reaksiyon vermesine olanak sağlayarak doğabilecek zarar tehlikesini önler ya da en azından minimize eder. Bu nedenle TTK m. 869/1'in eşyanın teslim alınmasından önceki engeller için de uygulanması gerekir. Böylece TTK m. 869/1 gereğince gönderen, talimat yolu ile taşımayı taşıyıcının eşyayı teslim almasından önce sona erdirebilir ya da teslim süresini uzatarak veya başka bir şekilde süreci yeniden şekillendirebilir (Bkz. **Braun**, s. 231-232).

257 **Saur**, Haftungsgrundsätze, s. 173; **Koller**, § 407 HGB Rn. 93.

258 **Braun**, s. 232.

259 Aynı yönde bkz. **Şenocak**, s. 406. Bkz. ve karş. **Seven/Oyal**, s. 645.

olması yeterlidir[260]. Zira taşıyıcının talimat alma yükümlülüğü, TTK m. 869/1 gereğince engelin gerçekleşme anına değil, daha erken bir an olan anlaşılabilirlik *(Erkennbarkeit)* anına çekilmiştir. Buna göre, taşımanın engel sebebiyle sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilemeyeceğinin anlaşılabilir olması hâlinde, taşıyıcı talimat almalıdır.

2. Taşımanın Sözleşmeye Uygun Olarak Gerçekleştirilememesi

TTK m. 869/1 gereğince taşıma engeline ilişkin bir başka şart, taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilememesidir. Burada öncelikle taşıma hukuku anlamında teknik bir ifade olan *"engel"* kavramını açıklığa kavuşturmak gerekir. Engel kavramının anlaşılabilmesi, *"sözleşmeye uygun olarak yerine getirememe"* hâlinin netleştirilmesini zorunlu kılar. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere, engel müessesesi açısından odak noktası, sadece eşyanın bir yerden başka bir yere götürülmesi yani taşımanın yapılıp yapılmaması değil; taşımanın usulüne uygun bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmemesidir. Buradan hareketle engel kavramı, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılmasına mâni olan değişiklikler ve aksilikler anlamına gelir[261]. Bir başka deyişle, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmesine halel getiren tüm esaslı durumlar TTK m. 869 çerçevesinde engel olarak nitelendirilir. Dolayısıyla TTK m. 869/1 gereğince taşıma engeli kavramı, imkânsızlığa özgülenemez[262]. Zira ifa engeli kavramı, imkânsızlığı da içine alan bir üst kavramdır.

Taşımanın usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığının tespitinde, TTK m. 869/1 gereğince taşıma sözleşmesindeki koşullar esas alınır. Bir başka deyişle TTK anlamında taşıma engelinin varlığı için, sadece taşıma işinin gerçekleşip gerçekleşmemesi esas alınmaz; eşyanın taşıma sözleşmesinde kararlaştırıldığı şekilde taşınıp taşınmadığı önemlidir[263]. Burada tarafların anlaşarak kararlaştırdıkları edimin içeriği esas

---

260 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Üçüncü Bölüm/II.B.1.

261 TTK m. 869/1 madde gerekçesi.

262 TTK m. 869/1 madde gerekçesi.

263 **Şenocak**, s. 406; **Schmidt, Hubert** (Hrsg.), COVID-19: Rechtsfragen zur Corona-Krise, C.H. Beck, 2. Aufl., München 2020, § 12, Rn. 39; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 419 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 3; Heidelberger KommHGB/**Ruß**, § 419 HGB Rn. 2; **Koller**, § 419 HGB Rn. 2; **Braun**, s. 12; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 3; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 3; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 5; **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 2; **Fremuth**,

alınır[264]. TTK gereğince taşıma senedi düzenleme zorunluluğu olmadığından (TTK m. 856/2), taşıma engelinin söz konusu olup olmadığı değerlendirilirken, taşıma senedinin değil; taşıma sözleşmesinin içeriğinin dikkate alınması isabetli olmuştur[265]. Ancak unutulmamalıdır ki her iki tarafça imzalanan taşıma senedi, senette yazılan koşulların sözleşmenin içeriği hâline geldiğine dair adi bir karine oluşturduğu için (TTK 858/1, § 409 I HGB) belli oranda bir önemi haizdir.

Taşıma engelinin söz konusu olup olmadığını anlamak için, bir başka deyişle taşımanın sözleşmeye uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilemediğini saptamak için taşıma sözleşmesinde kararlaştırılan güzergâh[266], kullanılacak taşıma aracı[267], aktarma yasağı[268] ve teslim süresi[269] gibi hususlar önem arz eder.

(Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 4; **Müglich**, s. 51; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 2.

264 **Braun**, s. 12; **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 39.

265 Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 2; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 4; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 3 **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 139.

266 **Widmann, Hubert**, Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr (CMR), Neuwied / Kriftel / Berlin, Luchterhand Verlag, 1993, s. 68; **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 2; **Müglich**, s. 51; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 2; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 3; **Loewe**, ETR 1976, s. 547; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; **Koller**, § 419 HGB Rn. 2; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 216; **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 39.

267 **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 4; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 2; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 5; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 3; **Koller**, § 419 HGB Rn. 2; **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 2; **Müglich**, s. 51; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 216; **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 39; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 4; **Didier**, (Hein/Eichhoff/Pukall/Krien), Art. 14 CMR Rn. 4; **Şenocak**, s. 406.

268 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 3; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 2; **Müglich**, s. 51; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; **Loewe**, ETR 1976, s. 547; **Şenocak**, s. 406; **Koller**, § 419 HGB Rn. 2; **Aydın**, s. 47; **İlyasov**, s. 120; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 5.

269 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 3; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 5; **Koller**, § 419 HGB Rn. 2; **Müglich**, s. 51; **Loewe** ETR 1976, s. 547; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 2; **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 39; **Aydın**, s. 47; **Şenocak**, s. 406; **Didier**, (Hein/Eichhoff/Pukall/Krien), Art. 14 CMR Rn. 4; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 4. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında *"...davalı vekilinin istinaf başvurusunun, fuara katılmak zorunda olan davacının gidişte hava yoluyla yapılacak taşımayı kabul etmek zorunda kaldığı, fuar ve taşıma konusunda uzman taşıma işleri organizatörü ve akti taşıyıcı olan davalının davacıyı yanılttığı, bu durumun taşıma engeli olduğu, sözleşmeye uygun taşıma ve süresinde fuara yetişememe sebebinin 28 gün yerine 44 gün süreceği belirtilen deniz taşıma sürecinden kaynaklandığından anılan sorunun davalının tasarruf alanında gerçekleşmiş bir taşıma engeli olduğu..."*na hükmetmiştir. Yargıtay *"...Bölge Adliye Mahkemesince esastan reddine ilişkin kararın usul ve yasaya uygun olduğu kanısına varıldığından davalı vekilinin aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan sair temyiz itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir."* şeklinde karar vererek ilgili kararın bu kısmını onaylamıştır. Yargıtay 11.

Taşıma sözleşmesinde öngörülen güzergâhın bir engel sebebiyle kullanılamaması, tipik taşıma engellerinden biridir[270]. Ancak kararlaştırılan güzergâh üzerinde taşımanın gerçekleştirilmesi mümkün değilse, taşıyıcının taşımayı başka bir şekilde yürütüp yürütemeyeceğinin ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Sözleşmede kullanılacak güzergâhın kararlaştırılmadığı durumlarda, taşıma sözleşmesinin başka bir yol kullanılarak sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilebilmesi mümkünse, taşıma engelinin varlığı kabul edilemez[271]. Dolayısıyla taşıyıcı, taşıma sözleşmesine göre güzergâhı seçme konusunda özgürse ve taşıyıcının -beklenebilirlik sınırları içerisinde- çok büyük bir çaba sarf etmeden kullanabileceği başka bir güzergâh mevcutsa, taşıma engeli söz konusu değildir[272]. Ancak taşımanın gerçekleştirileceği güzergâhın sözleşmede belirlendiği hâllerde, doğa olayları[273], grev ya da kamyon ablukası gibi bir sebeple kararlaştırılan güzergâha uyulamaması, başka bir güzergâh kullanmak zorunda kalınması[274] taşıma engeli teşkil eder.

Taşımanın sözleşmede belirlenen taşıma aracı ile yapılamaması ya da kararlaştırılan teslim süresi içerisinde gerçekleştirilememesi TTK m. 869 çerçevesinde taşıma engelinin varlığı için yeterlidir[275]. Sözleşme ile aktarmanın yasaklandığı hâllerde,

---

Hukuk Dairesi'nin 09.12.2019 T., 2019/1173 E., 2019/7972 K. sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

270 **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 2; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 216; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 10. Yargıtay da uluslararası taşımaya ilişkin bir kararında gümrük belgelerinin eksik düzenlenmesi sebebiyle taşıma aracının gümrükten geçişine izin verilmemesini taşıma engeli olarak kabul etmiştir. Yargıtay'ın 11. Hukuk Dairesi'nin 19.02.2018 T., 2016/13156 E., 2018/1166 K. sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021). Hamm Eyalet Yüksek Mahkemesinin bir kararında da taşıyıcının gerekli gümrük belgelerine sahip olmaması ve eşyanın başka yere de taşınamaması *(weiterbefördern)* sebebiyle taşıma açısından objektif imkânsızlığın söz konusu olduğuna hükmedilmiştir (OLG Hamm 11.03.1976 NJW 1976, s. 2077, 2078; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 3).

271 **Widmann**, Kommentar, § 419 HGB Rn. 1; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 7.

272 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; **Widmann**, Kommentar, § 419 HGB Rn. 1.

273 İç su yolu taşımalarında suyun çekilmesi ya da yükselmesi sebebiyle su yollarının geçilememesi, buzlanma tehlikesi ve gemilerin çarpışması gibi iç su yolu taşımalarına özgü engeller ortaya çıkabilir (**Didier**, Timo, Risikozurechnung bei Leistungsstörungen im Gütertransport. Mannheimer Beiträge zum Binnenschiffahrtsrecht Bd. 8, Dissertation, Mannheim 2001, s. 2).

274 **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 216; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 7.

275 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 3. Yargıtay bir kararında *"...dava konusu taşımanın araçta çıkan yangın nedeniyle durduğu, ilk düzenlenen CMR belgesinin iptal edildiği, geciken değil duran bir taşıma olduğu nazara alınarak yukarıda yapılan açıklamalar*

aracın kazaya uğraması[276] veya teknik bir arıza sebebiyle yolda kalması[277] taşıma engeline neden olur. Sözleşmede aktarma yasağının kararlaştırılmadığı durumlarda ise, taşımanın ikame araç kullanarak veya başka bir taşıyıcıyı devreye sokarak, sözleşmede belirlenen koşullara uygun bir şekilde yerine getirilmesi hâlâ mümkün ise, taşıma engeli söz konusu değildir[278]. Taşıyıcının üçüncü kişileri taşıma sürecine dâhil etmesinin gerekip gerekmediği ya da bunun mümkün olup olmadığı hususu, taşıma senedi değil; taşıma sözleşmesi dikkate alınarak değerlendirilmelidir[279]. Taşımanın yapılabilmesi için bir izin gerekliyse (örneğin savaş silahları, nükleer silahlar ya da bu silahların unsurlarının taşınması gibi durumlarda) ve gereken izin verilmemişse[280] TTK m. 869 hükmü uygulanır. Keza gerekli belgelerin özellikle de gümrük formaliteleri için gereken belgelerin eksikliği[281] sebebiyle teslim süresine uyulamaması hâli de bir taşıma engelidir.

çerçevesinde davalıların sorumluğunun değerlendirilmesi…" gerektiğini belirterek geciken ve duran taşımanın farklı değerlendirilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir. (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 01.11.2013 T., 2013/1396 E., 2013/19374 K. sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021)

276 Yargıtay önüne gelen bir uyuşmazlıkta, teslim yeri Fransa olan bir taşıma aracının taşıma sırasında Bulgaristan'da kaza geçirmesini taşıma engeli olarak nitelendirilmiştir. 11. Hukuk Dairesi'nin 10.11.2014 T., 2014/10128 E., 2014/17209 K. sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021). Başka bir uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesinin *"… trafik kazası nedeniyle oluşan taşıma engeli kapsamında davalı taşıyıcının davacı gönderenden talimat istemesi gerekirken böyle bir talimat istediğine dair delil sunmadığı…"* şeklinde değerlendirmeleri Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 03.04.2014 T., 2013/17814 E., 2014/6549 K. sayılı kararı ile onanmıştır (İlgili karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

277 **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 216; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 7; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 12. Yargıtay Macaristan'dan Türkiye'ye taşıma yapan aracın seyir halindeyken akü tesisatı ve plastik aksamlarının alev alması sonucu çıkan yangın nedeniyle taşımanın durmasının taşıma engeli niteliğinde olduğunu kabul etmiştir (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 01.11.2013 T., 2013/1396 E., 2013/19374 K. sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

278 **Widmann**, Kommentar, § 419 HGB Rn. 1; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 7.

279 **Koller**, § 419 HGB Rn. 2; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 8; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4.

280 **Heymann/Joachim**, § 407 HGB Rn. 8.

281 **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 2; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 216; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 10. Yargıtay da uluslararası taşımaya ilişkin bir kararında gümrük belgelerinin eksik düzenlenmesi sebebiyle taşıma aracının gümrükten geçişine izin verilmemesini, taşıma engeli olarak kabul etmiştir. Yargıtay'ın 11. Hukuk Dairesi'nin 19.02.2018 T., 2016/13156 E., 2018/1166 K. sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021). Hamm Eyalet Yüksek Mahkemesinin bir kararında da gerekli gümrük belgelerinin bulunmaması ve eşyanın başka yere de taşınamaması *(weiterbefördern)* hâlinde, taşımanın objektif imkânsızlığının

Taşımanın yerine getirilmesini TBK m. 136/1 anlamında imkânsız kılan her durum, hiç kuşkusuz TTK m. 869/1 anlamında engel olarak kabul edilir. Ancak taşıma engelinin varlığı için, engelin imkânsızlık seviyesinde olması şart değildir. Zira taşımanın sadece beklenilmez masraflar ile sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilebildiği; bir başka deyişle, taşımanın ifa menfaatine kıyasla aşırı orantısız masraflar gerektirdiği durumlarda da taşıma engelinin söz konusu olduğunu kabul etmek gerekir[282]. Edim ile karşı edim arasında dengeli, adil bir ilişki olup olmadığı, dürüstlük kuralı çerçevesinde belirlenmelidir[283]. Bu bağlamda, taşıyıcının ilk baştaki taşımanın tamamen farklı bir karaktere bürünmesine yol açacak makul olmayan bir çaba göstermesi beklenmemelidir[284]. Dolayısıyla taşımanın gerçekleştirilebilmesi, gönderenin ifa menfaati ile büyük ölçüde orantısız bir masraf ya da çaba gerektiriyorsa, yine taşıma engelinin varlığını kabul etmek gerekir[285]. Bu değerlendirmede, yalnızca gönderenin ifa menfaati değil; aynı zamanda, zararlarını gönderenin ortadan kaldırabileceği kişilerin ifa menfaati de dikkate alınmalıdır[286].

Engelin imkânsızlık seviyesinde olması, şart olmamakla birlikte her güçlük de taşıma engeline vücut vermez[287]. Şöyle ki ifanın alelâde güçleşmesi ve maliyet artışları, taşıma engelinin söz konusu olabilmesi için yeterli değildir[288]. Taraflarca belirli

---

söz konusu olduğuna hükmedilmiştir (OLG Hamm 11.03.1976 NJW 1976, s. 2077, 2078; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 3).

282 **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 2; **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 1; **Koller,** Art. 14 CMR Rn. 5; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Müglich**, s. 51; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7; **Şenocak**, s. 407; **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 40. Bu beklenilmezlik hâllerinin Alman hukukundaki yasal dayanağı § 275 II BGB hükmüdür, Türk hukuku açısından ise meseleye TBK m. 138 çerçevesinde yaklaşılmalıdır.

283 **Müglich**, s. 51.

284 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 6; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3.

285 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7.

286 **Koller**, § 419 HGB Rn. 5; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 7; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213.

287 Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 2; **Thume,** Karl-Heinz, CMR Kommentar: Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr, 3. Aufl., Frankfurt am Main 2013, Art. 14 CMR Rn. 14; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 17; **Şenocak**, s. 407; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 3; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 3.

288 **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3; OLG München 28.06.1983, TranspR 1984, s. 187; OLG Hamburg 25.02.1988, TranspR 1988,

bir taşıma güzergâhı kararlaştırılmamışsa ve aktarma yasağı da yoksa, taşıma başka yollar üzerinden ya da aktarma yoluyla gerçekleştirilebilir durumda ise, taşımanın güçleşmesi, taşıma engeli niteliğinde değildir[289]. Dolayısıyla alelade bir güçlüğün söz konusu olması hâlinde, taşıyıcı sözleşmeyi sona erdirme yetkisine de sahip değildir[290]. Buna rağmen sözleşmeyi sona erdirirse, taşıma sözleşmesini ihlâl etmiş olur[291].

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için, taşıma engeline ilişkin bazı güncel örnekler vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Ancak bu örnekler verilirken, taşıma sözleşmesinin içeriğinin bilinmediği ve olayların basına yansıdığı şekliyle değerlendirmelerde bulunulduğu unutulmamalıdır. Özellikle COVID-19 pandemisi ile taşıma engeli müessesesi, uygulamada fazlasıyla karşılık bulan bir konuya dönüşmüştür[292]. Virüsün yayılma hızı ile paralel olarak artan vaka ve ölüm sayıları sebebiyle, birçok ülkede, -özellikle tıbbî malzeme ve temel gıda maddelerine ilişkin- ithalat ve ihracat yasakları, sağlık gerekçesiyle sınırların kapatılması, transit geçişlerin engellenmesi, belirli nitelik ve kapasitedeki taşıma araçlarına devlet tarafından geçici olarak el konulması gibi tedbirler uygulamaya konulmuştur. Bu tür tedbirler, taşımaların devamını imkânsız kılmış ya da beklenebilirlik sınırlarının ötesinde güçleştirmiştir. Tedbirlerin sebep olduğu taşıma engeline ülkemiz açısından verilebilecek en popüler örnek, Çin'den alınan yedek parçalarla İspanya firması adına Türkiye'de üretilen solunum cihazlarını İspanya'ya taşıyan uçağın Türk hükümetinin medikal ekipman

---

s. 278; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 17; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 7.

289 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 5.

290 **Şenocak**, s. 407; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 14; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 17.

291 **Glöckner,** Herbert, Leitfaden zur CMR: Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr, Kommentar, 7. Aufl., Berlin 1991 Art. 14 CMR Rn. 1; **Loewe**, Roland, Erläuterungen zum Übereinkommen vom 19. Mai 1956 über den Beförderungsvertrag im internationalen Straβengüterverkehr (CMR), European Transport Law 1976, s. 547; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 17; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 14; **Şenocak**, s. 407; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 9.

292 COVID-19 pandemisi döneminde gerçekleşen taşıma engelleri hakkına ayrıntılı bilgi için bkz. **Aşlar Üçyıldız**, Yasemin, COVID-19 Tedbirlerinin Kara Taşıma Hukuku Alanındaki İfa Engelleri Bakımından Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Rıza Ayhan'a Armağan, Ankara 2022, s. 1709 vd.

ihracatına kısıtlama getirmesi sebebiyle Ankara Esenboğa Havalimanı'nda altı gün tutulmasıdır[293].

COVID-19 pandemisinin yanı sıra Şubat 2022 tarihi itibariyle başlayan Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askerî müdahalesi de taşıma sektörünü olumsuz etkilemiş ve özellikle karayolu ile eşya taşımalarında taşıma engellerine güncel örnek teşkil edecek durumların yaşanmasına sebep olmuştur. Şöyle ki Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında Rusya'nın artan güvenlik endişeleri sebebiyle aldığı önlemler, Avrupa Birliği ülkelerinin Rusya'ya karşı uyguladığı yaptırımlar ve bunun yanı sıra bölgedeki olumsuz hava koşulları neticesinde, Sarp sınır kapısı ile Gürcistan ve Azerbaycan'ın Rusya ile arasındaki sınır kapılarında uzun araç kuyrukları oluşmuştur[294]. Bu sebeplerden kaynaklanan ve yaklaşık on beş gün süren uzun bekleme süreleri, taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilmesinin önünde engel oluşturmuş ve bu durum yüzlerce tır açısından taşıma engeli teşkil etmiştir.

Bir başka güncel örnek ise, Çin'den Hollanda'nın Rotterdam Limanı'na taşıma yapmakta olan[295] *'Ever Given'* adlı konteyner gemisinin 24 Mart 2021 tarihinde, kötü hava koşulları sebebiyle kıyıya çarparak[296], Süveyş Kanalı'ndaki liman yakınlarında karaya oturması bu gemi bakımından bir taşıma engelidir. Zira kötü hava koşulları sebebiyle gerçekleşen bu kazanın sonrasında gemi, altı gün boyunca taşımaya devam edememiş, dolayısıyla eşyanın taşıma yerine ulaşmasından önce gerçekleşen bir engel sebebiyle taşıma, sözleşmeye uygun bir şekilde (teslim süresi içerisinde) gerçekleştirilememiştir. Öte yandan çapraz bir şekilde kanala sıkışan *'Ever Given'* gemisinin en önemli ticaret kanallarından biri olan Süveyş Kanalı'nı ulaşıma kapatması, kanalın iki yakasındaki 300'den fazla geminin sıkışmasına, uzun gemi kuyruklarının oluşmasına ve bölgedeki deniz trafiğinin durmasına sebep olmuştur. Kanaldaki geçişin kapanması sonucu, sözleşmeye uygun olarak taşıma gerçekleştiremeyen 300'den fazla gemi için

---

293 https://tr.euronews.com/2020/04/04/ispanya-disisleri-bakan-turkiye-solunum-cihazlar-tasiyan-ucagi-bloke-etti (Erişim Tarihi: 06.04.2021).

294 https://www.und.org.tr/medya-detay/duyurular/rusya-ukrayna-savasi-nedeniyle-turkiye-den-rusya-ya-ve-orta-asya-bolgesine-yonelik-tasima-guzergahlarinda-yasanan-beklemeler-hakkinda (Erişim Tarihi: 12.08.2022).

295 https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56560891 (Erişim Tarihi: 29.03.2021).

296 http://www.denizcilikdergisi.com/denizcilik-gundem-haberleri/nihayet-30-metre-hareket-ettirildi/ (Erişim Tarihi: 29.03.2021).

de taşıma engeli ortaya çıkmıştır. Zira geminin karaya oturarak kanalı kapatması, ne zaman ortadan kalkacağı öngörülemeyen bir engele vücut vermiştir. Bu nedenle tıkanan yolda kalan birçok gemi açısından taşımanın süresi içerisinde gerçekleştirilmesini esaslı şekilde engelleyen bir durum ortaya çıkmıştır. Bu durumun taşıma engeli niteliğinde olduğunu kabul etmek gerekir. Netice itibariyle bu güncel olay, deniz yolu taşımaları açısından iki farklı sebebe dayanan taşıma engeline örnek oluşturmuştur: kum fırtınası ve şiddetli rüzgâr kaynaklı kazanın gerçekleşmesi sonucu geminin karaya oturması kaza yapan gemi açısından, geçiş yolunun kapanması ise iki yakada sıkışan gemiler açısından taşıma engeline sebep olmuştur.

C. Borçlar Hukukundaki İfa Engelleri Müessesesinin Taşıma Hukukundaki Engeller Bakımından Değerlendirilmesi

İfa engelleri hukukuna ilişkin genel kuralların, taşıma hukukuna ilişkin özel hükümler karşısındaki durumu belirsizdir. Genel ifa engelleri hukukunun karışık ve birbiriyle uyumsuz düzenlemeleri sebebiyle, borçlar hukukundaki ifa engelleri ile taşıma ve teslim engelleri arasındaki ilişkiye dair değerlendirmeler yapılırken ifa engelleri hâlleri tasnif edilerek ayrı ayrı incelenmiştir.

1. İfa İmkânsızlığı

TTK m. 869'da geçen "*taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa…*" şeklindeki kanunî ifadenin imkânsızlık kavramını hatırlatması dikkat çekicidir. Ancak taşıma engeli için tarafların anlaşarak kararlaştırdıkları edimin içeriğinin esas alındığı vurgulanmıştır. Dolayısıyla TTK m. 869/1 çerçevesinde engel kavramı, imkânsızlık kavramından farklıdır.

a. Objektif-Sübjektif İmkânsızlık

Objektif imkânsızlık *(objektive Unmöglichkeit)*, edimin borçlu da dâhil olmak üzere hiç kimse tarafından yerine getirilememesi durumudur[297]. Sübjektif imkânsızlık (*subjektive Unmöglichkeit)* ise, sadece borçlunun şahsına özgü yetenekleri, iş gücü,

---

[297] **Kahraman**, Zafer, *"Covid-19 Salgınının İfa Engelleri Bakımından Değerlendirilmesi*" Covid-19 Küresel Salgınının Hukuktaki Yansımaları, Prof. Dr. Kemal Şenocak (Editör), s. 11-39, Ankara 2021, s. 17; **Topuz/Canbolat**, s. 677. Herkes için geçerli olan mutlak ve nesnel imkânsızlığın objektif imkânsızlık olduğu yönünde bkz. **Serozan**, İfa Engelleri, s. 171.

tasarruf yetkisi gibi birtakım özelliklerine ilişkin kişisel sebeplerle edimi aynen yerine getirememesi hâlidir[298]. Bu durumda edim, borçlu tarafından yerine getirilemese de bir başkası tarafından yerine getirilebilir durumdadır. Sübjektif imkânsızlık, sınırları belirsiz bir kavramdır; -özellikle ekonomik ve manevi imkânsızlık durumlarında- işlem temelinin çökmesi kuramı ile yakın ilişki içindedir[299]. Bunun yanı sıra sübjektif imkânsızlık, objektif imkânsızlık ile borçlunun temerrüdü arasında konumlanır ve bazı durumlarda bu iki alanın sınırlarına da girer[300].

TTK m. 869 hükmünde objektif-sübjektif ayrımına işaret eden doğrudan bir ifade yer almamaktadır. Taşıma engeli kavramından taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmesine halel getiren tüm durumlar anlaşıldığından objektif imkânsızlık hâlleri evleviyetle taşıma engeli olarak kabul edilir. Ayrıca objektif imkânsızlığın fiilî ya da hukuki nitelikte olmasının TTK m. 869'un uygulanması açısından bir önemi yoktur, bu imkânsızlık hâlleri mezkûr hüküm çerçevesinde eşit muamele görür[301]. Öte yandan, sübjektif imkânsızlığın taşıma engeline neden olup olmayacağı hususu tartışmalıdır[302].

---

298 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 168. Objektif-sübjektif imkânsızlık ayrımı açısından esas alınacak ölçüte ilişkin doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bu noktada, *"edimin sadece borçlu için mi, yoksa herkes için mi imkânsız olduğunu"* esas alan görüşün yanı sıra, *"imkânsızlığın kaynağını"* esas alan bir görüş de savunulmaktadır. Bu görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Dural**, s. 29 vd.; **Topuz/Canbolat**, s. 676-677.

299 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 169, 171.

300 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 169, 171.

301 **Koller**, § 419 HGB Rn. 4. Aktarma yasağı ve kısa teslim süresinin öngörüldüğü bir taşıma sözleşmesi kapsamında taşıma yapan aracın suların çekilmesi sebebiyle Alplerdeki bir vadide kalması fiilî imkânsızlığa örnek oluşturabilecek niteliktedir (Bkz. OLG Köln, 02.02.2009, TranpsR. 2009, s. 173). Kısa teslim süresinin kararlaştırıldığı bir taşıma sözleşmesi çerçevesinde taşıma yapan aracın trafikten men cezası alması ise hukuki imkânsızlık niteliğindedir (**Koller**, § 419 HGB Rn. 4 Anm. 17).

302 *Braun*, sübjektif imkânsızlığın taşıma engeli teşkil etmediği görüşündedir (**Braun**, s. 28-29). *Widmann*, taşımanın başka bir taşıyıcı kullanarak sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilmesinin mümkün olduğu durumlarda, taşıma engelinin söz konusu olmayacağı yönünde benzer bir görüşü savunmaktadır (**Widmann**, Kommentar, § 419 HGB Rn. 1). *Koller*, taşıyıcının azami çaba gösterse dahi taşıma işini yapacak durumda olmadığı hâllerin taşıma engeli niteliğinde olduğunu, ancak -taşıyıcı kendisi yapamıyorsa yardımcı kişi ya da alt taşıyıcılar aracılığıyla taşımayı yerine getirebileceğinden- böyle bir durumun çok nadir ortaya çıkabileceği görüşündedir (**Koller**, § 419 HGB Rn. 4). *Thume*, taşımanın ya da teslimin yerine getirilmesini § 275 I BGB gereğince objektif ya da sübjektif imkânsız hâle getiren bütün durumların § 419 HGB anlamında engel olarak kabul edileceğini ileri sürmektedir (MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 6). CMR açısından sübjektif imkânsızlığın taşıma engeli niteliğinde olmadığı yönünde bkz. **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 4; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Baumbach/Hopt/Merkt**, Art. 14 CMR Rn. 1; **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 88; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 2; GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR

Sübjektif imkânsızlık açısından değerlendirme yapabilmek için öncelikle TTK m. 869 hükmünün lafzına bakmak gerekir. Anılan maddenin *"taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı"* şeklindeki lafzından, hükmün taşıyıcı açısından icra kabiliyetini esas almadığı, herhangi bir taşıyıcının taşımayı gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğini ölçüt olarak aldığı neticesine varılmaktadır[303]. Amaçsal yorum yapıldığında da her sübjektif imkânsızlık hâlini taşıma engeli olarak kabul etmek, risklere çok açık olan taşıma sürecini sekteye uğratan bir yaklaşım olurdu. Bu nedenle makul bir çaba ile aşılabilecek düzeydeki sübjektif imkânsızlıklar, taşıma engeli olarak kabul edilmemelidir[304]. Taşıyıcının ifa güçsüzlüğü, taşıma engeline sebep olamayacağından, örneğin taşıma aracında ortaya çıkan teknik bir arızanın taşıma engeli olarak nitelendirilebilmesi için, taşımada kullanılacak belirli bir aracın taraflarca kararlaştırılmış olması ya da taşımanın ikame bir araçla da teslim süresi içerisinde yerine getirilemiyor olması gerekir[305].

Taşıma yükümlülüğünü yerine getirmenin sübjektif olarak imkânsız olduğu durumlarda, taşımanın gerçekleştirilebilmesi için taşıyıcının üçüncü bir kişiyi görevlendirmesinin kendisinden beklenip beklenmeyeceği ayrıca değerlendirilmelidir[306]. Taşımayı kendisi yerine getiremeyen taşıyıcının engeli kaldırmak için yalnızca makul bir çaba göstermesi beklenmektedir[307]. Buradan hareketle, sübjektif imkânsızlık hâlinde başka birini (yardımcı ya da alt taşıyıcıyı) devreye sokması, taşıyıcıdan

---

Rn. 9; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Clarke**, International Carriage, s. 89-90; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 2.

303 **Braun**, s. 28-29.

304 **Koller**, § 419 HGB Rn. 4.

305 GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 1; **Didier**, Timo/**Andresen**, Bernd, CMR, Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr Kommentar, 8. Auflage, Berlin 2015, Art. 14 CMR Rn. 7. Sübjektif imkânsızlığın söz konusu olduğu hâllerde, taşıyıcının -başka bir araç kullanmak ya da alt taşıyıcıyı devreye sokmak gibi- taşımanın gerçekleşmesini mümkün kılacak önlemler alması gerektiği yönünde bkz. **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 4.

306 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 8; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 214; **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 88; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4.

307 **Herber,** Rolf/**Piper,** Henning, CMR Internationales Strassentransportrecht Kommentar, München 1996, Art. 14 CMR Rn. 5; **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 88; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 9; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 8; **Koller**, § 419 HGB Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 4.

beklenebilecek bir durumdur[308]. Eğer taşıyıcı, taşımayı kararlaştırıldığı şekilde yerine getirebilmek için bir başkasını devreye sokmak suretiyle engeli aşabiliyorsa, taşıma engelinin söz konusu olmadığı kabul edilmelidir[309]. Elbette ki bunun için taşıma sözleşmesinde, buna engel teşkil eden bir kaydın yer almaması gerekir[310]. Sözleşmede yer alan bir kayıt sebebiyle (örneğin aktarma yasağı, alt taşıyıcının dahil edilememesi kaydı gibi) engelin aşılamayacağı durumlarda ise sübjektif imkânsızlık taşıma engeline sebebiyet verir.

Netice itibariyle taşıma, başka yollar kullanılarak ya da aktarma yoluyla, sözleşmede belirlenen koşullara uygun bir şekilde yerine getirilebiliyorsa, taşıma engeli söz konusu olmaz[311]. Buna göre, örneğin gönderen aktarmayı yasaklamamışsa ve aracın motoru arızalanırsa, taşıyıcı bakımından sübjektif imkânsızlık söz konusu olur; zira bu durumda başka bir taşıyıcı eşyayı gönderilene taşıyabilir[312]. Yani edimi telafi şansı mevcut olduğu için bu durum taşıma engeline sebep olmaz. Sürücünün hastalık sebebiyle yokluğu da sübjektif imkânsızlığa sebep olduğu için taşıma engeli niteliğinde değildir[313].

b. Başlangıçtaki-Sonraki İmkânsızlık

İmkânsızlık kavramı, imkânsızlığın ortaya çıkma zamanına göre başlangıçtaki-sonraki imkânsızlık ayrımına tâbi tutulur. Başlangıçtaki imkânsızlık *(anfängliche Unmöglichkeit)*, sözleşmenin kurulmasından önce veya en geç sözleşmenin kurulduğu anda mevcut olan ve edimin ifasını imkânsız kılan hâllerdir[314]. Sözleşme kurulurken

---

308 **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 88; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 9; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 8; **Koller**, § 419 HGB Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huß**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 4.

309 **Clarke**, International Carriage, s. 89; **Widmann,** Straßengüterverkehr, s. 68.

310 **Widmann,** Straßengüterverkehr, s. 68; **Clarke**, International Carriage, s. 89.

311 **Braun**, s. 28-29; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 9; **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 89, Anm. 430.

312 **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 9; **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 89, Anm. 430; **Braun**, s. 28-29.

313 GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 1. Bkz. ve karş. **Didier**, (Hein/Eichhoff/Pukall/Krien), Art. 14 CMR Rn. 7.

314 **Larenz**, Karl, Lehrbuch des Schuldrechts, 1. Band, Allgemeiner Teil, 14. Aufl., München 1987, s. 98; **Bucher**, Eugen, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht, 2. Auflage, Zürich 1988, s. 247, 416; **Gauch**, Peter/**Schluep**, Walter R./**Jäggi**, Peter, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, ohne außervertragliches Hauptpflichtrecht, Bd. I-II, 6. A., Zürich 1995, Rn. 3135, 3159; **Esser**, Josef/**Schmidt**, Eike, Schuldrecht Band I,

ifası mümkün olan edimin sözleşmenin kurulmasından sonra imkânsızlaştığı durumlarda ise, sonraki imkânsızlık *(nachträgliche Unmöglichkeit)* söz konusudur[315]. Türk hukukunda başlangıçtaki imkânsızlığın doğuracağı hukuki sonuçlar açısından esas ayrım objektif-sübjektif imkânsızlık ayrımıdır. TBK m. 27/1 gereğince sözleşmenin kesin olarak hükümsüzlüğü yaptırımının söz konusu olabilmesi için imkânsızlığın objektif olması gerekir. Öte yandan sonraki imkânsızlıkta objektif-sübjektif ayrımı bir önem taşımaz, bu durumda sorumluluk gerektiren/gerektirmeyen, başka bir deyişle kusurlu/kusursuz ifa imkânsızlığı ayrımı esas alınır. Sonraki imkânsızlığa ilişkin TBK m. 112 ve 136 hükümleri açısından objektif ve sübjektif imkânsızlık birbirine eştir.

Taşıma sözleşmesinin kurulmasından önce taşımanın TBK m. 27/1 anlamında imkânsız hâle gelmesi, TTK 869 uyarınca dar anlamda taşıma engeli niteliğinde değildir[316]. Çünkü henüz taşıma sözleşmesi dahi yapılmamıştır. Dolayısıyla taşıma sözleşmesinin kurulmasından önceki imkânsızlık söz konusu ise, gönderen TBK m. 27/1'deki imkânsızlık hükmüne dayanabilir ve sözleşmenin butlanı gündeme gelir. Bu durumda da edim yükümü söz konusu olmaz ve daha evvel verilmiş olanlar haksız zenginleşme uyarınca iade edilir. Hatırlatmak gerekir ki başlangıçtaki imkânsızlığın butlana yol açabilmesi için bu imkânsızlığın objektif olması koşulu aranır[317].

Allgemeiner Teil, Teilband 2, 8. Auflage, Heidelberg 2000, § 22/ II; **Keller**, Max/**Schöbi**, Christian, Das Schweizerische Schuldrecht, Bd. I: Allgemeine Lehren des Vertragsrechts, 3. Aufl., Basel und Frankfurt a.M. 1988, s. 246; **Oser**, Hugo/**Schönenberger**, Wilhelm, Zürcher Kommentar, Bd. V, Das Obligationenrecht, Art. 1-183, 2. A. Zürich 1929, Art. 20, N. 8; Can, Mertol, Navlun Sözleşmesinin Sona Ermesi, Ankara 1998, s. 25; **Serozan**, İfa Engelleri, s. 164; **Topuz/Canbolat**, s. 678; **Dural**, s. 25.

315 **Becker**, Hermann, Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, VI. Band, 1.Abteilung, Allgemeine Bestimmungen, Art.1-183, 2. Aufl., Bern 1941, Art. 97, N. 11; **Bucher**, s. 334; **Gauch/Schluep/Jäggi**, Rn. 3126; **Erzurumluoğlu**, Erzan, Türk - İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi, Ankara 1970, s. 10; **Kılıçoğlu**, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası Ankara 2006, s. 482-483; **Can**, Navlun Sözleşmesi, s. 25; **Tandoğan**, Haluk, Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara 1961, s. 395; **Tunçomağ**, Kenan, Borçlar Hukuku I, Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1976, s. 787; **Esener**, Turhan, Borçlar Hukuku, I, Ankara 1969, s. 207; **Başpınar**, Veysel, Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara 1998, s.115.

316 **Koller**, § 407 HGB Rn. 82.

317 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 168. Alman hukuku bakımından, sözleşmenin yapılmasından önce imkânsızlığın söz konusu olması hâlinde, gönderenin imkânsızlık (§ 275 BGB) hükümlerine dayanabileceği, bu durumda taşıyıcının taşıma yükümlülüğünün sona ereceği yönünde bkz. **Koller**, § 407 HGB Rn. 83. Almanya'da 01.01.2002 tarihinde Borçlar Hukukunu Modernleştirme Kanunu *(Das Schuldrechtsmodernisierungsgesetz)* çerçevesinde yürürlüğe giren BGB düzenlemeleri gereğince, başlangıçtaki ve sonraki imkânsızlık ayrımı kaldırılmış ve imkânsızlığın § 275 BGB gereğince salt edim yükümünü düşürdüğü öngörülmüştür. Bunun yanı sıra başlangıçtaki imkânsızlık hâli hükümsüzlük nedeni olmaktan çıkarılmış, başlangıçtaki

Başlangıçtaki sübjektif imkânsızlık durumunda ise, kusur karinesi sorumluluğuna dayanan TBK m. 112 hükmü kıyasen uygulanabilir. Bu bağlamda imkânsızlığın, taşıma aracı ya da personel eksikliğinden kaynaklandığı durumlarda TBK m. 112 hükmü uygulanabilir. Taşıyıcının tedarik riskini üstlendiği göz önünde bulundurularak -kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat edememesi hâlinde- gönderenin zararını gidermekle yükümlü olduğu söylenebilir.

Görüldüğü üzere borçlar hukukunun genel hükümlerine göre, başlangıçtaki objektif imkânsızlık durumunda TBK m. 27/1 gereğince butlan ve haksız zenginleşmeye dayanan tasfiye rejimi öngörülmüşken, sonraki imkânsızlık hâlinde farklı ihtimallere göre TBK m. 112 gereğince akdî tazminat ya da m. 136 gereğince akdî tasfiye rejimi öngörülmüştür. Edimin sözleşmenin kurulmasından hemen önce imkânsızlaşması (yok olması ya da kamusal yasağa bağlanması) ile hemen sonra imkânsızlaşmasının farklı hukuki çözümlere bağlanması makul görünmemekte ve doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir[318].

Netice itibariyle borçlar hukukunun genel hükümleri gereğince borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle gerçekleşen ifa imkânsızlığı hâlinde, ister objektif ister sübjektif olsun borç sona erer (TBK m. 136/1). Taşıma hukuku alanında gerçekleşen sonraki objektif imkânsızlık hâlinde ise, ifa yükümlülüklerinin ortadan kalkması sonucu doğmaz. Dolayısıyla taşıyıcının koruma ve gözetme yükümlülüğü *(Obhutspflicht)* devam eder. Burada gönderenin TTK m. 869/1'e göre talimat vermesi ya da taşıyıcının TTK m. 869/3 gereğince tedbir alması halinde sona erecek olan bir askıda olma durumu söz konusudur[319]. Gönderen dilerse talimat verme hakkını kullanarak taşıma sözleşmesini sona erdirebilir.

---

imkânsızlığın borçlu tarafından bilindiği ya da bilinmesinin gerektiği hâller için tam tazminat yükümlülüğü öngörülmüştür (§ 311a BGB). Almanya'yı bu reforma sürükleyen süreç ve reform ile Alman ifa engelleri hukukuna getirilen yenilikler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Serozan**, Rona, *"Yeni Alman İfa Engelleri Hukuku (Türk Hukukunda Bilimsel Kaynak Olarak Yararlanılabilecek Yenilikler)"*, İÜHFM 2000, C. LVIII, S. 1-2, s. 232 vd.

318 Bkz. **Serozan**, İfa Engelleri, s. 165. İfa engelleri hukukuna ilişkin bazı eleştiri ve öneriler için bkz. **Atamer**, Yeşim, *"İfa Engelleri Hukukunu Yeniden Sistematize Etmeyi Düşünmek: Borca Aykırılık Türleri Yerine Yaptırımları Esas Alan Bir Sistematik (İfa Engelleri Hukuku)"*, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Ankara 2010, İstanbul 2010, s. 217 vd.

319 Bu hususta Alman hukukunda benimsenen görüş hakkında bkz. **Braun**, s. 27.

2. Gecikme ve Temerrüt

a. Gecikme

Taşımayı bir süre geciktiren ancak sözleşme ile kararlaştırılan süreye ya da TTK m. 873/1 gereğince belirlenen makul teslim süresine uyulmasını engellemeyen durumlar, geniş anlamda salt gecikme niteliğindedir, bu durumda teslim borcu henüz muaccel hale gelmediği için borçlunun temerrüdü de söz konusu değildir[320]. Taşımanın planlanandan daha fazla zaman alacağı ve böylece taşıyıcı için daha fazla masraf doğuracağı bu tür gecikmeler ifa güçlüğü kategorisinde değerlendirilebilir ve bu durum TTK m. 869/1 anlamında taşıma engeli teşkil etmez; zira taşımanın sözleşmeye uygun biçimde yapılmasına engel teşkil etmeyen bu tür durumlarda, taşıyıcı kural olarak bu engelleri aşmakla yükümlüdür[321]. Dolayısıyla teslim süresini aşmayan gecikmelerin TBK açısından olduğu gibi taşıma engelleri açısından da kural olarak önemsiz olduğu tespitinde bulunulabilir; bu tür gecikmelerin ifa yükümlülüğü üzerinde özel bir etkisi yoktur[322]. Ancak taşımanın gecikme sebebiyle sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemediği istisnai hâllerde (örneğin uzun bekleme süreleri yüzünden bozulma tehlikesi bulunan eşyanın taşındığı durumlarda) bekleme süresinin taşıyıcı açısından beklenilebilir olup olmadığına bakılmaksızın TTK m. 869/1 hükmü gündeme gelir[323].

b. Temerrüt

Borcun ifa edilmemesi hâllerinden biri olan temerrüt *(Verzug)* (TBK m. 117-126), ifa günü gelmiş olup ifası mümkün olan ve haklı bir def'i ile karşılaşmamış olan borcun, ihtara rağmen hukuka aykırı bir şekilde yerine getirilmemesidir[324]. Temerrüt, borçlanılan edimin sonradan ifası mümkün olduğu sürece söz konusu olabilir. Edim sonradan imkânsızlaşırsa ifa yükümlülüğü ile birlikte temerrüt de sona erer[325]. TBK m. 117 gereğince, muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer, kural olarak ihtar olmadan temerrüt olmaz. Ancak edim için ifa günü taraflarca birlikte

---

320 **Braun**, s. 33.
321 **Braun**, s. 33.
322 **Braun**, s. 34.
323 **Braun**, s. 33-34.
324 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 217.
325 **Tekinay**, Selâhattin Sulhi/**Akman**, Sermet/**Burcuoğlu**, Hâluk/**Altop**, Atillâ, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, s. 912; **Tunçomağ**, s. 903.

kararlaştırılmış veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri tarafından usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlenmişse, ihtara gerek kalmaksızın o günün geçmesiyle borçlu temerrüde düşmüş olur (TBK m. 117/2)[326]. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde ise, alacaklı ancak (ek) süre verdikten sonra borcun ifası ile gecikme tazminatı isteme hakkına sahiptir ya da borcun ifasından ve gecikme tazminatı isteme hakkından vazgeçtiğini hemen bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteme veya sözleşmeden dönme hakkına sahiptir (TBK m. 123-126). Ayrıca temerrüt, borçlunun kusurunu gerektirmez. Kusur, tazminat sorumluluğu açısından önem arz eden bir hususdur (TBK m. 118, 119/2, 122/1).

aa. Taşıma Sözleşmesinde Süre Kararlaştırılmamışsa

Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmişse o günün geçmesi ile borçlu temerrüde düşmüş olur; bir başka deyişle, taraflar bir muacceliyet tarihi belirlemişlerse, ihtara gerek olmaksızın temerrüt başlar. Taşıma sözleşmesinde bir sürenin kararlaştırılmadığı durumlarda ise, şartlar dikkate alınarak özenli bir taşıyıcıya tanınabilecek makul bir süre içinde teslimin gerçekleştirilmesi gerekir (TTK m. 873). Muacceliyet tarihinin özenli bir taşıyıcı ile kıyaslanarak belirlendiği bu hâllerde de ihtarın gerekli olmadığını kabul etmek gerekir; çünkü bu durumda da muacceliyet günü belirli hâle gelmiş olur[327]. Zira burada vade, sözleşme kurulduğu anda tayin edilebilir ve hesaplanabilir niteliktedir ve dolayısıyla belirli vade söz konusudur. Bu durumda seçimlik haklar, TBK gereğince teslim süresinin sona ermesinden sonra gönderenin taşıyıcıya (ek) bir süre vermesi ve taşıyıcının da bu süreyi geçirmesi hâlinde kullanılır (TBK m. 125). Taşıma hukuku alanında temerrüdün söz konusu olduğu durumlarda, aynı imkânsızlıkta olduğu gibi tasarruf hakkına sahip kişiye TTK m. 869/1 gereğince talimat imkânı sağlayan bir taşıma engeli söz konusudur[328]. Zira kararlaştırılan süre ya da

---

326 Ayrıca haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlunun temerrüdü gerçekleşmiş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için bildirim şarttır (TBK m. 117/2). İhtar kuralının istisnaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Tunçomağ**, s. 908 vd.

327 **Braun**, s. 34.

328 **Braun**, s. 34-35. Gecikmenin taşıma engeline sebep olduğu hâllerde, gönderenin taşımayı TTK m. 869 ve 868 hükümleri gereğince her zaman sona erdirebileceği yönünde bkz. **Koller**, § 407 HGB Rn. 100.

özenli bir taşıyıcıya tanınacak (TTK m. 873/1) süre, burada sözleşmenin bir parçasıdır[329] ve teslim süresine riayet edilemeyeceğinin anlaşılması hâlinde taşıma, sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmemiş olur[330]. İki kanunda bu durum, farklı şekilde ele alınmıştır. TTK ve TBK açısından izlenecek süreç ve sözleşmenin sona erdirilmesi hâlinde tarafların hak ve yükümlülükleri farklılıklar içerir[331].

TTK m. 869 hükmü ile imkânsızlıkta olduğu gibi temerrüt hâlinde de borçlar hukukundaki genel hükümlere göre önceliği olan ve yeknesak bir düzenleme getirilmiştir[332]. Bu hükme göre, ifa yükümlülüğünün akıbeti, -TBK'dan farklı olarak- süre vermek zorunda kalmaksızın gönderenin elindedir[333]. Dolayısıyla gönderen talimat verme hakkını kullanarak taşımayı durdurma, devam ettirme veya TTK m. 868/1 sınırları içerisinde kalmak kaydıyla başka talimatlar verme konusunda serbesttir.

bb. Nispi ve Mutlak Kesin Vadeli İşlemler

İki tarafa borç yükleyen sözleşmenin kesin vadeli işlem olması hâlinde, borçlu ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşer ve alacaklı ek süre tayin etmek zorunda olmaksızın seçimlik haklarını kullanabilir. Sözleşmenin amacına ulaşmasının ifanın belirli bir zamanda yapılmasına bağlı olduğu ve böylelikle ifa zamanının edimin unsurlarından biri hâline getirildiği hâllerde mutlak kesin vadeli işlem *(absolute Fixgeschäft)* söz konusudur[334]. Bu tür vadelerde, kararlaştırılan tarihten sonra

---

329 **Braun**, s. 35. Özenli bir taşıyıcıya tanınabilecek makul sürenin öngörüldüğü TTK m. 873/1 hükmü yorumlayıcı hukuk kuralı niteliğindedir, taraflar teslim süresini belirlememişse ya da belirlenen süre açık değilse (neyin kastedilmiş olduğu konusunda şüphe ve duraksamalar varsa) gündeme gelir (**Müglich/Kommentar**, § 423 HGB Rn. 2; **Braun**, s. 217). Bu hususta bkz. ve karş. **Koller**, § 423 HGB Rn. 1 vd.).

330 **Braun**, s. 35.

331 TBK m. 125/3 gereğince, sözleşmeden dönme hâlinde taraflar, karşılıklı olarak ifa yükümlülüğünden kurtularak daha önce ifa ettikleri edimleri geri isteyebilir. Bu durumda borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat edemezse alacaklı, sözleşmenin hükümsüz kalması sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini de isteyebilir. TTK m. 870/2'ye göre ise taşıma, süresinden önce sona erdirilirse, taşıyıcı, taşımanın tamamlanan kısmıyla orantılı olarak taşıma ücretine hak kazanır ve engel taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanmışsa, taşıyıcı, ancak gönderenin menfaatine olduğu ölçüde taşımanın tamamlanmış bulunan kısmı hakkında istemde bulunabilir (TTK m. 870/2).

332 **Braun**, s. 35.

333 **Braun**, s. 35.

334 **Keskin**, A. Dilşad, *"Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık"*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XI, S. 1-2, Y. 2007, s. 216. Geçici bir engelin öngörülebilir bir sürede giderilmesinin beklenmediği ve borçlunun menfaatleri de dikkate alındığında alacaklının daha fazla beklemesinin beklenebilir olmadığı durumlar, Alman yargı kararlarında mutlak kesin vadeli işlem gibi ele alınmıştır (Bkz. BGH, 11.03.1982, BGHZ 83, s.

gerçekleştirilen ifa, sözleşme ile borçlanılan edimin yerine getirilmesi niteliğinde olamayacağı için ifa niteliği taşımaz[335]. Nispi kesin vadeli işlem *(relative Fixgeschäft)* ise, taraflarca kararlaştırılan ifa zamanının yalnızca edimin ifa tarzını belirleyen bir anlaşma niteliğinde olduğu işlemlerdir[336]. Burada kararlaştırılan kesin vade veya süre, ifanın gerçekleştirilmesi gereken zamanı gösterse de borçlunun edimini belirlenen tarihte ifa etmemesi durumunda sonradan yapılacak ifa da alacaklıyı tatmin edebilecek niteliktedir; bir başka deyişle, kararlaştırılan vade alacaklı için önemli olmakla birlikte, ifanın bu vadeden sonra yapılması da mümkündür[337].

Taşıma sözleşmesinde, borcun ifa edileceği günün (teslim süresi) taraflarca birlikte belirlendiği (TBK m. 117/2) durumlarda, kural olarak temerrüt, ihtara gerek olmaksızın gerçekleşir. Teslimin süresi içerisinde gerçekleştirilemeyeceğinin anlaşılması hâlinde taşıma engeli söz konusu olur; çünkü bu hâlde taşıma sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyecektir[338]. TTK m. 869 hükmünde taşımanın *"sözleşmeye uygun olarak yapılamaması"* unsuru kullanılarak farklı engel hâlleri arasındaki ayrım zorluğundan kaçınmak ve hukuki sonuçları yeknesaklaştırmak amaçlanmıştır; düzenleme, bu yönüyle hukuk güvenliğine de hizmet eder[339]. Sürenin aşılması hâlinin temerrüt durumunda olduğundan (TBK m. 117 vd.) daha önemli nitelikte olması gerekmez[340]; çünkü son teslim tarihine uyulması birçok gönderen için belirli bir taşıyıcıyı seçme açısından en önemli kriterdir[341].

Kısaca özetlendiği üzere borçlar hukuku bağlamında temerrüt için farklı ihtimallerde farklı sonuçlar (ihtar, ek süre verme, tazminat vb. açısından) gündeme gelecektir.

---

200). Mutlak kesin vadeli işlem hakkında bkz. **Emmerich**, Volker, Das Recht der Leistungsstörungen, 6. Aufl., München 2005, § 4 II, s. 52 vd.).

335 **Münchener Kommentar** zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 2, Schuldrecht – Allgemeiner Teil I, 8. Aufl., Wolfgang Krüger (Redakteur), München 2019, **MüKoBGB/Krüger**, BGB § 271 Rn. 14; **Guhl**, 220; **Keskin**, s. 216; **Schwenzer**, 47; **Gauch/Schluep**, 172; **Başpınar**, s. 123; **Dural**, Mustafa, Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık, İstanbul 1976, s. 103.

336 **Schwenzer**, s. 47; **Keskin**, s. 217; **Larenz**, s. 283; **Dural**, s. 103.

337 **Larenz**, s. 283; **Schwenzer**, s. 47; **Keskin**, s. 217; **Dural**, s. 103.

338 **Braun**, s. 36. Eşyanın teslim alınmasından sonra teslim süresine uyulamayacağının anlaşılması durumunda TTK m. 869'un uygulanacağı yönünde bkz. **Koller**, § 423 HGB Rn. 14.

339 **Braun**, s. 25. Teslim süresinin aşılması durumu, tazminat talepleri açısından TTK m. 874, 875 vd. ve 889 hükümleri ile bağlantılıdır (**Koller**, § 423 HGB Rn. 14.).

340 **Staub/P. Schmidt**, § 423 HGB Rn. 14; **Koller**, § 423 HGB Rn. 14; **Heymann/Schlüter**, § 423 HGB Rn. 7.

341 **Koller**, § 423 HGB Rn. 14.

Bunun yanı sıra kesin vadeli işlemlerde ifanın vaktinde gerçekleştirilememesi, ifa zamanına ilişkin anlaşmanın niteliğine göre temerrüt yerine imkânsızlık sonucunu doğurabilir[342] ve yapılacak nitelendirmeye göre uygulanacak hükümler değişiklik gösterir. Taşıma alanında gerçekleşen temerrüt durumlarını taşıma engeli olarak kabul ederek, TTK m. 869 hükmünü uygulamak, duruma en uygun düşen çözümdür. TTK m. 869 hükmü, belirli vadeli ya da nispi veya kesin vadeli işlemler için yeknesak bir düzenleme getirerek, ek süre gibi prosedürlere gerek kalmaksızın gönderenin talimat verme hakkını kullanmasına imkân verir. Burada temerrüt ya da imkânsızlık şeklindeki nitelendirmelerden bağımsız olarak ve taşıyıcının kusurunu dikkate almaksızın tasarruf hakkına sahip kişiye sözleşmeyi sona erdirme ya da başka türlü talimat verme hakkı bahşedilmiştir[343]; ancak gönderen kural olarak taşıyıcının taşımanın tamamlanan kısmıyla orantılı olan taşıma ücretini ödemekle yükümlüdür (TTK m. 870/2).

3. Sözleşmenin Müspet İhlâli ve Kötü İfa

Borçlunun kararlaştırılan ifa programının gerisinde kaldığı ve bu durumun temerrüt ya da ifa imkânsızlığı doğurmadığı hâller, sözleşmenin müspet ihlâli *(positive Vertragsverletzung)* olarak kabul edilir[344]. Aslî edimi amaca uygun biçimde yerine getirme konusundaki yan edim yükümlerine aykırılıklar (ayıplı ifa), ayıplı ifa sayılamayacak yan edim yükümlerine aykırılıklar ve edim yükümlerinden bağımsız borç ilişkisi çerçevesindeki davranış (koruma) yükümlerine[345] aykırılıklar sözleşmenin müspet ihlâli kapsamında değerlendirilebilecek hâllerdir[346]. İfa engellerine ilişkin genel kural niteliğindeki TBK m. 112 hükmü ve ayıplı ifaya ilişkin özel düzenlemelerin yetersizliği *«yan edim yükümüne aykırılık»* şeklindeki, haksız fiil

---

342 **Keskin**, s. 218.

343 **Braun**, s. 36. Bkz. ve karş. **Saur**, Haftungsgrundsätze, s. 48-49.

344 **Weber**, Rolf H./**Emmenegger**, Susan, Die Folgen der Nichterfüllung, Art. 97-109 OR, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Berner Kommentar, 2. Aufl., Bern 2020, Art. 97 OR Rn. 118.

345 Davranış yükümleri, sözleşmenin asıl edimini tamamlayıcı nitelikte olan ve asıl edimin usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesini sağlamayı amaçlayan yükümlülüklerdir **Weber/Emmenegger**, Art. 97 OR Rn. 133.

346 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 247-249. Sözleşmenin müspet ihlâli sayılabilecek olgular için bkz. **Weber/Emmenegger**, Art. 97 OR Rn. 119. Yan edim yükümleri ile davranış yükümleri arasındaki farklar hakkında bkz. **Serozan**, Culpa in Contrahendo, s. 118 vd.

kurallarının yetersizliği de *«davranış (koruma) yükümüne aykırılık»* şeklindeki müspet ihlâl olgularının artmasına sebep olmuştur[347].

Aslî edim yükümlülüğünün ifa edildiği fakat ifanın hukuki ya da fiilî olarak sözleşme ile kararlaştırılana uygun olmadığı hâller kötü ifa *(Schlechtleistung)* olarak kabul edilir[348]. Taşıma alanında çok çeşitli kötü ifa hâlleri ile karşılaşılabilir, örneğin eşyanın zarar gördüğü ya da başka bir sebeple taşımanın nitelik olarak sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilmediği durumlarda kötü ifa söz konusudur. Taşıma alanındaki kötü ifa hâllerinde taşıma engelinin söz konusu olup olmadığı açısından taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmemesini şart koşan TTK m. 869/1'deki düzenleme esastır. Buna göre, taşıyıcı eşyayı hasarsız bir şekilde hedef yere teslim etmekle[349] yükümlü olduğu için hasar, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmesine mâni olan bir engel teşkil eder[350]. TTK m. 869/1'in taşımanın sorunsuz bir şekilde yerine getirilmesini sağlama ve taşıma sırasında doğabilecek muhtemel zararları mümkün olduğunca azaltma şeklindeki anlam ve amacı dolayısıyla, hüküm eşyanın hasara uğrama tehlikesinin olduğu durumlarda da uygulanabilmelidir[351]. Zira bu durumun taşıma ya da teslim engeli niteliğinde olduğu kabul edilmeseydi dahi, dürüstlük kuralı ve taşıma sözleşmesinin iş görme sözleşmelerine ilişkin unsurlarından (TBK m. 483/2, 505) hareketle aynı sonuca ulaşılabilir ve talimat alma yükümlülüğünün ortaya çıkacağı söylenebilirdi, ancak bu yaklaşım yerine TTK m. 869 hükmünün iş görme karakteri taşıyan kapsamlı, özel bir düzenleme olduğunu kabul etmek ve hükmü

---

347 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 247. Sözleşmenin müspet ihlâli müessesesinin, kısaca *"hiç ifa etmeme, geç ifa ve kötü ifa"* şeklinde formüle edilen ifa engelleri üçlüsünü tamamladığı yönünde bkz. **Weber/Emmenegger**, Art. 97 OR Rn. 118. Sözleşmenin müspet ihlâli olgusunun imkânsızlık ve temerrüt sayılamayan tüm sözleşmeye aykırılıkları bünyesinde barındırdığı yönünde bkz. **Serozan**, Rona, *"Culpa in Contrahendo", "Akdin Müsbet İhlâli" ve "Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme" Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi*, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y. 2 S. 3, s. 120; **Serozan**, İfa Engelleri, s. 246.

348 **Weber/Emmenegger**, Art. 97 OR Rn. 120. Ayrıca bkz. **Gauch/Schluep/Emmenegger**, OR AT II, Rn. 2627.

349 **Doğanay**, Karada Eşya Taşıma, s. 434; **Lieser, s. 119; Braun**, s. 7; **Koller**, § 407 HGB Rn. 12; **Müglich**, s. 30; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 407 HGB Rn. 22; **Heymann/Joachim**, § 407 HGB Rn. 3; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 47, Rn. 67; **Lammich/Pottinger**, § 407 HGB Rn. 24.

350 **Braun,** s. 40. Taşımanın TTK m. 869 anlamında sözleşmeye uygun olarak yapılıp yapılmadığının değerlendirilmesinde, eşyanın zarar görmemiş olmasının da önem arz ettiği yönünde bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 2.

351 **Braun,** s. 40.

bu tür durumlarda da uygulamak menfaatler dengesine daha uygun düşecek bir çözümdür[352].

Gönderenin iş birliği yapma yükümlülüklerini *(Mitwirkungspflichten)* usulüne uygun bir şekilde yerine getirmediği durumlarda, taşıma engelinin söz konusu olup olmadığı hususu da tartışmaya değer bir konudur. Gönderenin ambalajlamayı usulüne uygun yapmaması (TTK m. 862) ya da malın taşıma güvenliğine uygun biçimde yüklenmemesi (TTK m. 863/1) eşyanın zarar görmesine sebep olabilir[353]. *Koller*, bu hâllerin yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmadığı, yetersiz ambalajlama veya taşıma güvenliğine uygun olmayan yüklemenin ise, sadece taşıyıcı açısından zarar tehdidi oluşturduğu durumlarda taşıma engeline neden olabileceği görüşündedir[354]. Zira sözleşmeye uygun taşıma, taşıyıcıyı herhangi bir zararı kabul etmek, göndereni de tazminat ödeme riskini yüklenmek zorunda bırakmamalıdır[355]. Bu yorum, hem taşıyıcının hem de tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatini korumayı amaçlayan TTK m. 869'un uygulama alanını daraltmaktadır; öte yandan TTK m. 869'un lafzı ve amacına göre hüküm taşımanın sadece taşıyıcı açısından sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmesini esas alacak şekilde sınırlandırılamaz[356]. Ayrıca engelin ortadan kaldırılması ve zararın azaltılması için bir talimat alınması, bu tür durumlarda da yerindedir[357].

Taşıma hukuku alanında gerçekleşen kötü ifa hâlleri, engelin anlaşılabilir olduğu anda taşıyıcı açısından talimat isteme yükümlülüğü doğuran TTK m. 869 anlamında

---

352 **Braun,** s. 40.

353 **Braun,** s. 41. Taşınan malın içten bozulması sebebiyle zarar tehdidinin bulunduğu hâllerde de benzer bir sorunun ortaya çıktığı, bu durumda da taşımanın sözleşmeye uygun olarak mala zarar verilmeksizin yerine getirilemeyeceği yönünde bkz. **Braun,** s. 41.

354 **Koller**, § 412 HGB Rn. 43, Rn. 22, § 411 HGB Rn. 14. Bkz. ve karş. **Staub/P. Schmidt**, § 412 HGB Rn. 28; MüKoHGB/**Thume**, § 412 HGB Rn. 16. *Koller,* ambalaj yetersizliğinin taşıyıcıya zarar verme tehlikesi doğurmadığı hâllerde, taşıyıcının bu eksikliği anladığında derhâl gönderileni bilgilendirmesi (§ 242 BGB gereğince) ve TTK m. 868 anlamında talimat istemesinin, taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasına ilişkin TTK m. 876 hükmünün gereklerini sağlaması açısından yeterli olduğunu savunur. Bu görüşe göre, bu tür durumlarda gerektiğinde taşıyıcı sadece vekâletsiz iş görme kurallarına göre, engelin ortadan kaldırılması için tedbirler almakla yükümlüdür (**Koller**, § 427 HGB Rn. 38). Gönderenin ancak gerçek hukuki yükümlülüğünü *(echte Rechtspflicht)* ihlâl ettiği durumlarda taşıma engelinin söz konusu olduğuna dair bir ayrımın mantıklı olmadığı, bu yaklaşımın taşıma engelinin varlığı açısından engelin kimin riziko alanına girdiğinin ve bundan kimin sorumlu olduğunun önemsiz olduğu hususunu göz ardı ettiği yönünde bkz. **Braun,** s. 42. Ayrıca bkz. ve karş. BGH 24.09.1987, VersR., s. 255.

355 **Koller**, § 412 HGB Rn. 22. Bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 412 HGB Rn. 16; **Staub/P. Schmidt**, § 412 HGB Rn. 28.

356 **Braun,** s. 40-41. Ayrıca bkz. ve karş. **Koller**, § 412 HGB Rn. 22, § 419 HGB Rn. 2.

357 **Braun,** s. 42.

taşıma engeli olarak kabul edilmelidir[358]. Aslî edimin sözleşmeye uygun nitelikte olmaması anlamına gelen dar anlamda kötü ifanın yanı sıra yan yükümlerin ihlâli de sözleşmenin müspet ihlâli kategorisine girer[359]. Taşıma engeli için taşımanın dar anlamda doğrudan etkilenmesi koşulu aranırsa, yanlış bilgilerin verilmesi ya da sır saklama yükümlülüğünün ihlâli hâlleri taşıma engeli teşkil etmez[360]. Ancak bu durumlarda dahi talimat vermede gönderenin menfaatinin bulunduğu inkâr edilemez[361]. Bu sebeple, telafisi mümkün olmayan her türlü kötü ifayı taşıma engeli olarak nitelendirmek isabetli bir yaklaşım olur[362]. Zira TTK m. 869'da engellerin varlığı açısından, sadece taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamaması şartı aranmış; hükmün uygulanması sıkı koşullara bağlanmamıştır. Dolayısıyla kötü ifa hâllerinin taşıma engeli olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususunda değerlendirmelerde bulunurken, hükmün amacı, esnek yoruma açık lafzı ve talimat alınması noktasında gönderenin ve taşıyıcının menfaatleri göz ardı edilmemelidir.

4. İşlem Temelinin Çökmesi

İşlem temelinin çökmesi *(Wegfall der Geschäftsgrundlage)*, önceden öngörülemeyecek bazı gelişmeler sebebiyle sözleşmenin temelini oluşturan olguların esaslı biçimde değişmesi anlamına gelir[363]. İşlem temelinin çökmesi sonucunu doğuran değişikliğin esaslı olduğu hâller, edimler arası dengenin sarsılması, aşırı ifa güçlüğü ve işlem ile izlenen amacın boşa çıkması şeklinde üç ana grupta toplanabilir[364]. İşlem

---

358 **Braun,** s. 39. Ayrıca bkz. ve karş. **Koller**, § 419 HGB Rn. 3 vd.

359 **Weber/Emmenegger**, Art. 97 OR Rn. 132.

360 **Koller**, § 419 HGB Rn. 2.

361 **Koller**, § 419 HGB Rn. 2. Bkz. ve karş. **Braun,** s. 39 vd.

362 **Braun,** s. 39 vd.; **Koller**, § 419 HGB Rn. 2.

363 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 265, 269. İşlem temelinin çökmesi teorisi Alman hukukunda geliştirilmiş bir teori olup Alman Borçlar Hukuku Reformu çerçevesinde getirilen § 313 BGB hükmü ile yasal düzenlemeye kavuşmuştur (Bkz. **Baysal**, Başak, Sözleşmenin Uyarlanması, 3. Baskı, İstanbul 2019, N. 78 vd.). İşlem temeli *(Geschäftsgrundlage)* kavramının, tek taraflı ve öznel kavramlar olan saik ve çıkar *(Interesse)* kavramlarının üstünde yer aldığı yönünde bkz. **Serozan**, İfa Engelleri, s. 268. Ayrıca işlem temeli ve işlem temelinin çökmesi kavramlarının ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Baysal**, Sözleşmenin Uyarlanması, N. 79 vd.

364 **Jaurneig**, Othmar, Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar, 18. Auflage, München 2021, Jauernig/Stadler, § 313 BGB Rn. 16-18; **Schlechtriem**, Peter, Schuldrecht, Allgemeiner Teil, 5. Aufl., Tübingen 2003, Rn. 414-417; **Baysal**, Sözleşmenin Uyarlanması, N. 526; **Lorenz**, Stephan/**Riehm**, Thomas, Lehrbuch zum neuen Schuldrecht, München 2002, Rn. 401-405. *"İşlem temelinin çökmesi"* olgusu Türk hukukunda BGB'den esinlenerek *"Aşırı ifa güçlüğü"* başlıklı TBK 138 hükmü ile düzenlenmiştir. Madde başlığından da anlaşılacağı üzere hükümde, işlem temelinin çökmesinin sadece bir ayağı olan aşırı ifa güçlüğü olgusu düzenlenmişken edimler arası dengenin sarsılması ile izlenen amacın boşa çıkması olguları göz ardı edilmiştir (Bu husus

temelinin çökmesi, hâkim olunamayacak bir dış etkenden kaynaklandığı için burada borçlunun sorumluluğuna yol açan bir ihlâl (borca aykırılık) söz konusu değildir; sadece bir riskin paylaşılması ya da taşınması durumu söz konusudur[365].

İşlem temelinin sonradan çökmesi, uygulamada çoğunlukla borçlunun umulmadık şekilde aşırı ifa güçlüğüne düşmesi şeklinde kendini gösterir. Teorik olarak ifası mümkün olmakla birlikte, ifa için gerekli olan masrafların malın değeri ile büyük bir orantısızlık içinde olduğu, öyle ki edimin yerine getirilmesinin makul karşılanamayacağı durumlarda aşırı ifa güçlüğünün varlığından söz edilir[366]. İstanbul'dan Somali'ye eşya taşıyan taşıyıcının Süveyş kanalının aniden kapanması sebebiyle Afrika'yı dolaşmak zorunda kalması bu bağlamda verilebilecek bir örnektir[367]. İşlem temelinin çökmesi, edimler arası dengenin sarsılması şeklinde de kendini gösterebilir. Edim ile karşı edim arasında dengeli, adil bir ilişki olup olmadığının tespiti ise dürüstlük kuralı çerçevesinde saptanmalıdır[368].

Taşıma sürecinde kural olarak taşıma edimini gerçekleştirme güçlüğüne düşme rizikosu taşıyıcının, edimden bekleneni elde edememe rizikosu ise gönderen ve gönderilenin omuzlarındadır. Buna göre taşıyıcı tipik ifa güçlüklerini ya devre dışı

---

doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir. Bkz. **Serozan**, Rona, *"BK Tasarısı'nın Eksiklik ve Aksaklıklarının İfa ve İfa Engelleri Hukuku Alanından Örneklerle Sergilenmesi"*, HPD, Mayıs 2006, S. 6, s. 46. Edimler arası dengenin sarsılması ve izlenen amacın boşa çıkması hâllerinin işlem temelinin çökmesi olgusunun dışında bırakılamayacağı yönünde bkz. **Baysal**, Sözleşmenin Uyarlanması, N. 526-528).

365 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 264. İşlem temelinin çökmesi hâlini ifa engelleri arasında bir yere konumlandırmak bakımından, diğer ifa engelleri ile arasındaki ilişkiyi ortaya koymak gerekir. Şöyle ki sözleşmenin müspet ihlâli, borçlu temerrüdü ve borçlunun sorumluluğuna yol açan imkânsızlık durumlarında söz konusu olan ve borçlunun sorumluluğuna yol açan *"ihlâl"*, işlem temelinin çökmesi hâlinde söz konusu değildir. İşlem temelinin çökmesi, bu açıdan sorumluluğu gerektirmeyen ifa imkânsızlığına benzemektedir ve bir yönüyle de o alana adım atmaktadır (Bkz. **Serozan**, İfa Engelleri, s. 264).

366 **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 2; **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 1; **Koller,** Art. 14 CMR Rn. 5; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 7; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Müglich**, s. 51; **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 40. Bu beklenilmezlik hâllerinin Alman hukukundaki yasal dayanağı § 275 II BGB hükmüdür, Türk hukuku açısından ise meseleye TBK m. 138 çerçevesinde yaklaşmak gerekir.

367 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 269.

368 **Müglich**, s. 51. Sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olan durumun, artık borçludan ifanın istenmesini dürüstlük kuralına aykırı düşecek denli borçlu aleyhine değiştiği hâllerde taraflarca tasarlanan dengenin borçlu aleyhine bozulmuş olduğu yönünde bkz. **Kahraman**, s. 24.

bırakmaya çalışmalı ya da etkilerini hesaba katmalıdır[369]. Dolayısıyla -TTK m. 869 hükmü gereğince- her ifa güçlüğü taşıma engeli olarak kabul edilemez[370]. Ancak bazen ifa güçlüğü ya da edimler arasındaki denge bozukluğu o kadar ağır olur ki tarafların riske katlanma zorunluluğunun görmezden gelinmesi gerekir[371]. Bunun için güçlük, belli bir eşiği aşmış olmalıdır[372]. Taşıma veya teslimin sözleşmeye uygun olarak gerçekleştirilmesinin, gönderenin ya da gönderilenin ifa menfaati ile büyük oranda orantısız bir masraf gerektirdiği durumlarda nitelikli bir güçlükten söz edilebilir[373]. Zira borçlunun borcunun çok ötesinde bir güçlük yüklenemeyeceği ilkesi taşıyıcı için de geçerlidir ve eğer taşımanın sözleşmeye uygun şekilde yerine getirilmesi, beklenemeyecek ölçüde masrafların yapılmasını gerektiriyorsa taşıma engelinin varlığından bahsedilir[374]. İfanın yerine getirilmesinin beklenebilirliğinin *(Zumutbarkeit der Leistungserbringung)* taşıma engelinin var olup olmadığı meselesi açısından önemi de bu noktada anlaşılır[375].

Durum değişikliğinin sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olan olguları, kendisinden ifanın istenmesinin dürüstlük kuralına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değişmiş olması, ifanın beklenilmezliği *(Unzumutbarkeit)* olarak nitelendirilir[376]. Taşıma sözleşmesinde beklenebilirlik sınırı, sadece taşıyıcının yapacağı ek masrafların, eşyanın yerinin değiştirilmesinden elde edilecek toplam faydadan daha fazla olduğu

---

369 **Koller,** § 419 HGB Rn. 6.

370 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7; **Braun**, s. 17, 18, 31; **Koller,** § 419 HGB Rn. 5; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213, 214.

371 Bkz. **Serozan**, İfa Engelleri, s. 272; **Baysal**, Sözleşmenin Uyarlanması, N. 652.

372 Benzer yönde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7; **Braun**, s. 17, 18, 31; **Koller,** § 419 HGB Rn. 5; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213, 214.

373 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; **Braun**, s. 31; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7. Benzer yönde bkz. **Koller,** § 419 HGB Rn. 5.

374 **Koller,** § 419 HGB Rn. 6; **Braun**, s. 32.

375 **Braun**, s. 30-31; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3; **Koller,** § 419 HGB Rn. 6. Teslim engeli sebeplerinden biri olan gönderilenin bulunamaması hâlinde taşıyıcının araştırma yükümlülüğü açısından beklenebilirlik sınırına *(Grenze des Zumutbaren)* atıfta bulunan yazarlar için bkz. **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 12; **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 3; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 7; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 5; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 13.

376 **Baysal**, Başak, *"Aşırı İfa Güçlüğü",* Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu, M. İnceoğlu (Editör), İstanbul 2012, s. 133; **Baysal**, Sözleşmenin Uyarlanması, N. 651, 657.

durumlarda aşılmış olmaz[377]. Bunun yanı sıra taşıyıcının sözleşmenin kurulması aşamasındaki bakış açısına göre, taşımanın sözleşmeye uygun olarak ifa edilebilmesi için gerekli olan masrafların türü ve miktarının taşıma sektörü açısından tüm ihtimaller dışında bulunması ve bu nedenle taşıyıcı tarafından hesaba katılamaması durumunda beklenebilirlik sınırı aşılmıştır[378].

Borçlar hukuku anlamında işlem temelinin çökmüş olduğu tespit edildikten sonra, borçlu TBK m. 138 gereğince hâkimden sözleşmenin değişen koşullara uyarlanmasını[379] isteme hakkına sahiptir. Edimlere müdahale edilerek durum kurtarılamayacak hâldeyse son çare olarak dönme ya da fesih yoluna gidilebilir. Uyarlama ile somut sözleşme adaletinin korunması amaçlanır ve yargısal müdahale ile edimler arası denge sağlanmaya çalışılır[380]. TTK m. 869 hükmünün amacı da sözleşmenin yeniden şekillendirilmesi imkânı bahşedilerek sözleşmeyi korumak ve gereksiz taşıma masraflarından kaçınmaktır[381]. Ancak TBK m. 138 gereğince hâkimin hakkaniyet ölçüsünde uyarlamaya karar vermesi durumu TTK m. 869'da bulunmaz. Burada taşıyıcının talimat almak zorunda olup olmadığı ya da tasarruf hakkına sahip kişinin çıkarları doğrultusunda hareket etmesine izin verilip verilmeyeceği hususları önemlidir[382].

Taşıma engelinin varlığı için yalnızca taşımanın *"sözleşmeye uygun olarak gerçekleştirilememesi"* esas alınmıştır. Taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmiş olduğu sonucuna ulaşılabilmesi için ise, taşımanın taraflarca öngörüldüğü şekilde gerçekleştirilmiş olması gerekir. Bu açıdan akdî ifa vaadi, dürüstlük kuralı gereğince sözleşmenin beklenebilir şekilde ifasına yöneliktir[383]. Taşıma engeli açısından

---

377 **Koller,** § 419 HGB Rn. 6. Edimler arası dengenin sarsılması nedeniyle işlem temelinin çöktüğünün kabulü için edimler arasında aşırı bir orantısızlığın var olması gerekir (Bkz. **Jauernig/Stadler**, § 313 BGB Rn. 16; **Baysal**, Sözleşmenin Uyarlanması, N. 529).

378 **Braun**, s. 47-48; **Koller,** § 419 HGB Rn. 6. Ayrıca yapılan masrafların yükseleceğinin ortalama bir taşıyıcı tarafından öngörülebilir olup olmadığı hususunun da beklenebilirlik sınırının aşılıp aşmadığı noktasında önem arz ettiği yönünde bkz. **Koller,** § 419 HGB Rn. 6.

379 Uyarlama çeşitli yollarla yapılabilir. Çoğunlukla artırma, indirme, erteleme, ifa yerini değiştirme, masraf ödeme gibi müdahaleler şeklinde vuku bulur (**Serozan**, İfa Engelleri, s. 272).

380 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 273. Sözleşmenin uyarlanmasının hukuki temeli hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Baysal**, Sözleşmenin Uyarlanması, N. 267 vd.

381 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 1; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 1. Taşıma sözleşmesinin yeniden şekillendirilmesi *(Umgestaltung)* yoluyla sözleşmenin korunduğu yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 2.

382 **Koller,** § 419 HGB Rn. 6.

383 **Braun**, s. 31. İfanın beklenilmezliği kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Baysal**, Sözleşmenin Uyarlanması, N. 656 vd. Ekonomik imkansızlığı da içine alan geniş imkânsızlık

taşıyıcı için engelin öngörülebilir olup olmaması dikkate alınmaz; buna karşın işlem temelinin çökmesinde, değişikliğin öngörülebilir olduğu durumlarda -unsur eksikliği sebebiyle (TBK m. 138'deki *"taraflarca öngörülmeyen ve öngörülmesi de beklenmeyen…"* ifadesi gereğince)- işlem temeli müessesesine ilişkin hükümlerin uygulanması söz konusu olamaz[384]. Bunun yanı sıra TBK m. 138'de *"…olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar"* ifadesi gereğince aşırı ifa güçlüğüne düşen kişinin bunda herhangi bir katkısının bulunmaması gerekirken, engelin kimin riziko alanına girdiği, hatta kimin kusurundan kaynaklandığı taşıma engelinin varlığı açısından herhangi bir önem taşımaz. Bu husus taşıma ve teslim engelleri söz konusu olduğunda, yalnızca karşı edim açısından esaslıdır. Dolayısıyla işlem temelinin çökmesi müessesesine ilişkin bu yaklaşım, TTK m. 869'da benimsenmemiştir ve görülüyor ki işlem temeli için aranan sıkı koşullar taşıma ve teslim engellerinin varlığı için aranmamıştır. Hâl böyle iken işlem temelinin çökmesi için öngörülen sözleşmenin uyarlanması *(Vertragsanpassung)* anlayışına benzer bir yaklaşım TTK m. 869'a aktarılmıştır[385]. Hükme göre, tasarruf hakkına sahip kişi tarafından verilen talimata karşılık olarak, engelin kendisinin riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla taşıyıcının bazı istem haklarını ileri sürebileceği şekilde bir kanunî uyarlamanın söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Zira verilen talimatlar ile taşıyıcının borçlandığı edim değiştirilir[386]. Ancak TTK m. 869 hükmü -TBK m. 138'den farklı olarak- sözleşmesinin uyarlanmasını tasarruf hakkına sahip kişinin arzusuna bırakmıştır ve uyarlamaya ilişkin sınır TKK m. 868/1'e göre belirlenecek olan sözleşme değişikliğinin *(Vertragsänderung)* taşıyıcı için beklenebilirliği *(Zumutbarkeit)* noktasında karşımıza çıkmaktadır[387]. Taşıyıcının bazı talep hakları elde ederek yerine getireceği

---

kavramını kabul eden yazarlara göre ifa yükümlüğünün ölçütü, tarafların arasında yaptığı anlaşma ve o sektörde yerleşmiş genel görüşe göre talep edilen borca ilişkin sarf edilmesi gereken çaba olarak belirlenir. Sistematik açıdan TTK m. 869/1'de yer alan *"tasarruf hakkını gönderilen haizse ve bulunamıyorsa"* şeklinde ifade edilen durum da bu sonucu destekler. Zira TTK m. 869/1 gereğince tasarruf hakkına sahip kişinin bulunamaması hâlinin teslim engeli olarak nitelendirilebilmesi için taşıyıcı beklenebilirlik sınırları çerçevesinde gönderileni araştırmak zorundadır, bu durum da taşıyıcının gayretini, çabasını gerektirir (Bkz. **Braun**, s. 31-32).

384 **Braun**, s. 33.

385 **Braun**, s. 32-33.

386 **Meyer-Rehfueβ**, s. 59. Bkz. BGH 14.04.1953, BGHZ 9, s. 221, 225.

387 **Braun**, s. 32-33. Talimat verme hakkının sınırları hakkında bkz. Üçüncü Bölüm/II.F.

talimatların sınırını esas itibariyle TTK m. 868/1 hükmü belirler ve bu durum tarafların menfaatine daha uygundur.

Netice itibariyle taşıma alanında gerçekleşen ifa engelleri açısından borçlar hukuku müesseselerine (ifa imkânsızlığı için TBK m. 112, 136; aşırı ifa güçlüğü için TBK m. 138) başvurmak gereksizdir, bunun yerine TTK m. 869'un uygulanması daha isabetli görünmektedir[388]. Burada kanunun TTK m 869 hükmü bağlamında uyarlamaya ilişkin bir hüküm içerdiği ve sözleşmenin uyarlanmasının bu kurallara göre yapılması gerektiği savunulabilir. Ayrıca imkânsızlık ile işlem temelinin çökmesi hâlleri arasındaki sınırın çok belirsiz olması ve hukuki sonuçlarının birbirinden farklı olması dikkate alındığında, genel ifa engelleri normlarının uygulanmasının uygulamada birtakım güçlükleri beraberinde getirmesi kaçınılmazdır[389]. Bu durumun aksine taşıma ve teslim engellerine ilişkin TTK m. 869 hükmü tüm ifa engellerini yeknesak bir şekilde ele aldığı ve taşıma işinin niteliğine daha uygun düştüğü için böyle bir durumda taşıyıcı tasarruf hakkına sahip kişiden talimat almalıdır. Ancak tekrar belirtmek gerekir ki taşıyıcı alelade bir ifa güçlüğü hâlinde talimat almak zorunda değildir, taşımayı devam ettirmekle yükümlüdür. Taşıma taşıyıcının borcunu aşan beklenilmez bir gayret gerektiriyorsa, ancak bu durumda talimat alma yükümlülüğü söz konusu olur[390]. Bu yorum, TTK m. 869'un lafzında yer alan *"sözleşmeye uygun yapılamayacağı"* şeklindeki sınırlayıcı ifadenin bir sonucudur[391].

D. İstisnaî Hâller: Geçici ve Kısmi Engel Meselesi

Engelin geçici olması ya da taşımayı kısmen etkilemesi hâllerinin TTK m. 869 kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği şüphelidir. Bu sebeple, bu iki özel durum ayrıca ele alınmıştır.

---

388 Aynı yönde bkz. **Braun**, s. 32. Risk paylaşımının sözleşmeden ya da kanundan kaynaklanan kurallarla çözülebilir olduğu durumlarda, bu kurallara uygun olarak değerlendirme yapılması gerektiği hususunda bkz. **Baysal**, Sözleşmenin Uyarlanması, N. 653, 658, 662.

389 Sübjektif imkânsızlık ile aşırı ifa güçlüğü arasındaki ilişkiye dair ayrıntılı bilgi için bkz. **Serozan**, İfa Engelleri, s. 186. İşlem temelinin çökmesi ile imkânsızlık arasındaki ilişki hakkında bkz. **Serozan**, İfa Engelleri, s. 267.

390 **Koller,** § 419 HGB Rn. 5; **Braun**, s. 32. Benzer yönde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7.

391 **Braun**, s. 32.

1. Geçici Engel

Geçici engele ilişkin olarak TTK m. 869 hükmünde herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu bağlamda, geçici engelin taşıma engeli olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği ve taşıma engeli olarak nitelendirilebilmesi için hangi esasların dikkate alınması gerektiği yorum yolu ile belirlenmelidir.

Geçici bir engelin taşıma engeli olarak kabul edilebilmesi için, bu geçici engel nedeniyle taşıma sözleşmesinde belirlenen teslim süresine uyulamayacağının anlaşılması gerekir[392]. Zira vadenin kaçırılmasından sonra yerine getirilecek olan edim, artık taahhüt edilen edim değildir, farklı içerikli bir başka edime *(aliud)* dönüşmüştür[393]. Dolayısıyla geçici bir engel, taşıma sözleşmesinde belirlenmiş olan teslim süresinin aşılmasına sebep olacak nitelikteyse, bu durum artık bir taşıma engelidir ve TTK m. 869 hükmü uygulama alanı bulur[394]. Öte yandan yaz mevsiminde taşıma rotasında beklenmedik bir biçimde soğuk havaların görülmesi gibi doğada geçici olarak ortaya çıkan engeller ya da sınır kapısında gümrük memurlarının iş bırakması veya bir protesto çerçevesinde kamyonların abluka altına alınması gibi geçici durumlar, kural

---

392 **Şenocak**, s. 407; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Braun**, s. 18; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 5; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; **Koller**, TranspR 1988, s. 131; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 4; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3. Gönderenin taşıma sözleşmesinin yerine getirilmesindeki menfaatinin gecikme sebebiyle fark edilir ölçüde azaldığı ya da sona erdiği hâllerde, gecikme taşıma engeline dönüşebileceği yönünde bkz. MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 10. Bkz. ve karş. **İlyasov**, s. 118.

393 **Serozan**, İfa Engelleri, s. 167.

394 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 7; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 6; MüKoHGB/**Jesser-Huß** Art. 14 CMR Rn. 10; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3. Bkz. OLG München 12.04.1990, TranspR 1990, s. 285. Benzer yönde bkz. (**Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 3); **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn 3; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 5. Ayrıca bkz. OLG München 12.04.1990, TranspR 1990, s. 280, 285. *Schmidt* bu hususta net bir görüş açıklamamakla beraber, geçici engellerin taşıma ya da teslim engeli olarak kabul edilmesi hâlinde ortaya çıkacak hukuki sonuçlara ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. Yazara göre, teslim süresinin aşılmasına neden olan geçici engelin gecikme yerine taşıma engeli olarak kabul edilmesi hâlinde, gönderenin m. 869 gereğince ödeme yükümlülüğü TTK m. 870/3'e oranla daha geniş kapsamlı olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Şöyle ki TTK m. 870/3 (§ 420 IV HGB) gereğince taşıyıcı, gecikmenin gönderenin riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanması hâlinde, sadece özel bir ücretin ödenmesini talep edebilirken, TTK 869/1 ve 869/4 (§ 419 I 4 ve IV HGB) gereğince engel taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamışsa hükümde belirtilen talep haklarını ileri sürebilir. Dolayısıyla riziko alanına ilişkin bu fark, rizikonun nötr alana girmesi hâli için farklı sonuçlar doğuracak niteliktedir (**Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 5).

olarak taşıma engeli niteliğinde değildir[395]. Ancak geçici engel sebebiyle taşımanın belirlenen süre içerisinde herhangi bir taşıyıcı tarafından gerçekleştirilmesi artık mümkün değilse burada bir taşıma engeli söz konusudur[396]. Bu nedenle, eğer taşımanın geçici olarak imkânsız hale gelmesine rağmen tüm güç seferber edilerek teslim süresine uyulabiliyorsa, kamyonun ablukaya alınması ya da kışın aniden bastırması sebebiyle trafik tıkanıklığı gibi geçici engeller taşıma engeli sayılmaz[397].

Netice itibariyle taşıma engelinden söz edebilmek için engelin sürekli olması zorunlu değildir; belirli koşullar altında geçici olması da yeterlidir[398]. Şöyle ki geçici bir engel, teslimin zamanında gerçekleştirilemeyeceğinin anlaşıldığı veya engelin ne zaman ortadan kalkacağının öngörülemediği durumlarda taşıma engeli olarak nitelendirilmeli ve bu durumlarda TTK m. 869 hükmü uygulanmalıdır[399].

2. Kısmi Engel

Taşımanın usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesinin önünde kısmi bir engelin olması hâlinde TTK m. 869'un uygulanıp uygulanamayacağı hususu belirsizdir. Kısmi engel kavramı, engelin eşyanın tamamını değil de bir kısmını etkilediği durumlar için kullanılmaktadır. Özellikle eşyanın kısmen zarar gördüğü ya da kaybolduğu durumlar bu bağlamda değerlendirilir[400].

---

395 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 10.

396 **Koller**, TranspR 1988, s. 131; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 12; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 6; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 10; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; Koller, Art. 14 CMR Rn. 3; Thume/Temme, Art. 14 CMR Rn. 6.

397 **Koller**, § 419 HGB Rn. 6.

398 **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 6; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 4; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 5; **Braun**, s. 18. Bkz. ve karş. **İlyasov**, Muhammetnazar, TTK ve CMR'ye Göre Karayoluyla Eşya Taşımacılığında Taşıma ve Teslim Engelleri, Ankara 2019, s. 118.

399 **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 3; **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 40; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 8; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 5. Sözleşmede kesin teslim süresi öngörülmesi ve bu süreye artık uyulamaması hâlinde taşıma engelinin söz konusu olduğu yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 6. Tuna nehri üzerinde beklenmedik bir şekilde konuşlandırılmış duba köprüsü sebebiyle iç su yolu taşımacılığının yapılamamasının geçici fakat ne zaman ortadan kalkacağı belli olmayan bir taşıma engeli olduğu yönünde bkz. OLG Karlsruhe 05.12.2001, TranspR 2002, s. 348 vd.

400 **Braun**, s. 43.

Kısmi ifa imkânsızlığına ilişkin Borçlar hukukundaki genel prensip, TBK m. 137'de düzenlenmiştir ve borcun ifasının borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple kısmen imkânsızlaşması hâlinde, borçlunun sadece borcun imkânsızlaşan kısmından kurtulacağı öngörülmüştür. Ayrıca TBK'ya göre kısmi imkânsızlık ancak belli koşullar altında (TBK m. 137/2) tam imkânsızlık ile eşdeğer kabul edilmiştir[401]. Genel hükmün aksine TTK m. 869/1 hükmünün lafzında, engelin taşımanın bir kısmını mı yoksa tamamını mı etkilediğine göre bir ayrım yapılmamıştır. Hükümde taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağının anlaşılması şart koşulmuş olup kısmi engele ilişkin ayrı bir esas benimsenmemiştir.

Eşyanın bir bütün şeklinde sözleşmeye uygun olarak taşınması ve teslim edilmesi gerektiğinden taşıma ya da teslim engelinin eşyaların sadece bir parçası ile mi yoksa bütünü ile mi ilgili olduğu önemli değildir; dolayısıyla kısmi engel durumunda da TTK m. 869 uygulanır[402]. Hükmün talimat alma yoluyla gönderenin vaktinde tasarrufta bulunmasına imkân sağlama ve böylece zararı azaltma amacı, kısmi engellerin TTK m. 869/1 çerçevesinde değerlendirilmesini destekler[403]. Böylece tasarruf hakkına sahip kişi, TTK m. 868/1'deki sınırlar dahilinde, taşımayı sürdürmek isteyip istemediği hususunda serbestçe karar verebilir. TTK m. 866 ve 867/3 hükümleri de m. 869/1 hükmünün kısmi engeller için özel bir düzenleme getirmediğini sistematik açıdan göstermektedir, buradan hareketle de hükmün kısmi engelleri de kapsadığı neticesine varmak mümkündür[404].

E. CMR Hükümlerine Göre Taşıma Engeli

CMR anlamında taşıma engelinden söz edilebilmesi için taşıma sözleşmesinin taşıma senedinde öngörülen koşullara uygun bir şekilde yerine getirilmesinin imkânsız

---

401 Kısmî imkânsızlık hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip/**Hatemi**, Hüseyin/**Serozan**, Rona/**Arpacı**, Abdülkadir, Borçlar Hukuku Genel Bölüm: İfa, İfa Engelleri Haksız Zenginleşme, Ek Uygulama Çalışmaları, İstanbul 2016, s. 194; **Dural**, Mustafa, İmkânsızlık Kavramı ve Türleri, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 7, Sayı:1, Haziran 1973, s. 37 vd.; **Topuz**, Seçkin/**Canbolat**, Ferhat, Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57 (3) s. 680.

402 **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 2; **Koller**, § 419 HGB Rn. 2; **Braun**, s. 43. Eşyanın bir kısmına ilişkin kabulden kaçınmanın da teslim engeli niteliğinde olduğu yönünde bkz. **Oser/Schönenberger**, 3. Teil, Art 444 OR Rn. 2; **Arkan**, Sorumluluk, s. 86, dpn. 145; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 140, dpn. 260.

403 **Braun**, s. 43.

404 **Braun**, s. 43.

hâle gelmesi gerekir (CMR m. 14/1). Ancak hükmün İngilizce orijinal metninde kullanılan imkânsızlık kavramının common law (Anglo-Sakson Hukuk Sistemi)'daki anlamı ile Kıta Avrupası hukuk sistemindeki anlamının aynı olup olmadığı belirsiz olduğundan orijinal metinde kullanılan *"impossible"* ifadesi hukuki terminoloji açısından sadece rehber olarak kullanılmalı ve kavramın içeriği hükmün amacı dikkate alınarak saptanmalıdır[405]. Taşımanın yerine getirilmesinin imkânsız olması, Türk hukuku açısından edimin ifa edilemezliğini gerektirir[406]. Ancak buradaki imkânsızlığı, TBK m. 112 ve 136 anlamında ifa imkânsızlığı olarak anlamamak gerekir[407]. CMR anlamında imkânsızlık, taşıyıcının kendisinden beklenen ölçüde çaba göstererek taşımayı, taşıma senedinde öngörülen şekilde yerine getirememesi şeklinde yorumlanmalıdır[408]. Dolayısıyla bir engelin aşılabilmesinin taşıyıcı bakımından beklenilmez bir çaba gerektirdiği hâller, CMR m. 14/1 anlamında taşıma engelinin varlığı açısından yeterli kabul edilmelidir[409].

Hükümde geçen imkânsızlık ifadesinin objektif imkânsızlığı esas aldığı hususunda doktrinde görüş birliği[410] mevcuttur. Dolayısıyla CMR bağlamında bir taşıma engelinden söz edebilmek için taşımanın objektif imkânsız olması şartı aranır, sübjektif imkânsızlık yeterli değildir[411]. Bu bağlamda, taşıma aracında ortaya çıkan teknik

---

405 **Koller**, Ingo, Transportrecht, Kommentar zu Spedition, Gütertransport und Lagergeschäft, 9. Aufl., München 2020, Art. 14 CMR Rn. 3; **Münchener Kommentar** zum Handelsgesetzbuch, Band 7, herausgegeben von Karsten Schmidt, §§ 407-619, Transportrecht, 4. Aufl., München 2020, MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 5.

406 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 4; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 3.

407 **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 5.

408 **Herber**, Rolf/**Piper**, Henning, CMR Internationales Strassentransportrecht Kommentar, München 1996, Art. 14 CMR Rn. 5.

409 **Helm**, Johann Georg, Frachtrecht II, CMR, 2. Aufl., Berlin-New York 2002, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 5; **Glöckner**, Herbert, Leitfaden zur CMR: Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr, Kommentar, 7. Aufl., Berlin 1991, Art. 14 CMR Rn.1; **Clarke**, Malcolm A., International Carriage of Goods By Road: CMR, 5. Edition, London 2009, s. 89; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Herber**/**Piper**, Art. 14 CMR Rn. 8.

410 **Helm**, Johann Georg, Frachtrecht II, CMR, 2. Aufl., Berlin-New York 2002 (Helm/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 2; GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 9; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Braun**, s. 17; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 4; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Baumbach/Hopt/Merkt**, Art. 14 CMR Rn. 1; **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 88; **İlyasov**, s. 120; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 2; **Clarke**, International Carriage, s. 90 vd.; **Hill/Messent**, s. 94.

411 Taşıma sözleşmesi, taşıma senedinde belirlenen koşullara uygun bir şekilde başka yollar kullanılarak ya da aktarma yoluyla yerine getirilebilir durumda ise, objektif imkânsızlık söz konusu olmaz; örneğin gönderen aktarmayı yasaklamamışsa ve aracın motoru arızalanırsa, taşıyıcı bakımından sübjektif imkânsızlık söz konusu olur çünkü bu durumda başka bir taşıyıcı eşyayı

bir arızanın taşıma engeline sebep olabilmesi için ya kullanılacak taşıma aracının taraflarca kararlaştırılmış olması ya da taşımanın ikame bir araç ile teslim süresi içerisinde yerine getirilemiyor olması gerekir[412]. Alelade bir güçlüğün ortaya çıkması, CMR m. 14/1 çerçevesinde taşıma engeline sebep olmaz[413]. Öte yandan, taşıyıcının beklenebilirlik sınırlarının ötesinde çaba harcama yükümlülüğü bulunmadığından önemli bir güçlük de belli koşullar altında CMR anlamında imkânsızlığa yol açabilir[414].

Objektif imkânsızlık, fiilî ya da hukuki olabilir[415]. Taşıma senedinde aktarma yasağı kararlaştırılması durumunda, kullanılan taşıma aracının o araçla sürüşe devam etmenin artık mümkün olamayacağı şekilde hasara uğraması CMR bağlamında fiilî imkânsızlık durumuna örnek olarak verilebilir[416]. Taşıma senedinde aktarma yasağı kararlaştırılmamışsa ve taşıma aktarma yoluyla usulüne uygun bir şekilde sürdürülebiliyorsa, burada imkânsızlık söz konusu değildir[417].

CMR anlamında imkânsızlığın mevcut olup olmadığının tespitinde taşıma senedinde[418] belirtilen şartlar dikkate alınır (CMR m. 14/1). Dolayısıyla taşıma sözleşmesi

---

gönderilene taşıyabilir (Bkz. GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 1; **Didier**, Timo/**Andresen**, Bernd, CMR, Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straβengüterverkehr Kommentar, 8. Auflage, Berlin 2015, Art. 14 CMR Rn. 7).

412 **Didier**, Timo/**Andresen**, Bernd, CMR, Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straβengüterverkehr Kommentar, 8. Auflage, Berlin 2015; s. Art. 14 CMR Rn. 7; GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 1.

413 **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 2; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Didier**, (Hein/Eichhoff/Pukall/Krien), Art. 14 CMR Rn. 7; **Glöckner**, Art. 14 CMR Rn. 1; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 5. Münih Eyalet Yüksek Mahkemesi, taşıyıcının savaş nedeniyle transit geçiş yasağı yüzünden başka bir yola girmesinin taşıyıcı için ek giderlere sebep olduğu bir davada, CMR m. 14/1'i uygulamaktan kaçınmıştır (OLG München 28.06.1983, TranspR 1984, s. 186, 187).

414 **Ferrari**, Franco/**Kieninger**, Eva-Maria/**Mankowski**, Peter/**Otte**, Karsten/**Saenger**, Ingo/**Schulze**, Götz/**Staudinger**, Ansgar, Internationales Vertragsrecht, Rom I-VO, CISG, CMR, FactÜ, Kommentar, 3. Aufl., München 2018, Ferrari/Otte, Art. 14 CMR Rn. 8.

415 **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 2; **Braun**, s. 17; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 2; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 5. Bkz. OLG Frankfurt 12. Zivilsenat, 24.06.1991, 12 U 152/90, VersR. 1992, s. 1157.

416 **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume/Temme**, Art. 13 CMR Rn. 8. Bu durumda, tasarruf hakkına sahip kişi ya hasar giderilene kadar eşyanın söz konusu araçta tutulmasına ya da taşıma senedindeki kayda rağmen aktarma yapılmasına karar verir ve kararını talimat yolu ile bildirir (bkz. **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 8).

417 **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 89, Anm. 430; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 9; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 4.

418 Taşıma senedinin düzenlenmesi CMR bağlamında zorunlu olmadığı, bilakis taşıma sözleşmesinin kurulması için tarafların anlaşması yeterli olduğu (CMR m. 4) hâlde CMR'de engelin var olup olmadığı noktasında taşıma senedi kıstas olarak kabul edilmiştir. Uluslararası taşımalarda

ile taşıma senedinin içeriğinin uyuşmadığı hâllerde, taşıma senedindeki bilgiler esas alınır[419]. Taşıma senedi kural olarak sadece karine etkisine sahipken[420], taşıma sözleşmesinin müzakere mekanizmasının bir sonucu olması ve bu sebeple de taşıma senedindeki kayıtlara kıyasla her zaman tarafların çıkarlarına daha uygun olmasına rağmen esas alınmaması doktrinde -haklı olarak- eleştirilmiştir[421]. Kuşkusuz hukuki sonucu itibariyle taşıma sözleşmesindeki kayıtların dikkate alınması daha isabetli olurdu. Ancak pozitif hukuk açısından hükmün açık lafzı karşısında bunu kabul etmek mümkün görünmemektedir. Öte yandan eğer taşıma koşulları taşıma senedinde yer almıyorsa ya da taşıma senedi hiç düzenlenmemişse CMR m. 14/1 kıyasen uygulanır[422] ve bu hâlde taşıma sözleşmesinin içeriği esas alınır[423].

Taşıma engelinin taşımayı sürekli olarak imkânsız hâle getirmesi zorunlu değildir; engelin geçici imkânsızlığa sebep olması da yeterlidir[424]. Fakat geçici bir engelin CMR 14 bağlamında taşıma engeli olarak değerlendirilebilmesi için, bu engel taşımanın taşıma senedinde öngörülen teslim süresi içerisinde yerine getirilmesini imkânsız kılmalıdır[425]. Kararlaştırılan teslim süresinin taşıma senedine kaydedilmediği fakat

---

genellikle taşıma senedinin düzenlendiği ve taşımaya ilişkin önemli hususların taşıma senedinde belirtildiğinden hareketle böyle bir tercih yapılmış olabileceği yönünde bkz. **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 2.

419 **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 88; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 6; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 3.

420 **Koller**, Ingo, Das Standgeld bei CMR-Transporten, TranspR 1988, s. 131.

421 **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 5.

422 **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 2; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3. Sadece taşıma senedinin düzenlenmediği durumlarda kıyasen uygulanacağı yönünde bkz. **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 14 CMR Rn 3; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 5.

423 **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 14 CMR Rn 3.

424 **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 6; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 4; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 5; **Braun**, s. 18. Bkz. ve karş. **İlyasov**, s. 118.

425 OLG München 12.04.1990, TranspR 1990, s. 280, 285; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn 3; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 5. Benzer yönde bkz. **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Koller**, TranspR 1988, s. 131.. Örneğin yaz mevsiminde geçiş güzergâhında beklenmedik bir şekilde aniden soğuk havaların bastırması şeklinde doğada geçici olarak meydana gelen bir engel ya da sınır kapısında gümrük memurları tarafından uyarı grevi yapılması veya bir protesto çerçevesinde kamyonların abluka altına alınması gibi geçici durumlar kural olarak taşımanın

taşıma sözleşmesinde düzenlendiği ya da teslim süresinin CMR m. 19'a göre[426] belirleneceği durumlarda CMR m. 14 kıyasen uygulanabilir[427]. Aynı şekilde taşıma senedinin hiç düzenlenmediği durumlarda da CMR m. 14 hükmü kıyasen uygulanabilir[428].

Taşımanın teslim süresi içerisinde yerine getirilmesinin imkânsız hâle gelmiş olması şart değildir. Eşyanın zamanında teslim yerine ulaşamayacağının muhtemel olduğu durumlarda da CMR m. 14'teki hukuki sonuçlar uygulanır; bir başka deyişle hükmün uygulanabilmesi için imkânsızlığın meydana gelmiş olması ya da meydana gelmesinin muhtemel olması gerekir[429]. Zira CMR m. 14/1 hükmünün orijinal

---

imkânsız hâle gelmesine yol açmaz (Bkz. **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 10). Diğer taraftan aracın kazaya uğraması ya da teknik bir arıza vermesi durumunda, teslim süresi içerisinde ikame aracın sağlanamaması taşıma engeli oluşturur (GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 12).

426 CMR m. 19 hükmü gereğince *"Yük kararlaştırılan zaman limiti içinde teslim edilmemiş ise veya kararlaştırılmış zaman limiti olmadığı hallerde, taşımanın normal süresi ve özellikle parçalı yüklerde tüm yükü bir araya getirmek için gerekli zaman, gayretli bir taşımacıya gerekli zamanı geçiyor ise teslimde gecikme var demektir".*

427 **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; GroßkommHGB/Reuschle, Art. 14 CMR Rn. 3, 4; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 14 CMR Rn. 12, 13; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3. Taşıma senedinin düzenlenmediği durumlarda CMR m. 14'ün taşıma senedi yerine taşıma sözleşmesi esas alınacak şekilde kıyasen uygulanabileceği yönündeki benzer bir görüş için bkz. **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 14 CMR Rn. 3. Taşıma senedinde düzenlenen teslim süresine ya da CMR m. 19'a göre belirlenen teslim süresine uyulmaması durumunda CMR m. 14'ün uygulanacağı yönündeki görüş için bkz. MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 10; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 4. Taşıma senedine süreye ilişkin herhangi bir kayıt düşülmemişse sürenin CMR m. 19'a göre belirleneceği, dolayısıyla bu hâlde özenli bir taşıyıcının uyması gereken sürenin esas alınacağı yönünde bkz. **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 6.

428 **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 7.

429 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 10 *(mit großer Wahrscheinlichkeit)*; GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 12 *(mit großer Wahrscheinlichkeit)*; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3 (*voraussichtlich)*; **İlyasov**, s. 120. CMR m. 14/1'in uygulanabilmesi için, imkânsızlığın zaten ortaya çıkmış ya da çıkmasının yakın olması gerektiği hususundaki görüş için bkz. **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 7 (*kurz bevorsteht*); **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 2 (*in absehbarer Zei*t); **İlyasov**, s. 120. Ayrıca bkz. OLG München 12.04.1990, TranspR 1990, s. 280, 285. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında, deniz yolu ile yapılması kararlaştırılan taşımaya ilişkin *"…davalı vekilinin istinaf başvurusunun, fuara katılmak zorunda olan davacının gidişte hava yoluyla yapılacak taşımayı kabul etmek zorunda kaldığı, fuar ve taşıma konusunda uzman taşıma işleri organizatörü ve akti taşıyıcı olan davalının davacıyı yanılttığı, bu durumun taşıma engeli olduğu, sözleşmeye uygun taşıma ve süresinde fuara yetişememe sebebinin 28 gün yerine 44 gün süreceği belirtilen deniz taşıma sürecinden kaynaklandığından anılan sorunun davalının tasarruf alanında gerçekleşmiş bir taşıma engeli olduğu…"*na hükmetmiştir. Yargıtay *"…Bölge Adliye Mahkemesince esastan reddine ilişkin kararın usul ve yasaya uygun olduğu kanısına varıldığından davalı vekilinin aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan sair temyiz itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir."* şeklinde hüküm tesis ederek ilgili kararın bu kısmını onaylamıştır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 09.12.2019 T., 2019/1173 E., 2019/7972 K.

İngilizce metninde *"it is or becomes impossible"* ifadesi yer almaktadır[430]. Ancak hüküm, iki farklı ihtimalin varlığı göz ardı edilerek *"imkânsız hâle gelirse"* şeklinde Türkçeye çevrilmiştir. Hükmün orijinal metne uygun bir şekilde *"imkansızlaşmışsa veya imkansızlaşıyorsa"* şeklinde çevrilmesi daha yerinde olurdu[431]. Söz konusu ifade, Alman hukukunda haklı olarak, CMR m. 14/1 hükmünün yalnızca taşımanın teslim süresinde gerçekleşmesinin imkânsız olduğu durumlarda değil, taşıma senedinde belirtilen teslim süresine uyulamayacağı ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda da uygulanabileceği şeklinde yorumlanmıştır[432].

CMR m. 14 hükmünün uygulanabilmesi için, taşıma senedinde belirtilen taşımaya ilişkin belirli bir şartın yerine getirilememesi yeterlidir[433]. Bu sebeple, engelin var olup olmadığını belirlemek için taşıma senedinin içeriği ile ortaya çıkan ya da çıkması muhtemel olan durumun karşılaştırılması gerekir. Engel, eşyanın taşıma senedinde belirtilen taşıma süresi içinde[434] veya öngörülen güzergâh üzerinde[435] ya da aktarma yasağına uygun olarak[436] taşınmasını imkânsız hâle getirmişse, taşıma engelinin varlığını kabul etmek gerekir. Bu bağlamda, hava koşulları yüzünden teslim

---

sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (Erişim Tarihi: 10.12.2021).

430 CMR'nin orijinal Fransızca metninde de iki farklı ihtimali belirtecek şekilde *"est ou devient impossible"* ifadesi kullanılmıştır. Almanca tercüme metninde de *"unmöglich ist oder unmöglich wird"* şeklinde aslına uygun bir şekilde çevrilmiştir.

431 Aynı yönde bkz. **Kendigelen/Aydın**, s. 58.

432 **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 10.

433 **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 7.

434 **Didier**, Timo/**Andresen**, Bernd, CMR, Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straβengüterverkehr Kommentar, 8. Auflage, Berlin 2015, Art. 14 CMR Rn. 4; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 39; **Aydın**, s. 47; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 89; **Loewe**, ETR 1976, s. 547.

435 **Widmann,** Hubert, Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr (CMR), Neuwied / Kriftel / Berlin, Luchterhand Verlag, 1993, s. 68; **Schmidt**, Hubert (Hrsg.), COVID-19: Rechtsfragen zur Corona-Krise, C.H. Beck, 2. Aufl., München 2020, Rn. 39; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; **Loewe** ETR 1976, s. 547; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 89; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3.

436 **Loewe**, Roland, Erläuterungen zum Übereinkommen vom 19. Mai 1956 über den Beförderungsvertrag im internationalen Straβengüterverkehr (CMR), European Transport Law 1976, s. 547; **Jesser**, Frachtführerhaftung, s. 89; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 14 CMR Rn. 3; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 7; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 5; **Aydın**, s. 47.

süresine objektif açıdan uyulamaması ya da doğa olayları, resmî önlemler veya grevler[437] nedeniyle belirlenen güzergâhın kullanılamaması[438] hâllerinde taşıma engeli söz konusudur[439]. Ayrıca transit geçiş yasağının bulunması[440], savaş sebebiyle sınırların kapatılması[441] ve gümrük makamları tarafından getirilen ithalat yasakları da taşıma engeli niteliğindedir[442]. Bu durumlarda, eşyanın taşıma senedinde öngörülen koşullardan farklı bir şekilde taşınması mümkünse CMR m. 14/2 hükmü geçerlidir.

---

437 Grevin yasa dışı olması, taşıma engeline sebep olmasını engellemez (**Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 7).

438 Taşıma sırasında öngörülemeyen başka yollara girme zorunluluğu, başlangıçta belirlenen güzergâh taşıma senedine kaydedilmediği sürece, taşımanın imkânsızlığı anlamına gelmez (Bkz. **Loewe**, ETR 1976, s. 547; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 9; **Glöckner**, Art. 14 CMR Rn. 1; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 8. Bkz. OLG München 28.06.1983, TranspR 1984, s. 186, 187).

439 **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 7; **İlyasov**, s. 121.

440 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 56; **Decker**, Peter J., Das Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr (CMR), Düsseldorf 1985, Anm. 29; GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 1; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 139-140; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 7. Bkz. OLG Frankfurt 12. Zivilsenat, 24.06.1991, 12 U 152/90, VersR. 1992, s. 1157.

441 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 7; GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 1; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 140. Terörist bir saldırı sebebiyle taşıma yolunun kapanması ile hükümetlerarası bir kriz nedeniyle sınır kapısının veya transit geçiş yapılacak ülke karayolunun geçişe kapatılmış olması da taşıma engeli niteliğindedir (**Can**, Taşıma Hukuku, s. 56).

442 GroßkommHGB/**Reuschle,** Art. 14 CMR Rn. 1; **Andresen/Valder**, Art. 14 CMR Rn. 7; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 7; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 139; **İlyasov**, s. 121. Bkz. OLG Frankfurt 12. Zivilsenat, 24.06.1991, 12 U 152/90, VersR. 1992, s. 1157. Yargıtay'ın bir kararında Türkiye'den Irak'a taşınması kararlaştırılan yoğurt ve peynirden oluşan gıda emtiasının Irak yetkili makamları tarafından yapılan kontroller sonucu eşyanın mutabık kalınan şartlara haiz bulunmadığı ve tarihlerinin hatalı yazılması sebebi ile geldiği ülke olan Türkiye'ye iade kararının verilmesi hâli teslim engeli olarak nitelendirilmiştir. Yargıtay bu neticeyi *"...eşyalar üzerinde yaptığı tespit ve aldığı kararın Türkiye'ye kesin iadenin yapılması olduğu, davaya konu ihtilafın teslim engelinden kaynaklandığı, CMR 15. maddesine göre taşıyıcının davalı gönderenden talimat istediği..."* şeklinde ifade etmiştir (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 25.02.2015 T., 2014/17300 E., 2015/2490 K. karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021). Her ne kadar dava konusu olay bağlamında neticeye etkisi olmasa da buradaki durumun -eşyanın teslim yerine varmasından önce gerçekleşmesinden hareketle- teslim engeli değil, taşıma engeli olduğu kanaatindeyiz. Hamm Eyalet Yüksek Mahkemesi, bir kararında taşıyıcının gerekli gümrük belgelerine sahip olmaması ve eşyanın başka yere taşınamaması *(weiterbefördern)* sebebiyle objektif imkânsızlığın söz konusu olduğuna karar vermiştir (OLG Hamm 11.03.1976 NJW 1976, s. 2077, 2078, İlgili karar için bkz. **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 3, dpn. 3'ten naklen). Aynı yönde bkz. **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 8

Engele kimin sebep olduğu ya da engelin ortaya çıkmasında kimin kusurlu olduğu CMR m. 14 bağlamında önemli değildir[443]. Engelin kaynağı sadece CMR m. 16/1 gereğince masrafların karşılanması bakımından önem arz eder[444].

III. TESLİM ENGELİ

Taşıma hukuku alanında gerçekleşen ifa engelleri, eşyanın teslim yerine ulaşmasından itibaren artık taşıma engeli olarak değil, teslim engeli olarak nitelendirilir (TTK m. 869). Taşıma engeli için belirtilen ilke ve esaslar, büyük oranda teslim engeli için de geçerlidir.

A. Genel Olarak

Teslim yerine varma anından sonra, eşyanın gönderilene teslimini önleyen bazı engeller ortaya çıkabilir. Bu durum, TTK m. 869/1 hükmünde *"eşyanın teslim edileceği yerde teslim engelleri çıkarsa…"* şeklinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla TTK m. 869 hükmü teknik bir tanım içermemekte; yalnızca teslim engeline ilişkin esas alınacak zaman dilimi bakımından bir açıklama getirmektedir. Hüküm, esas itibariyle bir engelin teslim engeli *(Ablieferungshindernisse)* olarak nitelendirilebilmesi için taşıma faaliyetinin hangi aşamasında meydana gelmesi gerektiğini düzenlemektedir. Teslim engelinin söz konusu olup olmadığı, taşıma engeli ile aynı ilkelere göre belirlenir. Çünkü teslim engeli, sadece zaman bakımından taşıma engelinden ayrılır[445]. Teslim engeline ilişkin CMR m. 15/1'de verilen genel açıklama hükümde korunmuş ve teslim engeli sadece taşıma engeli kavramıyla arasındaki farkın ortaya konulması yolu ile tanımlanacak şekilde düzenlenmiştir; bu şekilde iki engel arasındaki boşlukların da önüne geçilmek istenmiştir[446]. Mehaz düzenleme olan Alman Ticaret Kanunu'nda ise

---

443 **Clarke**, International Carriage, s. 89; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 2; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 2, 3; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 2; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 6. Engelin dışardan ya da taşıyıcıdan kaynaklanan bir sebepten kaynaklanması önemli değildir (OLG Frankfurt 12. Zivilsenat, 24.06.1991, 12 U 152/90, VersR. 1992, s. 1157; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 2).

444 **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 2.

445 **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 217; **Braun**, s. 215; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 10; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 3.

446 **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 5; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 5; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 5.

teslim engeli için, *"teslimin sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceği…"*[447] ifadesi kullanılarak kavramın sınırları daha net bir şekilde çizilmiştir.

Teslim engeli kavramının tanımı, taşıma engeline ilişkin *"sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı"* ifadesinden hareketle ortaya konulmalıdır. Zira taşıma ve teslim engeli, şartları itibariyle birbirinden farklı değildir; yalnızca zaman dilimi bakımından bir ayrıma tâbi tutulmuştur. Teslim engeli, eşyanın teslim yerine varmasından sonra gerçekleşir ve taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde sona erdirilmesini engeller[448]. Ancak engel hâlinde talimatın alınacağı zaman dilimini düzenleyen TTK m. 869/1 hükmünün lafzına bakıldığında, iki engel arasındaki bir fark dikkat çekmektedir. Şöyle ki taşıma engeli durumunda talimat alma anı olarak engelin anlaşılabilirliği esas alınırken, teslim engeli hâlinde engelin ortaya çıkma anı esas alınmıştır[449]. Yapılacak değerlendirmelerde bu fark göz ardı edilmemelidir. Öte yandan belirtmek gerekir ki teslim engelinin hangi sebepten kaynaklandığı ya da engelden kimin sorumlu olduğu hususu -tıpkı taşıma engelinde olduğu gibi- TTK m. 869'un uygulanması bakımından hiçbir rol oynamaz[450].

Teslim engeline ilişkin TTK m. 869/1 hükmü, hukuki bir tanım ve yeterli bir açıklama içermediğinden, doktrinde teslim engeline ilişkin farklı tanımlamalar yapılmış olmasına karşın, üzerinde mutabık kalınan kesin bir tanıma tesadüf edilememiştir. Bir tanıma göre teslim engeli, teslim yerinde gerçekleşen ve taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde sona erdirilmesini önleyen engellerdir[451]. Başka bir tanıma göre, eşyanın teslim edileceği yere varmasından sonra ortaya çıkan ve eşyanın gönderilene teslim edilmesini önleyen sebepler teslim engelidir[452]. Diğer bir tanıma göre ise, teslim

---

447 § 419 I 1 HGB hükmünde teslim engeli *"Ablieferung nicht vertragsgemäß durchgeführt werden kann…"* şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme de 2013 tarihli Reform Kanunu (*Reform des Seehandelsrech*) ile değişikliğe uğrayan düzenlemelerdendir. Hükmün Reform öncesindeki hâlinde TTK m. 869/1'deki ifadeye benzer bir ifade kullanılmaktaydı.

448 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 5; **Müglich**, s. 51-52.

449 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Üçüncü Bölüm/II.B.

450 **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 6; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 13; **Fremuth**, (Thume/Fremuth), § 419 HGB Rn. 7; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 221. Ayrıca bkz. OLG Düsseldorf 15.12.1983, TranspR 1984, s. 40.

451 **Braun**, s. 216; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 218; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 5; **Müglich**, s. 51-52.

452 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 62. Teslim engelinin kapsamını daraltan bir başka tanıma göre ise teslim engeli, eşyanın teslim edilmesini kati surette önleyen ya da belirsiz bir süre geciktiren durumlardır,

yerinde eşyanın gönderilen tarafından teslim alınmasını imkânsız ya da beklenilmez *(unzumutbar)* kılan engeller, teslim engeli niteliğindedir[453].

B. Teslim Engelinin Şartları

Teslim engelinin şartları, TTK m. 869/1 hükmündeki *"eşyanın teslim edileceği yerde teslim engelleri çıkarsa…"*[454] ifadesinden hareketle tespit edilmelidir. Engel kavramının içeriği ise, aynı hükümde taşıma engeli için kullanılan *"sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı"* ifadesi ile beraber ele alınmalıdır. Buna göre, bir engelin teslim engeli olarak nitelendirilebilmesi için, engelin eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra ortaya çıkması ve teslimin sözleşmeye uygun olarak yerine getirilememesi şeklinde iki şartın varlığı gerekir.

1. Engelin Eşyanın Teslim Yerine Ulaşmasından Sonra Ortaya Çıkması

Teslim engeli, kural olarak eşyanın teslim yerine varmasından sonra, bir başka deyişle eşyanın gönderilene teslim edileceği sırada söz konusu olur. Zira eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce ortaya çıkan engeller, kural olarak taşıma engelidir. Taşıma ve teslim engelini zaman bakımından birbirinden ayırmak için, kanun koyucu TTK m. 869/1 hükmü ile varma yerine *(Bestimmungsort)* ulaşma anını değil; teslim yerine *(Ablieferungsstelle)* ulaşma anını esas almıştır[455]. TTK m. 857/1 (d) hükmü gereğince taşıma senedinde bulunması gereken teslim yeri, varma yerinden daha net ve açık şekilde belirtilmelidir. Eşyanın teslim edileceği yer, bulunduğu idari birimin yanı sıra cadde, sokak, bina numarası veya istasyon ya da limanın tam adı ve adresi şeklinde

---

gecikme durumunda bekleme süresi taşıyıcı için beklenilmez şekilde uzun olmalıdır (Bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 7; **Müglich**, s. 51).

453 **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 75; **Şenocak**, s. 409.

454 Hükmün *"eşyanın teslim edileceği yerde"* şeklindeki lafzına bakıldığında zamandan ziyade yere dair bir düzenleme getirdiği düşünülebilir, ancak bu ifade aynı zamanda teslim engelinin zamanlama olarak eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir.

455 **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 1; **Koller**, § 419 HGB Rn. 10; **Ferrari/Otte**, CMR Art. 15 Rn. 7; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 9. TTK m. 869/1 hükmünde *"…eşyanın teslim edileceği yerde teslim engelleri çıkarsa…"* ifadesi kullanılmıştır. Hükmün mehazı olan Alman Ticaret Kanunu'nun 2013 tarihli Reform Kanunu (*Reform des Seehandelsrech*) ile getirilen değişiklikler öncesindeki hâlinde eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra *("…nach Ankunft des Gutes an der Ablieferungsstelle…")* şeklinde ifade edilmişken TTK'da teslim edileceği yer ifadesinin kullanılması muğlak bir anlam içermektedir. Buna rağmen hükümde kastedilenin teslim yeri olduğu kanaatindeyiz.

belirtilmelidir[456]. Uygulamada taşıma ve teslim engelinin zaman bakımından ayrımı konusunda güçlükler yaşanabileceği göz önünde bulundurularak -isabetli bir şekilde- idari birim değil; tam adres olarak belirlenen teslim yerine ulaşma anı esas alınmıştır[457]. Teslim yeri, sözleşme ile ya da daha sonra talimat yolu ile belirlenebilir[458].

Engel, eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce gerçekleşir ya da anlaşılırsa taşıma engeli; eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra ortaya çıkarsa teslim engelidir[459]. Her iki engel türü, engelin varlığı ve hukuki sonuçları açısından aynı ilkelere tabi olduğu için, engel eşyanın teslim yerine varmasından önce de sonra da gerçekleşse TTK m. 869 hükmü uygulama alanı bulur[460].

2. Teslimin Sözleşmeye Uygun Olarak Gerçekleştirilememesi

Teslim engelinin düzenlendiği TTK m. 869/1 hükmünde, engel kavramından ne anlaşılması gerektiği açıkça düzenlenmemiştir[461]. Taşıma ve teslim engelinin sadece zaman dilimi bakımından farklılık gösterdiği, aynı hukuki sonuçlara tâbi olduğu ve aynı hükümde düzenlendiği göz önüne alındığında, engel kavramı, taşıma engeline ilişkin esaslardan hareketle açıklığa kavuşturulmalıdır.

Teslim, gönderilenin iradesi dâhilinde ya da iradesi dışında sözleşmeye uygun olarak gerçekleştirilemiyor olabilir[462]. Bu nedenle tasnif yoluna giderek, gönderilenin iradesi dahilinde ve dışında gerçekleşen teslim engellerini ayrı ayrı ele almak daha sistematik ve derli toplu bir bakış açısı sağlayacaktır.

---

456 **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 75.

457 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 4; **Seven**, Gönderilen, s. 115.

458 **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Ferrari/Otte**, CMR Art. 15 Rn. 7; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Koller**, § 407 HGB Rn. 10b.

459 **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 4; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 212.

460 **Koller**, § 419 HGB Rn. 9.

461 Mehaz Alman Ticaret Kanunu'nda hem taşıma hem de teslim engeli için *"eşyanın teslim alınmasından sonra, taşıma ya da teslimin sözleşmeye uygun olarak yerine getirilemeyeceği anlaşılırsa…"* ifadesi kullanılmıştır. TTK'daki bu düzenleme ise § 419 I HGB'nin 20.04.2013 tarihli Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu ile değiştirilmeden önceki metni esas alınarak düzenlenmiştir, eski metin ile uyumludur.

462 **Koller**, § 419 HGB Rn. 11.

a. Gönderilenin İradesinden Kaynaklanmayan Engeller

Eşyanın gönderilen tarafından teslim alınmasını ya da gönderilen boşaltma ile yükümlü ise süresi içinde boşaltılmasını imkânsız veya beklenilmez hâle getiren engeller, gönderilenin iradesi dışında meydana gelen engellerdir[463]. İfanın güçleşmesine ilişkin olarak taşıma engeli için benimsenen ilkeler, teslim engeli için de geçerlidir[464]. Buna göre, teslimin gerçekleştirilmesinin ek giderler gerektirdiği hâllerde taşıyıcı teslim yükümlülüğünden kurtulamaz; çünkü taşıyıcı beklenebilirlik sınırları çerçevesinde çaba göstermekle yükümlüdür[465].

Boşaltmayı gerçekleştirecek personelin grevi[466], boşaltmada kullanılacak aracın arızalanması[467], teslim yerindeki tüm boşaltma rampalarının dolu olması[468] gibi sebeplerle teslimin gerçekleştirilememesi, gönderilenin iradesi dışında gerçekleşen engellerdendir. Taşıyıcının grev ile ilgili önlemler sebebiyle eşyayı gönderilene teslim edemediği durumlarda, tasarruf hakkına sahip kişi taşıyıcının koruma ve gözetme süresinin *(Obhutszeitraum)* uzamasına yol açan bir talimat verirse ve bu durum sözleşmede kararlaştırılan teslim süresinin de zımnen uzamasına sebep olursa, gönderen daha sonra taşıyıcıya karşı gecikme zararı nedeniyle herhangi bir talepte bulunamaz[469]. Teslim yerinin kapasitesinin yetersiz olması ve boşaltma yerinin kullanılabilir durumda olmaması[470] somut teslim engeli hâllerine örnek olarak verilebilir. Eğer taşıyıcı boşaltma ile yükümlü ise, taşıma aracının boşaltma düzeneklerinin bozulması ya da teslim yerindeki personelin makul çabasına rağmen bulunamaması durumunda da teslim gerçekleştirilemez, dolayısıyla bu da bir teslim engelidir[471]. Ayrıca engel, boşaltma için gerekli olan forklift veya maçuna gibi yardımcı araçların bulundurulmamasından

---

463 **Braun**, s. 216; **Koller**, § 419 HGB Rn. 11.
464 Bkz. İkinci Bölüm/III.B.2.
465 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2.
466 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 6; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 6; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 8; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 7; **Müglich**, s. 52; **Koller**, § 419 HGB Rn. 11; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 8; **Jabornegg/Kerzendorfer/Geist**, § 437 a.F. HGB Rn. 4; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 3. Bkz. LG Köln 27.10.1988, TranspR 1988, s. 226.
467 **Waldstein**, Thor von/**Holland**, Hubert, Binnenschiffahrtsrecht: Kommentar, 5. völlig neu bearb. Aufl. Berlin 2007, BinSchR, § 419 HGB Rn. 6; **Koller**, § 419 HGB Rn. 11.
468 **Koller**, § 419 HGB Rn. 11.
469 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 11.
470 **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 3; **Müglich**, s. 52.
471 **Koller**, § 419 HGB Rn. 11.

kaynaklanabilir[472]. Resmî önlemler nedeniyle (gönderenin istihkak hakkına ilişkin haciz veya ihtiyati tedbir gibi) teslimin yasaklanması[473] da bir başka teslim engelidir.

Kanun koyucu, tasarruf hakkına sahip olan gönderilenin bulunamaması hâlini eşyanın teslim yerine ulaşmasına rağmen, tasarruf hakkının gönderende kalmasını sağlayan bir istisna olarak ele almıştır (TTK m. 869/1). Tasarruf hakkının kullanımına ilişkin bir istisna olarak düzenlenen bu durum, ayrıca teslim engelinin özel bir türüne işaret etmektedir. Buna göre, taşıyıcının makul çabasına rağmen tasarruf hakkına sahip gönderileni belirleyemediği (*antreffen*)[474] ya da bulamadığı (*ermitteln*)[475] durumların

---

472 **Loewe**, ETR 1976, s. 548; MüKoHGB/**Jesser-Huß**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 11; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 15; **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 3; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 8; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 6; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 3; OLG Köln 23.02.1972 BB 1973, s. 405; **Loewe**, ETR 1976, s. 548; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 8; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 219. Bkz. OLG Köln 23.02.1972, BB 1973, s. 405.

473 **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 221; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 7; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 6; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 6; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 6.

474 MüKoHGB/**Jesser-Huß** Art. 15 CMR Rn. 2; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 13; **Loewe**, ETR 1976, s. 548; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2.

475 **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 1; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 3; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 13; Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 3; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 5; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 12; **Widmann**, Kommentar, § 419 HGB Rn. 2; **Müglich**, s. 52. CMR açısından bkz. **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 7; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4; GroßkommHGB/**Helm**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 5; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 5; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Seven**, Gönderilen, s. 203; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; OLG Hamburg 25.02.1988, VersR 1988, s. 909; **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 428; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 140; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 3; **Braun**, s. 217; **Reuschle**, (Hartenstein/ Reuschle), Kpt. 1, Rn. 219; **Jabornegg/Kerzendorfer/Geist**, § 437 a.F. HGB Rn. 2. Ayrıca bkz. OLG Hamburg, 25.02.1988, VersR 1988, s. 909. Yargıtay da bir kararında gönderilenin bulunamamasının teslim engeli niteliğinde olduğunu *"…davalının malı teslim etme yerine ulaştırdığında gönderileni bulamadığını dolayısıyla bir teslim engeli ile karşılaştığı…"* şeklinde ifade etmiştir (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 24.01.2012 T., 2012/12151 E., 2014/2845 K. için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021)). Soğuk kültür ürünlerinin taşınmasına ilişkin bir başka davada davacının istemi taşıma nedeniyle uğranılan zarara ilişkin olduğu için Yargıtay -haklı olarak- taşıma ve teslim engellerine ilişkin TTK m. 869 gereğince değerlendirme yapmaksızın taşıyıcının sorumluluğuna ilişkin TTK m. 875 vd. hükümleri gereğince karar vermiştir. Öte yandan davadaki istemden bağımsız olarak somut olay bağlamında gerçekleştiği iddia edilen *"…ürünlerin yanlış adres barkodlaması sonucu yanlış adrese gönderilip ardından gerçek müşteriye ancak 28.07.2012 tarihinde ulaştırılması…"* durumunun taşıyıcının riziko alanından kaynaklanan bir teslim engeline örnek oluşturabileceği kanaatindeyiz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2019/370 E., 2019/1529 K. sayılı ilgili kararı için

teslim engeli teşkil edeceğini kabul etmek gerekir. Bu hususta değerlendirmelerde bulunurken, hızla gelişen iletişim teknolojisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Gönderilenin adının TTK m. 857/1(e)'ye aykırı bir şekilde taşıma senedinde yer almaması ya da tam belirtilmemiş olması, teslim engelinin söz konusu olması için yeterli değildir[476]. Gönderilenin bilgileri eksikse ya da bu bilgiler arasında tutarsızlık varsa[477] veya gönderilenin taşınması dolayısıyla adresi değişmişse[478] taşıyıcı, beklenebilirlik sınırları dahilinde, mümkün olduğu ölçüde zaman harcayarak ve masraf yaparak gönderileni ve onun adresini araştırmakla yükümlüdür[479]. Bu bağlamda taşıyıcı, gönderen ile

---

bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021). Bir başka uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesi *"...davalı dava konusu malı teslim etme yerine ulaştırdığında gönderileni bulamadığını dolayısıyla bir teslim engeli ile karşılaştığı"*nı kabul etmiştir ve ilgili karar Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 09.02.2016 T., 2015/3257 E., 2016/1189 K. sayılı kararı ile onanmıştır. İlgili karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

476 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 8; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 12; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 7; **Baumbach/Hopt/Merkt**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 13.

477 **Fremuth**, (Thume/Fremuth), § 419 HGB Rn. 8; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 12; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 7. Karş. **Koller** § 419 HGB Rn. 16. CMR için bkz. **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 5; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 7; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 3; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 428. Ayrıca bkz. OLG Hamburg 25.02.1988, TranspR 1988, s. 278. Yargıtay deniz yoluyla eşya taşımaya ilişkin bir kararında *"...konşimentonun bütün nüshalarının gönderilen tarafından teslim edilmediği takdirde bir teslim engelinin ortaya çıkacağı, taşıyanın kendisine bir konşimento nüshası ibraz edilmeden yük üzerinde tasarrufta bulunmasının onun sorumluluğunu doğuracağı, gemiden tahliye edilen ancak henüz gönderilene teslim edilmemiş mallar üzerinde tasarruf hakkının taşıyanda bulunması nedeni ile gönderilenin bu konşimentoyu doğrudan liman idaresine ibraz ederek malın teslimini isteyemeyeceği..."* şeklinde değerlendirme yaparak konişmentonun bütün nüshalarının gönderilen tarafından teslim edilmemesi hâlini de teslim engeli olarak kabul edilmiştir (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 04.11.2014 T., 2013/15900 E., 2014/16811 K. için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021)). İlgili karara ilişkin karar düzeltme kanun yoluna başvurulmuş olup Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 16.06.2015 T., 2015/1608 E., 2015/8311 K. sayılı kararı ile karar düzeltme talebinin reddine karar vermiştir. Karar düzeltme talebinin reddine ilişkin ilgili karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021)).

478 **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 5; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2. Ayrıca bkz. OLG Hamburg 25.02.1988, VersR 1988, s. 909.

479 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 7; **Fremuth**, (Thume/Fremuth), § 419 HGB Rn. 8; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 12; **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 3; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; **Braun**, s. 217; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 7; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 5; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 13; **İlyasov**, s. 137. Karş. **Koller** § 419 HGB Rn. 16. Ayrıca bkz. OLG Stuttgart 13.10.1999, TranspR 2001, s. 127, 129; OLG Hamburg 25.02.1988, TranspR 1988, s. 278. Yargıtay bir

tekrar iletişime geçerek adres bilgisi talep edebilir[480] veya bilinmeyen numaralar servisinden yararlanarak gönderilene ulaşmaya çalışabilir[481] ya da bölgedeki insanlara gönderilenin adresini sorabilir[482]. Taşıyıcıdan çok geniş kapsamlı ve çok vakit alan araştırmalarda bulunması beklenmemelidir. Zira böyle bir araştırma durumunda beklenebilirlik sınırı aşılmış olur[483]. Bu bağlamda taşıyıcının gönderilen hakkında nüfus müdürlüğünden bilgi talep etmesi ya da şirketin ticaret sicil kaydına bakması beklenebilirlik sınırlarını aşacağından, taşıyıcının böyle bir araştırma yapmasına gerek yoktur[484]. Taşıma senedinde yazılı olan adreste birden fazla işletme bulunuyorsa, taşıyıcı, teslim engeli gerekçesiyle gönderenden talimat almak zorundadır[485]. Her ne kadar

kararında *"...eşyanın teslim edileceği yerde teslim engeli çıkması durumunda taşıyıcı, göndericiyi durumdan haberdar ederek talimat almalıdır. Her ne kadar, davalı tarafça adresin açık olarak belirtilmemesi nedeniyle alıcının bulunamadığı savunulmuşsa da anılan hüküm gereğince davacıdan talimat alınması gerekmektedir."* şeklinde hüküm tesis etmiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 09.05.2018 T., 2016/11300 E., 2018/3394 K sayılı bu karar için bkz. **Göktürk**, Kürşat/**Can**, Mehmet Çelebi/**Kaşak**, Esra, Karayoluyla Eşya ve Yolcu Taşıma Hukuku, Gerekçeli – İçtihatlı – Madde Karşılaştırmalı, Ankara 2020, s. 54.

480 **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 428; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 3; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 8; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 12; **Jabornegg/Kerzendorfer/Geist**, § 437 a.F. HGB Rn. 2; **Lersch**, Empfänger, s. 75-76. Gönderenden telefon veya telgraf aracılığıyla gönderilene ya da onun adresine ilişkin açıklama istenebilir (**Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 5; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 5).

481 **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 8. Aksi yöndeki görüş için bkz. **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 13; **Jabornegg/Kerzendorfer/Geist**, § 437 a.F. HGB Rn. 2.

482 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 13.

483 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 7; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 8; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 13; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 3; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4.

484 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 13. Aksi yönde görüş için bkz. **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4. Gönderilen hakkında resmî mercilerden telefon ya da telgraf aracılığı ile bilgi almanın beklenebilirlik sınırları içinde olduğu görüşü için bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 8; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 3.

485 OLG Stuttgart 13.10.1999, TranspR 2001, s. 127 vd.; **Müglich**, s. 52. Kargo alıcısının taşıma faturasında alışveriş merkezi olarak beyan edildiği, kargonun sağlıklı şekilde taşınarak İstanbul'a ulaşmasına rağmen söz konusu alışveriş merkezi içinde birçok mağazanın bulunması ve hangi mağazaya teslim edileceğine dair bir bilginin olmaması nedeniyle eşyanın teslim edilememesi hâli Yargıtay tarafından teslim engeli olarak kabul edilmiştir. İlgili kararda Yargıtay *"...TK'nın 869/1. maddesine göre eşyanın teslim edileceği yerde teslim engeli çıkması durumunda taşıyıcının göndericiyi durumdan haberdar ederek talimat alması gerektiği, somut olayda her ne kadar davalı taşıma şirketi adresin açık olarak belirtilmemesi nedeniyle alıcının bulunamadığını ve bu nedenle teslimatın yapılamadığını, ayrıca taşınan eşyanın kaybolmayıp depolarında muhafaza altında tutulduğunu savunmuş ise de; anılan madde uyarınca davacıdan talimat aldığını veya gönderinin alıcıya teslim edildiğini ispatlayamadığı gibi eşyanın depolarında muhafaza edildiğine dair delil de sunmadığı, bu durumda davalı şirketin sözleşme gereği eşyanın gönderildiği adrese teslimine kadar sorumlu olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne..."* dair verilen kararı onamıştır. Konuya ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 06.01.2020 T., 2019/1962 E., 2020/68 K. sayılı ilgili kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021).

taşıma senedinde yazan adres, gönderilenin tasarruf yetkisine dair bir emare olarak değerlendirilebilirse de bir taşınmaz, birden fazla işletme tarafından kullanılıyorsa böyle bir emare artık söz konusu değildir[486].

Eşyanın hasara uğraması hâlinde teslim sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilememiş olur; ancak bu durumun teslim engeli niteliğinde olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, eşyanın sadece zıyaa ya da hasara uğraması teslim engeli değildir[487]. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, taşıyıcının eşyayı tam ve hasarsız bir şekilde teslim edememesi teslim engelidir[488]; dolayısıyla taşıyıcının öncelikle gönderilenden talimat alması gerekir[489]. Gönderilen hasara uğramış eşyayı kabul etmekten kaçınırsa, bu durumda da TTK m. 869/1 hükmü gereğince tasarruf hakkı gönderene döner[490]. Zira taşıma engelinde olduğu gibi teslim engelinde de taraflardan birinin kusurlu olup olmamasının engelin varlığı açısından bir önemi yoktur[491]. Teslim engeli kavramını teslimi kesin bir şekilde önleyen ya da beklenemeyecek şekilde geciktiren durumlar ile sınırlandırmak için -özellikle pratikte- hiçbir neden yoktur[492].

Boşaltma süresinin aşılmasının teslim engeli teşkil edip etmeyeceği hususu da doktrinde mutabık kalınamayan bir başka meseledir. Bir görüşe göre, gönderen veya gönderilenin boşaltma faaliyetine başlaması, ancak boşaltma süresi içinde işin sona

---

486 **Müglich**, s. 52.

487 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 12; **Koller**, § 419 HGB Rn. 11; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 6. *Koller*, bu durumlar eşyanın TTK m. 875 (§ 425 HGB) anlamında teslim edilmesinden sonra taşıma aracının boşaltılamayacağı şekilde etkili ise TTK m. 869 (§ 419 HGB)'un kıyasen uygulanabileceği kanaatindedir (**Koller**, § 419 HGB Rn. 11). *Fremuth*, teslim engelini eşyanın teslimin kesin bir şekilde önleme veya beklenilmez şekilde geciktirme durumları ile sınırlandırmıştır (**Fremuth**, (Thume/Fremuth), § 419 HGB Rn. 7).

488 **Braun**, s. 216-217; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 218. *Reuschle*'nin eşyanın hasara ya da zıyaa uğraması durumunda, § 425 HGB (TTK m. 875) hükmünün özel hüküm niteliğinde olması sebebiyle taşıma engeli olarak kabul edilemeyeceğini ileri sürdükten sonra, bu durumu teslim engeli olarak kabul etmesi çelişkili görünmektedir (Bkz. **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 216, 218).

489 **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 218; **Braun**, s. 217.

490 **Braun**, s. 217.

491 **Lersch**, Herbert, Die Rechtsstellung des Empfängers aus dem Frachtvertrag beim Landfrachtgeschäft, Dissertation, Coburg 1931, s. 76; **Jabornegg/Kerzendorfer/Geist**, § 437 a.F. HGB Rn. 3; **Braun**, s. 217; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 7; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 166.

492 **Braun**, s. 217. *Fremuth***,** teslim engelini eşyanın teslimini kesin bir şekilde önleyen veya beklenilmez şekilde geciktiren durumlar ile sınırlandırmıştır (**Fremuth**, (Thume/Fremuth), § 419 HGB Rn. 7).

erdirilememesi, teslim engeli olarak görülmemelidir[493]. Boşaltma süresinin aşılması hâlinde, taşıyıcının kendi riziko alanından kaynaklanmayan nedenlerle makul boşaltma süresinden daha fazla beklemesi sebebiyle bekleme ücreti olarak uygun bir ücrete hak kazanacağına dair TTK m. 863/3 (§ 412 III HGB) hükmü uygulanmalıdır; bu durumda TTK m. 869 uygulanmaz[494]. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, boşaltma süresinin *önemli ölçüde* aşılması, teslim engeli olarak kabul edilmelidir[495]. Bu durumda taşıyıcı gönderilenden talimat almalıdır. Bu talimat TTK m. 868/1 sınırları çerçevesinde bekleme şeklinde olabilir; taşıyıcı beklemek zorunda değilse TTK m. 869/3'e göre davranabilir[496]. Boşaltma süresinin engel teşkil edecek denli önemli ölçüde aşılması hâlinde, TTK m. 869'un uygulanmasında her iki tarafın da menfaati vardır. Şöyle ki gönderen ve gönderilenin bekleme ücretine katlanması (TTK m. 863/3) gerektiği düşünüldüğünde TTK m. 869/1 gereğince talimat vermekte menfaati

---

493 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 16; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 15; MüKoHGB2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 15. Ayrıca bkz. ve karş. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 9

494 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 15; MüKoHGB2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 15. Boşaltma süresinin aşılması durumunda TTK m. 863/3'ün öncelikle uygulanacağı yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 16.

495 **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 1; **Müglich**, s. 52; **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 3; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 3; **Koller**, § 419 HGB Rn. 12, § 412 HGB Rn. 50; **Braun**, s. 217; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 3. Taşıyıcının eşyayı sözleşmede belirlenen süre içerisinde tam ve hasarsız teslim edemediği durumlarda teslim engelinin söz konusu olduğu yönünde bkz. **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 218. Boşaltma süresinin aşılmasının teslim engeli niteliğinde olduğunu kabul eden birçok yazar bu sonucun makul boşaltma süresinin aşılması hâlinde, TTK m. 863/3 gereğince gönderenin de ortaya çıkan bekleme ücretinin borçlusu olmasından kaynaklandığını ve bu yaklaşımın gönderene, TTK m. 869/1 gereğince talimat vererek bekleme süresini kısaltma imkânı tanımış olacağını, zira böyle bir talimat vermede gönderenin menfaati olduğunu ileri sürmektedir (Bkz. **Oetker/Paschke**, § 419 HGB Rn. 3; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 3; **Koller**, § 419 HGB Rn. 12). Boşaltma süresinin aşılması hâlinde, gönderenin de ortaya çıkan bekleme ücretinin borçlusu olacağı ve bu sebeple talimat vermede menfaati bulunduğuna ilişkin bu argüman, eşyanın teslim yerine varması ile tasarruf hakkının gönderilene geçtiği gerçeğini göz ardı ettiği gerekçesiyle *haklı olarak* eleştirilmiştir. Zira tasarruf hakkının gönderene geçmesi kabulden kaçınma hâlinde söz konusu olur ve boşaltma süresinin aşılması kabulden kaçınma olarak değerlendirilemez (Bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 16. Bkz. ve karş. **Koller**, § 419 HGB Rn. 12, § 412 HGB Rn. 50).

496 **Koller**, § 412 HGB Rn. 50. Gönderilenin boşaltmakla yükümlü olduğu durumlarda TTK m. 875 anlamında teslimin gerçekleşmiş olması bu çözüm tarzı ile çelişmez, zira m. 875'te kullanılan teslim kavramı farklı bir fonksiyona sahiptir (**Braun**, s. 217). CMR açısından, taşıyıcının sorumluluğuna ilişkin m. 17'de sorumluluğun ne zaman sona ereceği düzenlenmiştir ve hüküm taşıyıcının sorumlu olmadığı boşaltma aşamasını bu sorumluluk süresinin dışında tutar. Teslim engelinin düzenlendiği CMR m. 15 hükmü ise, engel durumunda taşıyıcının sözleşmeyi ihlâl etmeden eşyadan nasıl kurtulacağı meselesine cevap verir, bu hâlde teslim ancak eşyanın gönderilene teslim edilerek aracın tamamen boşaltılması anlamına gelebilir ve bu imkânsız olduğu sürece teslim engeli vardır (MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 3).

bulunurken, taşıyıcının da TTK m. 869/3 hükmünden yararlanarak (örneğin eşyayı üçüncü bir kişiye tevdi etmek suretiyle) taşıma aracı üzerinde yeniden tasarrufta bulunmakta menfaati vardır[497]. Ancak taşıyıcının öncelikle tasarruf hakkına sahip kişinin talimatı doğrultusunda hareket etmesi gerektiğinden, boşaltmayı bekleyip beklememe konusunda doğrudan karar verme yetkisine sahip olmadığını hatırlatmak gerekir[498].

b. Gönderilenin İradesinden Kaynaklanan Engeller

Gönderilenin eşyayı teslim almaktan kaçınması, rampa veya limanda bir yer göstermekten imtina etmesi ya da gönderilenin taşıma sözleşmesinden kaynaklanan bir bedel ödemesi gerektiği hâlde muaccel hâle gelen bu bedeli ödemekten kaçınması durumları gönderilenin iradesine bağlı teslim engelleridir[499].

aa. Kabulden Kaçınma

Kabulden kaçınma *(Annahmeverweigerung)*, TTK m. 869/1 hükmünde gönderilenin iradesinden kaynaklanan teslim engellerinin özel bir hâli olarak ayrıca ele alınmıştır[500]. Bu düzenleme, alacaklının temerrüdü hükümlerine (TBK m. 106 vd.) göre özel hüküm niteliğindedir[501]. Bu durum genellikle -özellikle çabuk bozulabilen malların taşındığı durumlarda- eşyanın geç gelmesinden kaynaklanır[502]. Eşyayı kabul etmekten kaçınmanın sebebi, kural olarak önemli değildir[503]. Dolayısıyla gönderilenin eşyayı reddetmede haklı ya da haksız olması[504], kusurlu ya da kusursuz olması da

---

497 **Braun**, s. 217.

498 **Koller**, § 412 HGB Rn. 50. Bu durumun istisnası, tasarruf hakkına sahip kişinin talimatlarının uygun bir süre içerisinde alınamaması hâlidir. Zira bu hâlde taşıyıcı, TTK m. 869/3 gereğince tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almalıdır.

499 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 9; **Braun**, s. 218; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 9; **Koller**, § 419 HGB Rn. 1.

500 **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 5; **Braun**, s. 218. CMR için bkz. **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 9; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 4; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 4. Ayrıca bkz. OLG Hamburg 31.03.1994, VersR 1996, s. 127.

501 **Koller**, § 419 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 1; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 63; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 14; **Braun**, s. 215.

502 **Schmidt/Thume**, Corona-Krise § 12, Rn. 77.

503 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 7; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 14; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 12.

504 **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 17; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 9; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 6; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 12.

teslim engelinin varlığı için önemli değildir[505]. Gönderilenin eşyayı boşaltma süresi aşıldığı ya da eşya hasar gördüğü için teslimi kabul etmemesi hâlinde de teslim engeli söz konusudur[506].

Kabulden kaçınma, gönderilenin eşyayı kabul etmekten kesin ve ciddi bir şekilde kaçındığı durumlarda söz konusu olur[507]. Teslimin yapılamamasının bir şekli olan kabulden kaçınmanın söz konusu olabilmesi için, gönderilenin sözleşmeye uygun olarak, dolayısıyla boşaltma süresi içerisinde gerçekleştirilecek teslimi kabul etmeyeceğine[508] veya boşaltma ile yükümlü ise, taşıma aracını boşaltmak istemediğine dair bir açıklama yapması gerekir[509]. Buna yönelik beyanın açık şekilde yapılmasına gerek yoktur, zımnî bir açıklama da yeterlidir[510]. Ancak reddetme için, gönderilenin sözleşmede belirlenen zamanda eşyayı kabul etmekten kaçınacağının taşıyıcı bakımından anlaşılabilir olması gerekir[511]. Bu bağlamda, gönderilenin eşyayı o anda ve sunulan şekliyle almak istemediğinin davranışlarından çıkarılabilmesi, kabulden kaçınma için yeterlidir[512]. Taşıyıcıdan eşyayı geri götürmesini istemesi[513] ya da eşyaya ilişkin ödemesi gereken bedelleri ödememesi bu türden bir zımnî açıklama olarak değerlendirilebilir[514]. Zira kabulden kaçınma, şekil şartlarına tâbi olmayan ve varması gereken bir irade açıklamasıdır[515]. Teslim engeli kabulden kaçınma beyanının varması ile ortaya çıkar[516].

---

505 **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Jabornegg/Kerzendorfer/Geist**, § 437 a.F. HGB Rn. 3.

506 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 12.

507 **Müglich**, s. 52; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 9; **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 1; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 3; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 5; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 9; **Koller**, § 419 HGB Rn. 15; **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 428; **Braun**, s. 218. Ayrıca bkz. OLG Hamburg 31.03.1994, TranspR 1995, s. 245;

508 **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 429; **Koller**, § 419 HGB Rn. 15; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 13, 14; **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 3.

509 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 13, 14; **Koller**, § 419 HGB Rn. 15.

510 **Koller**, § 419 HGB Rn. 15; **Baumbach/Hopt/Merkt**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 5; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 5.

511 **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 9; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2.

512 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 5.

513 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 7;

514 **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 4; **Braun**, s. 218; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 9; **Koller**, § 419 HGB Rn. 15; **Widmann**, Kommentar, § 419 HGB Rn. 2. Bu hususta bkz. İkinci Bölüm/III.B.2.b.bb.

515 **Meyer-Rehfueβ**, s. 31.

516 **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2. Eşya alt taşıyıcı tarafından telsim edilecekse, gönderilen sadece bütün ilgili taşıyıcılara karşı kabulden kaçınılabilir (**Koller**, § 419 HGB Rn. 11).

Eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra, gönderilenin eşyayı sözleşmeye uygun bir şekilde boşaltmaktan kaçınması da bir başka teslim engeldir[517]. Gönderilenin daha önce eşyaları kabul edeceğini beyan etmesi üzerine, eşyanın TTK m. 875/1 anlamında teslim edildiği durumlarda, sonradan taşıma aracının boşaltılmasından kaçınma hâli de en azından kabulden kaçınma olarak ele alınmalı ve bu durumda TTK m. 869 kıyasen uygulanmalıdır[518]. Çünkü kabul etmek gerekir ki gönderen ile gönderilen yeterli ödeme gücüne sahip değilse ve taşıyıcı, taşıma aracının yeniden kullanıma hazır hâle nasıl getirebileceği meselesi ile karşı karşıya kalırsa, TTK m. 863/2 ve 871/3 hükümlerinin sağladığı talep haklarını ileri sürmek taşıyıcıya pek yardımcı olmaz[519].

Kabulden kaçınmanın geçici olduğu durumlar, sözleşmeye uygun bir teslim hâlâ mümkün olduğu sürece, TTK m. 869/1 anlamında kabulden kaçınma niteliğinde değildir[520]. Dolayısıyla eşyanın çalışma saatleri dışında teslim edilmek istenmesi hâlinde gönderilenin çalışma saatleri içerisinde eşyayı kabul edeceğini beyan etmesi, kabulden

---

517 **Koller**, § 419 HGB Rn. 15; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 14. Gönderilenin eşyanın teslim yerine varmasından sonra, boşaltma işleminden kaçınması durumunda alacaklının temerrüdüne ilişkin borçlar hukuku genel hükümlerine (§ 293 BGB) başvurulamayacağı yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 14. CMR açısından bkz. MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 3. Benzer yönde bkz. **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 2; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2. Gönderilenin teslim işlemini kabul edip aracı boşaltmaktan kaçınması hâlinde, TTK m. 869 hükmünün kıyasen uygulanacağı yönünde bkz. **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2. Boşaltma ve teslim kavramları arasındaki fark için bkz. Birinci Bölüm/I.C.3.

518 **Koller**, § 419 HGB Rn. 15. Gönderilen daha önce, eşyaları kabul edeceğini beyan edip sonradan taşıma aracının boşaltılmasından kaçınması hâlinde, teslimin TTK m. 850 anlamında zaten gerçekleşmiş ve koruma ve gözetme süresinin *(Obhut)* sona ermiş olduğu ancak bu durumda bile TTK m. 869'un en azından kıyasen uygulanması gerektiği yönündeki benzer görüş için bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 14.

519 **Koller**, § 419 HGB Rn. 15.

520 **Braun**, s. 218, 220; **Koller**, § 419 HGB Rn. 15. Benzer yönde bkz. **İlyasov**, s. 138. Yer eksikliği ya da uygun olmayan zamanda teslim gibi sadece geçici olan teslimden kaçınma hâllerinin belirli şartlar altında alacaklının temerrüdü *(Annahmeverzug)* olarak kabul edilebileceği, ancak kabulden kaçınma niteliğinde olmadığı yönünde bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 9; GroßkommHGB/**Helm**, § 437 a.F. HGB Rn. 8. Eşyayı kabul etmekten geçici kaçınmanın muhtemel süresinin, TTK m. 869'un uygulanması bakımından hiçbir rol oynamadığı yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 14. *Thume*, eşyanın çalışma saatleri içinde teslim edilmemesi veya boşaltma ve depolama için gerekli olan personel ve yer kapasitesinin mevcut olmaması gibi sebeplerle kaçınmanın sadece geçici olduğu durumların da geçici kaçınma, öngörülebilir derecede kısa olmadığı sürece kabulden kaçınma niteliğinde olduğu görüşündedir. Yazara göre, bu durumda gönderenin kendisini ilgilendiren planlanana aykırı süreç hakkında, TTK m. 869/1 gereğince zamanında bilgilendirilmesi gerekir (MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 13). Geçici kabulden kaçınma hâlinde gönderenin en kısa sürede bilgilendirilmesi gerektiği yönündeki argümanda, TTK m. 869/1 gereğince talimat alma yükümlülüğünün sadece imkânsızlıklar ve beklenilmez güçlüklerin varlığı hâlinde gündeme geleceği hususu göz ardı edilmiştir (**Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 14).

kaçınma olarak kabul edilemez[521]. Ayrıca teslim, çalışma saatleri içerisinde yapılmak istense dahi, gönderilenin eşyanın daha sonra teslim edilmesini istemesi de kabulden kaçınma değildir; bilakis bu talep, hukuka uygunluğu TTK m. 868/1 çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir talimat niteliğindedir[522]. Hatta bu hâlde, taşıyıcı talimatı yerine getirmek istemediğini açıklasa (TTK m. 868/5) ve gönderilen talimatında ısrarcı olsa dahi kabulden kaçınma söz konusu olmaz[523]. Burada daha ziyade taşıyıcının talimatı yerine getirmekten kaçınmakta haklı olup olmadığı meselesi önem arz eder[524].

TTK anlamında bir teslim engelinden bahsedebilmek için, kural olarak engelin eşyanın teslim yerine varmasından sonra ortaya çıkması gerekir. Bu temel kuraldan hareketle, eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce, gönderilenin ciddi ve kesin bir şekilde teslimden kaçınacağına dair bir beyanda bulunmasının teslim engeli niteliğinde olup olmadığı meselesi gündeme gelir. Doktrinde savunulan bir görüşe göre, bu durum *teslim engeli* olarak ele alınmalıdır[525]. Çünkü taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilebildiği fakat teslimin gerçekleşemeyeceğinin anlaşıldığı hâller, eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce ortaya çıksa bile teslim engeli olarak değerlendirilmeli[526] ve teslim engeline ilişkin TTK m. 869/1 hükmü *kıyasen* uygulanmalıdır[527]. Zira burada belirleyici olan husus, engelin taşımayı değil; teslimi önlemesidir[528]. Öte yandan doktrinde, eşyanın teslim yerine varmasından önce açıklanan

---

521 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 14.

522 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 9; **Koller**, § 419 HGB Rn. 15; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 2, Anm. 7; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 14.

523 **Koller**, § 419 HGB Rn. 15.

524 **Koller**, § 419 HGB Rn. 15.

525 **Müglich**, s. 52; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 3. CMR açısından MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 6; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 2; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2.

526 MüKoHGB/**Jesser-Huß**, Art. 15 CMR Rn. 6; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2.

527 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 14. CMR'nin uygulama alanına giren taşıma sözleşmeleri için CMR m. 15'in kıyasen uygulanması gerektiği yönünde bkz. **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 4; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 1; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 15 CMR Rn. 9; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 1, 2; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 2. Karş. **Can**, Taşıma Hukuku, s. 62; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 9.

528 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 6; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 2; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2.

kaçınma beyanının teslim engeli değil, *taşıma engeli* niteliğinde olduğunu savunan bir görüş de mevcuttur[529].

Eşyanın teslim yerine varmasından önce yapılan kabulden kaçınma beyanı, her iki kavramın (taşıma ve teslim engeli) tanımı ile de tam manasıyla örtüşmese de ortada bir engel olduğu kabul edilmeli ve kanaatimizce bu durumda *teslim engeline ilişkin* TTK 869/1 hükmü kıyasen uygulanmalıdır. Her ne kadar gerçekleşebileceği zaman dilimi açısından TTK m. 869/1 ile uyuşmasa da netice itibariyle ortaya çıkan engel, teslimin gerçekleşmesini etkilemektedir. Bu hususun taşımayı engellememesi sebebiyle taşıma engeli olarak nitelendirilemeyeceği kabul edildiğinde, TTK m. 869/1'in uygulanabilmesi için eşyanın teslim yerine varmasını beklemek anlamsız bir durum yaratırdı. Zira eşya üzerindeki tasarruf hakkını gönderene bırakmak yerine, eşyanın öncelikle gönderilene taşınmasını beklemek son derece yersizdir[530]. Öte yandan bu durum, hükmün engellere hızlı bir şekilde tepki verilmesini sağlama ve zararları mümkün olduğunca azaltma amacına da ters düşer. Bu nedenle eğer kabulden kaçınma iradesi taşıma devam ederken biliniyorsa, taşıyıcı, eşyayı teslim yerine taşımasına gerek kalmaksızın talimat alabilir[531]. Ayrıca bir taşıma veya teslim engeli sebebiyle taşımanın süresinden önce sona erdirilmesi hâlinde, taşıyıcının kısmi taşıma ücretine hak kazanacağına dair TTK m. 870/2 hükmünden de bir bakıma teslim engelinin taşıma safhası devam ederken de söz konusu olabileceği anlamı çıkmaktadır. Mezkûr düzenleme, her ne kadar teslim engelinin eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra ortaya çıkması hâlinde söz konusu olabileceğini düzenleyen TTK m. 869/1 hükmü ile çelişse[532] de en azından kabulden kaçınma hâli için, bu ihtimalin söz konusu olabileceğini kabul etmek daha makul görünmektedir.

Gönderilenin eşyayı kabul etmesinin objektif ya da sübjektif olarak imkânsız olması veya beklenebilir olmaması hâlleri, teslim engeli niteliğinde olduğu hâlde,

---

529 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 10; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 10. Benzer yönde bkz. **Can**, Taşıma Hukuku, s. 62. Ayrıca bkz. BGH 05.02.1987, VersR 1987, s. 678; TranspR 1987, s. 180.

530 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 4; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 15 CMR Rn. 9; **Braun**, s. 221.

531 **Lammich/Pottinger**, § 419 HGB Rn. 25; **Braun**, s. 221.

532 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 62.

gönderilenin iradesinden kaynaklanan engellerden değildir[533]. Dolayısıyla boşaltma tertibatının arızalanması, boşaltma için yeterli alanın bulunmaması veya grevler, kabulden kaçınma niteliğinde değilse de teslim engelidir[534]. Bu hâllerin teslim engeli niteliğinde olup kabulden kaçınma olarak değerlendirilememesi, tasarruf hakkına kimin sahip olduğu ve riziko alanı prensibine dayalı talep hakları bakımından önem arz eder. Ayrıca hatırlatmak gerekir ki boşaltma süresinin önemli ölçüde aşılması da TTK m. 869/1 anlamında gönderilenin eşyayı kabulden kaçınması olarak nitelendirilemez[535].

bb. Ödemeden Kaçınma

Gönderen, teslimin taşıma bedelinin ödenmesi karşılığında gerçekleştirilmesi yönünde talimat vermişse (TTK m. 868/1) ya da sözleşmede taraflarca ödemeli teslim[536] kararlaştırılmışsa (TTK m. 872/1, CMR m. 21), gönderilenin teslim sırasında derhâl ödemesi gereken bu bedelleri ödemeyi reddetmesi, hiç şüphesiz teslim engeline neden olur[537]. Gönderilenin, eşyaya ilişkin ödemesi gereken bu tür bedelleri ödemeyi

---

533 **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 3; **Koller**, § 419 HGB Rn. 11.

534 **Precht**, Georg M./**Endrigkeit** Kurt, CMR-Handbuch über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr, Hamburg 1972, Art. 15 Rn. 1; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 3.

535 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 16.

536 CMR hükümleri gereğince *"ödemeli teslim"* hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Yeşilova Aras**, Ecehan, Uluslararası Karayolu ile Yük Taşımacılığında Teslim Süresinin Aşılması ve Teslimde Ödeme (CMR m. 19, 20, 21), Ankara 2010, s. 67 vd.; **Seven**, Vural, Karayoluyla Yapılan Uluslararası Eşya Taşımalarında Taşıyıcının "Ödeme Karşılığında Teslim Şartı"ndan Doğan Sorumluluğu (CMR m. 21), LEGAL Hukuk Dergisi, Kasım 2006, Yıl. 4, Sayı 47, s. 3368 vd.

537 **Decker**, Peter J., Das Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr (CMR), Düsseldorf 1985, Anm. 42; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; **Lersch**, Empfänger, s. 76; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 220; **Widmann**, Kommentar, § 419 HGB Rn. 2; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 9; **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 429; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 13; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Loewe**, ETR 1976, s. 548; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 11; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 19; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 12; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 17; **Widmann**, Straβengüterverkehr, s. 72; **Precht/Endrigkeit**, Art. 15 Rn. 1; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 6. 6762 sayılı TK m. 790 bağlamında aynı yönde bkz. **Arkan**, Sorumluluk, s. 85. Bkz. ve karş. OLG Hamburg 03.11.1983, TranspR 1984, s. 190, 191. Yargıtay bir kararında *"…yükün teslim yeri olan Fransa'ya varışından sonra dava dışı müşterinin kendi bankası ile yaşadığı sorundan kaynaklı akreditif ilişkisinin kurulamaması sebebiyle, akreditif ödeme şekli öngörülen satış sözleşmesinde bir teslim engelinin çıktığı ve bu teslim engeli ile karşılaşan davalı taşıyıcının davacı taşıtandan herhangi bir talimat istemeden malları CMR senedinde ihbar kişisi sıfatıyla yer alan dava dışı müşteriye teslim ettiği göz önüne alınarak bir değerlendirme yapılması…"* gerektiğine karar vermiştir. Yargıtay'ın 11. Hukuk Dairesi'nin 23.01.2020 T., 2018/3265 E., 2020/696 K. sayılı ilgili kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021). Yine bir

reddetmesi, kabulden kaçınma iradesinin zımnen açıklandığı hâllerdendir[538]. Öyle ki gönderilen taşıma sözleşmesi veya taşıma senedinden kaynaklanan teslimde ödenmesi gereken taşıma bedelini ya da ödemeli teslim için ödemesi gereken bedeli (TTK m. 872/1) ödemekten imtina ederse, eşyaları kabul etmeye hazır olsa dahi gönderilen için kabulden kaçınma durumu mevcuttur[539]. Dolayısıyla bu tür bir engel hâlinde, tasarruf hakkına sahip kişi gönderilen değil; gönderen olur ve tasarruf hakkının kullanılması taşıma senedinin ibrazına bağlı tutulmuş olsa bile taşıma senedinin ibrazı gerekmez (TTK m. 869/1).

C. CMR Hükümlerine Göre Teslim Engeli

CMR m. 15/1'de eşyanın teslim yerine varmasından sonra, şartların eşyanın teslimini engellediği hâllerde, teslim engelinin söz konusu olacağı öngörülmüştür. Ancak hükümde teslim engeli kavramının teknik tanımına yer verilmemiştir. CMR'nin 14 ilâ 16. maddelerinden hareketle teslim engeli, eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra, kararlaştırılan zamanda ya da usulüne uygun olarak gönderilene teslim edilememesi şeklinde tanımlanabilir[540]. Teslimin kararlaştırılan şekilde ve belirlenen zamanda gerçekleştirilmesinin imkânsız hâle gelmesi, taşıyıcının veya gönderilenin şahsından kaynaklanan ya da dışardan gelen bir sebepten kaynaklanabilir[541]. CMR m. 15 anlamında teslim engeli kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda, taşıma engeli (CMR

---

başka kararında Yargıtay *"…taşıyanın 16.08.2012 tarihinde teslim aldığı emtiayı, gönderilenin iflası, bakiye vesaikin ödenmemesi nedeniyle alıcıya teslim etmemesi"*ni teslim engeli olarak kabul etmiştir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 07.07.2017 T. 2016/611 E., 2017/4087 K.; https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ E.T. 07.12.2021).

538 **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 4; **Braun**, s. 218; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 9; **Koller**, § 419 HGB Rn. 15; **Widmann**, Kommentar, § 419 HGB Rn. 2. Bu hususta bkz. İkinci Bölüm/III.B.2.b.bb. Ayrıca bkz. **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 16 vd.; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 4.

539 **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 4; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 9; **Loewe**, ETR 1976, s. 548; **Lersch**, Empfänger, s. 76; **Braun**, s. 218. Benzer yönde bkz. **Arkan**, Sorumluluk, s. 85. Sadece ödeme yükümlülüğü değil, gönderilenin taşıma sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek istememesinin de kaçınma niteliğinde olduğu yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13.

540 Teslim engeline ilişkin farklı tanımlar için bkz. MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Fremuth/Thume**, Art. 15 CMR Rn. 2. Teslim engelini taşınan eşyanın kararlaştırılan zamanda gönderilene tesliminin herhangi bir sebep ile objektif imkânsız hâle gelmesi şeklinde tanımlayan yazarlar da mevcuttur (Bkz. **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2).

541 **Baumbach/Hopt/Merkt**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2.

m. 14) için geliştirilen ölçütler burada da geçerlidir[542]. Dolayısıyla teslim engelinin söz konusu olabilmesi için, imkânsızlığın objektif nitelikte olması gerekir; sübjektif imkânsızlık yeterli değildir[543]. İfanın güçleşmesi bakımından da taşıma engeli ile aynı ilke ve esaslar geçerlidir[544]. Dolayısıyla teslime ilişkin bir engelin aşılabilmesi için taşıyıcının beklenilmez bir çaba harcaması gerekiyorsa, bu engelin teslim engeli niteliğinde olduğu söylenebilir[545]. Burada da engelin söz konusu olup olmadığının tespiti açısından taşıma senedinde belirtilen şartlar esas alınır ve taşıma senedinin düzenlenmediği hâllerde CMR m. 15 kıyasen uygulanır[546].

Gönderilenin işletmesinde grev olması[547] ya da gerekli boşaltma ekipmanlarının bulunmaması[548] sebebiyle eşyaların gönderilen tarafından boşaltılamaması veyahut taşıyıcının boşaltma işlemi ile yükümlü olması durumunda taşıma aracının boşaltma tertibatının çalışmaması[549] ve boşaltma süresinin önemli ölçüde aşılması[550] CMR anlamında teslim engeli niteliğindedir. Yerel makamların ya da mahkemelerin eşyanın teslimini yasaklaması da CMR çerçevesinde teslim engeline sebep olur[551]. Bu noktada hatırlatmak gerekir ki isnat edilebilirlik ve kusur, CMR m. 15'in uygulanması

---

542 **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 3; **Baumbach/Hopt/Merkt**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3. Bkz. İkinci Bölüm/II.E.

543 **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 3; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 3.

544 Bkz. İkinci Bölüm/II.E.

545 Taşıma engeli açısından bkz. **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 5; **Glöckner**, Art. 14 CMR Rn.1; **Clarke**, International Carriage, s. 89; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Herber**/**Piper**, Art. 14 CMR Rn. 8.

546 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 2; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 1; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 1; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2.

547 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 6; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 6; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 8.

548 **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 140, **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 6; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 140; **Loewe**, ETR 1976, s. 548; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Clarke**, International Carriage, s. 91; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 8. Ayrıca bkz. OLG Köln 23.02.1972, BB 1973, s. 405.

549 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2.

550 **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2.

551 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 6; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 6.

bakımından hiçbir önem arz etmez[552]. Kusur, CMR m. 16/1 gereğince taşıyıcının masraflarının karşılanması meselesi ile ilgilidir[553]. Teslimin gönderilenin ya da taşıyıcının şahsından veya dışardan kaynaklanan bir sebeple imkânsız hâle gelmesinin de engelin varlığı açısından hiçbir anlamı yoktur[554].

Teslim yeri, taşıma senedinde belirtilebilir ya da geçerli bir talimat ile sonradan belirlenebilir[555]. Eğer geçerli bir talimat ile teslim yeri değiştirilirse, ilk başta belirlenen teslim yeri anlamını yitirir (CMR m. 12/1). Taşıyıcının makul derecede çaba göstermesine rağmen, gönderileni bulamadığı durumlar da teslim engeli teşkil eder[556]. Dolayısıyla gönderilenin taşınması dolayısıyla adresinin değişmesi[557] veya adresin gönderen tarafından doğru ya da tam yazılmaması[558] nedeniyle taşıyıcının makul çabalarına rağmen gönderilenin bulunamaması, bir teslim engelidir. Ancak teslimin salt güçleşmesi, kural olarak teslim engeli niteliğinde olmadığından[559] taşıyıcı gönderileni bulmak için beklenebilirlik sınırları dahilinde bir araştırma yapmalıdır[560]. Zira taşıyıcı,

---

552 **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 6; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 6; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 6; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 6; **Lenz**, **Uwe**, Straβengütertransportrecht, Köln 1988, Rn. 425. Bkz. OLG Düsseldorf 15.12.1983, TranspR 1984, s. 40.

553 **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 2.

554 **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2.

555 **Arkan**, s. 10; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Ferrari/Otte**, CMR Art. 15 Rn. 7; **Koller**, § 407 HGB Rn. 10b; **Edis**, Altan, Die Haftung des Frachtführers nach schweizerischem Obligationen- und türkischem Handelsrecht, Diss., Bern-Frankfurt 1975, s. 34-35; **Wehrli**, Haftung, s. 8.

556 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 5; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 5; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 7; **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 428; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; **Reuschle**, (Hartenstein/ Reuschle), Kpt. 1, Rn. 219; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 3; **Jabornegg/Kerzendorfer/Geist**, § 437 a.F. HGB Rn. 2. Ayrıca bkz. OLG Hamburg 25.02.1988, VersR 1988, s. 909.

557 **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 5; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2.

558 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 5; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 7; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Schlegelberger/Geβler**, § 437 a.F. HGB Rn. 3; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 428. Bkz. OLG Hamburg 25.02.1988, VersR 1988, s. 909. Bkz. OLG Hamburg 25.02.1988, TranspR 1988, s. 277. Karş. OLG Stuttgart 13.10.1999, TranspR 2001, s. 127

559 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2.

560 OLG Hamburg 25.02.1988, TranspR 1988, s. 278; OLG Stuttgart 13.10.1999, TranspR 2001, s. 127, 129; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 7; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 5; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 5; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15

sadece yerine getirilmesi ek çaba gerektirdiği için teslim yükümlülüğünden kurtulamaz; makul bir çaba göstermek zorundadır[561].

Teslim, gönderilenin teslim için belirlenen şartları yerine getirememesi ya da getirmek istememesi gibi gönderilenin şahsından kaynaklanan bir sebepten dolayı imkânsız hâle gelebilir[562]. Bu bağlamda değerlendirilebilecek en önemli teslim engeli, kabulden kaçınmadır (CMR m. 15/1). CMR m. 15'te kabulden kaçınma, yani eşyaların teslimi sırasında gönderilenin iş birliği işlemlerini kesin olarak reddetmesi, teslim engelinin özel bir türü olarak düzenlemiştir[563]. Gönderilenin taraflarca kararlaştırılan zamanda eşyayı kabul etmemesi hâlinde, CMR m. 15/1 gereğince kabulden kaçınma söz konusudur[564]. Burada gönderilenin eşyayı reddetmede haklı ya da haksız olması[565], kusurlu ya da kusursuz olması önemli değildir[566]. Eşyanın açıkça reddedilmesi de şart değildir. Gönderilenin kararlaştırılan zamanda kendisine sunulan biçimde eşyayı kabul

---

CMR Rn. 5; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 13; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 14 CMR Rn. 13. Taşıyıcıdan beklenebilirlik sınırları içerisinde kullanabileceği araştırma yöntemleri için bkz. İkinci Bölüm/III.B.2.a.

561 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 4.

562 **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2.

563 OLG Hamburg 31.03.1994, VersR 1996, s. 127; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 9; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 4; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 4.

564 **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 6; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 17, 18; **Clarke**, International Carriage, s. 90. Kesin olarak kaçınması gerektiği yönündeki görüş için bkz. **Lenz,** Straβengütertransportrecht, Rn. 429; GroßkommHGB/**Helm**, Art. 15 CMR Rn. 4. Bkz. OLG Düsseldorf, 12.01.1984 TranspR 1984, s. 102, 103; OLG Frankfurt am Main 30.05.1996, TranspR 1997, s. 427, 431; Kantongerecht Rotterdam 24.05.1966, ETL 1966, s. 729, 730. Gönderilenin, aracın teslim yerinde hazır olmasından sonra aracı boşaltmaması durumunda da kabulden kaçınma sebepli bir teslim engeli ortaya çıkar (Bkz. MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 3). Benzer yönde bkz. **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 2.GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2. Zira CMR m. 15 ve m. 17'de kullanılan teslim kavramı hükümlerin anlam ve amaçları bakımından birbirleri ile aynı değildir. Şöyle ki CMR m. 17, sorumluluk süresinin ne zaman sona ereceğini düzenler ve taşıyıcının sorumlu olmadığı boşaltma işlemini sorumluluk süresinin dışında tutar (**Ülgen**, Hava Taşıma, İstanbul 1987, s. 170 vd.; **Kaya**, Sorumluluk, s. 240 vd.). CMR m. 15 ise, taşıyıcının sözleşmeyi ihlâl etmeden eşyadan nasıl kurtulabileceği meselesine yanıt verir (GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 7; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 7). Burada teslim, eşyanın gönderilene teslim edilmesi yolu ile aracın tamamen boşaltılması anlamına gelir ve bu mümkün değilse teslim engeli söz konusudur (MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 3). Gönderilenin teslim işlemini kabul edip aracı boşaltmaktan kaçınması hâlinde, bu hükmün kıyasen uygulanacağı yönünde bkz. **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2.

565 **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 17; **Glöckner**, Art. 15 CMR Rn. 3; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 6; **Aşlar Üçyıldız**, CMR, s. 335; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 12.

566 **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Aşlar Üçyıldız**, CMR, s. 335.

etmek istemediğinin davranışlarından çıkarılabilmesi[567]; bir başka deyişle zımnen beyan edilmesi de yeterlidir[568]. Ödemeli teslimin kararlaştırıldığı hâllerde (CMR m. 21), gönderilenin ödemeden kaçınması da kuşkusuz teslim engeli olarak kabul edilmelidir[569].

Bir engelin, teslim engeli olarak nitelendirilebilmesi için eşyanın teslim yerine varmasından sonra gerçekleşmesi gerekir. Zira eşyanın teslim yerine varmasından önceki engeller, taşıma engeli niteliğindedir ve CMR m. 14 kapsamındadır. Ancak gönderilenin, eşyanın varmasından önce teslimden kaçınma beyanında bulunması hâlinin teslim engeli teşkil edip etmediği doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre[570], eşyanın varmasından önce teslimin gönderilen tarafından kesin ve ciddi bir şekilde reddedilmesi hâlinde CMR m. 15 *kıyasen* uygulanır. Çünkü bu durumda eşyayı gönderenin tasarrufuna bırakmak yerine gönderilene taşımaya devam etmek anlamsızdır[571]. Bu hâlde CMR m. 14 uygulanamaz, çünkü hem taşıma engeli söz konusu değildir hem de CMR m. 15/1 gereğince gönderenin tasarruf yetkisini ispat etmesi CMR m. 14'e göre daha kolaydır[572]. Burada engelin, teslimi önlemesi belirleyicidir[573]. Dolayısıyla teslimden kaçınma iradesinin teslim yerine ulaşmadan önce açıklanması hâlinde, engel, taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilmesini değil; teslimin

---

567 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Baumbach/Hopt/Merkt**, Art. 15 CMR Rn. 1.

568 **Baumbach/Hopt/Merkt**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 5.Gönderilenin taşıyıcıya eşyayı geri taşıma talimatı vermesi zımnen kaçınma anlamına gelir (MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 5).

569 **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 429; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 19; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 4; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 6; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 6; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Decker**, Anm. 42. Ayrıca bkz. BGH 05.02.1987, TranspR 1987, s. 180.

570 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 4; **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 1; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 15 CMR Rn. 9; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 1, 2. Benzer görüş için bkz. MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 6

571 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 4; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 15 CMR Rn. 9; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 4.

572 **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 2. Gönderilenin eşyanın teslim yerine varmasından önce kabulden kesin bir şekilde kaçınması hâlinde, CMR m. 15/2'deki hakkının sona ereceği hususunda bkz. **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 1; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 1; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 18; GroβkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 18.

573 **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 2; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 2; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 6.

gerçekleştirilmesini engellediğinden teslim engeli olarak ele alınmalıdır[574]. Bu anlayış, tarafların menfaat dengesine de daha uygundur; zira aksi takdirde eşyanın sahipsiz kalma riski vardır[575]. Başka bir görüşe göre[576] ise teslim engeli görüşü, hukuki sonuçları itibariyle isabetlidir; ancak dogmatik olarak savunulabilir değildir. Bu görüşe göre gönderilenin eşyaların teslim yerine varmasından önce kesin bir şekilde kabulden kaçınması hâlinde, CMR m. 15'in kıyasen uygulanmasına gerek yoktur. Çünkü bu durum, doğrudan CMR m. 14/1'in uygulama alanına girer. Kanaatimizce bu durumu teslim engeli olarak kabul eden ilk görüş, hukuki sonuçlarının daha işlevli olmasının yanı sıra nitelendirme gerekçeleri açısından da daha makuldür. Zira her ne kadar gerçekleşmesi gereken zaman dilimi açısından CMR m. 15/1 hükmünü tam karşılamasa da ortaya çıkan engelin taşımayı değil; teslimi önlemesi sebebiyle teslim engeli olarak ele alınması ve bu durumda CMR m 15'in kıyasen uygulanması tarafların menfaatine ve hükmün amacına daha uygun görünmektedir.

---

574 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 6; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 2; GroßkommHGB/**Reuschle**, Art. 15 CMR Rn. 2.

575 **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 2.

576 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 10; **Ferrari/Otte**, Art. 15 CMR Rn. 10. Bkz. ve Karş. **Can**, Taşıma Hukuku, s. 62.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAŞIMA VE TESLİM ENGELİ HÂLİNDE TAŞIYICININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Her iki engel türü, TTK m. 869'da engelin varlığı ve engel hâlinde taşıyıcının yükümlülükleri bağlamında aynı şekilde ele alındığı için, engelin eşyanın teslim yerine varmasından önce mi yoksa sonra mı ortaya çıktığı hususu, taşıyıcının yükümlülükleri bakımından çok büyük farklar yaratmaz[577]. Bu sebeple taşıma ve teslim engeli hâlinde taşıyıcının yükümlülükleri -TTK'daki düzenleme tarzına uygun olarak- aynı bölüm altında incelenecektir. Ancak taşıma ve teslim engeli durumunda, gönderen ve gönderilenin hukuki durumları değişiklik gösterebileceğinden, gerektiği yerde iki engel farklı başlıklar altında ayrı ayrı incelenecektir.

I. TAŞIYICININ ENGELİ AŞMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A. Engeli Aşma Yükümlülüğünün Önceliği

Bir taşıma ya da teslim engeli ile karşılaşan taşıyıcı, TTK m. 869/1 gereğince talimat almakla yükümlü kılınmıştır. Ancak TTK m. 869/1'in taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamamasını esas alan lafzı gereğince, taşımanın yerine getirilmesini -engellemeyip- sadece güçleştiren engeller, TTK m. 869 çerçevesinde taşıma engeli olarak kabul edilmemiştir[578]. Buradan hareketle Alman doktrininde -haklı olarak- taşıyıcının beklenebilirlik sınırları içerisinde engeli aşma yükümlülüğünün bulunduğu sonucuna varılmıştır[579]. Şöyle ki beklenebilirlik sınırları dahilinde gösterilecek bir

---

577 **Koller**, § 419 HGB Rn. 9.

578 **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3; **Koller**, § 419 HGB Rn. 6; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 3; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 7. Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 2; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 3; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 17. Ayrıca bkz. OLG Hamburg 25.02.1988, TranspR 1988, s. 278.

579 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 3; **Braun**, s. 44; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3; **Koller**, § 419 HGB Rn. 6. Bir engelin aşılabilmesi için taşıyıcının beklenilmez bir çaba gerektirmesi hâlinde, taşıma engelinin varlığının kabul edileceğine dair bkz. **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 5; **Glöckner**, Art. 14 CMR Rn.1; **Clarke**, International Carriage, s. 89; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Herber**/**Piper**, Art. 14 CMR Rn. 8; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 8.

çaba ile taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilebildiği hâllerde, engelin varlığının kabul edilmemesi, taşıyıcının talimat almadan önce engeli aşmak için çabalamakla yükümlü olduğuna işaret eder. Buna göre, taşıma ya da teslimde aksamalar olduğunda, yani işler ters gittiğinde taşıyıcıdan, tasarruf hakkına sahip kişiden talimat almadan önce bir inisiyatif alması ve bu yeni duruma uygun bir reaksiyon vermesi beklenmektedir[580]. Aksi takdirde, taşıma esnasında ortaya çıkan güçlüklerle mücadele etme sorumluluğunun büyük bir kısmı taşıyıcıdan alınarak taşıyıcının talimat almakla yükümlü olduğu kişinin omuzlarına bırakılmış olur[581]. Dolayısıyla taşıyıcı talimat almadan önce, herhangi bir ödeme talep etmeksizin beklenebilirlik sınırları çerçevesinde engeli aşmakla yükümlüdür ve bu yükümlülük önceliklidir[582].

Taşıma ya da teslim engelinin ortaya çıkması hâlinde taşıyıcının yükümlülükleri, çalışmamızda belirtildiği sıra ile yerine getirilmelidir. Çünkü bu yükümlülükler, birbirinin alternatifi niteliğinde değildir. Bir başka deyişle, taşıyıcı engel ile karşılaştığında öncelikle bu engeli aşmak için uğraşmalı; bunu gerçekleştiremezse, tasarruf hakkına sahip kişiden talimat almalıdır. Talimatın alınamadığı ya da bağlayıcı olmadığı durumlarda ise tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almalıdır. TTK m. 869 hükmü, doğabilecek farklı olasılıklar dikkate alınarak kademeli bir şekilde ihdas edilmiştir. Hükümde engel hâlinde, taşıyıcının yerine getirmesi gereken yükümlülükler ve bu yükümlülüklere karşılık elde edeceği talep hakları düzenlenerek dengeli ve aşamalı bir sistem benimsenmiştir.

B. Engeli Aşma Yükümlülüğünün Sınırları

Engel ile karşılaşan taşıyıcının ilave bir çaba ile engeli aşma yükümlülüğü açısından aşırıya kaçılmamalı; bunun bir sınırı olmalıdır. Taşıyıcı, beklenebilirlik sınırları *(Grenze der Zumutbarkeit)* çerçevesinde engeli aşmakla yükümlüdür. Fakat beklenebilirlik kavramı somutlaştırılmaya muhtaç olup bu sınırın hangi ölçüte göre belirleneceğini tespit etmek zordur. Yabancı doktrinde bu hususta farklı yaklaşımlar benimsenmiştir.

---

580 **Clarke**, International Carriage, s. 89.
581 **Clarke**, International Carriage, s. 89.
582 **Braun**, s. 44.

1. Taşıyıcıyı Sorumluluktan Kurtaran En Yüksek Özen Ölçütünün Kıyasen Uygulanması (TTK m. 876, CMR m. 17)

Clarke[583], bu hususta CMR m. 17 ile paralellik kurarak beklenebilirlik sınırının sorumluluk kıstasına göre belirleneceğini ileri sürmekte ve taşıyıcının ifa yükümlülüğünü kaçınılmazlık sınırına kadar genişletmektedir. Yazara göre, taşıyıcı CMR 17/2'deki en yüksek özen kıstasına göre engeli aşamazsa, CMR 14 gereğince talimat alma yükümlülüğü doğuran bir imkânsızlık söz konusu olur. Dolayısıyla taşıyıcı, engeli aşmak için mümkün olan her şeyi mutlak surette yapmamış olsa dahi ifa imkânsız olabilir. Bir başka deyişle, engeli aşmak için her şeyi yapmak zorunda değildir; en yüksek özeni göstermesi yeterlidir. Zira CMR m. 17/2 gereğince zıya, hasar ve gecikmenin kaçınılmaz olduğu durumlarda taşıyıcı mazur görülmüştür. *Clarke*, hükmün mefhumu muhalifinden, taşıyıcının bu noktada mutlak ve katı bir yükümlülüğünün bulunmadığı, yalnızca sözleşmeyi yerine getirmek için en yüksek özeni göstermekle yükümlü olduğu neticesine varmıştır.

Clarke'ın görüşü TTK m. 869'a aktarılırsa, kıyasen TTK m. 876'daki sorumluluk kıstasına başvurulması gerekir. TTK m. 876'da sorumluluk hakkında geçerli olan özen yükümlülüğünün derecesi en yüksek özen *(größte Sorgfalt, utmost care)*[584] olarak belirlenmiştir. Ancak bu görüş, benzer olmayan meseleleri birbiriyle ilişkilendirdiği ve bu açıdan ikna edici olmadığı gerekçesiyle doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir[585].

---

583 **Clarke**, International Carriage, s. 90. CMR m. 17/2 gereğince *"Eğer kayıp, hasar veya gecikme istek sahibinin hatası veya ihmalinden, taşımacının hatasından değil de, istek sahibinin verdiği talimattan, yüke has bir kusurdan yahut da taşımacının önlenmesine olanak bulunmayan durumlardan ileri gelmiş ise, taşımacı sorumlu tutulamaz."*

584 TTK m. 876 hükmündeki *"en yüksek özen"* kuralının, Türk hukuku açısından anlamı ve etkileri hakkında bkz. **Türkel**, Doğuş Taylan, *"Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme (TTK m. 876)"*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 1, Y. 2020, s. 255 vd.

585 **Braun**, s. 44. Ne TTK m. 869 ne de TTK m. 876 hükmünden hareketle, taşıyıcının engeli önlemek için azami özen gösterme yükümlülüğünün bulunduğu sonucuna varılamayacağı yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 42. *Clarke* ise, CMR m. 14 doğrudan taşıyıcının ifa etmeme sorumluluğu ile ilgili değil, imkânsızlık gerçekleştiğinde ne yapılması gerektiği ile ilgili olsa da iki durumun ilişkilendirilmesinde anlam ve uyum bulunduğu görüşündedir (**Clarke**, International Carriage, s. 90).
İlk derece mahkemesi Yargıtay 11. Dairesi'nin bozma ilamına uyarak yaptığı yargılamada *"...varma yerinde teslim engeli ile karşılaşan davacının davalının talimatlarına göre hareket etmesi gerektiği, davacının davalıdan malın iadesine ilişkin talimat aldığını ispatlayamadığı, davacının taşıma sürecinde ortaya çıkan taşıma engeli karşısında en yüksek özenli taşıyıcı özenini göstermediği, depoya tevdi, sattırma, hapis hakkı kullanımı gibi olasılıklar varken geri getirme seçeneğinin davalının menfaatine uygun olmadığı, imha seçeneğinin dahi geri getirerek navlun*

2. Ekonomik Kıstaslara Göre Belirlenmesi

Jesser[586], diğer görüşlerin kesin bir kıstas sağlayamayacağını ileri sürerek, bu noktada kullanılabilecek ölçütün yalnızca ekonomik nitelikte olabileceğini belirtmiştir. Yazara göre taşıyıcı, öncelikle akdî ifa vaatleri[587] ile ikinci olarak da beklenebilir ek ifa giderleri ile yükümlüdür[588]. Buna göre, taşıyıcının ilave çabasının gönderenin eşyanın taşınmasından elde edeceği toplam faydadan daha fazla olduğu durumlarda, ek masraflar, taşıyıcı için beklenebilir nitelikte değildir. Ayrıca taşıma engeli, taşıyıcının kusuruna ne kadar az atfedilebilirse, engeli ortadan kaldırmak için üstlenmesi gereken ifa çabası da o kadar düşük olur. Engelden gönderenin sorumlu olduğu durumlarda, bu yaklaşım, evleviyetle geçerlidir[589]. Beklenebilirlik eşiğinin belirlenmesi için ek ipuçları ise, taşıma engellerine ilişkin akdî anlaşmalardan sağlanabilir[590].

Jesser, beklenebilirlik sınırının, yalnızca taşıyıcının ilave masraflarının gönderenin eşyanın yer değiştirmesinden elde edeceği toplam faydadan daha fazla olması hâlinde aşılmış olacağından hareket etmiştir. Ancak beklenebilirlik sınırı yalnızca bu durumda değil, taşıyıcının masraflarının yükselmesi riskini sadece absürt araçlarla kontrol altında tutabildiği hâller ile riskin uzun vadede hesaplanabilir ve sigortalanabilir şekilde öngörülebilir olmadığı hâllerde de aşılmış olur[591]. Hatta sözleşmeye

---

üretmekten daha tercih edilebilir bir seçenek olduğu, davacının iade taşıması nedeni ile fatura içeriğindeki bedellere hak kazanmadığı gerekçesiyle…" davanın reddine karar vermiştir. Mahkemenin bu kararı Yargıtay tarafından onanmıştır. İlgili kararda Yargıtay'ın engeli aşma hususunda mı yoksa tedbir alma hususunda mı taşıyıcıdan en yüksek özeni beklediği çok anlaşılamamaktadır. 11. Hukuk Dairesi, 20.12.2017 T., 2016/3032 E., 2017/7466 K. için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 09.12.2021).

586 MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 8-9.

587 *Jesser*'e göre taşıyıcının karayolu ile taşıma vaadinde bulunduğu bir taşıma sözleşmesini ifa ederken teslim yerine giden karayolu kapanırsa ve sözleşmede feribota yükleme öngörülmemişse, taşıyıcı eşyayı teslim yerine deniz yoluyla götürmek zorunda değildir. Buna karşın teslim yerine büyük bir yol treni *(Lkw-Zug)* ile ulaşılamıyorsa, eşyayu daha küçük başka bir karayolu taşıma aracına aktarma taşıyıcıdan beklenebilir olur (MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 8).

588 Bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 8.

589 *Jesser*, taşıma engeline ilişkin CMR m. 14 hükmü engelin kimin alanından kaynaklandığı ve kimin sorumlu olduğuna bakılmaksızın uygulansa da bu hususların beklenebilirliğin belirlenmesinde ve dolayısıyla imkânsızlık kavramının sınırlarının çizilmesinde rol oynadığını ileri sürmektedir (MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 8).

590 Örneğin taraflar engel durumları için bekleme ücreti kararlaştırmışlarsa, taşıma engeli nihaî olmadığı sürece ve sözleşmenin yerine getirilmesi fiilen imkânsız olmadığı sürece taşıyıcının kural olarak kayıtsız şartsız beklemesi ya da Almanya'dan Kuveyt'e nakliye için iki alternatif yol belirlenmişse alternatif taşıma yolları üzerinde bir anlaşma da beklenebilirliğin sınırlarını belirler (MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 14 CMR Rn. 9).

591 **Koller**, § 419 HGB Rn. 6.

uygun taşımanın vicdani sebeplerle beklenilmez olduğu durumlarda dahi sınır aşılmıştır[592]. Bu görüş, mezkûr ihtimalleri ihmâl ettiği yönündeki haklı gerekçeyle eleştirilmiştir. Bunun yanı sıra ekonomik kriterin esas alınması, çok tek taraflı bir perspektif sunması sebebiyle de eleştiriye açıktır[593].

3. İşlem Temelinin Çökmesi Teorisine Göre Belirlenmesi (TBK m. 138)

Braun[594], TTK m. 869/1 anlamında beklenebilirlik sınırının belirlenmesi noktasında, borçlar hukukundaki işlem temelinin çökmesi (TBK m. 138, § 313 BGB) teorisine başvurulabileceği görüşünü savunmaktadır. Bu görüşe göre, taşıma hukukunda bu açıdan özel bir nitelik bulunmadığından BGB'nin ifa güçlüklerine ilişkin ilkeleri, taşıyıcının engeli aşma yükümlülüğü açısından da uygulanabilir. Mezkûr yaklaşım, HGB'nin taşıma hukukuna dair hükümlerinde BGB'deki ifa güçlüğü ilkeleri açısından değişiklik yaratmaya ilişkin bir yaklaşımın söz konusu olmadığı ve TTK m. 869'daki durumun, denkliğin bozulmasının özel bir hâli olarak görülebileceğinden hareket eder. Dolayısıyla işlem temelinin çökmesi kriterinin (§ 313 BGB), engeli aşma yükümlülüğü açısından beklenebilirlik sınırlarının belirlenmesinde de uygulanabileceği sonucuna varır.

İşlem temelinin çökmesi kriterine göre, kararlaştırılan düzenlemeye bağlı kalınması, hakkaniyet ve hukuk ile mutlak biçimde bağdaşmayan bir sonuca sebep oluyorsa ve bu sebeple bu durum borçlu açısından beklenebilir değilse, işlem temeli çökmüş olur. Bir değişikliğin işlem temelinin çökmesine sebep olup olmayacağı meselesinde hâkim görüşe göre, değişikliğin öngörülebilir olup olmamasının yanı sıra aslî olarak taraflardan birinin riziko alanına girip girmemesi de esastır[595]. *Braun*'a göre bu kriter, engeli aşma yükümlülüğü açısından beklenebilirlik sınırları için de kullanılabilir, çünkü bu durum denkliğin bozulmasının özel bir hâli olarak görülebilir. Taşıma engeli hâlinde özellikle karşı edimin akıbeti açısından riziko alanı prensibinin esas alınması, kriterin beklenebilirlik ölçütünün belirlenmesinde kullanılmasına engel oluşturmaz. Zira bu kriter, beklenebilirliğin değerlendirilmesinde sadece tamamlayıcı olarak

---

592 **Koller**, § 419 HGB Rn. 6.
593 **Braun**, s. 45-46.
594 **Braun**, s. 47-48. İşlem temelinin çökmesi müessesesinden bahsetmese de benzer kriterlerin uygulanabileceği yönünde bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 6.
595 **Koller**, § 419 HGB Rn. 6; **Braun**, s. 46.

dikkate alınır. Yazara göre, burada öncelikle öngörülebilirlik ölçüt olarak alınacağından[596], engel tipikse ya da taşıyıcı bu engeli somut olayda anlayabiliyorsa ve etki alanında bulunduğu için engelden kaçınabiliyorsa, bu güçlük, gerçek anlamda taşıma engeli olarak ele alınmamalıdır. Taşıyıcının engelde kusuru varsa aynı durum, evleviyetle geçerlidir[597]. Bunun yanı sıra burada öncelikle akdî risk dağılımı esas alınır. Özel taşıma yükümlülükleri kararlaştırılarak, taşıma engelinin varlığını yönetmek tarafların elindedir. Taraflar, belirli günlerde özel bir trafik sıkışıklığı riskini bilmelerine rağmen bilinçli olarak bir taşıma kararlaştırmışlarsa, bu ifa güçlüğü, taşıma engeli olarak ele alınmamalıdır[598].

Braun'un görüşü, sonuçları itibariyle savunulabilir nitelikte olmakla birlikte borçlar hukukuna ilişkin bir müesseseden ziyade taşıma hukukuna ilişkin bir hükmün bu noktada kıstas olarak kabul edilmesi, meselenin özüne daha uygun düşer.

4. Makul Taşıma Süresinin Belirlenmesine İlişkin Özenli Taşıyıcı Ölçütünün Kıyasen Uygulanması (TTK m. 873, CMR m. 19)

Koller[599]'e göre, engeli aşma yükümlülüğüne ilişkin beklenebilirlik sınırı, CMR m. 19 hükmünden[600] hareketle belirlenmelidir. CMR m. 19 gereğince makul teslim süresi hesaplanırken esas alınan özenli taşıyıcı[601] ölçütü, beklenebilirlik sınırının çizilmesinde de kıstas olarak kullanılabilir. Özenli bir taşıyıcı *(sorgfältiger Frachtführer)*, tehlikenin önlenmesi ve ifanın yerine getirilmesi için sadece beklenebilirlik sınırları çerçevesinde çaba harcamayı borçlanır. Bu sebeple taşıyıcı, engelin, taşımanın yerine getirilmesini öngörülemez ve katlanılamaz bir şekilde güçleştirdiği iddiasına dayanabilir. Ancak bu, taşımanın başka güzergâhtan yapılmasını gerekli kılan her engelin, taşıma engeli olarak nitelendirilebileceği anlamına gelmez. Zira özenli bir taşıyıcı, gerektiğinde kural olarak farklı güzergahlara girmek ya da taşımanın sözleşmeye uygun

---

596 **Braun**, s. 46; **Koller**, § 419 HGB Rn. 6.

597 **Braun**, s. 47-48.

598 **Braun**, s. 48; **Koller**, § 419 HGB Rn. 6.

599 **Koller**, Ingo, *"Das Standgeld bei CMR-Transporten"*, TranspR 1988, 129 (131)*."*

600 **Braun**, s. 48; **Koller**, § 419 HGB Rn. 6. CMR m. 19/1 gereğince *"Yük kararlaştırılan zaman limiti içinde teslim edilmemiş ise veya kararlaştırılmış zaman limiti olmadığı hallerde, taşımanın normal süresi ve özellikle parçalı yüklerde tüm yükü bir araya getirmek için gerekli zaman, gayretli bir taşımacıya gerekli zamanı geçiyor ise teslimde gecikme var demektir."*

601 CMR m. 19'un orijinal metnindeki *"diligent carrier"* ifadesi, CMR'nin resmî Türkçe tercümesinde "*gayretli bir taşımacı" şeklinde tercüme edilmiştir.*

olarak yerine getirilebilmesi için belirli bir maliyetle alt taşıyıcıyı devreye sokmak zorunda kalabileceğini hesaba katmalıdır. *Koller*, taşıma engelinin ortadan kaldırılması için, CMR m. 19 anlamında özenli bir taşıyıcıdan beklenebilecek çabayı esas alarak beklenebilirlik eşiğini düşürmüştür.

Sözleşmeye uygun bir taşımanın yapılabilmesi için gerekli olan masrafların, taşıma sektörü açısından, tür ve miktar bakımından tüm ihtimallerin dışında olması ve bu nedenle sözleşmenin kurulması sırasında, taşıyıcı tarafından hesaba katılamaması hâlinde beklenebilirlik sınırı aşılmış olur. Ayrıca özenli *(ordentlich)* bir taşıyıcı tarafından öngörülebilen masrafların artması da bu noktada esas alınmalıdır. Taşıyıcı, tipik ifa güçlüğünü ya devre dışı bırakmaya çalışmalıdır ya da sonuçlarını hesaba katmalıdır. Dolayısıyla gidilecek güzergâh kapalı ise, taşıyıcı başka bir yol kullanmalıdır. Eğer başlangıçta kullandığı taşıma aracı arızalanırsa ve aktarma yasağı yoksa, eşyayı başka bir taşıma aracına aktarmalıdır. Teslim süresine riayet edilemeyecekse (uyulmama riski varsa) ya da taşıma yolu eskort koruma gerektirecek şekilde emniyetsiz ise, taşıma aracına birden fazla kişi görevlendirmelidir. Bu durumlar, taşıyıcının engeli aşmak için beklenebilirlik sınırları içerisinde özenli bir taşıyıcıdan beklenen davranışlar olarak değerlendirilmelidir. *Koller*'in CMR bağlamında yaptığı bu değerlendirmeleri TTK'ya aktardığımızda, beklenebilirlik ölçütünün TTK m. 873 (§ 423 HGB) gereğince saptanması gerektiği sonucuna varılır.

5. Kanaatimiz

Taşımanın ya da teslimin yerine getirilmesini sadece güçleştiren durumların taşıma veya teslim engeli teşkil etmemesinin kabulü[602], taşıyıcının beklenebilirlik sınırları dahilinde engeli aşmakla yükümlü olduğu neticesini doğurmaktadır[603]. Buna göre

---

602 Aynı yönde bkz. **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3; **Koller**, § 419 HGB Rn. 6; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 3; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 7. Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 2; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 7; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 213; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 4; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 3; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Thume/Temme**, Art. 14 CMR Rn. 17. Ayrıca bkz. OLG Hamburg 25.02.1988, TranspR 1988, s. 278.

603 Bkz. **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 3; **Braun**, s. 44; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 3; **Koller**, § 419 HGB Rn. 6. Bir engelin aşılabilmesi için taşıyıcının beklenilmez bir çaba gerektirmesi hâlinde, taşıma engelinin varlığının kabul edileceğine dair bkz. **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 5; **Glöckner**, Art. 14 CMR Rn.1; **Clarke**,

taşıyıcı, karşılaştığı engeli bertaraf etmeye çalışarak taşıma ya da teslime devam etmekle yükümlüdür. Ancak borçlunun borcunun çok ötesinde güçlükleri yüklenemeyeceği ilkesi, taşıyıcı için de geçerlidir. Engeli aşma yükümlülüğünün azami sınırını, sözleşmede kararlaştırılan ifa vaadi ve beklenebilirlik sınırı içerisinde taşıyıcıdan beklenen davranışlar oluşturur. Zira sözleşmeye uygun bir taşıma, beklenebilirlik sınırının ötesinde masraf yapılmasını ya da çaba harcanmasını gerektiriyorsa, artık taşıyıcının engeli aşmak için bu sınırın ötesinde bir çaba harcamasını beklemek hakkaniyetli olmaz. Beklenebilirlik sınırı için esas alınacak ölçüt ise, konuya ilişkin kanunî bir düzenleme bulunmadığı için yorum yolu ile belirlenmelidir.

Taşıma süresinin kararlaştırılmadığı hâllerde taşıyıcı, somut olayın şartları dikkate alındığında özenli bir taşıyıcıya tanınabilecek makul bir süre içinde eşyayı teslim etmekle yükümlü kılınmıştır (TTK m. 873). Taşıma süresine ilişkin özenli bir taşıyıcı ölçütünün, engeli aşma yükümlülüğü açısından da esas alınması, en makul ve duruma uygun yaklaşım gibi görünmektedir. Zira taşıma süresine ilişkin taşıyıcıdan bekleneni, taşıma ya da teslimin sözleşmeye uygun bir şekilde yapılması için taşıyıcının engeli aşma yükümlülüğü bakımından da beklemek yanlış bir bakış açısı olmaz. Her iki hâlde de taşımanın usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesi noktasında taşıyıcıdan beklenen özen ve çaba söz konusudur. Tüm bu nedenlerle *Koller*'in -TTK m. 873 ve CMR m. 19 hükümlerinden hareketle- belirlemiş olduğu makul taşıma süresinin belirlenmesine ilişkin özenli taşıyıcı kıstasının, meselenin özüne en uygun yaklaşım olduğu kanaatindeyiz.

Bir engelin aşılabilmesinin taşıyıcı bakımından beklenilmez bir çaba gerektirdiği hâller, taşıma ya da teslim engelinin varlığı açısından yeterli kabul edilmektedir[604]. Burada beklenilmez çabadan ne anlaşılması gerektiğinin tespiti için, somut olayın şartlarını dikkate alarak engeli aşabilmek için gerekli olan çabanın özenli bir taşıyıcıdan beklenen çabanın ötesinde olup olmadığını değerlendirmek gerekir. Eğer bu ölçüte

---

International Carriage, s. 89; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Herber**/**Piper**, Art. 14 CMR Rn. 8; MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 15 CMR Rn. 8.

604 Bu hususta bkz. **Helm**, Johann Georg, Frachtrecht II, CMR, 2. Aufl., Berlin-New York 2002, Anh. VI § 452, Art. 14 CMR Rn. 5; **Glöckner**, Herbert, Leitfaden zur CMR: Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr, Kommentar, 7. Aufl., Berlin 1991, Art. 14 CMR Rn.1; **Clarke**, International Carriage, s. 89; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Herber**/**Piper**, Art. 14 CMR Rn. 8.

göre belirlenen beklenebilirlik sınırı aşılmışsa, artık taşıma ve teslim engelinin mevcut olduğu kabul edilerek, tasarruf hakkına sahip kişiden talimat alınmalıdır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki diğer görüşteki yazarların yararlandığı ölçütler çerçevesinde yaptığı çıkarımların, sonuçları itibariyle bizim görüşümüz açısından da doğruluk payı vardır. Şöyle ki engel tipikse ya da taşıyıcı bu engeli somut olayda anlayabiliyorsa ve etki alanında bulunduğu için makul bir çaba ya da masraf ile engeli aşabiliyorsa, bu güçlük taşıma engeli olarak ele alınmamalıdır[605]. Böyle bir durumda taşıyıcı, tipik ifa güçlüğünü devre dışı bırakmaya çalışmalı ya da sonuçlarını önceden hesaba katmalıdır[606]. Aynı şekilde engelin ortaya çıkmasından sonra taşıyıcının engeli aşmak için sarf edeceği çaba ve harcayacağı giderler, engelin kaldırılması durumunda elde edilecek sonuç ile karşılaştırıldığında makul değilse, elbette ki engelin varlığını kabul etmek gerekir[607]. Başka kıstaslar kullanılarak varılan bu sonuçlara, TTK m. 873 gereğince özenli taşıyıcı ölçütünden istifade edilerek yapılan değerlendirmeler neticesinde de ulaşmak mümkündür.

II. TAŞIYICININ TALİMAT ALMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Taşıma ya da teslim engeli ile karşılaşan taşıyıcının, engeli aşmak için çaba harcamasından ya da harcayacağı çabanın boşuna olacağının açıkça anlaşılmasından sonra, talimat alma yükümlülüğü gündeme gelir. Zira taşıyıcı çaba harcamasına rağmen engeli aşamazsa, TTK m. 869/1 hükmü gereğince tasarruf hakkına sahip kişiden talimat almakla yükümlü kılınmıştır. İlgili hüküm ihdas edilirken, CMR m. 14/1 ve 15 ile § 419 I, II HGB hükümleri esas alınmıştır. Ayrıca emir, talimat ve tasarrufların düzenlendiği ve bu bölümde sıkça atıfta bulunacağımız TTK m. 868 hükmü de esas itibariyle CMR m. 13 ve § 418 HGB düzenlemelerine dayanmaktadır.

Bu bölümde, talimatın hukuki niteliği, talimat alma yükümlülüğü için esas alınacak an, talimat verme hakkına sahip olan kişi, hakkın kullanılması, içeriği ve

---

605 *Braun*, bu sonuca § 313 BGB hükmünden hareketle varmıştır (Bkz. **Braun**, s. 47-48). Taraflar, belirli günlerde özel bir trafik sıkışıklığı riskini bilmelerine rağmen bilinçli olarak bir taşıma kararlaştırmışlarsa, bu ifa güçlüğü artık taşıma engeli olarak ele alınmamalıdır (Bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 6).

606 **Koller**, § 419 HGB Rn. 6. Sözleşme kurulurken ifa engeli ihtimali biliniyorsa aynı durum geçerlidir (**Koller**, § 419 HGB Rn. 6).

607 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 7; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 7; **Ferrari/Otte**, Art. 14 CMR Rn. 8; **Braun,** s. 26; **Koller**, § 419 HGB Rn. 5.

sınırları, talimatlara ilişkin yükümlülük ve sorumluluk hususları ile bu yükümlülüğe ilişkin ispat yükü ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

A. Talimat Hakkının Hukuki Niteliği

Türk Ticaret Kanunu'nun taşıma işlerine ilişkin hükümleri sistematik bir şekilde incelendiğinde, *talimat* kavramının yanı sıra *tasarruf hakkı* kavramının da kullanıldığı görülmektedir[608]. Talimat hakkının hukuki niteliği saptanırken, bu iki kavramdan hareketle değerlendirmelerde bulunulmalıdır. Talimat verme hakkı, taşıma sözleşmesinden kaynaklanan bir haktır[609]. Taşıma sözleşmesinin iş görme karakterinin bir tezahürüdür ve gönderenin kendi menfaatini mümkün olduğunca hızlı ve esnek bir şekilde takip etmesine olanak sağlar[610]. Kanunda talimat ya da tasarruf hakkı olarak anılan bu hak, taşıma sözleşmenin yerine getirilmesine ilişkin çerçeve koşulların değişebileceği ve taşıma sürecine müdahale ederek değişiklik yapma ihtiyacının doğabileceği hesaba katılarak öngörülmüştür[611]. Böylece taşıma hukukunda tasarruf hakkına sahip kişiye, talimat yolunu kullanarak tek taraflı irade açıklaması ile taşıma sürecine müdahale etme imkânı tanınmıştır[612]. Zira TTK m. 868 gereğince tasarruf hakkına sahip kişinin talimatı ile sözleşme tek taraflı olarak değiştirilmiş olur[613]. Öte yandan, TTK m. 869'daki bu özel düzenleme ile tasarruf hakkına sahip kişinin TTK m. 868/1 (§ 418 I 3 HGB) sınırları içerisinde kalmak şartıyla, taşıyıcının yükümlülüklerini talimat ile genişletmesine de izin verilmiştir[614]. Taşıma sözleşmesi yapılırken bazı

---

608 Bkz. TTK m. 868, 869, 891. Aynı şekilde mehaz düzenleme olan Alman Ticaret Kanunu (§§ 418, 419, 440 HGB) ve CMR'de de (m. 7, 12, 14, 15, 16) bazı hükümlerde "*tasarruf"* ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca CMR'nin resmî Türkçe tercümesinde *"dispose of"* kelimesi bazı hükümlerde (CMR m. 12, 14, 15, 16) *"tasarruf etmek"* şeklinde çevrilirken bazı hükümlerde (CMR m. 7/3) *"kullanmak"* şeklinde çevrilmiş olup kavram yeknesak ve doğru bir şekilde tercüme edilmemiştir.

609 **Meyer-Rehfueβ**, s. 23.

610 **Braun**, s. 75; **Koller**, § 418 HGB Rn. 1.

611 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 1; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 1; **Staub/Schmidt**, § 418 HGB Rn. 2; **Seven**, Gönderilen, s. 106.

612 **Eckhardt**, s. 26; **Müglich**, s. 42; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 77. Karş. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 5. *Basedow* ise, kısalan taşıma süreleri sebebi ile talimat verme hakkının pratikteki öneminin azaldığı görüşündedir (**Basedow**, Transportvertrag, s. 294 vd.).

613 **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 3; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 7; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 1; **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 1; **Eckhardt**, s. 29; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 2; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 1; **Basedow**, Transportvertrag, s. 292; **Müglich**, s. 43; **Koller**, § 418 HGB Rn. 3; GroβkommHGB/**Helm**, § 425 a.F. HGB Rn. 135; **Glöckner**, Art. 12 CMR Rn. 1; **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 143, 144; **Meyer-Rehfueβ**, s. 181; **Braun**, s. 75.

614 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 5.

hususların (örneğin gönderilen kişi ya da teslim yeri) daha sonra belirlenmek üzere boş bırakıldığı durumlarda, açık bırakılan bu kısımların sonradan doldurulması, talimat olarak nitelendirilemez; çünkü bu durumda sözleşmedeki yükümlülüklerin sonradan değiştirilmesi söz konusu değildir[615]. Keza borçlanılan edimin içeriği, talimatın verilmesi ile her zaman değiştirilmiş olacağı için[616], verilen talimat ile başlangıçta kararlaştırılan edim talep ediliyorsa, TTK m. 868 anlamında bir talimat söz konusu olmaz ve dolayısıyla da taşıyıcı bu kapsamda yaptığı giderlerin karşılanması talebinde bulunamaz[617]. Netice itibariyle talimat, taşıma sözleşmesinin içeriğini değiştiren tek taraflı, varması gereken bir irade beyanıdır[618].

Her şeyden önce belirtmek gerekir ki taşıma hukuku hükümlerinde yer alan tasarruf hakkı kavramının, şartları ve sonuçları itibariyle tamamen farklı olan eşya hukuku alanındaki tasarruf hakkı ile hiçbir ilgisi yoktur[619]. Çünkü taşıma hukuku açısından bu hakkın kullanılması, eşya hukukuna ilişkin doğrudan sonuçlar yaratmaz[620]. Ayrıca talimat verme yetkisi, eşya ile ilgili mülkiyet ya da başka bir tasarruf hakkına dayanmaz[621]. Dolayısıyla taşınan eşyanın mülkiyetine sahip olmak ile talimat

---

615 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 15; **Seven**, Gönderilen, s. 124-125.

616 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 11.

617 GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 10.

618 **Andresen/Valder**, § 418 HGB Rn. 3; **Braun**, s. 52; **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 144; **Meyer-Rehfueβ**, s. 61; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 1; GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 3; **Seven**, Gönderilen, s. 110.

619 GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 2; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 6; **Heymann/Schlüter**, § 418 HGB Rn. 1; **Koller**, § 418 HGB Rn. 3; **Eckhardt**, s. 29; **Müglich**, s. 42; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 1; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 2; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 2; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 5; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 166; **Seven**, Gönderilen, s. 110. *Eckhardt*'a göre, kanunda *"tasarruf hakkı (Verfügungsrecht)"* teriminin kullanılması talihsiz bir tercihtir, zira Ticaret Kanunu'nda kullanılan bu terim hiçbir surette eşyaya bağlı yetkiden doğan ve nesnel hukuki durumu değiştiren tasarruf hakkı niteliğinde değildir, daha ziyade eşya üzerinde doğrudan etki yaratmayan salt borçlar hukukuna ilişkin bir haktır (**Eckhardt**, s. 29). *"Tasarruf hakkı"* kavramının yanıltıcı olması sebebiyle talimat verme hakkı kavramı ile değiştirilmesi gerektiği yönünde bkz. **Lenz**, Rn. 963; *"Tasarruf hakkı"* kavramının yanlış anlaşılmaya müsait bir kavram olduğu yönünde bkz. **Fischer**, Weisungsrecht, s. 166.

620 GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 2; **Lenz**, Rn. 961; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 7, 22.

621 **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 961; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 2; GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 2; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 235; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 2; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 5, 7.

verme hakkı birbirinden bağımsızdır[622]. Taşıma hukuku alanında kullanılan tasarruf hakkının daha ziyade borçlar hukukuna ilişkin olduğu söylenebilir[623]. Borçlar hukuku terminolojisinde kullanılan tasarruf işleminin konusunu, esas itibariyle haklar oluşturur; ancak geniş anlamda tasarruf kavramı, hakların yanı sıra hukuki ilişkileri de etkiler[624]. Buradan yola çıkarak taşıma hukukundaki bu hak için tasarruf kavramının tercih edilmesinin sebebinin hak sahibinin taşıma sözleşmesini tek taraflı olarak değiştirebilmesi olduğu düşünülebilir[625]. Ancak içeriğinin çok çeşitli olması sebebiyle[626] taşıma hukukuna ilişkin tasarruf hakkı, borçlar hukukunun genel terminolojisi bağlamında kullanılan tasarruf kavramı ile de aynı şekilde ele alınamaz[627].

Taşıma hukuku anlamında tasarruf kavramı, içerik olarak tasarruf hakkına sahip kişinin talimatlarını ifade eder[628]. TTK m. 868'in lafzından da hükümde kullanılan *tasarruf* ve *talimat* kavramlarının eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. *Koller*'e göre, taşıma hukuku alanındaki tasarruf hakkı, eser ve vekâlet sözleşmelerindeki talimat verme hakkından başka bir şey değildir[629]. Ancak genel iş görme sözleşmelerindeki talimat verme hakkı, sadece daha önce akdedilen sözleşmenin somutlaştırılmasına olanak sağlarken, taşıma hukukundaki talimat verme hakkı, tasarruf hakkı sahibine taşıyıcının sözleşme ile önceden borçlandığı edimi

---

622 GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 2; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 235; **Meyer-Rehfueβ**, s. 6; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 2. Eşyanın mülkiyeti ile talimat verme hakkının birbirinden bağımsız olması, taşıyıcı için son derece avantajlı bir durumdur. Zira kimin talimatına uyması gerektiği meselesi ortaya çıktığında, taşınacak eşyaların mülkiyetinin kime ait olduğuna ilişkin araştırma yapmak zorunda kalmayacaktır (**Fischer**, Weisungsrecht, s. 236).

623 **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 961 vd.; GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 2; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 236; **Eckhardt**, s. 29; **Meyer-Rehfueβ**, s. 6; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 2; **Seven**, Gönderilen, s. 112. Tasarruf kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Vardar Hamamcıoğlu**, Gülşah, Medeni Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı, İstanbul 2014, s. 45 vd.

624 **Eren**, s. 174. Tasarruf işleminin geniş anlamda kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Bucher**, s. 39; **Von Tuhr**, Allg. Teil II/1, s. 242; **Larenz**, Allg. Teil, s. 286, 313; **Von Tuhr/Peter**, s. 194. Tasarruf işlemlerinin sadece hakları konu edindiği yönünde bkz. **Schönenberger/Jäggi**, Art. 1 OR Rn. 52; **Enneccerus**, Ludwig**/Nipperdey**, Hans Carl, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Halbband 1, 2, 15. Aufl., Tübingen 1952, s. 882; **Flume**, Werner, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Band. II, Das Rechtsgeschäft, 2. Aufl., Berlin/Heidelberg/New York 1975, s. 141-142.

625 GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 2.

626 **Koller**, § 418 HGB Rn. 1, 6; GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 2; **Lenz**, Straβengütertransportrecht, Rn. 968.

627 GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 2.

628 GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 2.

629 **Koller**, § 418 HGB Rn. 3. Bkz. ve karş. GroβkommHGB/**Helm**, § 425 a.F. HGB Rn. 135.

değiştirme imkânı sağlar[630]. Taşıma alanındaki talimat hakkı, genel iş görme sözleşmelerindeki talimat verme hakkından da bu yönüyle ayrılır. Bu sebeple taşıma hukuku hükümlerinde geçen tasarruf hakkı kavramını taşıma hukukuna özgü bir kavram olarak[631], sözleşmenin yürütülmesini etkileme yetkisi şeklinde[632] anlamak gerekir.

B. Talimat Alma Yükümlülüğü Açısından Esas Alınacak Zaman

Taşıma veya teslim engelinin söz konusu olması hâlinde, taşıyıcı, tasarruf hakkına sahip kişiyi engel hakkında bilgilendirerek ondan talimat almalıdır (TTK m. 869/1). Taşıyıcının bu yükümlülüğünün taşıma ve teslim engeli için hangi andan itibaren başlayacağı TTK m. 869/1 hükmünden hareketle tespit edilmelidir. Mehaz düzenleme olan § 419 I HGB hükmünde, taşıyıcının talimat alma anı bakımından, *"taşıma ya da teslimin sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilemeyeceği anlaşılırsa…"* ifadesi kullanılırken, TTK 869/1 hükmünde *"taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa veya eşyanın teslim edileceği yerde teslim engelleri çıkarsa…"* şeklinde mehazdan farklı bir ifade kullanılmıştır[633]. Hükmün lafzı, taşıyıcının taşıma engeli için *anlaşılma*, teslim engeli için *gerçekleşme* anında talimat almakla yükümlü kılındığı gibi bir anlama sebebiyet vermektedir. Bu sebeple meselenin taşıma ve teslim engeli açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.

1. Taşıma Engeli Hâlinde

Taşıma engeli hâlinde taşıyıcının talimat alma yükümlülüğü açısından, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağının anlaşılması esas alınmıştır (TTK m. 869/1). Buna göre talimat alma yükümlülüğü, engelin anlaşılabilir olduğu anda ortaya çıkar; engelin gerçekleşmiş olması gerekmez. Bu düzenleme ile talimat alma anı, kanunen öne çekilmiştir. Taşıyıcının engelin gerçekleşeceğini beklediği ya da en azından muhtemel olduğunu anladığı durumlarda, engelin anlaşılabilir olduğunu kabul etmek gerekir[634]. Mezkûr hükmün amacı, tasarruf hakkının kullanılabilmesi için mümkün

---

630 **Braun**, s. 50-51; **Meyer-Rehfueβ**, s. 7. Bkz. ve karş. **Koller**, § 418 HGB Rn. 3.
631 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 6.
632 **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 1.
633 TTK'daki bu düzenleme, § 419 HGB'nin 20.04.2013 tarihinde Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu ile değişikliğe uğramadan önceki metni ile uyumludur.
634 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 15.

olan en kısa zamanda, tasarruf hakkına sahip kişiye gerekli bilgilerin sağlanmasıdır[635]. Zira tasarruf hakkına sahip kişinin engele zamanında tepki verebilmesi ve durumu iyileştirici tedbirler alabilmesi, ancak derhâl bildirim ile mümkündür[636]. Bu sayede tasarruf hakkına sahip kişinin ve taşıyıcının zamanında gerekli tasarruflarda bulunabilmesi sağlanır[637].

Anlaşılma için taşıyıcının ya da onun bilgi temsilcisinin *(Wissensvertreter)*[638] anlama kabiliyetleri esas alınmalıdır[639]. Taşıyıcının, eşyayı teslim aldığında ve daha sonraki süreçte taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilip getirilemeyeceği hususunda öngörüde bulunması gerekir. Burada taşıma sözleşmesinin iş görme karakterinden hareketle, eser ve vekâlet sözleşmeleri için benimsenmiş olan (TBK m. 471/2, m. 506/3) benzer alandaki işleri üstlenen basiretli (özenli) bir taşıyıcının özen ölçütü esas alınmalıdır[640]. Dolayısıyla anlaşılma için durumun benzer alanda işleri üstlenen basiretli bir taşıyıcıya *ex ante* nasıl göründüğü önemlidir[641]. Bu ölçüte göre basiretli bir taşıyıcı, örneğin kritik zamanlarda hava tahmin raporlarını, yüksek dağ yollarının kullanılabilirliği hakkında hava tahmin bildirimlerini, su seviyeleri ve feribot trafiği hakkındaki raporları takip etmek zorundadır[642].

---

635 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 3; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 15; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 17; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 5.

636 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 17; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 17; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 15.

637 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 17; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 17.

638 Bilgi temsili *(Wissensvertretung)* hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Pulaşlı**, Hasan, *"Anonim Şirketlerde Temsil Şekli, Özel Temsil Halleri ve Temsil Yetkisinin Murahhaslara Devredilmesi"*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Y. 2020, C. 36, S. 2, s. 30 vd.

639 Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 50. Sürücülerin bilme ve algılama kabiliyetlerinin taşıyıcıya isnat edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Braun**, s. 49.

640 Alman doktrininde § 407 III HGB (TTK m. 850/3) düzenlemesinden hareketle -TTK m. 18/2'ye paralel bir düzenleme olan- § 347 HGB hükmü gereğince, basiretli bir taşıyıcının *(ordentlichen Frachtführer)* özen ölçütü esas alınmıştır (Bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 8; **Braun**, s. 49). TTK m. 18/2'deki özen yükümlülüğünün derecesi TBK m. 471/2 ve m. 506/3 hükümleri ile örtüşmektedir (Bkz. **Gümüş**, Mustafa Alper, *"6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 18/II'de Yer Alan "Basiretli İş Adamı (Tacir) Davranışı" Ölçütünün İyiniyetin (TMK m. 3) Varlığının Belirlenmesindeki İşlevi"*, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, C. 22, S. 3, s. 1235-1236; **Türkel**, s. 274). Dolayısıyla Alman doktrinindeki bu görüş sonuçları itibariyle bizim görüşümüz ile aynı yere varmaktadır.

641 Benzer yönde bkz. **Braun**, s. 49.

642 **Koller**, § 419 HGB Rn. 8.

Taşıyıcı, yerinde talimat verebilmesini sağlamak için[643], tasarruf hakkı sahibine engelin türü ve kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi vermelidir[644]. Taşıyıcının bilgi verme yükümlülüğü, başta engelin tahminî süresi olmak üzere talimat verme hakkına sahip kişinin kararı için önem taşıyan diğer tüm hususlar hakkındaki bilgiyi kapsar[645]. Engelin ortadan kalkması hâlinde, talimat alma yükümlülüğü de ortadan kalkar[646]. Ancak taşıyıcı daha öncesinde talimat istemişse, dürüstlük kuralı gereğince, tasarruf hakkına sahip kişiyi engelin ortadan kalktığına dair bilgilendirmelidir[647]. Bu noktada belirtmek gerekir ki taşıyıcının değerlendirmesine göre, tasarruf hakkına sahip kişinin talimat vermesi artık mümkün değilse dahi taşıyıcı talimat istemek zorundadır[648]. Gerekli talimatlar, hızlı ve kapsamlı bir iletişim yoluyla alınmalıdır (örneğin, telefon, faks, SMS, e-posta vb.)[649]. Talimatın hangi hızla alınması gerektiği, TTK m. 869 hükmünde açık değildir; ancak taşıyıcı mümkün olan en kısa sürede tasarruf hakkına sahip kişiden talimat almalıdır[650].

2. Teslim Engeli Hâlinde

TTK m. 869/1 hükmünde *"…taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa veya eşyanın teslim edileceği yerde teslim engelleri çıkarsa…"* taşıyıcının talimat almak zorunda olduğu düzenlenmiştir. Mezkûr hükmün lafzından, teslim engeli hâlinde taşıyıcının talimat alma yükümlülüğünün zamanına ilişkin olarak engelin anlaşılabilirliğine değil; gerçekleşme anına işaret edildiği gibi bir anlam

---

643 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 16; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 8; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 6; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 16.

644 **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 8; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 225; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 16; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 16; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 18.

645 **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 8; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 18.

646 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 18; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 18.

647 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 6; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 18; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 18; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 20. Aksi görüş için bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 15.

648 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 16; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 16. Ayrıca bkz. ve karş. OLG Hamburg 09.03.2000, TranspR 2000, s. 254. Başarısız bir teslim girişiminden sonra, taşıyıcının talimat almaması ve eşyanın zayi olması durumunda, talimatın istenmemesi taşıyıcının organizasyon kusuru için bir sebep olarak görülmüştür (Bkz. LG Duisburg 31.01.2001, 23/43 O 23/00. Söz konusu karar OLG Düsseldorf 12.12.2001, 18 U 79/01 ile onaylanmıştır (Bkz. **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 5).

649 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 12; **Müglich**, s. 53.

650 **Müglich**, s. 53.

çıkmaktadır. Kanun koyucunun buradaki niyetinin talimat alma yükümlülüğünü teslim engelinin gerçekleşmesine bağlamak değil, teslim engelinin söz konusu olabilmesi için engelin hangi zaman diliminde meydana gelmesi gerektiğini vurgulamak olduğu kanaatindeyiz. Zira hükmün amacı göz önünde bulundurulduğunda, daha erken bir zaman olan anlaşılma anının hem taşıma hem de teslim engeli açısından esas alınmasında her iki tarafın da menfaati vardır. Aksinin kabulü, hükmün gereksiz masrafları önleme ve erken reaksiyon mekanizmasını işletme amacıyla da bağdaşmaz[651]. Bunun yanı sıra teslim engeli hâlinde gönderen/gönderilen ile taşıyıcının menfaat durumları taşıma engeli durumundakinden farklı değildir[652].

Kanaatimizce TTK m. 869/1 hükmünü, talimat alma yükümlülüğü açısından iki engel türü için farklı zamanların esas alındığı şeklinde anlamamak gerekir. Teslim engeli durumunda da engelin gerçekleştiği anın değil, anlaşılabilir olduğu anın esas alınması gerekir[653]. Dolayısıyla eşyanın teslim yerine varmasından sonra henüz gerçekleşmemiş; ancak gerçekleşeceği anlaşılabilir olan bir engel söz konusu olursa taşıyıcı, engelin gerçekleşmesini beklemeden gönderilenden talimat istemelidir. Bu noktada kıyasa gerek yoktur, hükmün bu şekilde yorumlanması uygun olur[654].

Almanya'da 2013 tarihli Reform Kanunu öncesinde hükmün TTK'nın şu anki metni ile aynı şekilde kaleme alınmış olan lafzı, doktrindeki hâkim görüşe göre, gerçekleşme anının değil, anlaşılabilirlik anının esas alınması gerektiği şeklinde yorumlanmıştır[655]. Bu yorum ve eleştiriler kanun koyucu nezdinde karşılık bulmuş ve ilgili

---

651 **Braun**, s. 221. Teslim engeli ile karşılaşan taşıyıcının talimat almakta gecikmesi sorumluluğunu gündeme getirir. Teslim engeline ilişkin bir uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesi *"...davalı tarafından teslim engeline ilişkin talimatın davacının vekili sıfatıyla dava dışı M.Tekstil'den malların H.'ya varması gereken tarihten yaklaşık 56 gün sonra talep edildiği, talepteki bu gecikmenin nedeninin açıklanamadığı, aynı şekilde varması gereken tarihten yaklaşık 13 ay ve dava açıldıktan sonra depo belgelerinin sunulduğu, malların bağış yolu ile ellerinden çıkarıldığına ilişkin delil de sunulmadığı, bu sebeple davalının oluşan zarardan sınırsız sorumlu tutulması gerekmekte ise de, bozma ilamları ile oluşan kazanılmış hakkı dikkate alınarak davanın kısmen kabulü..."*ne karar vermiştir. Bozma ilamı doğrultusunda verilen bu karar Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 10.06.2014 T., 2015/703 E., 2015/8389 K. sayılı kararı ile onanmıştır. Karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

652 **Braun**, s. 221.

653 2013 tarihli Reform Kanunu öncesindeki § 419 I HGB metni bakımından aynı yönde bkz. **Koller**-1995, § 419 HGB Rn. 10, 11; **Braun**, s. 221; **Lammich/Pöttinger**, § 419 HGB Rn. 25; zımnen benzer görüşte bkz. MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 17.

654 **Koller**-1995, § 419 HGB Rn. 15.

655 Bkz. **Braun**, s. 221; **Koller**-1995, § 419 HGB Rn. 10,11; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 17; **Lammich/Pöttinger**, § 419 HGB Rn. 25.

fıkra, Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu ile değiştirilerek her iki engel türü için anlaşılabilirlik anını esas alacak şekilde kaleme alınmıştır. Mehaz düzenleme açısından kanun koyucunun amacının, teslim engeli hâlinde talimat alma zamanını gerçekleşme anına çekmek olmadığı da böylece teyit edilmiştir. Her ne kadar TTK açısından amaçsal yorum yoluyla aynı sonuca varılabilirse de tereddüte yer bırakmaması için TTK'nın lafzının da benzer şekilde değiştirilmesi isabetli olur.

C. Talimat Verme Hakkına Sahip Olan Kişiler

Engellere ilişkin TTK m. 869 hükmünde, talimatın isteneceği kişinin tasarruf hakkına sahip olan kişi olduğu öngörülerek, TTK m. 868 hükmüne atıf yapılmıştır. TTK m. 868'de, tasarruf hakkına sahip kişinin kim olduğu meselesine ilişkin teslim yerine ulaşma anını esas alan genel bir kural öngörülmüştür (TTK m. 868/1, 2). Öte yandan, TTK m. 869 hükmü ile taşıma veya teslim engelinin söz konusu olduğu bazı durumlar için TTK m. 868'de düzenlenen genel kurala birtakım istisnalar getirilmiştir. Talimatın isteneceği kişiye ilişkin genel kural, istisnalar ve bazı özel durumlar bu başlık altında ayrı ayrı ele alınacaktır.

1. Kural

Taşıma veya teslim engeli ile karşılaşan taşıyıcı TTK m. 868 gereğince tasarruf hakkına sahip olan kişiden talimat almak zorundadır (TTK m. 869/1). Tasarruf hakkına sahip kişi, öncelikle gönderendir. Ancak eşyanın teslim yerine ulaşması ile gönderenin bu hakkı sona erer ve bu andan itibaren talimat vermeye ilişkin yetki ve haklar gönderilene geçer (TTK m. 868/1, 2).

a. Gönderenin Talimat Verme Hakkı

Türk taşıma hukukunda, talimat verme hakkı öncelikle gönderene tanınmıştır[656]. Şöyle ki taraflar arasında özel bir anlaşma yoksa, tasarruf hakkı, eşyanın teslim yerine ulaşmasına kadar gönderenindir (TTK m. 868/1). Gönderenin talimat verme hakkı

---

656 Uluslararası taşımalar açısından CMR gereğince de talimat verme hakkına sahip kişi, öncelikle gönderendir (CMR m. 12/1). Alman ve Fransız hukuklarında da talimat verme hakkına sahip kişi kural olarak gönderen iken, İngiliz taşıma hukukunda öncelikle gönderilen bu hakka sahiptir (**Fischer**, Weisungsrecht, s. 199).

taşıma sözleşmesinin kurulmasından[657] itibaren başlar[658]. Bu andan itibaren gönderen de sözleşmenin sonradan tek taraflı olarak değiştirilmesi imkânını kullanarak, taşımayı değiştirme ve taşıyıcının ifa yükümlülüğünü sona erdirme[659] şansına sahip olur[660]. Sözleşmenin kurulması ile eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınması arasındaki süre zarfında gönderenin durumunda önemli bir değişiklik ortaya çıkarsa, -örneğin, taşınacak eşyanın başka bir alıcıya satılması gibi- gönderen talimat hakkını kullanarak taşımayı yeniden şekillendirebilir[661].

Taşıma ve teslim engeli ayrımının anlam kazandığı durumlardan biri de TTK m. 868 hükmüne yapılan atıfla, tasarruf hakkına sahip kişinin kim olduğu meselesine ilişkindir. Zira bu ayrıma ilişkin bağlantı noktası olan teslim yerine ulaşma, gönderenin ve gönderilenin hukuki statülerinin belirlenmesine etki eder[662]. Eşyanın teslim yerine ulaşma anı esas alınarak getirilen genel kural[663] (TTK m. 868/1, 2), taşıma ve teslim engellerine uyarlandığında, taşıma engeli durumunda, gönderenin talimat verme yetkisine sahip olduğu sonucuna varılır. Zira taşıma engeli eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce söz konusu olur. Öte yandan taşıma engelinin ortaya çıkması hâlinde, TTK m. 869/3 gereğince eşya tevdi edilir ya da sattırılırsa, sözleşme sona ermiş olacağı için gönderenin talimat hakkı da sona erer[664].

---

657 Taşıma sözleşmesi özel bir şekil şartı gerektirmediğinden, gönderenin talimat verme hakkı tarafların taşıma konusunda anlaştığı andan itibaren başlar (**Meyer-Rehfueβ**, s. 17).

658 **Arkan**, Sorumluluk, s. 71; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 1; **Meyer-Rehfueβ**, s. 17; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 201; **Braun**, s. 75; **Koller**, § 418 HGB Rn. 6. Alman doktrininde bu görüş ağırlıklı olarak savunulsa da bu hususta görüş ayrılıklarının bulunduğunu da belirtmek gerekir. Savunulan diğer görüşe göre, TTK m. 868'in anlam ve amacından hareketle, gönderenin yalnızca eşyanın taşıyıcının koruma ve gözetiminde *(Obhut)* olduğu hâllerde talimat verebileceği, bu nedenle gönderenin talimat hakkının eşyanın taşıyıcıya teslim edilmesinden itibaren başlayacağı ileri sürülmüştür (MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 14; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 14). Sözleşmenin kurulması ile eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınması arasındaki zaman dilimi, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınması ile hedef yere teslim edilmesi arasındaki zaman diliminden çok nadiren daha uzundur (**Fischer**, Weisungsrecht, s. 201).

659 TTK m. 868 gereğince verilen bir talimat, fesihten farklı olarak sözleşme ilişkisini tamamen sona erdirmez, aksine TTK m. 869 gereğince talimatın yerine getirilmesinde olduğu gibi sadece ifa yükümlülüğünü değiştirir (**Braun**, s. 75.).

660 **Braun**, s. 75.

661 **Fischer**, Weisungsrecht, s. 201.

662 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 4. Benzer yönde bkz. **Braun**, s. 216.

663 Bu hususta istisnalar için bkz. Üçüncü Bölüm/II.B.2.

664 **Meyer-Rehfueβ**, s. 25.

b. Gönderilenin Talimat Verme Hakkı

Taşıma hukukuna özgü talimat verme hakkı, sadece taşıma sözleşmesinin tarafı olan gönderene değil; aynı zamanda TTK m. 868 f. 2 ve 3'teki ölçütlere göre gönderilene[665] de tanınmıştır[666,667]. TTK m. 868/2 gereğince gönderenin talimat verme hakkı, eşyanın teslim yerine ulaşması ile sona erer[668] ve gönderilene geçer[669]. Bu andan itibaren taşıyıcı, sadece gönderilenin talimatları ile bağlıdır[670]. Hüküm, eşyanın teslim yerine ulaşması ile gönderenin tasarruf hakkının sona ermesi ve tasarruf hakkının gönderilene intikal etmesi şeklindeki iki hususu düzenler. Burada tasarruf hakkının kim tarafından kullanılacağına ilişkin olarak, zaman dilimini esas alan bir maddî bağlantı noktası belirlenmiştir[671]. Böylece eşyanın teslim yerine ulaşması, aksi kararlaştırılmadıkça, gönderen ve gönderilenin hukuki durumlarında kanunî bir değişiklik yaratır.

Talimat verme hakkının kime ait olduğu hususunda eşyanın teslim yerine ulaşma anı esas alınmıştır. Teslim yeri *(Ablieferungsstelle)* kavramından, cadde, sokak, kapı numarası şeklinde belirtilen kesin varış yeri anlaşılmalıdır[672]. Bağlantı noktası olarak varma yerine değil; teslim yerine ulaşma anının esas alınması, yerinde bir

---

665 Gönderilen, meşru olarak eşyaların teslim edileceği kişidir. Taşınan eşyanın hata ile başka bir kişiye ya da işletmeye getirilmesi hâlinde, bu tesadüfî gönderilenin eşyanın kabul edilmesi ile herhangi bir hakka veya akdî yükümlülüğe sahip olamayacağı açıktır (bkz. OLG Düsseldorf, DB 1973, s. 915, 916).

666 Gönderilene talimat verme hakkının tanınmasının, taşıma sözleşmesinin -özel olarak düzenlenmiş- üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğinde olduğunu kanıtlar nitelikte olduğu yönünde bkz. (GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 1). Gönderilene talimat hakkının tanınmasının, gönderenin sadece taşıyıcı ile sözleşme tarafı olmayıp, aynı zamanda -çoğunlukla- gönderilenle de (satış vb.) sözleşme tarafı olmasından kaynaklandığı yönünde bkz. **Eckhardt**, s. 30; **Seven**, Gönderilen, s. 108. Farklı taşıma türleri bakımından gönderilenin talimat verme yetkisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Eckhardt**, s. 26 vd; **Meyer-Rehfuess**, Maximiliane, Das frachtvertragliche Weisungsrecht, Dissertation, Hamburg 1995, s. 177 vd.

667 Hukuk düzenimizde taşıyıcının gönderen ve gönderilene talimat verme hakkı bulunmamaktadır. Zira sözleşmenin yerine getirilme sürecinin uzun olması sebebiyle sözleşmenin esnekleştirilmesi gerekliliği, taşıyıcı bakımından çoğunlukla uygun değildir. Bu sebeple taşıyıcı sözleşmede kararlaştırılan hususları değiştirirse, yükümlülüğünü ihlâl *(Pflichtverletzung)* etmiş olur. Taşıyıcı sözleşmede değişiklik yapmak isterse, genel hükümlere göre -kural olarak- sözleşme yapan her iki tarafın bu konuda anlaşmış olması gerekir (**Fischer**, Weisungsrecht, s. 198-199).

668 Gönderenin talimat hakkını sona erdiren diğer sebepler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Meyer-Rehfueβ**, s. 25 vd.

669 Gönderilenin talimat hakkını reddetmesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 27.

670 OLG Karlsruhe 10.03.1975, MDR 1975, s. 761.

671 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 22; **Arkan**, Sorumluluk, s. 27.

672 Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 2; **Meyer-Rehfueβ**, s. 18; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 7; **Koller**, § 407 HGB Rn. 10b; GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 22; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 5; **Seven**, Gönderilen, s. 116.

düzenlemedir. Zira aksi takdirde aynı il sınırları içerisinde yapılan taşımalarda tasarruf hakkına sahip kişi taşımanın başlangıcından itibaren gönderilen olurdu[673]. Ayrıca bu noktada belirtmek gerekir ki teslim ile eşyanın teslim yerine ulaşması aynı şey değildir. Şöyle ki teslim yerine ulaşma hâlinde, eşyanın koruma ve gözetim yükümlülüğü *(Obhut)* henüz taşıyıcıdan gönderilene geçmezken; teslim ile bu yükümlülük artık gönderilene aittir[674]. Ayrıca eşyanın gönderilene teslimi ile taşıma sözleşmesi yerine getirilmiş olur ve böylece talimat hakkı artık her iki tarafça da kullanılamaz[675]. Eşyanın ulaşması, aracın fiilî olarak teslim yerine varması anlamına gelir; ayrıca aracın boşaltılmış olması ya da boşaltma için hazır olması gerekli değildir[676].

Talimat verme hakkının gönderilene geçmesi için öngörülen zaman, tesadüfen seçilmemiştir. Eşyanın teslim yerine ulaşması ile tasarruf hakkının gönderilene geçeceğine ilişkin düzenleme (TTK m. 868/2), eşyanın teslim yerine varmasından sonra gönderilenin, taşıma sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi karşılığında, taşıyıcıdan, eşyanın kendisine teslim edilmesini isteyebilmesine dair hüküm (TTK m. 871/1) göz önüne alınarak ve bu hükümle bağlantı kurularak öngörülmüştür[677]. TTK 871 hükmü, gönderilenin taşıma sözleşmesi çerçevesindeki hukuki statüsü açısından anahtar bir düzenlemedir[678]. Bu düzenleme ile eşyanın teslim yerine varmasından sonraki zaman dilimi için, taşıyıcının geçici olarak hem gönderenden hem de gönderilenden talimat almasının önüne geçilmiştir[679]. Ayrıca bu iki düzenlemenin senkronizasyonu, hukuki kesinliğin sağlanmasına hizmet ederek; taşıyıcının, bahsedilen zaman dilimi içerisinde kime karşı yükümlü olduğu hususunda belirsizliğe yer

---

673 **Meyer-Rehfueβ**, s. 19).

674 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 3.

675 **Meyer-Rehfueβ**, s. 23; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 3. Taşıyıcının teslime hazır olması, talimat verme hakkının sona ermesi için yeterli değildir (**Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 147; **Meyer-Rehfueβ**, s. 24; **Schlegelberger/Geßler**, § 433 a.F. HGB Rn. 11).

676 **Fischer**, Weisungsrecht, s. 234; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 7.

677 **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 7; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 10; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 5; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 234; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 10.

678 **Fischer**, Weisungsrecht, s. 234; MüKoHGB/**Thume**, § 421 HGB Rn. 1.

679 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 10; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 10; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 5; **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 7. Karş. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 22.

bırakmamıştır[680]. Buna göre tasarruf hakkı, TTK m. 868 gereğince ya gönderene ya da gönderilene tanınmıştır; gönderilen ve gönderen aynı anda tasarruf hakkına dolayısıyla talimat verme yetkisine sahip olamaz[681].

Taşıma ve teslim engelinin düzenlendiği TTK m. 869/1 hükmü ile yapılan atıftan hareketle ve TTK m. 868'deki eşyanın teslim yerine ulaşma anı esas alınarak getirilen genel kural gereğince, taşıma engeli durumunda gönderen, teslim engeli durumunda ise gönderilen talimat verme yetkisine sahiptir. Zira eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce ortaya çıkan engeller, taşıma engeli; sonra gerçekleşenler, teslim engeli olarak kabul edilir. Buna göre, taşıma ve teslim engeli arasındaki ayrım, tasarruf hakkının gönderenden gönderilene olağan bir şekilde geçişine karşılık gelir[682].

2. İstisnalar

Talimat verme hakkının kime ait olacağına dair TTK m. 868'deki genel ilke düzenlendikten sonra, taşıma ve teslim engelleri hâlinde ortaya çıkabilecek bazı boşlukları engellemek amacıyla, TTK m. 869/1 ile birtakım istisnaî düzenlemeler getirilmiştir.

a. Tasarruf Hakkının Gönderene İntikal Etmesi

Tasarruf hakkını haiz olan gönderilenin bulunamadığı ya da eşyayı kabulden kaçındığı durumlar için TTK m. 869/1'de kanunî bir istisna öngörülmüştür. İlgili hüküm gereğince, tasarruf hakkına sahip olan gönderilen bulunamıyorsa ya da eşyayı teslim almaktan kaçınıyorsa, tasarruf hakkı gönderene geçer. Şöyle ki teslim engeli hâlinde talimat verme yetkisi, kural olarak gönderilende iken engelin gönderilenin bulunamamasından ya da eşyayı kabulden kaçınmasından kaynaklandığı durumlarda, bu hak gönderen tarafından kullanılır. Bu istisnaî düzenleme ile amaç, tasarruf hakkına sahip

---

680 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 10; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 234; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 10; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 22.

681 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 13; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 1.

682 Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 3; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 4. Taşıma ve teslim engeli ayrımı aktif husumetin geçişi bakımından da esaslıdır. Zira eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra gönderilen, taşıma sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi karşılığında, taşıyıcıdan eşyanın kendisine teslim edilmesini isteyebilir (TTK m. 871/1). Gönderilenin aktif taraf sıfatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Seven**, Vural, *"Taşıma Hukukunda "Gönderilenin" Aktif Taraf Sıfatı"*, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:13, Sayı:169-170, Eylül- Ekim 2018, s. 13 vd.

olan gönderilenden talimat almanın mümkün olmadığı durumlarda, talimat verme hakkını gönderene geçirerek doğabilecek boşluğu önlemektir. Zira kabulden kaçınma ve gönderilenin bulunamaması hâllerinde talimatlara ilişkin özel bir ihtiyaç ortaya çıkar. Şöyle ki taşıyıcı kural olarak hâlâ eşyanın zilyedidir ve nasıl hareket etmesi gerektiğini taşıma sözleşmesinden yola çıkarak belirleyecek pozisyonda değildir; dolayısıyla böyle bir durumda tasarruf hakkının gönderen için yeniden canlanması yerinde bir düzenlemedir[683].

Kabulden kaçınma iradesi, gönderilen için geri dönülemez sonuçlar doğurur[684]. Zira tasarruf hakkının gönderene geçmesi ile gönderilenin tasarruf hakkı sona erer ve böylece taşıyıcı, sadece gönderenden talimat bekler ve onun talimatlarına uymakla yükümlü olur[685]. Ayrıca kabulden kaçınmasına rağmen gönderilene eşyanın teslimine ilişkin talep hakkı tanıyan CMR 15/2 hükmü TTK'ya alınmadığı için gönderilen eşyayı teslim almaktan kaçındıktan sonra artık eşyanın teslimini de talep edemez[686]. Mezkûr hüküm sayesinde hukuki durum taşıyıcı için netlik kazanmıştır; böyle bir durumda sadece gönderenden talimat beklemek zorundadır[687]. Gönderenin tasarruf yetkisi, taşıyıcının teslim engelinden fiilen haberdar olduğu zaman değil, teslim engelinin gerçekleştiği anda yeniden canlanır[688].

Gönderilen eşyayı hemen teslim almaktan kaçınarak eşyanın daha sonra teslim edilmesini isterse, bu beyan, kabulden kaçınma değil[689], hukuka uygunluğu TTK m.

---

683 **Meyer-Rehfueβ**, s. 31.

684 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 20; **Meyer-Rehfueβ**, s. 31.

685 Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97 s. 51; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 25; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 20; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 14.

686 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 25; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 20; **Meyer-Rehfueβ**, s. 31. CMR m. 15/2 gereğince, gönderilen eşyayı kabulden kaçınmış olsa bile, gönderenin aksi yönde bir talimatı olmadıkça eşyanın teslimini talep edebilir.

687 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 14.

688 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 15; **Koller**, § 418 HGB Rn. 15.

689 **Didier** (Didier/Andresen), Art. 15 CMR Rn. 9; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 2, Anm. 7; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 14; **Koller**, § 419 HGB Rn. 11; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 27.

868/1'e göre değerlendirilmesi gereken bir talimat niteliğindedir[690]. Dolayısıyla bu durumda, talimat verme hakkı TTK m. 869/1'e göre gönderene geçmez[691].

b. İbraz Kaydı ve İbrazın Kanunen İhmali

Bazı hâllerde[692], gönderenin talimat verme hakkının engellenmesinde, alıcının özel bir menfaati olabilir. Bu bağlamda, alıcı veya kredi veren, taşıma sürecinin üçüncü kişilerin talimatlarından etkilenmeyeceğinden emin olmak[693] ve bu bağlamda gönderenin talimat vermesini engellemek[694] isteyebilir. Hukukumuzda bu amaca hizmet etmek üzere, taşıma sürecinin gönderenin talimatlarından etkilenmemesini sağlayan bir mekanizma öngörülmüştür (TTK m. 868/4). Böyle durumlarda, her iki tarafça imzalanmış taşıma senedine, talimat hakkının sadece taşıma senedinin gönderen nüshasının ibrazı karşılığında kullanılabileceğine dair bir kayıt konulabilir[695]. Bu kaydın işlevi, alıcının taşıma devam ederken eşya için ödeme yapmasının gerektiği durumlarda, taşıyıcıyı edim mübadelesine dahil etmek[696] ve ayrıca kredi verenler için de bu kayıt yardımı ile kredinin güvence altına alınmasını sağlamaktır[697]. Burada amaç gönderenin talimat hakkının engellenmesini sağlamak olduğu için, ibraz kayıtlı taşıma senedi nüshası kural olarak gönderende bulunmaz; aksi takdirde, talimatın gönderen nüshasının ibrazı koşuluna bağlanmasının güvence sağlama etkisi ortadan kalkar[698].

TTK m. 868/4 uyarınca, gönderen nüshasının[699] ibrazı karşılığında tasarruf hakkının kullanılabilmesi için, taşıma senedi düzenlenmiş, her iki tarafça imzalanmış

---

690 **Braun**, 218 vd.; **Koller**, § 419 HGB Rn. 11; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 14; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 2, Anm. 7.

691 **Koller**, § 419 HGB Rn. 15.

692 Örneğin, gönderenin vesaik mukabili ödeme ya da bu gibi ödeme koşulları sebebiyle, taşıma senedini elden çıkardığı durumlarda, gönderenin talimat vermesinin engellenmesi istenebilir (MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 15; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 15).

693 **Koller**, § 418 HGB Rn. 36; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 241.

694 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 15; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 15.

695 Alman hukukunda, taşıyıcıya talimat vermek için ibraz edilmesi zorunlu olan taşıma senedi nüshasına *"Sperrpapier"* denir. Sperrpapier hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 45 vd.; **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 9 vd.; **Koller**, § 418 HGB Rn. 36 vd.; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 27, 28; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 29 vd; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 241 vd.

696 **Koller**, § 418 HGB Rn. 36.

697 **Heymann/Schlüter**, § 418 HGB Rn. 16; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 46; **Koller**, § 418 HGB Rn. 36; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 241.

698 **Staub/Schmidt**, § 419 HGB Rn. 24.

699 Gönderen nüshası kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Koller**, § 408 HGB Rn. 17.

olmalı ve senet metninde tasarruf hakkının sadece gönderen nüshasının ibrazı karşılığında kullanılabileceğine dair bir kayda yer verilmelidir. Söz konusu kaydın kanundaki ifade ile tam olarak örtüşmesi zorunlu değildir, -sözleşme ilişkisi dışındaki kişiler için[700]- objektif olarak bu anlamı ifade etmesi yeterlidir[701].

Tasarruf hakkının gönderen nüshasının ibrazı karşılığında kullanılabileceğinin kararlaştırılması hâlinde, bu anlaşmanın taşıma senedine yazılması (TTK m. 868/4) zorunludur[702]. İç taşımada uygulanacak bu hükmün amacı, taşıma senedinin ispat fonksiyonundan yararlanarak hukuki durumu netleştirmek ve taşıyıcının bu kayda aykırı hareket etmesi hâlinde ortaya çıkacak hukuki sonuçlara ilişkin uyarı işlevini sağlamaktır[703]. Zira TTK 868/6'ya göre, taşıyıcının ibraz kaydına rağmen gönderen nüshası ibraz edilmeksizin talimatı yerine getirmesi durumunda ağır sorumluluk esasları öngörülmüştür. Öyle ki bu hâlde taşıyıcının sorumluğunu sınırlandıran hükümlerin dahi uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır (TTK 868/6 c.2)[704]. Sorumluluğa ilişkin bu hükmü TTK m. 868/4 ile beraber ele almak gerekir. Buna göre taşıyıcının sorumluluğunun doğması için ibraz kaydının taşıma senedinde yer alması ve senedin her iki tarafça imzalanmış olması şarttır[705].

Talimat hakkının TTK m. 868/4 gereğince kullanılabilmesi için gönderen nüshasının teslim edilmesine gerek yoktur; ibraz edilmesi yeterlidir[706]. İbraz kavramı, gönderen nüshasına sahip kişinin orijinal nüshayı göstermesi ve taşıyıcının da belgeyi inceleme imkânına sahip olması anlamına gelir[707]. Talimatın taşıyıcıya varması gerektiğinden, ibraz taşıyıcının şubesine ya da yetkili temsilcisinin bulunduğu yere

---

700 Örneğin, gönderilen ya da kredi veren gibi üçüncü kişiler için anlaşılabilir nitelikte olmalıdır.

701 **Heymann/Schlüter**, § 418 HGB Rn. 16; **Koller**, § 418 HGB Rn. 38; **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 9.

702 Diğer taşıma türlerinde ibraz kaydı hakkında bkz. **Eckhardt**, s. 32 vd.

703 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 30.

704 Sorumluluğu sınırlandıran hükümlerin uygulanmayacağı yönündeki bu düzenleme, Alman Ticaret Kanunu'nun 2013 tarihli Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu öncesindeki § 418 VI 2 HGB'ye dayanmaktadır. Ancak ilgili düzenleme, Reform Kanunu ile esaslı bir şekilde değiştirilmiştir. Alman kanun koyucu sorumluluğun sınırlandırılamayacağına ilişkin bu yaklaşımdan vazgeçmiş ve sorumluluğun, eşyanın zıyaı durumunda ödenecek miktarla sınırlı olduğunu hükme bağlanmıştır.

705 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 46; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 15; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 15.

706 **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 10.

707 **Koller**, § 418 HGB Rn. 39; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 16; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 16; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 48.

yapılmalıdır[708]. Sürücüye yapılan ibraz, kural olarak yeterli değildir[709]. Taşıma senedinde yer verilen ibraz kaydı, bir yandan gönderenin tasarruf hakkının kullanımını zorlaştırırken, bir yandan da taşıyıcıya sorumluluk yükler. Zira taşıyıcı, kendisine ibraz edilen nüshanın gerçekliğini araştırmak zorundadır[710]. Taşıma senedi, bir teşhis senedi (*Legitimationspapier*)[711] olmadığı için, ibrazda bulunan kişinin kimliğine ilişkin güven korunmaz; taşıyıcının, ibraz eden kişinin talimat verme hakkına sahip gönderen olup olmadığını kontrol etmesi gerekir[712]. Ayrıca taşıma senedinin aslı ibraz edilmelidir; gönderen nüshasının fotokopi ya da faks[713] şeklinde ibraz edilmesi yeterli değildir[714]. Aksi takdirde gönderen elindeki taşıma senedi nüshasını teslim etmeden önce kopyasını alabilir ve onu ibraz ederek tasarruf hakkını kullanabilirdi, bu da ibraz kaydının teminat işlevini son derece zayıflatırdı[715]. Dolayısıyla eğer taşıma senedinin ibrazı zorunlu olan gönderen nüshasının aslı kaybolmuşsa, talimat hakkının kullanılması mümkün değildir[716].

---

708 **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 10; **Koller**, § 418 HGB Rn. 39; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 16.

709 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 16.

710 **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 10; **Koller**, § 418 HGB Rn. 39; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 16; **Wieske**, (Heidel/Schall), § 418 HGB Rn. 9; **Heymann/Schlüter**, § 418 HGB Rn. 16; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 16; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 241.

711 Teşhis senetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Jäggi**, Peter/**Druey**, Jean Nicolas/**von Greyerz**, Christopf, Wertpapierrecht, Basel und Frankfurt a.M. 1985, s. 40 vd.; **Meier-Hayoz**, Arthur/**von der Crone**, Hans Caspar, Wertpapierrecht, 2. Aufl., Bern 2000, § 1, Rn. 30 vd.; **Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul 2018, s. 59 vd.; **Pulaşlı**, Hasan, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara 2017, N. 21 vd.; **Can**, Mertol, Kıymetli Evrak Hukuku (Ders Kitabı), Ankara 2015, s. 8 vd.; **Özdamar**, Mehmet/**Göktürk**, Kürşat/**Can**, Mehmet Çelebi/**Kaşak**, Esra, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 2022, s. 45 vd.; **Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kendigelen**, Abuzer/**Kaya**, Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2014, N. 139 vd. CMR bağlamında taşıma senedinin teşhis senedi olmadığı yönünde bkz. **Yeşilova**, Ecehan, CMR-Taşıma Senedinin İspat Kuvveti, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, 2005, s. 241.

712 **Fischer**, Weisungsrecht, s. 241; **Koller**, § 418 HGB Rn. 39.

713 Gönderen nüshasının faks yolu ile gönderilmesi durumunda, taşıma senedinin aslının mı yoksa fotokopisinin mi iletildiğini anlamak mümkün değildir, dolayısıyla faks ibraz için yeterli değildir (**Staub/Schmidt**, § 418 HGB Rn. 48).

714 **Wieske**, (Heidel/Schall), § 418 HGB Rn. 9; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 418 HGB Rn. 3; **Staub/Schmidt**, § 418 HGB Rn. 48; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 16; **Koller**, § 418 HGB Rn. 39; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 16; **Heymann/Schlüter**, § 418 HGB Rn. 16; **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 10; MüKoHGB/**Jesser-Huß** Art. 12 CMR Rn. 25; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 241.

715 **Staub/Schmidt**, § 418 HGB Rn. 48.

716 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 16; **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 10; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 16.

Taşıma senedinin ibraz edilmesinin kararlaştırıldığı (TTK m. 868/4) hâllerde ibraz zorunluluğu, gönderenin talimat hakkını kullanmak istemesi durumunda gündeme gelir. İbraz kaydının gönderilenin talimat hakkı bakımından bir anlamı yoktur[717]. Zira bu kayıt, gönderenin tasarruf hakkını engellemeye yöneliktir. Dolayısıyla eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra tasarruf hakkının TTK m. 868/2 gereğince gönderilene geçtiği durumlarda (dolayısıyla teslim engeli hâlinde), gönderilen[718], taşıma senedini ibraz etmeksizin bu hakkı kullanabilir. Öte yandan gönderen TTK m. 868/1 gereğince talimat vermeye yetkili olduğu durumlarda dahi, tasarruf hakkını sadece kendisine ait nüshayı ibraz ederek kullanabilir. Unutulmamalıdır ki ibraz kayıtlı taşıma senedi *(Sperrpapier)*, TTK m. 868/1, 2'de öngörülen genel kurala getirilen bir istisna niteliğindedir.

Gönderenin tasarruf hakkını kullanması, taşıma senedinin ibrazı şartına bağlanmış ve taşıyıcı verilen talimatı, taşıma senedi ibraz edilmeden yerine getirmişse, kural olarak, bundan doğacak zararlar için hak sahiplerine karşı sorumludur (TTK m. 868/6, CMR m. 12/7). Ancak istisnai olarak, gönderen nüshasının ibrazının gerekmediği durumlar da mevcuttur. TTK m. 869/1 hükmü ile gönderilenin bulunamaması ya da eşyayı teslim almaktan kaçınması sebeplerinden kaynaklanan teslim engeli hâllerinde, her iki tarafça imzalanmış taşıma senedinde ibraz kaydı yer alıyor olsa dahi, gönderenin gönderen nüshasını ibraz etmeden talimat vermesi mümkün kılınarak kanunî bir istisna getirilmiştir[719]. Tasarruf hakkına sahip gönderilenin bulunamadığı ya da eşyayı teslim almaktan kaçındığı durumlarda, tasarruf hakkı gönderene geri döner (TTK m. 869/1). Ancak kanun koyucu, gönderenin talimat vermesini sağlamak için tasarruf hakkının gönderene geri dönmesini yeterli görmemiştir. Bunun yanı sıra tasarruf hakkının kullanılması taşıma senedinin ibrazına bağlı tutulmuş (TTK m. 869/4) olsa bile

---

717 **Andresen/Valder**, § 418 HGB Rn. 26; **Koller**, § 418 HGB Rn. 16; Rn. 42; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 47; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 15; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 241; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 15.

718 Tasarruf hakkı kullanılarak eşyanın bir üçüncü kişiye teslimi yönünde talimat verilmesi hâlinde, bu üçüncü kişi gönderilenin yerini alır (TTK m. 869/2) ve o da gönderen nüshasını ibraz etmeden talimat verme hakkını kullanabilir (**Koller**, § 418 HGB Rn. 42).

719 Aynı istisnanın TTK m. 868/4 hükmünden amaçsal indirgeme (teleolojik redüksiyon) yöntemi ile verilen talimatın gönderileni açıkça kayırdığı durumlarda da (örneğin, taşıma engelinin üstesinden nasıl gelineceğine ilişkin talimatların verilmesi gibi) söz konusu olması gerektiği yönünde bkz. **Koller**, § 418 HGB Rn. 41.

söz konusu durumlarda taşıma senedinin ibrazının gerekli olmadığını da hükme bağlayarak, ortaya çıkabilecek bir boşluğu kanun yolu ile doldurmuştur. İstisnanın istisnası niteliğindeki TTK m. 869/1 düzenlemesi ile, gönderenin, kendisine geri dönen tasarruf hakkını taşıma senedi nüshası kendisinde bulunmadığı için kullanamaması gibi bir ihtimalin önüne geçilmek istenmiştir. Mezkûr hüküm, gönderenin ibraz kayıtlı taşıma senedi *(Sperrpapier)* nüshasını ibraz edemeyeceği gerçeğinden yola çıkılarak düzenlenmiştir. Zira daha önce de belirtildiği gibi, ibraz kaydının yer aldığı taşıma senedi nüshası çoğunlukla gönderende bulunmaz[720].

3. Özel Durumlar

a. Farklı Anlaşmalar

Talimat hakkının düzenlendiği TK m. 868 hükmünün 1-5. fıkraları tamamlayıcı niteliktedir[721]. Dolayısıyla taraflar arasında TTK m. 868'deki düzenlemelerden farklı anlaşmalar yapılması hukuka uygundur[722]. Talimat hakkına ilişkin kanundaki temel anlayıştan farklı bir düzenlemenin uygulanmasına dair bir anlaşma, taşıyıcı ile gönderen arasında yapılmalıdır. Gönderilen ile gönderen arasında yapılan anlaşmaların, gönderenin taşıyıcıya talimat verme hakkı bakımından herhangi bir etkisi yoktur; bu anlaşma sadece taraflar arasında *(inter partes)* etki doğurur[723].

Taraflar, gönderilenin talimat verme hakkının ne zaman başlayacağı hususunda farklı anlaşmalar yapabilir[724]. Bu bağlamda, talimat verme hakkının taşımanın başından itibaren gönderilende olacağı kararlaştırılabilir[725]. Bunun aksine, gönderilenin talimat yetkisine sahip olmayacağı da kararlaştırılabilir; bu durumda talimat verme

---

720 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 13; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 19.

721 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 35. Bkz. ve karş. **Fischer**, Weisungsrecht, s. 200; **Koller**, § 418 HGB Rn. 15; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 6; **Meyer-Rehfueβ**, s. 17.

722 **Meyer-Rehfueβ**, s. 28; **Koller**, § 419 HGB Rn. 18; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 5; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 35; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 5.

723 **Fischer**, Weisungsrecht, s. 200; **Meyer-Rehfueβ**, s. 17.

724 **Seven**, Gönderilen, s. 117; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 4; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 35.

725 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 5; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 5; **Meyer-Rehfueβ**, s. 28; **Seven**, Gönderilen, s. 117. Eşyanın teslim yerine varmasından daha önce talimat yetkisinin gönderilene geçeceğine ilişkin anlaşma yapılabileceği yönünde bkz. **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 6.

yetkisi, gönderende kalır[726]. Taşıyıcının belirli bir bildirim adresine (TTK m. 857/1 f) bildirimde bulunması da kararlaştırılabilir. Bu hâlde, bildirim adresinde bulunan kişi kural olarak talimat verme hakkına sahiptir[727]. Taraflar talimatın kapsamının sınırlandırılması[728] ya da genişletilmesi yönünde anlaşma yapma hususunda da özgürdür[729].

b. Eşyanın Üçüncü Bir Kişiye Teslim Edilmesi Yönünde Talimat Verilmesi Hâlinde Talimat Verme Hakkının Kime Ait Olduğu Meselesi

Tasarruf hakkına sahip kişi, talimat verme hakkını kullanarak, eşyanın bir üçüncü kişiye teslim edilmesini isteyebilir. Eşyanın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi talimatının verilmesinden sonra taşıma ya da teslim engelinin ortaya çıkması hâlinde, talimat verme hakkının kime ait olacağına dair TTK m. 869/2'de özel bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre, *"Gönderenin, 868 inci madde uyarınca sahip olduğu tasarruf yetkisine dayanarak malın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi talimatını vermesinden sonra, taşıma veya teslim engeli ortaya çıkarsa, birinci fıkranın uygulanmasında, gönderilen gönderenin, üçüncü kişi de gönderilenin yerini alır"*.

TTK m. 869/2'nin mehazı olan § 419 II HGB ve CMR m. 15/3 hükümlerinde, *"gönderilenin/alıcının"* eşyanın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi talimatı vermesi ifadesi kullanılırken; TTK m. 869 hükmünde, "*gönderenin"* eşyanın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi talimatı vermesi ifadesi kullanılmıştır. Her şeyden önce uygulamada, eşyanın üçüncü bir kişiye teslimi yönünde karar veren kişi çoğu zaman gönderilendir[730]. Bunun yanı sıra kanun koyucunun mehazdan ayrılarak kullanmış olduğu bu ifade bağlamında hükmü yorumladığımızda, gönderenin bu yönde bir talimat vermesi hâlinde, gönderilenin gönderenin yerini almasının anlamsız bir durum yarattığı görülmektedir. Zira bu durumda talimat verme yetkisinin gönderende kalmaya devam etmesi, gönderilenin devreden çıkması ve üçüncü kişinin gönderilenin yerini alması

---

726 **Koller**, § 419 HGB Rn. 18; **Meyer-Rehfueβ**, s. 28.

727 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 3. Gönderenin sözleşmeye bağlı olarak üçüncü kişinin tasarruf hakkına da başvurabileceği yönünde bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 35.

728 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 4; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 4.

729 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 4.

730 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 57.

gerekir. Bu sebeple hükmün basit bir tercüme hatası sebebiyle bu şekilde kaleme alındığı, dolayısıyla düzenlemeyi mehaza uygun şekilde anlamanın daha isabetli olacağı kanaatindeyiz[731]. Bu yorum tarzı *"Kelamın i'mâli, ihmalinden evlâdır."* ilkesi ile Roma Hukukundaki *"Verba ita sunt intelligenda ut res magis valeat quam pereat"*[732] ilkesine de uygun düşmektedir[733]. Buna göre gönderilenin, eşyanın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi yönünde bir talimat vermesinden sonra taşıma ya da teslim engelinin ortaya çıkması hâlinde, gönderilen gönderenin, üçüncü kişi de gönderilenin yerini alır. Böylece taşıyıcı kural olarak, taşıma engeli durumunda önceki gönderilenden, teslim engeli durumunda ise üçüncü kişiden talimat almalıdır. Üçüncü kişinin bulunamaması ya da eşyayı kabulden kaçınması hâlinde ise, talimat verme hakkı önceki gönderilene geçer[734].

TTK 869 hükmü, esasen CMR m. 15/3 hükmüne dayanmakla birlikte, bu iki düzenleme arasında bir fark göze çarpmaktadır. CMR'de -TTK'dan farklı olarak- gönderilenin eşyanın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi yönünde talimat vermesinden sonra ortaya çıkacak engeller bakımından, yalnızca teslim engelinden bahsedilmiş; taşıma engelinden söz edilmemiştir[735]. Ancak eşyanın gönderilenin belirlediği üçüncü kişiye taşınması esnasında; bir başka deyişle, eşyanın yeni teslim yerine ulaşmasından önce de engel (taşıma engeli) ortaya çıkabilir. Dolayısıyla bu ihtimalin de göz önüne alındığı hem taşıma hem teslim engelini kapsamına alan TTK m. 869 hükmü daha yerinde bir düzenlemedir.

c. Eşyanın Bir Kısmının Teslim Yerine Ulaşması Durumu

Eşyanın teslim yerine ulaşması ile, gönderenin talimat verme yetkisi sona erer ve bu yetki bu andan itibaren gönderilene ait olur (TTK m. 868/2). Ancak eşyanın sadece bir kısmının teslim yerine ulaşması durumunun, gönderenin talimat hakkını ne

---

731 Benzer yönde bkz. **Can**, Taşıma Hukuku, s. 57. Farklı görüş için bkz. **Adıgüzel**, Taşıma, s. 142, dpn. 264.

732 *"Kelimeler öyle anlaşılmalıdır ki anlamsız olmalarındansa anlamlı olsunlar."* (**Gözler**, Kemal, Hukuka Giriş, Bursa 2017, s. 308).

733 Söz konusu ilkeler hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Gözler**, s. 307 vd.

734 **Staub/Schmidt**, § 419 HGB Rn. 26.

735 Malın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi talimatının verilmesinden sonrası için CMR m. 15/3 hükmünde *"...bunların teslimini engelleyici koşullar ortaya çıktığında"* ifadesine yer verilerek, taşıma engeli kapsam dışı bırakılırken, TTK m. 869/2'de *"...taşıma veya teslim engeli ortaya çıkarsa"* ifadesi kullanılmıştır.

ölçüde sona erdireceği hususu tartışma konusudur. Gönderenin tasarruf hakkı, eşyanın teslim yerine ulaşması anında ve ulaştığı ölçüde sona ermelidir[736]. Buna göre, eşyanın sadece bir kısmı teslim yerine ulaşırsa, gönderenin, taşınan eşyaların teslim yerine ulaşmayan kısmı ile ilgili talimat verme hakkı devam eder[737] ve gönderilenin taşıma sürecine müdahalesi, sadece taşınması tamamlanmış eşyalar için söz konusu olur[738]. Bir başka deyişle, gönderinin bir kısmının teslim yerine ulaşması hâlinde, gönderenin tasarruf hakkı sadece bu kısım için sona erer, hâlen yolda olan eşyalar ise gönderen tasarruf hakkına sahiptir[739]. Eşyanın sadece bir kısmının teslim yerine ulaşması ile gönderenin talimat hakkının tüm gönderi bakımından sona ereceğinin kabulünü her şeyden önce TTK m. 868/2'nin lafzı desteklemez[740]. Gönderinin münferit parçalarının sözleşmeye göre kademeli olarak taşınabileceği durumlarda da tüm parçaların birlikte taşınmasının gerektiği durumlarda da sonuç değişmez[741]. Burada talimatlar aracılığıyla ortaya çıkabilecek yeni duruma uyum sağlamak ve buna göre planlama yapmak için talimat hakkını kullanma fırsatını elinde tutması gereken gönderenin menfaatleri dikkate alınmalı; öte yandan gönderilenin hakları (TTK m. 871) da göz ardı edilmemelidir[742]. Ayrıca belirtmek gerekir ki gönderilenin bulunamaması ve teslimden kaçınması nedeniyle ortaya çıkan teslim engeli hâlinde (TTK m. 869/1), gönderenin teslim yerine ulaşan eşyalar için sona eren talimat hakkı tekrar canlanır[743].

---

736 **Koller**, § 418 HGB Rn. 15.

737 **Staub/Schmidt**, § 418 HGB Rn. 12; **Meyer-Rehfueβ**, s. 35; GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 24; **Koller**, § 418 HGB Rn. 15.

738 GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 24; **Meyer-Rehfueβ**, s. 35. *Schlegelberger/Geßler*, HGB'nin eski metni bağlamında bu konuya ilişkin olarak ikili bir ayrım yapmıştır. Eşyaların kademeli olarak taşındığı hâllerde gönderenin talimat verme hakkının yalnızca teslim yerine ulaşan parçalar için sona erdiği diğerleri için devam ettiği, ancak eşyaların birlikte taşınmasının gerektiği hâllerde ilk parçanın teslim yerine ulaşması ile henüz teslim yerine ulaşmamış olan parçalar için de sona ereceği görüşünü savunmaktadır **(Schlegelberger/Geßler**, § 433 a.F. HGB Rn. 13).

739 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 23; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 9.

740 **Staub/Schmidt**, § 418 HGB Rn. 12.

741 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 9; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 23; **Koller**, § 418 HGB Rn. 15. Talimat hakkının bölünmesinin, özellikle taşıma işleminin istemsiz bir şekilde bölündüğü durumlarda tüm gönderinin tekrar bir araya getirilmesini engelleyebileceği yönünde bkz. **Staub/Schmidt**, § 418 HGB Rn. 12. Karş. **Schlegelberger/Geßler**, § 433 a.F. HGB Rn. 13.

742 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 9.

743 **Koller**, § 418 HGB Rn. 15; **Staub/Schmidt**, § 418 HGB Rn. 15.

D. Talimat Hakkının Kullanılması

Talimat hakkının kullanılması, şekil şartına bağlı olmayan bir irade açıklaması şeklinde tezahür eder[744]. Dolayısıyla talimat vermek için kural olarak taşıma senedinin ibrazı gerekmez[745]; telefon aracılığıyla dahi talimat vermek mümkündür[746]. Ancak taşıyıcı, muhtemel yanlış anlaşılmaların önüne geçmek için, içerik itibariyle zor anlaşılan ya da çok önemli olan talimatların yazılı şekilde verilmesini talep edebilir[747]. Elbette ki talimatın verildiği ve içeriğinin ne olduğu hususuna ilişkin ispat kolaylığı sağlaması açısından tüm talimatların yazılı şekilde verilmesinde fayda vardır[748].

---

744 **Höhn**, Kurt, Das Verfügungsrecht über das Frachtgut während des Transportes, insbesondere des Eisenbahntransportes, Dissertation, Weimar 1910, s. 8; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 7; **Meyer-Rehfueβ**, s. 61; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 19; **Wagner**, Verfügungsrecht, s. 16; **Koller**, § 418 HGB Rn. 20; **Müglich**, s. 42; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 6; **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 144; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 13; **Leutke**, Verfügungsrecht, s. 57.

745 **Meyer-Rehfueβ**, s. 61; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 12. Taşıma senedinin ibrazına ilişkin istisnaî durum için bkz. Üçüncü Bölüm/II.C.2.b.

746 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 12. Talimatın zımnen dahi verilebileceği yönünde bkz. **Meyer-Rehfueβ**, s. 61. Eşyanın teslim yerine varmasından sonra dava dışı müşterinin kendi bankası ile yaşadığı sorundan kaynaklı akreditif ilişkisinin kurulamaması sebebiyle, akreditif ödeme şekli öngörülen satış sözleşmesinde bir teslim engelinin çıktığı ve davacı gönderene akreditif işlemlerinde eksik belgeler nedeniyle ödeme konusunda sorun yaşandığı bildirilmesine rağmen davalı firmaya malları yükleyerek taşıma işlemlerine devam ettiği, davalı taşıyıcının ise alıcı firmaya eşyaların teslimini gerçekleştirdiği bir davada, *"…davacının ilk sorunlu teslimden sonra halen diğer taşımaları devam ettirmesinin davacı tarafından davalıya talimat verilerek taşıma sürecinin teslim engeli ile kesilmesinin engellenip, akreditif ödeme şeklinin vadeli ödemeye çevrilmiş olduğu anlamına geldiği, davacı ilk taşıma sırasında akreditifte sorunlar olduğunu, eksik belgeler nedeniyle amir bankanın ödeme yapmadığını öğrenmesine rağmen diğer taşımaları devam ettirerek teslim engelini ortadan kaldıracak şekilde davalı taşıyıcıda haklı bir güven oluşturduğunu, böylece davacı akreditif ödeme şeklinden vazgeçerek ödemeyi vadeli ödeme şekline dönüştürdüğünü, hal böyle olunca davacının bu davranışları karşısında teslim engelinin ortadan kalktığını, akreditif ödeme şeklinin vadeli ödeme şekline dönüşmüş olması karşısında teslim edilen malların bedelinin ödenmemesinden CMR 21. maddesi uyarınca davalı taşıyıcının sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle davanın reddine…"* karar veren ilk derece mahkemesinin kararı Yargıtay tarafından *"…yükün teslim yeri olan Fransa'ya varışından sonra dava dışı müşterinin kendi bankası ile yaşadığı sorundan kaynaklı akreditif ilişkisinin kurulamaması sebebiyle, akreditif ödeme şekli öngörülen satış sözleşmesinde bir teslim engelinin çıktığı ve bu teslim engeli ile karşılaşan davalı taşıyıcının davacı taşıtandan herhangi bir talimat istemeden malları CMR senedinde ihbar kişisi sıfatıyla yer alan dava dışı müşteriye teslim ettiği göz önüne alınarak bir değerlendirme yapılması gerekirken, ilk teslimde sorun yaşanması üzerine teslimatların devam ettiği ve bunun dava dışı müşteriye yapılan teslimin davacı tarafından benimsendiği şeklinde yorum yapılarak davanın reddine karar verilmesinin doğru olmadığı…"* gerekçesi ile bozulmuştur. Yargıtay'ın 11. Hukuk Dairesi'nin 23.01.2020 T., 2018/3265 E., 2020/696 K. sayılı ilgili kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021).

747 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 12.

748 Teslim engeline ilişkin bir uyuşmazlıkta Yargıtay *"…talimat almak için gerekli çabayı gösterdiğini ispat yükü kendisinde olan davacı taşıyıcının davalıdan talimat aldığını veya talimat*

Tasarruf hakkına sahip kişi, gerekli talimatları gecikmeksizin vermelidir[749].Varması gereken bir irade açıklaması olan talimatın taşıyıcıya yöneltilmesi gerekir; bir başka deyişle, talimatın verileceği kişi, eşyayı taşıma taahhüdünde bulunan taşıyıcıdır[750]. Talimatın taşıyıcıya ulaşma riskine katlanan[751] ve taşıyıcıya ulaştığını ispat ile yükümlü olan kişi ise tasarruf hakkına sahip kişidir[752].

Talimat hakkı, kural olarak taşıyıcının taşımanın yerine getirilmesi için devreye soktuğu yardımcı kişilere karşı kullanılamaz; taşıyıcı, aldığı talimatları bu kişilere iletmekle yükümlüdür[753]. Verilen talimatların yardımcı kişilere iletilememesi ya da eksik iletilmesi riskini taşıyıcı üstlenir[754]. Taşıyıcı, gönderen tarafından verilen talimat hakkında sürücüyü bilgilendirmeden önce taşıma aracı teslim yerine ulaşırsa, gönderilen de talimat verme yetkisini kazanır (TTK m. 868/2). Bu durum, gönderenin talimatının geçerliliğini etkilememekle birlikte taşıyıcı, artık bu talimata uymayabilir[755]. Tasarruf hakkına sahip kişinin talimatı ile taşıma sözleşmesi değiştirilmiş olacağından[756] talimatın yerine getirilip getirilmeyeceği noktasında sürücü *(Fahrer)* bizzat karar

---

almak için gerekli çabayı gösterse de davalıya ulaşamadığını ispat edememiş olmasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir." talimat almak için gerekli çabayı gösterdiğini ve talimat aldığını ispat edemeyen taşıyıcının aleyhinde karar vermiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 20.12.2017 T., 2016/3032 E., 2017/7466 K. sayılı bu karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 09.12.2021).

749 **Müglich**, s. 53.

750 **Peters**, Heinrich, Das Verfügungsrecht des Absenders nach § 433 HGB, Dissertation, Leipzig 1907, s. 21; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 12; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 17; **Koller**, § 418 HGB Rn. 20; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 13; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 4.

751 **Höhn**, Verfügungsrecht, s. 8; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 17; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 13; **Meyer-Rehfueβ**, s. 61; **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 144; **Andresen/Valder**, § 418 HGB Rn. 3.

752 **Meyer-Rehfueβ**, s. 61; **Höhn**, Verfügungsrecht, s. 8; **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 144.

753 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 4; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 12; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 12; **Koller**, § 418 HGB Rn. 20; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 17.

754 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 17; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 13. Talimatın aktarılması gerekliliğinin talimatların yerine getirilmesini imkânsız ya da sakıncalı hâle getirebileceği de unutulmamalıdır **(Koller**, § 418 HGB Rn. 20).

755 **Koller**, § 418 HGB Rn. 20.

756 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 4; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 3; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 7; **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 1; **Eckhardt**, s. 29; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 2; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 1; **Basedow**, Transportvertrag, s. 292; **Müglich**, s. 43; **Koller**, § 418 HGB Rn. 3; GroβkommHGB/**Helm**, § 425 a.F. HGB Rn. 135; **Glöckner**, Art. 12 CMR Rn. 1; **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 143, 144; **Meyer-Rehfueβ**, s. 181; **Braun**, s. 75.

veremez[757]; dolayısıyla kural olarak talimat almaya da yetkili değildir[758]. Ancak talimata uyulmasının ertelenemeyeceği hâllerde (örneğin taşımanın durdurulması talimatı verildiğinde) sürücünün talimatı almaya yetkili olduğu kabul edilmelidir[759]. Öte yandan gönderen, alt taşıyıcıya doğrudan talimat vermeye yetkili değildir[760].

Yeni bir talimat ile daha önce verilen talimattan kural olarak her zaman dönülebilir (*jederzeit widerruflich*); talimattan dönülmesi, esas itibariyle yeni bir talimat niteliğindedir[761]. Talimattan dönülmesi ve değiştirilmesi hâlinde başka bir talimat söz konusu olduğu için, TTK m. 868/1'deki sınırlamalar, bu talimatlar için de geçerlidir. Dolayısıyla verilen yeni talimatın yerine getirilmesi imkânsız olmamalı, gönderen ve gönderilenin diğer gönderileri için zarar tehdidi oluşturmamalı ve taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olmamalıdır.

E. Talimat Hakkının İçeriği

Taşıma ve teslim engeline ilişkin TTK m. 869/1 hükmünün birinci ve üçüncü cümlelerinde, her ne kadar m. 868'in tüm fıkralarına atıf yapılmamış olsa da talimat hakkının içeriği, TTK m. 868/1 hükmünden hareketle ortaya konulmalıdır. Zira TTK m. 869/1'de öngörülen talimat hakkı, genel talimat verme hakkının özel bir hâlinden

---

757 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 18; **Andresen/Valder**, § 418 HGB Rn. 11.

758 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 12; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 12; **Koller**, § 418 HGB Rn. 20; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 4.

759 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 18; **Koller**, § 418 HGB Rn. 20. Talimatın yerine getirilmesi ertelenemeyecek nitelikte olsa dahi, sürücünün ve alt yüklenicinin talimatı kabul etme yetkisinin bulunmadığı yönünde bkz. **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 4.

760 **Koller**, § 418 HGB Rn. 20. Bkz. ve karş. **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 18; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 4. *Thume* eşyanın teslim yerine ulaştığında, yani gönderenin talimat verme hakkı sona erdiğinde durumun farklı olduğu görüşündedir. Yazara göre, eşya alt taşıyıcı tarafından teslim yerine getirilirse -en azından talimatın yerine getirilmesinin ertelenemeyeceği hâllerde- alt taşıyıcı taşıyıcıya verilmesi gereken talimatı almaya ve buna riayet etmeye yetkili olmalıdır, bu sebeple gönderilenin alt taşıyıcıya talimat vermesi mümkündür (Bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 12). *Koller* ise -haklı olarak- bu görüşün alt taşıyıcının devreye sokulması hâlinde taşıyıcının verilen talimatların makul olup olmadığını değerlendirme konusundaki hakkından vazgeçmek istemeyeceğini dikkate almadığını, ayrıca günümüzdeki iletişim imkânları göz önüne alındığında zorlama yetkilerle talimat ilişkisi zincirini tamamen bozmaya gerek olmadığını belirterek bu görüşü eleştirmiştir (**Koller**, § 418 HGB Rn. 20). Bu hususta ayrıca bkz. **Peters**, Verfügungsrecht, s. 21;

761 **Müglich**, s. 42; **Koller**, § 418 HGB Rn. 20; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 12. Talimattan dönme hâlinin başka bir talimat niteliği, önceki talimatın değiştirildiği durumlarda daha açıktır (**Koller**, § 418 HGB Rn. 20).

ibarettir[762]. Talimat hakkının içeriğine ilişkin TTK 868/1 hükmünde, gönderenin taşıyıcıya, *"taşımanın yapılması için emir ve talimat verebileceği gibi, taşımanın durdurulması, eşyanın geri getirilmesi, başka bir varma veya teslim yerine götürülmesi ya da başka bir gönderilene teslim edilmesi şeklinde tasarruflarda da bulunabileceği"* öngörülmüştür. Hükmün mehazı olan Alman Ticaret Kanunu'nda (§ 418 HGB I 2) verilebilecek talimatlar "*özellikle (insbesondere)"* ibaresinden sonra sayılarak hükümdeki hâllerin sınırlı sayıda olmadığı açıkça ortaya konulmuşken TTK'da bu ifadeye yer verilmemiş; gerekçede de bunun nedenine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Buna rağmen, -HGB kadar açık olmasa da- TTK'daki hükmün kaleme alınış tarzından hareketle, hükümde sayılanların tahdidi olmadığı sonucuna varmak mümkündür. Kanaatimizce TTK m. 868/1 hükmünün birinci cümlesi ile amaçlanan, talimat hakkının sınırlı sayıdaki içeriğini belirlemek değil; aksine mümkün olduğunca çok sayıda talimat içeriğinden bahsederek bu hakkın kapsamının genişliğine vurgu yapmaktır. Kanun koyucu burada yalnızca önemli gördüğü tasarruf haklarını listelemektedir. Zira talimatların kapsamını sınırlama işini -taşıyıcının hangi talimatları yerine getirmekle yükümlü olmadığını düzenlemek suretiyle- aynı fıkranın ikinci cümlesi üstlenmektedir. Dolayısıyla verilebilecek hukuka uygun talimatlar, hükümde belirtilenlerle sınırlı değildir. Ancak belirtmek gerekir ki verilen talimatlar, taşıma sözleşmesinin niteliğini ve özünü etkilememelidir[763].

Taşıyıcı, keyfî sözleşme değişikliklerine karşı talimatlara uyma yükümlülüğünün esnetilmesi yolu (TTK m. 868/1) ile yeterince korunduğu için verilebilecek talimatların sınırlı sayıda düzenlenmesi gerekli görülmemiştir[764]. Dolayısıyla tasarruf hakkına sahip kişinin verebileceği talimatlar çok çeşitlidir[765]. Gönderilen kişinin ya da

---

762 **Braun**, s. 50.

763 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 77; **Arkan**, Sorumluluk s. 73. Ayrıca bkz. BGH 21.09.2017, TranspR 2018, s. 11. Taşıma sözleşmesini bütünüyle değiştirmemesi gerektiği yönünde bkz. GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 10; **Meyer-Rehfueβ**, s. 59; **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 143; **Leutke**, Verfügungsrecht, s. 57. Taşıyıcının temel yükümlülüklerinde değişikliğe neden olmaması gerektiği yönünde bkz. **Fischer**, Weisungsrecht, s. 251, Anm. 446.

764 **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 4. Taşıyıcının yerine getirmekle yükümlü olmadığı talimatlar hakkında bkz. Üçüncü Bölüm/II.F.

765 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 1; **Koller**, § 418 HGB Rn. 6; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 22; **Müglich**, s. 43; **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 1; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 2; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 78; **Fremuth**,

teslim yerinin talimat ile değiştirilebileceği hükümde açıkça düzenlenmiştir (TTK m. 868/1, CMR m. 12/1). Talimat hakkına sahip kişinin taşınan eşyanın sadece bazı belgelerin ibrazı neticesinde[766] ya da teslimde ödenecek bedel karşılığında teslim edilmesi[767], taşıma aracının değiştirilmesi veya taşıma türünün değişmesine sebep olmadığı sürece[768] belirli bir taşıma aracının kullanılması[769] yönünde talimat vermesi de mümkündür. Zira bu talimatlar, taşıma veya teslimin sorunsuz ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesine hizmet eder. Eşyanın taşınmasına ilişkin talimatların yanı sıra taşımanın tamamen durdurulması[770], eşyanın geri getirilmesi yönünde talimatlar da verilebilir (TTK m. 868/1).

Taşıma ve teslim engeli hâlinde, TTK m. 869/1 gereğince verilecek talimatların içeriği, engeli giderme amacından hareketle belirlenmelidir; bu nedenle taşımayı yerine getirilebilir kılacak şekilde yeniden şekillendiren talimatların hukuka uygun olduğu kabul edilebilir[771]. Dolayısıyla engel durumunda verilecek talimatlar çoğu zaman engelin aşılmasına[772] ve taşınan eşyanın korunmasına[773] yönelik olacaktır. Bunun yanı sıra gönderene, talimat ile taşımayı sona erdirme olanağı da tanınmıştır[774]. Öyle ki talimat yolu ile sona erdirme, TTK m. 870/2 hükmünde şart olarak aranmıştır[775]. TTK

(Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 8; **Lenz**, Straβengütertransportrecht, s. 968; **Meyer-Rehfueβ**, s. 57; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 252; **Seven**, Gönderilen, s. 125.

766 **Meyer-Rehfueβ**, s. 57; **Koller**, § 418 HGB Rn. 6; **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 2.

767 **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 2; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 7; **Koller**, § 418 HGB Rn. 6; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 24; **Meyer-Rehfueβ**, s. 57; **Lammich/Pöttinger**, Gütertransportrecht, § 418 HGB Rn. 6; **Andresen/Valder**, § 422 Rn. 3; **Fremuth** (Fremuth/Thume), § 422 Rn. 19; **Herber/Piper**, Art. 12 CMR Rn. 9; **Thume/Temme** Art. 12 CMR Rn. 20; **Glöckner** Art. 12 CMR Rn. 3; **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 4. Bu yönde bir talimatın taşıyıcı için beklenilmez bir şekilde yük getirmemesi koşuluyla verilebileceği yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18.

768 **Koller**, § 418 HGB Rn. 7 Anm. 22.

769 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 7; **Thume/Temme** Art. 12 CMR Rn. 6; **MüKoHGB/Jesser-Huß** Art. 12 CMR Rn. 16; **Glöckner** Art. 12 CMR Rn. 3. Farklı görüş için bkz. **Herber/Piper** Art. 12 CMR Rn. 10; OLG Hamburg 07.05.1987 – 6 U 12/87, VersR 1987 s. 1111. Eğer bu durum taşıma güvenliğini etkiliyorsa, eşyanın belirli bir tür taşıma aracı ile taşınması yönünde talimat verilebileceğine ilişkin bkz. **Koller**, § 418 HGB Rn. 6.

770 *Fischer*'a göre, depolamayı gerektirecek şekilde taşımanın durdurulması hukuki bir talimat olarak değerlendirilemez, çünkü depolama taşıyıcının esas işlerinden değildir (**Fischer**, Weisungsrecht, s. 254).

771 **Braun**, s. 50.

772 **Braun**, s. 50. Karş. **Meyer-Rehfueβ**, s. 90-91.

773 **Koller**, § 418 HGB Rn. 1.

774 MüKoHGB/**Thume**, § 415 HGB Rn. 38; **Koller**, § 415 HGB Rn. 6a; **Braun**, s. 50-51. Karş. **Staub/P. Schmidt**, § 415 HGB Rn. 41.

775 **Braun**, s. 51.

m. 870/2, taşıma veya teslim engelinden dolayı taşımanın talimat yolu ile sona erdirilmesi hâlinde karşı edim yükümlülüğünün akıbetine ilişkin özel bir düzenlemedir. Buna göre, taşıma ve teslim engeli hâlinde, gönderenin taşımayı sona erdirebilmesi için TTK m. 865'e göre fesih yoluna başvurmasına gerek yoktur[776]. Zaten şüphe hâlinde gönderen de TTK m. 865'teki fesih yolunu seçmek istemez; çünkü fesih hâli, göndereni taşımanın sona erdirilmesi yönünde talimat vermesine oranla daha kötü bir pozisyona sokar[777]. Verilen talimatların gönderen veya gönderilen tarafından verilmesi, talimatın içeriği bakımından herhangi bir önem arz etmez[778].

Taşıyıcıya talimat aracılığıyla, taşıma faaliyetine yabancı görevler yüklenmesi mümkün değildir[779]. Bu bağlamda usulüne uygun bir şekilde paketlenmiş ve etiketlenmiş eşyanın farklı bir şekilde paketlenmesi ya da etiketlenmesine ilişkin bir talimat verilememesi gerekir; çünkü ambalajlama ve etiketleme taşıyıcının aslî yükümlülüklerinden değildir[780]. Keza taşıyıcıya uzun süreli depolama[781], eşyanın sattırılması ya da imha edilmesi yönünde talimatlar da verilememelidir[782]. Bu durumların ihtiyaç

---

776 MüKoHGB/**Thume**, § 415 HGB Rn. 38; **Braun**, s. 50-51. Karş. **Staub/P. Schmidt**, § 415 HGB Rn. 41.

777 **Koller**, § 415 HGB Rn. 6a; MüKoHGB/**Thume**, § 415 HGB Rn. 38.

778 **Meyer-Rehfueβ**, s. 54.

779 **Fischer**, Weisungsrecht, s. 254; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 22; **Heymann/Schlüter**, § 418 HGB Rn. 4. Bkz. ve karş. **Reuschle**, Fabian, Montrealer Übereinkommen (MÜ), Kommentar, Berlin 2011, Art. 12 MÜ Rn. 26.

780 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 1; **Koller**, § 418 HGB Rn. 6. Taşıma sırasında zorunluluk ortaya çıkması hâlinde (örneğin, eşyanın iyi ambalajlanmaması durumunda), bu tür talimatlar verilebileceği yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18. Ambalajlamanın taşıma ile ilgili bir edim olduğu hususunda bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 24.

781 **Fischer**, Weisungsrecht, s. 254; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 23; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10. *Fischer*'e göre, böyle bir durumda tasarruf hakkına sahip kişi, uygulamada taşıyıcıya karşı ardiye sahibini yeni gönderilen olarak bildirir ve böylece taşıma sözleşmesi yerine getirilerek sona erdirilmiş olur. Gönderen eğer daha sonra yeni bir taşıma yapılmasını isterse, yeni bir taşıma sözleşmesi yapmalıdır (**Fischer**, Weisungsrecht, s. 254). *Koller* ise böyle bir talimatın verilebileceğini kabul etmesine rağmen, eşyanın üçüncü kişide depolanması yönünde talimat verilmesi hâlinde, üçüncü kişinin yeni gönderilen olduğu ve ona teslim ile taşıyıcının sorumluluğunun sona ereceği görüşündedir (Bkz. **Koller**, § 418 HGB Rn. 6). Köln Eyalet Yüksek Mahkemesi de bu durumda eşyanın artık taşıyıcının koruma ve gözetimi altında olmaması ve sözleşme türünün taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine (*Speditionsvertrag)* dönüşmesi sebebiyle depolama sürecinde taşıyıcının sorumluluğunun devam etmediği görüşündedir (Bkz. OLG Köln 30.07.2002, TranspR. 2003, s. 116, 118 vd).

782 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 23. *Thume*, taşıma sırasında zorunluluk ortaya çıkarsa, uzun süreli depolamaya ilişkin talimat verilebileceği görüşündedir. Bu sebeple, bu görüşü sadece eşyanın sattırılması ve imha edilmesi açısından savunmaktadır (MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18). *Reuschle* ise, eşyanın sattırılması, imha edilmesi ya da uzun süreli depolama talimatının

hâline gelebileceği kanun koyucu tarafından dikkate alınmış ve şartları oluştuğu takdirde tedbir şeklinde uygulanabileceği öngörülmüştür (TTK m. 869/3). Bunlar, taşıyıcının taşıma veya teslim engelleri durumunda alabileceği özel tedbirlerdir[783]. Bir başka deyişle, bu işlemler, sadece taşımanın ya da teslimin yerine getirilmesinde bir aksaklığın söz konusu olduğu istisnai hâllerde taşıyıcıya sunulan alternatif eylemlerdir[784]. Dolayısıyla bu tür eylemler, TTK m. 868 anlamında talimat olarak verilememelidir[785]. Tasarruf hakkına sahip kişinin taşıyıcıya bu tür talimatlar verebileceğini kabul etmek, -taşıma ve teslim engelinin söz konusu olup olmadığına bakılmaksızın- fazla ileri gitmek olur[786]. Her şeyden önce bu eylemler, taşımanın yerine getirilmesi ile ilgili değil, bilakis taşıyıcının tipik bir şekilde yerine getirmek zorunda olmadığı diğer edimlerle ilgilidir[787]. Talimatları yerine getirmesi karşılığında birtakım talep hakları elde etse de TTK m. 868/1'deki sınırlamalar ile belli oranda korunsa da taşıma sözleşmesi çerçevesinde yükümlülük üstlenen taşıyıcıdan bu tür talimatlara uymasını beklemek aşırıya kaçmaktır. Kanun koyucu ancak taşıma ya da teslim engelinin varlığı hâlinde ve belli

---

taşıyıcı için beklenilmez olması sebebiyle, bu yönde bir talimatı taşıyıcının yerine getirmek zorunda olmadığı görüşündedir. Bunların yanı sıra teslim süresinin kısaltılması yönündeki talimatları da bu bağlamda değerlendirerek, taşıyıcının bunu yerine getirmekten kaçınabileceğini ileri sürmektedir (**Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10). *Fischer*'a göre, eşyanın yol üzerinde satılması ya da eşya üzerinde değişiklik yapılması yönünde tek taraflı olarak talepte bulunulamaz (**Fischer**, Weisungsrecht, s. 254). Eşyanın sattırılması ve imha edilmesi yönünde talimat verilemeyeceği yönünde bkz. **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 2.

783 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 23.

784 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 18.

785 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 23; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18.

786 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 18; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18.

787 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 23; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 18. *Koller* uzun süreli depolama, saklama, sattırma ve imha etme işlemlerinin taşıyıcının aslî yükümlülüğü olmamakla birlikte, bu tedbirlerin -TTK m. 861/2 ve m. 869/3 (§ 410 II Nr. 1, 419 III 2 HGB) hükümlerinde bu faaliyetlerden söz edilmesini gerekçe göstererek- taşıma faaliyetine yabancı işlemler de olmadığı görüşündedir (Bkz. **Koller**, § 418 HGB Rn. 6). Aynı yönde bkz. OLG Köln 30.07.2002, TranspR. 2003, s. 116, 118 vd. Koller'in görüşü, Fischer tarafından tutarsız olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. *Fischer*'a göre, TTK m. 861/2 ve m. 869/3 hükümlerinde geçen bu imkânlar, tehlikeli eşyanın taşınması ve taşıma veya teslim engeli hâllerinde, sıkıntılı durumlara tepki verebilmesi için taşıyıcıya sağlanmış imkânlardır. Taşınan eşyanın türüne ve işletmenin büyüklüğüne ve uzmanlığına göre (depolama tesislerinin veya depolama deneyiminin olup olmamasına bağlı olarak) böyle durumlarda taşıyıcı müzakere yolu ile farklı kararlar verebilir. Bu düzenlemeler dolayısıyla piyasada faaliyet gösteren tüm taşıyıcıların anılan bu işlemlere aşina olduğu kabul edilemez. Zira söz konusu hükümler tamamlayıcı niteliktedir ve her iki durumda da taşıyıcı sadece temel yükümlülüğü olan taşımaya devam etme imkânına da sahiptir (**Fischer**, Weisungsrecht, s. 255).

koşullar altında tedbir olarak alınmak üzere, taşıyıcının bu tür eylemlerde bulunmasının önünü açmıştır (TTK m. 869/3).

Mehaz düzenleme olan Alman Ticaret Kanunu'nun 418/1 hükmünün ilk cümlesinde, gönderenin *"eşya üzerinde tasarrufta bulunmaya (über das Gut zu verfügen)"* yetkili olduğu düzenlenmiştir[788]. Bu düzenleme, HGB'ye CMR m. 12/1'in Almanca tercüme metninden aynen alınmıştır[789]. Mehaz düzenlemelerde geçen bu ifade, Alman doktrininde, taşıyıcının taşımaya ilişkin yükümlülüklerinin tek taraflı olarak değiştirilebilmesinin *«sözleşme ile taşınması kararlaştırılan eşya»* ile ilgili olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Buna göre, talimat yalnızca kararlaştırılan eşyaya ilişkin olabilir; ilave bir eşyanın taşınmasına ilişkin talimat verilemez[790]. Ayrıca bu düzenlemeye göre, verilen talimat taşıyıcıya taşıma işine yabancı olan yükümlülükler yükleyemez[791]. Aksi takdirde taşıyıcı, talimat yüzünden atipik risklere maruz kalır[792]. HGB'de yer alan bu düzenleme, TTK'ya alınmamıştır. Kanun koyucunun mehaz düzenlemede bulunan bu hükümden bilinçli olarak kaçındığı varsayılabilir. Bu sebeple, verilen talimatın eşyaya ilişkin olması gerektiği yönünde kanunî bir sınırlama bulunmadığı söylenebilir. Ancak TTK m. 868'de örnek olarak sayılan talimat listesi, aynı zamanda talimat verme hakkının içeriğini ve sınırlarını da karakterize eder[793]. Sayılan örnekler incelendiğinde talimat verme hakkının esas itibariyle taşıma sürecine müdahale etme yetkisi ile sınırlı olduğu görülür[794]. Zira TTK m. 868/1'de sayılan talimatlar, sözleşme kapsamındaki eşyaların taşınmasının ya da tesliminin yürütülmesi veya sonlandırılması ile ilgilidir[795]. Dolayısıyla mezkûr ifade, doğrudan TTK'ya alınmamış olsa dahi, hem örnek kabilinden sayılan talimatlar dikkate alınarak hem de dürüstlük

---

788 § 418 HGB I 1 hükmü *"Der Absender ist berechtigt, über das Gut zu verfügen."* şeklindedir.

789 Resmî Almanca tercüme metni, CMR m. 12/1'in orijinal İngilizce metnindeki *"The sender has the right to dispose of the goods…"* ifadesi ile uyumludur. Ancak bu düzenleme CMR'nin resmî Türkçe tercümesinde *"Gönderen, özellikle taşımayı durdurmasını, teslimin yapılacağı yeri değiştirmesini veya sevk mektubunda gösterilen alıcıdan başkasına teslim etmesini istemek suretiyle yüke tasarruf etmek hakkına sahiptir."* şeklinde karşılık bulmuş ve aynı anlamı verecek şekilde tercüme edilmemiştir.

790 **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 2; **Koller**, § 418 HGB Rn. 5.

791 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10; **Koller**, § 418 HGB Rn. 5; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 252; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 22; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 18; **Heymann/Schlüter**, § 418 HGB Rn. 4.

792 **Koller**, § 418 HGB Rn. 5.

793 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 254.

794 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 5; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18.

795 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 18; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18.

kuralı gereğince Türk taşıma hukuku bağlamındaki talimat verme hakkının, taşınması kararlaştırılan eşyaya ilişkin olarak kullanılabileceğini kabul etmek daha yerinde olur.

F. Talimat Hakkının Sınırları

Bir irade açıklamasının TTK m. 868 anlamında talimat niteliğinde olması, taşıyıcının her sözleşme değişikliğini kabul etmesi ve verilen her talimata uyması gerektiği anlamına gelmez[796]. Talimat verme hakkı, taşıyıcıya taşıma sözleşmesinden tamamen farklı bir sözleşmeyi dayatmak için kullanılmamalıdır[797]. Öte yandan talimat verme hakkının çerçevesi belirlenirken talimatın basit bir talepten daha fazlası olduğu da unutulmamalıdır; zira verilen talimatlar doğası gereği borçlanılan edimi değiştirir[798].

Talimat, nihayetinde bir irade açıklaması olduğu için bu hak, her şeyden önce hukuk düzeninin sınırları içinde kullanılmalı ve verilen talimat hukuka, ahlâka aykırı veya yerine getirilmesi imkânsız olmamalıdır[799]. Genel hükümlerin yanı sıra TTK m. 868/1 hükmü ile taşıyıcının verilen talimatı belli koşullar altında yerine getirmekle yükümlü olmadığı düzenlenerek, taşıma hukukunda talimat hakkına ilişkin özel bir sınırlama da getirilmiştir. Burada kanun koyucu, gönderene bahşettiği talimat hakkına, taşıyıcının lehine bazı sınırlamalar getirerek taraflar arasındaki menfaat dengesini kurmaya çalışmıştır. TTK m. 869/1 gereğince taşıma veya teslim engeli üzerine verilecek talimatların sınırları da TTK m. 868/1 çerçevesinde belirlenmelidir. Buna göre, verilen talimatın diğer gönderen ile alıcıların gönderileri için bir zarar tehdidi oluşturmaması ve taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olmaması gerekir; aksi takdirde taşıyıcı bunları yerine getirmekle yükümlü değildir (TTK m. 868/1). Verilebilecek talimatlar sözleşme ile de sınırlandırılabilir, zira TTK m. 868 hükmü altıncı fıkrası hariç olmak üzere

---

796 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 26; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 26.

797 **Fischer**, Weisungsrecht, s. 251.

798 BGH 14.04.1953, BGHZ 9, s. 221, 225. **Meyer-Rehfueβ**, s. 59. Talimat hakkının sınırları ortaya konulurken, tek taraflı sözleşme değişikliğinin taşıyıcının çok da menfaatine olmadığı da hesaba katılmalıdır (**Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 1; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 250).

799 Örneğin taşıyıcının dolandırıcılık fiilinin işlenmesine hizmet etmesini istemek hukuka ve ahlâka aykırı bir talimattır (**Koller**, § 418 HGB Rn. 9).

tamamlayıcı niteliktedir[800]. Akdî sınırlandırma, taşıma sözleşmesinde açıkça belirtilerek yapılabileceği gibi zımnen de kararlaştırılabilir[801].

Taşıyıcının talimatlara uyma yükümlülüğünün ve dolayısıyla talimat verme hakkının sınırları, genel hükümler ve TTK m. 868/1 hükmü ile çizildiğinden, verilen talimat imkânsız, kanuna aykırı, sakıncalı, tehlikeli veya katlanılmaz ise, taşıyıcı istisnai olarak bu talimatlara uymaktan kaçınabilir[802]. Talimatın geçerliliği, taşıyıcıya varma anına göre değerlendirilmelidir[803]. Taşıyıcının uymak zorunda olmadığı talimatlar, sözleşmenin değiştirilmesine ilişkin bir icap olarak yorumlanmalıdır[804]. Taşıyıcının kendisi için bağlayıcı olmayan bir talimatı yerine getirmesi, sözleşme değişikliğine dair icabın zımnen kabulü anlamına gelir[805]. Sözleşme değişikliği, talimat veren için öngörülemez ve fahiş giderlere sebep oluyorsa, taşıyıcı icabı kabul etmeden önce bunu tasarruf hakkına sahip kişiye bildirmelidir[806].

Talimatın sınırları teknik sebeplerle -özellikle hızla gelişen iletişim teknolojisi sayesinde- değiştiği için, izin verilen talimatların sınırları bakımından motorlu taşıtların ilk günlerinden itibaren alınan (çok eski tarihli) yargı kararları ve doktrindeki görüşlerden hareket etmek çok da mümkün değildir[807]. Bu sebeple talimatın sınırları belirlenirken, değişen ve gelişen teknolojik koşullar göz önünde bulundurularak yorum yapılmalıdır.

---

800 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 24.

801 Örneğin, taşıma sözleşmesinde ambalajlama veya yükleme işlemlerinin bizzat gönderen tarafından gerçekleştirileceği açıkça kararlaştırılarak, tasarruf hakkına sahip kişinin sonradan talimat yolu ile taşıyıcıyı bu hususta yükümlü hâle getirmesinin önüne geçilmiş olur (**Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 24).

802 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 28 vd.; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 28 vd.; **Koller**, § 418 HGB Rn. 9 vd.; **Reuschle**, (Hartenstein/Reuschle), Kpt. 1, Rn. 226.

803 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 11; **Koller**, § 418 HGB Rn. 20; **Thume/Temme** Art. 12 CMR Rn. 26; **Koller**, Art. 12 CMR Rn. 4.

804 **Koller**, § 418 HGB Rn. 14; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 24; **Meyer-Rehfueβ**, s. 73; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 14.

805 **Meyer-Rehfueβ**, s. 73; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 14; **Koller**, § 418 HGB Rn. 14; **Braun**, s. 54 vd. Sözleşme değişikliğinin gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirirken, daha katı bir ölçüt uygulanması gerektiği, salt taşıyıcının iradesinin icabın kabulü için yeterli olmadığı yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 24.

806 **Koller**, § 418 HGB Rn. 14.

807 GroβkommHGB/**Helm**, § 433 a.F. HGB Rn. 10.

1. Talimatın Yerine Getirilmesinin İmkânsız Olması

Talimat hakkının sınırlarına ilişkin TTK 868/1 hükmü büyük ölçüde CMR m. 12/5'e karşılık gelir. Ancak -CMR'nin aksine- TTK'da, talimatın yerine getirilmesinin mümkün olması gerektiği açıkça düzenlenmemiştir[808]. Fakat talimatın yerine getirilmesinin imkânsız olmaması gerektiği sonucuna genel hükümlerden hareketle de varılabilir (TBK m. 136/1). Dolayısıyla talimatın yerine getirilmesi mümkün olmalıdır; bir başka deyişle, imkânsız olmamalıdır[809]. Talimat, objektif olarak gerçekleştirilebilir, hukuken mümkün ve normatif olarak beklenebilir olduğu sürece geçerlidir[810]. Verilen talimat objektif olarak imkânsızsa, yani hiç kimse tarafından yerine getirilemeyecek nitelikteyse, taşıyıcı böyle bir talimatı yerine getirmekle yükümlü değildir[811]. Talimatın yerine getirilmesinin imkânsız olup olmadığı, talimatın vardığı ana göre tespit edilmelidir[812].

2. Talimatın Beklenebilirlik Sınırlarını Aşması

Verilen talimat, taşıyıcıya önemli riskler ve yükler getirmemelidir[813]. TTK m. 868/1'de taşıyıcının ne tür talimatları yerine getirmekle yükümlü olmadığı öngörülmüştür. Hükümde sayılan durumlar, talimata ilişkin beklenebilirlik sınırını *(Grenze der Zumutbarkeit)* aşan özel hâller olarak değerlendirilebilir. Buna göre, verilen talimat, taşıyıcının işletmesi için sakıncalıysa veya diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri için bir zarar tehdidini beraberinde getiriyorsa, taşıyıcı artık başka bir şartın

---

808 CMR m. 12/5 (b)'de *"Bu talimatın yerine getirilmesi onları yerine getirecek kişinin eline geçtiği anda mümkün olmalı…"* ifadesine yer verilmiştir.

809 **Koller**, § 418 HGB Rn. 8; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 28; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 28; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 9; **Meyer-Rehfueβ**, s. 59.

810 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 9; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 28; **Meyer-Rehfueβ**, s. 59.

811 **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 4; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 28; **Koller**, § 418 HGB Rn. 8. Eşyanın hiç kimsenin riayet edemeyeceği bir zamanda teslim edilmesine ilişkin bir talimat verilmesi, bu bağlamda değerlendirilebilir. Öte yandan tarafların taşımanın belirli bir taşıma aracı ile taşınmasını kararlaştırdığı hâllerde (örneğin gemi), eşyanın aynı türden başka bir taşıma aracı ile taşımaya devam edilmesi yönünde verilen bir talimatın imkânsız olduğu söylenemez. Aynı durum kullanılacak taşıma aracının türüne ilişkin anlaşmalar için de geçerlidir (Bkz. **Koller**, § 418 HGB Rn. 8).

812 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 5; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 11; **Koller**, § 418 HGB Rn. 20; **Thume/Temme**, Art. 12 CMR Rn. 26.

813 **Meyer-Rehfueβ**, s. 59; **Leutke**, Verfügungsrecht, s. 57. Dolaylı olarak aynı yönde bkz. **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 143.

varlığı aranmaksızın bu talimatları yerine getirmeyi reddedebilir[814]. Bu tür bir talimatın gönderen ya da gönderilen tarafından verilmiş olması önemli değildir; sınırlamalar her ikisi için de geçerlidir[815]. Ancak belirtmek gerekir ki TTK m. 868/1'deki bu düzenleme, verilen talimat imkânsız[816], ahlâka ve kanuna aykırı[817] olmadığı müddetçe uygulanır. Zira bu hâllerde verilen talimatın TTK m. 868/1'e göre beklenebilir olup olmadığına dair bir değerlendirme yapılmasına gerek yoktur; bu tür durumlarda genel hükümler uygulanır[818].

Tasarruf hakkına sahip kişiye bahşedilen talimat hakkının sınırsız içeriğine karşılık, taşıyıcıya da oldukça geniş kapsamlı talimatı yerine getirmekten kaçınma imkânı tanınarak denge formülü oluşturulmuştur[819]. Bu hüküm ile taşıyıcıya kendi menfaatini ve belirli koşullar altında yükle ilgili olan diğer kişilerin menfaatini ön planda tutma hakkı tanınmıştır[820]. Zira menfaat dengesi sağlanırken, gönderen ve gönderilenin yanı sıra taşıyıcının menfaatleri de makul bir şekilde dikkate alınmalıdır. Eşyanın satışı, uzun süreli depolanması[821], imhası[822] ya da teslim süresinin kısaltılması[823] yönündeki

---

814 **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 5. Alman doktrininde, hükümde belirtilen talimatı reddetme sebeplerinin varlığının talimatın bütünüyle reddedilmesi sonucunu doğurmayacağı, talimatın bir kısmına uyulmasının mümkün olabileceği görüşü savunulmaktadır (Bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 17; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 27; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 27).

815 Talimatlara ilişkin TTK m. 868/1'deki bu sınırlama gönderenin vereceği talimatlar üzerinden kaleme alınmıştır ancak TTK m. 868/2'de birinci fıkranın ikinci ilâ dördüncü cümle hükümlerinin tasarrufta bulunma hakkına sahip olan gönderilen için de geçerli olduğu açıkça düzenlendiği için sınırlamalar hem gönderen hem gönderilen için uygulanır.

816 **Koller**, § 418 HGB Rn. 8; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 28; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 28; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 9; **Meyer-Rehfueβ**, s. 59; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 17.

817 **Koller**, § 418 HGB Rn. 9, 10; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 28; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 28.

818 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 17; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 28; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 28.

819 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 18.

820 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 26; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 26.

821 **Fischer**, Weisungsrecht, s. 254; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 23; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10. Bkz. ve karş. **Koller**, § 418 Rn. 6.

822 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 23; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 18; **Fischer**, Weisungsrecht, s. 254; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10; **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 2.

823 **Heuer**, Haftung, s. 153; **Herber/Piper**, Art. 12 CMR Rn. 10; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10.

talimatların genellikle taşıyıcı için beklenebilirlik sınırlarını aştığını söylemek mümkündür[824].

Söz konusu düzenleme ile bir taraftan taşıma sözleşmesinin iş görme karakteri *(Geschäftsbesorgung)* dikkate alınırken; diğer taraftan taşıyıcıya geniş bir talimatı reddetme imkânı sağlanmıştır[825]. Böylece verilen talimatların, taşıyıcının işletme sürecine olası etkileri hesaba katılarak[826] taşıyıcı korunmaya çalışılmıştır. Ancak talimatın sakıncalı olmasına ya da zarar tehdidini beraberinde getirmesine rağmen taşıyıcı, bu talimatı yerine getirme hakkına sahiptir ve bu durumda TTK m. 868/1'deki talepleri de ileri sürebilir[827]. Çünkü bu tür talimatları reddedebilme hakkı yalnızca taşıyıcının hukuki statüsünü güçlendiren ve onu korumaya yönelik bir haktır[828]. Ayrıca belirtmek gerekir ki karşılıklı anlaşma ile sağlanan (iki taraflı) sözleşme değişikliği hâlinde, bu durum, diğer gönderen ve alıcıların eşyalarını tehlikeye soksa ya da taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olsa dahi, taşıyıcı beklenebilirlik sınırını aşan bu talimatları da yerine getirmekle yükümlüdür[829].

Talimatın yalnızca bir kısmının bağlayıcı olduğu durumlarda talimat içerik olarak bölünebilirse ve gönderenin talimatın kısmen yerine getirilmesinde de menfaati varsa, taşıyıcının sadece bu kısma uymakla yükümlü olduğu söylenebilir[830]. Talimatı

---

824 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10. Taşıyıcıya çok büyük bir risk yüklüyorsa, sonradan ödemeli teslim talimatı verilmesi ya da ödemeli teslim miktarının artırılmasının da yerine getirilmesi beklenilmez talimat olarak kabul edilebileceği yönünde bkz. **Herber/Piper**, Art. 12 CMR Rn. 28; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 10.

825 **Koller**, § 418 HGB Rn. 11.

826 **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 5.

827 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 29; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 19; **Herber/Piper**, Art. 12 CMR Rn. 29; **Koller**, Art. 12 CMR Rn. 4.

828 **Koller**, Art. 12 CMR Rn. 4; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 19; **Herber/Piper**, Art. 12 CMR Rn. 29.

829 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 14.

830 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 34; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 9. Alman doktrininde § 418 I 3 HGB'de yer alan *"insoweit*" ifadesinden hareketle talimatın bir kısmının yerine getirilebileceği yönünde bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 17; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 418 HGB Rn. 1; **Koller**, § 418 HGB Rn. 21; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 3; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 27; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 27. *Koller*, talimatın kısmen yerine getirilmesinin çoğu zaman gönderen için elverişli olmadığına dikkat çekmiştir (**Koller**, § 418 HGB Rn. 21, Anm. 88.).

yerine getirmekten kaçınma sebebinin varlığı, mutlaka talimatın tamamen göz ardı edilmesini gerektirmez[831].

a. Taşıyıcının İşletmesi İçin Sakıncalı Olması

Gönderenin talimatları, taşıyıcının işletmesi için sakıncalıysa taşıyıcı bunları yerine getirmekle yükümlü değildir (TTK m. 868/1). TTK m. 868/1'de kullanılan *"taşıyıcının işletmesi için sakıncalıysa"* ifadesi gereğince, taşıyıcının talimatı yerine getirmekten kaçınabilmesi için, talimatın yerine getirilmesinin fiilen sakınca yaratmış olması gerekmez; sadece tehdit oluşturması yeterlidir[832]. Sakıncanın söz konusu olup olmadığı, taşıyıcının tahminî *ex ante* değerlendirmesine göre belirlenir[833]. CMR m. 12/5 (b)'de ise -TTK'dan farklı olarak- taşıyıcının ancak işletmenin mutat işlemlerini engelleyen talimatları yerine getirmekten kaçınabileceği öngörülmüştür[834]. Dolayısıyla taşıyıcının talimatın yerine getirilmesini reddetme imkânı bakımından, TTK m. 868/1 hükmünde, CMR 12/5 (b)'ye oranla daha esnek şartlar öngörülmüştür ve bu sebeple de TTK taşıyıcının menfaatine daha uygundur[835]. Fakat belirtmek gerekir ki dürüstlük kuralı (TMK m. 2) gereğince, taşıyıcının işletme düzeninde ortaya

---

831 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 27; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 27.

832 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 418 HGB Rn. 1; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 18; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 30; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 29; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 29; **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 5; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 3. Sakınca, taşıyıcının işletmesine ilişkin endişe yaratmalıdır (MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 29). TTK m. 868/1 ile şartlar hafifletilerek sınırsız talimat hakkını dengeleyici ve düzenleyici bir hüküm getirilmiştir (**Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 5).

833 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 418 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 12; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 29; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 18; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 29; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 30; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 3; **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 5; **Andresen/Valder**, § 418 HGB Rn. 11.

834 Sözleşmeyi tek taraflı olarak değiştirmiş olduğu için, verilen her talimat belirli bir oranda engele neden olduğundan, taşıyıcının CMR 12/5 (b) gereğince talimatlara uymama hakkına sahip olabilmesi için talimatın olağan engelleme derecesini aşması, *"ciddi"* olması gerekir (Bkz. **Loewe**, ETR 1976, s. 545; **Jesser,** Frachtführerhaftung, s. 91; **Hill/Messent**, s. 85 vd.; **Koller** § 418 HGB Rn. 11; **Herber/Piper** Art. 12 CMR Rn. 27; MüKoHGB/**Jesser-Huß**, Art. 12 CMR Rn. 20; **Thume/Temme**, Art. 12 CMR Rn. 24).

835 TTK'daki *"sakınca (Nachteil)"* durumu, taşıyıcının işletmesi açısından CMR'deki *"engel olma (Hemmung)"* hâline kıyasla yoğunluğu çok daha az olan bir bozulma olasılığı anlamına gelir (Bkz. **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 3). CMR m. 12/5 (b) hükmü gereğince *"taşımacının normal işlerine engel olma"* ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Koller**, Art. 12 CMR Rn. 4; **Jesser,** Frachtführerhaftung, s. 91; MüKoHGB/**Jesser-Huß**, Art. 12 CMR Rn. 20; **Thume/Temme**, Art. 12 CMR Rn. 24; **Hill/Messent**, s. 85 vd.; **Herber/Piper** Art. 12 CMR Rn. 27.

çıkabilecek her türlü aksaklık ve uyumsuzluk, TTK m. 868/1'e göre talimatın reddedilmesi için yeterli değildir[836].

Sakıncalar farklı tür ve ağırlıkta olabilir[837]. Verilen talimatın taşıyıcının işletmesini hangi yoğunlukta etkilemesi gerektiği hükümde açıkça belirtilmemiştir[838]. Talimatın yerine getirilmesinin -para, teçhizat ya da dışardan iş gücü kullanımı gibi- sadece ek giderleri *(Mehraufwand)* beraberinde getirmesi, TTK m. 868/1 anlamında sakınca olarak değerlendirilemez[839]. Zira verilen talimatın sakıncalı olup olmadığı, taşıyıcının talimatı yerine getirmesi karşılığında ortaya çıkacak tüm giderlerinin karşılanacağı, uygun bir ücret ve avans[840] talep edebileceği dikkate alınarak değerlendirilmelidir; taşıyıcının giderleri ve ücret talebi karşılandığı sürece ek giderler sakınca niteliğinde değildir[841]. Buradan hareketle TTK m. 868/1 anlamında sakıncanın, daha ziyade maddi olmayan menfaatler ve hesaplanması güç olan zarar ve riskler bakımından söz konusu olacağı söylenebilir[842].

---

836 **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 5; **Koller**, § 418 HGB Rn. 11; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 29; MüKoHGB/**Jesser-Huß**, CMR Art. 12 Rn. 20; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 29; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 418 HGB Rn. 1; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 3; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 18; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 30.

837 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 29; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 29.

838 Doktrinde bir görüşe göre, olumsuz etkinin belirli bir ağırlıkta *(gewissen Gewicht)* olması gerektiği ileri sürülmüş, ancak bu kriter somutlaştırılmamıştır (Bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 18; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 3). Bir başka görüşe göre ise, TTK m. 868/1 anlamında aranan sakıncanın yoğunluğu CMR'ye kıyasla daha düşüktür, ancak salt küçük uyumsuzluklar *(kleinere Unverträglichkeiten)* TTK m. 868'e göre dahi esaslı değildir. Verilen talimatın taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olup olmadığı ve ne ölçüde sakıncalı olduğu her bir somut olay bağlamında değerlendirilmelidir (Bkz. **Lammich/Pottinger**, § 418 HGB Rn. 9; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 30). Ancak bu görüş de net bir kriter ortaya koyamamaktadır.

839 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 29; **Koller**, § 418 HGB Rn. 11; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 31; **Heymann/Schlüter**, § 418 HGB Rn. 6; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 29; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 2; **Seven**, Gönderilen, s. 129. Talimatın yerine getirilmesinin ek çaba ya da gider gerektirmesinin beklenebilirlik sınırını aşan bir güçlük olmadığı yönünde bkz. **Meyer-Rehfueβ**, s. 59; **Höhn**, Verfügungsrecht, s. 7.

840 Taşıyıcı talimatı uygulamaya başlamak için TTK m. 868/1 gereğince avans isteyebileceğinden ödeme gücü riski de söz konusu olmaz (**Koller**, § 418 HGB Rn. 11).

841 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 2; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 31; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 29; **Koller**, § 418 HGB Rn. 8; **Andresen/Valder**, § 418 HGB Rn. 9.

842 **Koller**, § 418 HGB Rn. 11. Örneğin, eşyayı bizzat taşıyan taşıyıcı, talimatın yerine getirilmesinin zaman kaybına yol açtığı gerekçesine dayanabilir, elbette her türlü zaman kaybı sakıncanın varlığının kabulü noktasında yeterli değildir, sakınca olarak değerlendirilebilmesi için ücreti beklenilmez derecede büyük olmalıdır (**Koller**, § 418 HGB Rn. 11).

Taşıyıcının verilen talimatı yerine getirmekten kaçınabilmesi için işletme açısından atipik risklerin söz konusu olması gerekir[843]. Bu bağlamda, eşyanın tehlikeli bir bölgede bulunan ve bu sebeple daha yüksek ücret karşılığında bile kabul edilemeyecek olan bir güzergâhtan taşınması yönünde bir talimat, taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olarak kabul edilir[844]. Burada taşıyıcının karşı karşıya kaldığı atipik taşıma riski, talep hakları ile giderilemez. Keza yerine getirilmesi hâlinde başka bir sözleşmenin ihlâl edilmesine neden olacak ya da taşıyıcının henüz sözleşme yapmadığı diğer müşterileri tereddüte düşürecek bir talimat da taşıyıcının işletmesi için her zaman sakıncayı beraberinde getirir[845]. Zira taşıyıcının piyasadaki pozisyonunda ortaya çıkan bozulma, ödenecek ücret ile yeterli şekilde telafi edilemez[846]. Taşıyıcının talimata uyması hâlinde TTK m. 868/1 anlamında elde edeceği ücrete kıyasla, daha yüksek bir kazanç sağlayacağı kârlı bir iş fırsatından vazgeçmek zorunda kalması da aynı şekilde ele alınabilir; çünkü kaçırılan iş fırsatı sebebiyle yoksun kalınan kâr, iş fırsatlarına biçilen değer, çoğunlukla belirsiz olduğu için, gider olarak nitelendirilemez ve telafi edilemez[847].

Alman doktrininde, eşyanın teslim yerine ulaşmasından sonra, gönderilenin eşyanın daha uzaktaki başka bir bölgeye taşınması ve orada üçüncü bir kişiye teslim edilmesi yönünde talimat vermesi durumunda, taşıyıcının işletmesi için bir sakıncanın söz konusu olduğuna dair bir görüş mevcuttur[848]. Görüşün dayanak noktası, böyle bir talimatın pratik olarak yeni ve bağımsız bir ek taşıma anlamına geldiği ve gönderilenin

---

843 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 2; **Koller**, § 418 HGB Rn. 11; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 30; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 30; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 32. Talimatlara uyması karşılığında taşıyıcıya ücret ödeneceğinden, tipik taşıma riskleri bakımından herhangi bir sakınca söz konusu değildir (Bkz. **Koller**, § 418 HGB Rn. 11).

844 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 32; **Koller**, § 418 HGB Rn. 11; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 30; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 30; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 2. Somut olayın şartlarına göre, taşıyıcının işletmenin kapasitesini aştığı gerekçesiyle talimata uymayı reddedebileceği yönünde bkz. **Oetker/Paschke**, § 418 HGB Rn. 4.

845 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 31; **Koller**, § 418 HGB Rn. 11. Örneğin sadece bir tane taşıma aracına sahip olan taşıyıcıya uzun süreli olarak eşyayı aracında saklaması yönünde bir talimat verilmesinin, (henüz sözleşme yapmadığı müşterileri tereddüte düşürebilecek nitelikte olduğu için) taşıyıcının işletmesi açısından sakınca yarattığı düşünülebilir ancak bu durumda da yine alt taşıyıcının devreye sokulabileceği ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır **(Koller**, § 418 HGB Rn. 11, Anm. 47).

846 **Koller**, § 418 HGB Rn. 11, Anm. 47.

847 **Seven**, Gönderilen, s. 129-130; **Koller**, § 418 HGB Rn. 11; **Kıran**, Taşıma Ücreti, s. 235.

848 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 30; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 30. Bu görüş, muğlak bir ayrımdan (uzakta bulunan bölge) yola çıkmaktadır (**Koller**, § 418 HGB Rn. 11).

talimat verme hakkının başka bir taşıma işi için taşıyıcı açısından bir tür sözleşme yapma zorunluluğu hâline gelmemesi gerektiğidir[849]. Ancak bu görüşün kabulü, eşyanın başka bir teslim yerine götürülmesine ilişkin her talimatın, eğer daha uzak bir mesafeye taşınmasını gerektirecekse, işletme için sakıncalı olarak nitelendirilmesi gibi talimat hakkını son derece sınırlayan bir sonucun önünü açar[850]. Oysa ki eşyanın başka bir teslim yerine götürülmesine ilişkin talimat verilebileceği TTK m. 868/1'de açıkça belirtilmiştir. Burada taşıyıcının maruz kalacağı tipik riskler, genellikle taşıma bedeli ve istem hakları ile garanti altına alındığından, her risk, TTK 868/1 anlamında sakınca olarak nitelendirilemez[851]. Dolayısıyla böyle bir talimat, doğrudan TTK 868/1 anlamında sakıncalı olarak nitelendirilmemelidir; somut olayın şartlarına bakarak değerlendirme yapılmalıdır.

Taşıma ve teslim engeli durumunda verilecek talimatlar da TTK m. 868/1'deki sınırlara tâbidir. Dolayısıyla taşıyıcı işletmesi için sakıncalı olan talimatları yerine getirmek zorunda değildir. Ancak taşıma ve teslim engeli hâlinde kendisine talimat verilen taşıyıcının ancak engelin kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla, TTK m. 868/1 gereğince istem haklarını ileri sürebileceği (TTK m. 869/1) unutulmamalıdır. Buna göre engel kendi riziko alanından kaynaklanan taşıyıcı, yaptığı giderlerin karşılanmamasına katlanmak zorundadır. Salt giderlerinin telafi edilmemiş olması ya da talimat için uygun bir ücret veya avansın ödenmemiş olması işletmesi bakımından sakınca olarak kabul edilemez. Öte yandan engel sebebinin taşıyıcının riziko alanına girmesi hâlinde, talimatın yerine getirilmesine ilişkin giderler ile uygun bir ücret ve avans talep edilemeyeceğinden, talimatın sebep olduğu işletme giderlerinin taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olma ihtimali artar. Dolayısıyla bu durumda talimatın sınırlarına ilişkin değerlendirme yaparken hükmün daha esnek yorumlanması gerekir. Aksi takdirde engel nedeni kendi riziko alanına girmediği için ek yükümlülüklere ilişkin ödeme yapmak zorunda olmadığını bilen gönderen, bunu suiistimal edebilir. Sözleşmeyi tek taraflı olarak değiştirme imkânını kullanarak çok maliyetli olabilecek talimatlar verebilir. Engel durumunda verilen talimatlara ilişkin istem

---

849 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 32; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 30; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 30.

850 **Koller**, § 418 HGB Rn. 11.

851 **Koller**, § 418 HGB Rn. 11.

hakları riziko alanı ile ilişkilendirildiği için menfaat dengesinin sağlanabilmesi açısından talimatın sınırlarını çizen TTK m. 868/1 hükmünün daha geniş anlaşılması gerekmektedir. Bu durumda menfaat dengesini sarsacak şekilde maliyetli ve uğraştırıcı talimatlar verilmesi, işletme için sakıncalı olarak kabul edilmeli ve taşıyıcı bu talimatı reddetme hakkına sahip olmalıdır. Ancak engel sebebinin gönderenin riziko alanından kaynaklandığı hâllerde taşıyıcı yerine getirdiği talimatların karşılığını alabileceği için hüküm, yukarıdaki esaslara bağlı kalarak yorumlanmalıdır.

b. Diğer Gönderenlerin ve Alıcıların Gönderileri İçin Zarar Tehdidi Oluşturması

Verilen talimat *"diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri için bir zarar tehdidini beraberinde getiriyorsa"* taşıyıcı bu talimatı yerine getirmekle yükümlü değildir (TTK m. 868/1). Mehaz düzenleme olan § 418 I 3 HGB hükmünde, talimatın *"diğer gönderilerin gönderen ve alıcıları için"*[852] zarar tehdidi oluşturması durumunda, taşıyıcının talimatı yerine getirmekle yükümlü olmadığı öngörülmüştür. TTK 868/1'e karşılık gelen CMR m. 12/5 (b) hükmünde de HGB'ye paralel şekilde, talimatın *"gönderilen diğer yüklerin gönderen veya alıcılarına"* zarar vermemesi gerektiği düzenlenmiştir. Buna göre, TTK'da *«gönderiler için»* zarar tehdidi esas alınırken, HGB ve CMR'de *«diğer gönderilerin gönderen ve alıcıları için»* zarar tehdidi esas alınmıştır. TTK hükmünün mehaz düzenlemelerden farklı lafzı, hem diğer gönderilerin alıcı ve gönderenlerini hem de taşıyıcıyı korumayı amaçlayan hükmün kapsamını son derece daraltmaktadır. Örneğin, bozulma ihtimâli olmayan bir eşyanın teslimini geciktirecek nitelikteki bir talimat, eşyanın kendisi için bir zarar tehdidi oluşturmazken, bu eşyanın gönderen ve alıcıları için oluşturabilir. Ancak TTK'nın lafzına göre böyle bir durumda, taşıyıcı, işletmesi için sakıncalı olmadığı sürece bu talimatı yerine getirmek ile yükümlüdür. Düzenleme bu hâliyle hükmün korumayı amaçladığı menfaati -hükmün kapsamını daraltarak- tehlikeye atan ve kanunu dolanmaya kapı aralayan bir ifadeye sahip gibi görünmektedir. TTK'daki bu düzenlemenin kanun koyucunun bilinçli bir tercihi mi olduğu, yoksa bir tercüme hatasından ibaret mi

---

852 Mehaz düzenleme olan § 418 I 3 HGB hükmü *"...Schäden für die Absender oder Empfänger anderer Sendungen mit sich zu bringen droht."* şeklindedir. Hüküm bu lafzı gönderilerin zarar görmesi hâlini de kapsayacak nitelikte düzenlenmiştir.

olduğu ise, madde gerekçesinden anlaşılamamaktadır[853]. Kuşkusuz, düzenlemenin mehaza uygun bir şekilde düzenlenmesi daha isabetli olurdu.

Talimatın yerine getirilmesi, diğer gönderenlerin[854] ve alıcıların gönderilerinin taşınmasını önemli ölçüde tehlikeye sokarsa, taşıyıcı talimata uymakla yükümlü değildir[855]. Taşıma sözleşmesine konu olan eşyalarla birlikte taşınan diğer eşyaların bozulma tehlikesinin bulunması, TTK m. 868/1 anlamında zarar tehdidi niteliğindedir[856]. Taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olma hâlinde olduğu gibi burada da zararın gerçekleşmiş olması gerekmez; zarar tehdidinin bulunması yeterlidir. Zaten hüküm de böyle bir zararın ortaya çıkmasını önlemeyi amaçlar. Hükümde bahsedilen *"diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri"* ifadesini, sadece hâlihazırda taşıma aracında bulunan eşyalar olarak anlamamak gerekir; taşıma sözleşmesi yapılmış ancak henüz taşınmaya başlamamış eşyalar için zarar tehdidi doğurması da taşıyıcının talimata uymaması için yeterlidir[857]. Dolayısıyla verilen talimatın, taşıyıcının taşımakla yükümlü olduğu diğer eşyaların yüklenmesini geciktirmesi ve bu sebeple diğer gönderiler için zarar tehdidi oluşturması da TTK m. 868/1 anlamında değerlendirilmelidir[858]. Taşıyıcının talimata uyması hâlinde aracındaki yeterli yükleme kapasitesini kaybedecek olması da -somut olayın şartlarına göre- diğer gönderiler açısından zarar tehdidi oluşturabilir[859]. Taşıma ve teslim engeli hâlinde talimat verecek olan kişinin de bu sınırlamayı gözetmesi gerekir; aksi takdirde taşıyıcı talimatı yerine getirmekle yükümlü değildir.

---

853 Benzer bir düzenleme, gönderenin taşıma sözleşmesini feshetmesi durumunda eşyanın boşaltılmasına ilişkin TTK m. 865/3 hükmünde yer almaktadır. Bu hükümde kanun koyucu mehaza (§ 415 III HGB) uygun olarak *"...diğer gönderilerin gönderenleri ve alıcıları bundan zarar görmediği takdirde"* şeklinde düzenleme getirmiştir. TTK m. 865/3 ile 868/1 hükümlerinde kullanılan bu ifadeler mehazda (§§ 415 III, 418 I HGB) aynı şekilde (*"...Schäden für die Absender oder Empfänger anderer Sendungen"*) kullanılırken, TTK'da farklı ifadelerin kullanılmasının nedeni bilinememektedir.

854 Talimatın vardığı an itibariyle taşıyıcı ile bir taşıma sözleşmesi yapmış olan kişiler *'diğer gönderen'* posziyonundadır (Bkz. **Koller**, § 418 HGB Rn. 12).

855 **Müglich/Kommentar**, § 418 HGB Rn. 5; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 18.

856 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 31; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 31.

857 Bkz. ve karş. **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 33; **Andresen/Valder**, § 418 HGB Rn. 9; **Koller**, § 418 HGB Rn. 12.

858 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 31; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 31; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 33; **Koller**, § 418 HGB Rn. 12.

859 Bkz. ve karş. **Koller**, § 418 HGB Rn. 12.

c. Eşyanın Bölünmesine Yol Açması

Tasarruf hakkını kullanma koşullarının düzenlendiği CMR m. 12/5 (c)'de *"Bu talimat gönderilen yükün bölünmesine yol açmamalıdır"* hükmüne yer verilmiştir. Söz konusu hüküm ile eşyanın bölünmesine yol açan bir talimatın verilmesi, CMR'de açıkça yasaklanmıştır. CMR gereğince gönderenin eşyanın bölünmesine yönelik bir talimat verebilmesi, ancak taşımanın başında eşyanın her bir parçası için ayrı bir taşıma senedinin düzenlenmesi ile mümkün olabilir[860]. TTK açısından ise, verilen talimatın eşyanın bölünmesini gerektirdiği hâllerde, taşıyıcının yalnızca bu sebebe dayanarak talimatı yerine getirmekten kaçınıp kaçınamayacağı hususu tartışmalıdır. Zira TTK, CMR'nin aksine buna ilişkin bir düzenleme içermemektedir.

CMR'deki bu düzenlemeden yola çıkarak, tasarruf hakkına sahip kişi tarafından verilen talimatın eşyanın bütününe ilişkin olmasının zorunlu olup olmadığı veya taşıyıcının salt eşyanın tamamına ilişkin olmaması gerekçesiyle bir talimatı yerine getirmekten kaçınıp kaçınamayacağı hususunu TTK bakımından açıklığa kavuşturmak gerekir. Eşyanın bölünmesine yol açan bir talimatın, TTK m. 868/1 gereğince doğrudan beklenebilirlik sınırlarının dışında olduğu kabul edilemez[861]. Eşyanın bölünmesinin taşıyıcı için beklenebilirlik sınırlarını aşıp aşmadığı her bir somut olay bağlamında ayrıca değerlendirilmelidir[862]. Bu değerlendirme yapılırken, taşıyıcının işletmesi için sakınca oluşturup oluşturmadığı ve eğer oluşturuyorsa bunun ne ölçüde olduğu göz önünde bulundurulmalıdır[863]. Eşyanın bölünmesi talimatı ile öngörülen güzergâhtan çok hafif bir sapma söz konusuysa ve önemli bir gecikmeye de sebep olmuyorsa, ayrı paketlerde taşınan eşyanın bir kısmının öngörülen gönderilenden başka bir gönderilene taşınması talebi taşıyıcı için beklenebilirlik sınırları içerisinde olabilir[864]. Buna karşın, bu yönde bir talimat güzergâhtan büyük sapmalar gerektirdiği için önemli gecikmelere

---

860 **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 12 CMR Rn. 46; **Thume/Temme**, Art. 12 CMR Rn. 28; MüKoHGB/**Jesser-Huß**, Art. 12 CMR Rn. 23; **Ferrari/Otte**, Art. 12 CMR Rn. 22; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 12 CMR Rn. 15. CMR m. 12/5 (c) hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. MüKoHGB/**Jesser-Huß**, Art. 12 CMR Rn. 23; **Thume/Temme**, Art. 12 CMR Rn. 28; **Hill/Messent**, s. 91; **Clarke**, International Carriage, s. 86; **Koller**, Art. 12 CMR Rn. 5; **Loewe**, ETR 1976, s. 545; **Herber/Piper**, Art. 12 CMR Rn. 30 vd.

861 **Koller**, § 418 HGB Rn. 11; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 13.

862 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 30; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 13.

863 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 30.

864 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 13.

sebep oluyorsa veya taşıyıcının ambalaja müdahale etmesini gerektiriyorsa beklenebilirlik sınırlarının dışına çıktığını kabul etmek gerekir[865]. Bu husus TTK anlamında değerlendirilirken özel bir durum olarak ele alınmaksızın, verilen talimatın taşıyıcının işletme sürecine ve diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderilerine muhtemel etkileri dikkate alınarak beklenebilirlik sınırları içerisinde olup olmadığı tespit edilmelidir.

3. Üçüncü Kişinin Gönderilen Olarak Talimat Vermesine İlişkin Kanunî Sınırlama

Gönderilenin tasarruf hakkını kullanarak eşyanın bir üçüncü kişiye teslimi yönünde talimat vermesi hâlinde, gönderilenin yerine geçen üçüncü kişinin tasarruf hakkına TTK m. 868/3 hükmü ile bir sınırlama getirilmiştir. Şöyle ki üçüncü kişi, eşyanın başka bir gönderilene teslimi yönünde talimat veremez. Bu düzenleme, talimat verme hakkını elde eden gönderilen zincirinin öngörülemez şekilde uzun olmasını önler ve taşıma ilişkisinin gönderen, gönderilen ve üçüncü kişi gönderilen ile sınırlı kalmasını sağlar[866]. Hüküm, taşıyıcıyı ekstra bir yükten kurtarmayı amaçlamaktadır[867]. Eşyanın başka bir gönderilene teslimini isteyen üçüncü kişi, taşıyıcı ile yeni bir taşıma sözleşmesi yapmak ve bu sözleşme ile başka bir gönderilen belirlemek noktasında serbesttir[868]. Bu durumda, yeni taşıma sözleşmesinde belirtilen gönderilen ilk gönderilen olduğu için, bu gönderilen TTK m. 869/3 anlamında üçüncü bir kişiyi gönderilen olarak belirleyebilir.

Üçüncü kişi, başka bir gönderilen belirleme dışında, önceki gönderilen ile aynı kapsamda talimat verme yetkisine sahiptir[869]. Bu bağlamda, eşyanın boşaltılması, taşımanın durdurulması gibi başka talimatlar vermesinin önünde bir engel yoktur. Üçüncü kişinin eşyanın önceki gönderilene geri taşınması yönünde talimat vermesi, ilk gönderilen artık gönderen konumunda olduğu için (TTK m. 869/2) kabulden kaçınma niteliğindedir[870].

---

865 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 13.
866 **Koller**, § 418 HGB Rn. 13.
867 **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 418 HGB Rn. 8; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 11; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 4.
868 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 418 HGB Rn. 3.
869 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 25.
870 **Koller**, § 418 HGB Rn. 13.

G. İspat Yükü

İspat meselesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 190'ıncı maddesinde düzenlenen *"İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir"* şeklindeki temel ilke gereğince çözülmelidir. Buradan hareketle, talimatın alındığını ya da verildiğini iddia eden ve dolayısıyla bundan kendi lehine hak çıkaran taraf, bu hususu ispat etmekle yükümlüdür[871]. Talimatın verildiğine ilişkin ispat yükü gönderene, talimat almak için gerekli çabanın gösterildiğine ve talimatın yerine getirildiğine ilişkin ispat yükü ise taşıyıcıya aittir[872]. Talimatların aktarılma riskine katlanan ve taşıyıcıya ulaştığını ispatlaması gereken kişi ise irade beyanında bulunan kişidir[873]. Buna göre, talimatların yerine getirilmesinin TTK m. 868/1 gereğince, taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olduğu veya diğer gönderenler ve alıcıların gönderileri için bir zarar tehdidini beraberinde getirdiği hususundaki ispat yükü kaçınma hakkına sahip kişi olarak taşıyıcıdadır[874]. Zira bu hüküm bir istisnayı düzenler ve hükümde bahsi geçen durumlar esas itibariyle taşıyıcının alanında yer alır[875]. Ayrıca usul hukuku açısından da ispat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan

---

871 Teslim engeline ilişkin bir davada Yargıtay tarafından *"...talimat almak için gerekli çabayı gösterdiğini ispat yükü kendisinde olan davacı taşıyıcının davalıdan talimat aldığını veya talimat almak için gerekli çabayı gösterse de davalıya ulaşamadığını ispat edememiş olmasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir."* şeklinde karar tesis edilmiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 20.12.2017 T., 2016/3032 E., 2017/7466 K. sayılı bu karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 09.12.2021). Yine teslim engeline ilişkin bir başka uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesi *"...bir teslim engeli ile karşılaştığı için emtiayı boşaltma adresine yakın bir yerdeki depoya davacıların bilgisi dahilinde boşalttığını ileri sürmüşse de bu iddiasını kanıtlayamadığı..."* gerekçesiyle taşıyıcının aleyhine karar vermiştir ve ilgili karar Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 09.02.2016 T., 2015/3257 E., 2016/1189 K. sayılı kararı ile onanmıştır. İlgili karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

872 **Herber/Piper**, Art. 15 CMR Rn. 10; **Thume/Temme**, Art. 15 CMR Rn. 17, 18; **Koller**, Art. 15 CMR Rn. 2; **Boesche**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), Art. 15 CMR Rn. 2; **Helm**/Frachtrecht, Anh. VI § 452, Art. 15 CMR Rn. 21.

873 **Höhn**, Verfügungsrecht, s. 8; **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 144; **Meyer-Rehfueβ**, s. 61.

874 **Waldtstein/Holland**, BinSchR, § 418 HGB Rn. 7; **Koller**, § 418 HGB Rn. 13a; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 44. Alman doktrininde savunulan bir başka görüşe göre ise, talimatların TTK m. 868/1 gereğince beklenebilirlik olmadığı hususundaki ispat yükü tasarruf hakkına sahip kişidedir (Bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 55; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 11; BGH 09.10.1964, NJW 1964, s. 2348 (2350).

875 **Koller**, § 418 HGB Rn. 13a; **Waldstein/Holland**, BinSchR, § 418 HGB Rn. 7.

hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir (HMK m. 190/1)[876]. TTK m. 868/5 gereğince emir ve talimatlara uymayacağına dair bildirim yükümlülüğünün zamanında yerine getirildiğine ilişkin ispat yükü ise taşıyıcıdadır[877].

Tasarruf hakkının kullanılmasının taşıma senedinin ibrazı şartına bağlı olduğu durumlarda (TTK m. 868/6), talimatın taşıma senedi ibraz edilmeksizin yerine getirildiği, bu iddiaya dayanan kişi tarafından ispat edilmelidir[878]. Gönderen nüshasının ibrazının gerektiğini düşünen taşıyıcının, nüsha ibraz edilmediği gerekçesiyle talimatı yerine getirmek istememesi durumunda ise, bu gerekliliğe ilişkin ispat yükü taşıyıcıya aittir[879]. TTK m. 868/6 gereğince doğacak zararları talep etmeye yetkili kişi, tasarruf hakkı kullanımının taşıma senedinin ibrazına bağlı olduğunu ve taşıyıcının gönderen nüshası ibraz edilmeden talimatı yerine getirdiğini ispat etmelidir; ayrıca bu hususa ilişkin nedensellik ve ortaya çıkan zarar da talep sahibi tarafından ispat edilmelidir[880].

III. TEDBİR ALMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Uyulması gereken talimatın uygun bir süre içerisinde alınamaması durumu için, TTK m. 869/3 hükmünde, özel bir reaksiyon mekanizması öngörülmüştür. Tedbir almanın esaslarının düzenlendiği bu hüküm hem taşıma hem teslim engelleri hâlinde uygulanmak üzere düzenlenmiştir. Buna göre taşıyıcı, taşıma ya da teslim engeli hâlinde, uyması gereken talimatları uygun bir süre içinde alamazsa, tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır. İlgili hüküm esasen CMR m. 14/2 ve 16/2, 3 ve § 419 III HGB hükümlerine dayanmaktadır. Engel ile karşılaşan taşıyıcı, son aşamada eşya ile nasıl bir yol izleyeceğine bizzat kendisi karar vermek zorundadır[881]. Bu düzenleme ile taşıyıcıya taşıma sözleşmesini etkileyen

---

876 Bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 55; **Koller**, § 418 HGB Rn. 13a (*prozessuale Darlegungsobliegenheit*).

877 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 44; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 55; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 HGB Rn. 44; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 37.

878 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 57.

879 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 57.

880 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 57.

881 **Braun**, s. 63. Karş. **Basedow**, Transportvertrag, s. 308. Alman doktrininde taşıyıcının bu yükümlülüğü, imkân *(Möglichkeit)* olarak değerlendirilerek bu hakkın taşıyıcıya ait bir yenilik doğuran hak *(Gestaltungsrecht)* niteliğinde olduğu ileri sürülmüştür. Zira bu durumda da talimatta olduğu gibi sözleşmenin içeriği yeniden şekillendirilmiş olur ve artık sadece taşıyıcı tarafından değiştirilmiş sözleşme içeriği geçerlidir (Bkz. **Fischer**, Weisungsrecht, s. 169; **Braun**, s. 69).

bazı haklar tanınmıştır. Ancak bu hakların kullanılması hem şartları ve içeriği itibariyle katı gerekliliklere tâbi tutulmuş hem de hakların tasarruf hakkına sahip kişinin menfaati çerçevesinde kullanılması gerektiği öngörülerek bir denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde tedbir alma yükümlülüğünün şartları, hangi tedbirlerin hukuka uygun olduğu ve hangi tedbirin hangi durumda alınabileceği hususları ile tedbir almanın hukuki sonuçları ve ispat yükü konuları açıklığa kavuşturulacaktır.

A. Şartları

Taşıyıcıyı tedbir alma yükümlülüğüne götüren temel şart, bağlayıcı talimatların uygun süre içerisinde alınamamasıdır. Zira TTK m. 869/3 gereğince "*Taşıyıcı, 868 inci maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesine göre, uyması gereken talimatları uygun bir süre içinde alamazsa, tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almakla yükümlüdür"*. Öte yandan kanunda açıkça belirtilmemiş olsa da beklenen talimatın alındığı ancak bağlayıcı olmadığı; bir başka deyişle, icrasının kabil olmadığı hâllerde de taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri alabileceği kabul edilmelidir. Son olarak belirtmek gerekir ki TTK m. 869/3'te belirtilen tedbirlerin alınabilmesi için engelin devam ediyor olması gerekir.

1. Uyulması Gereken Talimatların Uygun Süre İçerisinde Alınamaması

Uyulması gereken talimatlar *"Taşıyıcının Talimat Alma Yükümlülüğü"* başlığı[882] altında ayrıntılı bir şekilde incelendiğinden burada çok fazla üzerinde durulmamıştır. Bu başlıkta daha ziyade talimatın alınamaması hususu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Kanun koyucu TTK m. 869/3 hükmünde *"uygun süre"* şeklinde somut olayın şartlarına göre uzayıp kısalabilmesi yönünden hakkaniyete uygun, ancak muğlak olması sebebiyle de açıklanmaya muhtaç bir kavram tercih etmiştir. Dolayısıyla bu kavramın sınırlarının belirlenmesine ihtiyaç vardır.

---

[882] Ayrıntılı bilgi için bkz. Üçüncü Bölüm/II.E,F.

a. Uyulması Gereken Talimatların Alınamaması

Talimatın uygun sürede alınamamasının hukuki sonucu, eşya üzerindeki karar verme yetkisinin tasarruf hakkı sahibinden taşıyıcıya intikal etmesidir[883]. Taşıyıcının tedbir alma yükümlülüğünün doğması için ön şart, tasarruf hakkına sahip kişiden, istenen talimatın uygun bir süre içerisinde alınamamasıdır. Taşıyıcı talepte bulunduğu hâlde, hiç ya da usulüne uygun bir şekilde talimat alamadığında veya zaman yetersizliği yüzünden talimat almak mümkün olmadığında bu unsur gerçekleşmiş sayılır[884]. Taşıyıcının hangi sebeplerden dolayı talimatı vaktinde alamadığı önem taşımaz[885]. Dolayısıyla bu durum, talimat verme hakkına sahip kişiye başvurulmasına rağmen talimatın verilmemesinden kaynaklanabileceği gibi, verilen talimatın uygun bir sürede taşıyıcıya ulaşmamasından da kaynaklanabilir[886]. Talimatın biliniyor olması ya da bilinmesinin gerekmesi de bu bağlamda önemli değildir; esas olan talimatın usulüne uygun bir şekilde taşıyıcıya ulaşıp ulaşmadığıdır[887]. Bunun yanı sıra talimatın verilmemesi ya da geç verilmesinde tasarruf hakkına sahip kişinin kusurlu olup olmadığı da önem taşımaz[888] ve zamanında cevap verme riskini kendisi taşır[889].

Çok istisnai olmak üzere bazı özel durumlarda, taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişiden talimat almaya çalışmaksızın derhâl tedbir alması -en azından teorik olarak- mümkündür[890]. Bu sonuç taşıma sözleşmesinin iş görme karakterinden kaynaklanmaktadır[891]. Ancak bu husus sadece derhâl harekete geçmenin tasarruf hakkına sahip

---

883 **Wieske**, (Heidel/Schall) § 419 HGB Rn.10.

884 Begründung zum RegEntw. des TRG, BT-Drucksache 13/8445, s. 52. Talimat almak için hiç vakit olmaması ya da genel itibariyle uygun olan sürenin mevcut olmaması sebebiyle talimatın hiç talep edilemediği durumların da bu kapsamda değerlendirileceği yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 27; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 27

885 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 11.

886 **Koller**, § 419 HGB Rn. 39; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 22; **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 6; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 11.

887 **Koller**, § 419 HGB Rn. 39

888 **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 169; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 25; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 25.

889 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 25; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 25.

890 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 27; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 30. İstisnaî durumlarda, tedbirin beklemeden de alınabileceği yönünde bkz. **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 419 HGB Rn. 3. Gecikmesinde tehlike bulunması sebebiyle, uygun süre içerisinde talimatın alınamayacağı acil durumlarda, düzenlemenin talimat alma yükümlülüğünü istisna tuttuğu yönünde bkz. **Braun**, s. 63-64.

891 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 27. Bkz. ve karş. **Koller**, Art. 14 CMR Rn. 6.

kişinin menfaatine olduğu sıra dışı durumlar için söz konusu olabilir[892]. Bu hâlde taşıyıcının talimat almasına gerek yoktur. Örneğin taraflarca kararlaştırılan taşımanın gerçekleştirileceği otoyol uzun süre kapalı ise ve taşıma ona paralel başka bir yoldan devam ettiğinde trafik sıkışıklığı bertaraf edilebiliyorsa, taşıyıcının bu hususu tasarruf hakkına sahip kişiye sorması bile bazı durumlarda gereksiz bir formalite olarak değerlendirilebilir[893]. Ancak belirtmek gerekir böyle bir rotadan sapma hâlinin bütünüyle engellenip engellenmediği taraflar arasındaki anlaşmaya bakılarak araştırılmalıdır; bu engellenmemişse zaten taşıma engeli söz konusu değildir ve hâliyle taşıyıcının talimat alması da gerekmez[894].

b. Uygun Sürenin Tayini

Tedbire ilişkin TTK m. 869/3 hükmünün uygulanabilmesi, uyulması gereken talimatların uygun bir süre içinde alınamaması şartına bağlı kılınmıştır. Buna göre engelle karşılaşan taşıyıcı derhâl tedbir alamaz; öncesinde talimat istemek ve olayın koşullarına göre belirlenecek uygun bir süre talimatı beklemek zorundadır[895]. Dolayısıyla taşıyıcının talimatı sadece istemesi yeterli değildir, aynı zamanda talimatın kendisine ulaşması için bir süre beklemesi gerekmektedir[896]. Somut olay bağlamında uygun süre belirlenirken her iki tarafın menfaati de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, taşıyıcının taşımanın hızlı bir şekilde yerine getirilmesindeki menfaati ile tasarruf hakkına sahip kişinin eşyanın sağlam ve vaktinde teslim edilmesindeki menfaati birlikte dikkate alınmalıdır[897]. Bunun yanı sıra bir taraftan tasarruf hakkına sahip kişinin kural olarak talimat verme hakkının bulunduğu ve bu hakkın talimat verme

---

892 **Koller**, § 419 HGB Rn. 40; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 30; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 27; **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 2.

893 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 31.

894 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 31.

895 **Hill/Messent,** s. 95; MüKoHGB/**Jesser-Huß** Art. 14 CMR Rn. 18. Benzer yönde bkz. **Koller,** Art. 14 CMR Rn. 6. Taşıyıcının normal şartlar altında talimatın alınmasını bekleyebileceği sürenin geçmesi ve daha fazla beklemenin artık katlanılabilir olmadığı durumlarda bu koşulun gerçekleşmiş sayılacağı yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 25. Bkz ve karş. OGH Wien Urt. v. 10.2.1981 – 5 Ob 719/80.

896 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 29.

897 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 8; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 25; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 25. Gönderen, taşıma işleri komisyoncusu ise burada komisyoncunun işletmesinin menfaatleri esas alınır (Bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 40, Anm. 104).

süresinin çok kısa tutulması yoluyla elinden alınamayacağı hususu; diğer taraftan ise taşıyıcının taşıma sürecini mümkün olan en kısa sürede netleştirmesi gerektiği ve çok uzun süre talimat için beklemesinin kendisinden beklenemeyeceği hususu birlikte göz önünde bulundurulmalıdır[898]. Bu esaslardan hareketle somut olayın şartlarına göre taşıyıcıyı çok fazla belirsizlik içerisinde bırakmayan ve tasarruf hakkına sahip kişinin muhtemel menfaatine *(mutmaßlichen Interessen)* uygun tedbirleri anlamsız hâle getirmeyecek zaman dilimi, uygun süre olarak kabul edilmelidir[899]. Böylece taşıyıcının menfaatleri ile tasarruf hakkına sahip kişinin bilinen veya muhtemel menfaatleri arasında bir denge sağlanmış olur. Uygun sürenin tespitinde ölçüt olarak, ortalama bir tasarruf hakkına sahip kişinin cevap için ihtiyacı olan süre esas alınmalıdır[900].

Taşınan eşyanın türü, planlanan taşıma süreci[901], karşılaşılan engelin türü ve tercih edilen tedbirin sertliği[902] uygun sürenin tespitinde dikkate alınmalıdır. Burada özellikle engel ile tedbir arasındaki ilişki önem arz eder, zira engel ne kadar ağır ve tercih edilen tedbir ne kadar sertse bekleme süresi de ona paralel olarak uzar[903]. Alınacak tedbir büyük finansal kayıplara sebep olabilecek ya da önemli riskler getirebilecek nitelikteyse, taşıyıcı daha uzun süre beklemelidir[904]. Alınacak tedbirin büyük risklere yol açma olasılığı yüksek ise (örneğin taşıma tehlikeli bir dağ geçidi üzerinden yapılıyorsa veya doğal afet gibi bir krizin olduğu bölgede gerçekleştiriliyorsa) taşıyıcının talimatın alınması için birkaç saatten bir güne kadar uzun bir süre beklemesi gerekebilir[905]. Refakat belgelerinin bulunmaması sebebiyle gümrük ödemelerinin ihracat iadesi yapılmaksızın gerçekleştirilmesi durumu, büyük finansal kayıplara yol açabilecek

---

898 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 29.

899 **Koller**, § 419 HGB Rn. 40; **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 2; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 419 HGB Rn. 3.

900 **Koller,** Art. 14 CMR Rn. 6, 15; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 11.

901 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 25; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 8; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 25. Engelin ve eşyanın türünün dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. **Wieske**, (Heidel/Schall) § 419 HGB Rn. 8.

902 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 8; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 29.

903 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 26; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 29.

904 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 32; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 27.

905 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 27.

niteliktedir; böyle durumlarda da taşıyıcının nispeten daha uzun süre talimat beklemesi gerekir[906].

Engelin türü, tedbirin niteliği, taşınan eşyanın türü ya da taşıyıcının başka kişilere ait eşyalarının taşınması gibi etkenler, bazı durumlarda uygun sürenin kısa tutulmasını gerekli kılabilir. Somut olayın koşullarının eşyaya yönelik tehlikeyi önlemek için taşıyıcının özellikle hızlı hareket etmesini gerektirdiği hâllerde, taşıyıcının daha kısa bir süre beklemesi makul karşılanabilir[907]. Araçta başka gönderenlere ait eşyaların da bulunması hâlinde, uzun bekleme süresi eşyaların diğer gönderilenlere geç teslim edilmesine ve bu yüzden taşıyıcının tazminat ödemek zorundan kalmasına sebep olabileceğinden, bu tür durumlar da uygun sürenin değerlendirilmesinde göz önünde tutulmalıdır[908]. Önceki rota ile aynı derecede uygun ve hızlı olan farklı bir rota seçilerek taşıma engelinin giderilebildiği hâllerde ve buna benzer durumlarda sadece birkaç dakikalık bekleme süresi bile makul kabul edilir[909]. Hatta bazı durumlarda uygun süre o kadar kısa olur ki taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişiden talimat almak için uğraşması bile gerekmez; doğrudan tedbir alabilir[910].

Netice itibariyle uygun sürenin tayininde, taşıyıcının engel ortaya çıktıktan hemen sonra tasarruf hakkına sahip kişiye başvurması, talimatın istenmesi için geçecek süre, mutat düşünme süresi, taşıyıcının bekleme süresi hesaba katılarak belirlenecek süre boyunca beklemek zorunda olduğu gerçeği ile taşıyıcının diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri için zarar tehdidi bulunması hâlinde hızlı bir şekilde hareket etme gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır[911]. Ayrıca gönderenin bir taşıma işleri komisyoncusu *(Spediteur)* olduğu durumlarda uygun süre belirlenirken, komisyoncunun öncelikle eşyanın asıl gönderenine (çoğunlukla eşyanın sahibine) danışması gerektiği

---

906 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 27.

907 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 27. Örneğin taşınan eşyanın hızlı bozulabilir nitelikte bir ürün olduğu hâllerde taşıyıcının hızlı hareket etmesi gerekir.

908 **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 21; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 29. Karş. MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 25; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 25.

909 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 26; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 31.

910 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 30; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 27 vd.

911 **Koller**, § 419 HGB Rn. 40; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 29.

de dikkate alınmalıdır[912]. Taşımanın birden çok fiilî taşıyıcı *(ausführender Frachtführer)* tarafından gerçekleştirildiği hâllerde ise (TTK m. 888/1, § 437 I HGB) bekleme süresinin uzayabileceği göz ardı edilmemelidir[913].

2. Verilen Talimatın Bağlayıcı Olmaması

TTK m. 869/3 hükmünde taşıyıcının *"uyması gereken talimatları"* uygun bir süre içinde alamaması hâlinde tedbir almakla yükümlü olduğu öngörülmüştür. Hükmün mefhumu muhalifinden taşıyıcının uymak zorunda olmadığı talimatların varlığı hâlinde de tedbir yoluna gidebileceği şeklinde bir anlam çıkmaktadır. Bu sebeple, taşıyıcı sadece uygun süre içerisinde tasarruf hakkına sahip kişiden talimat alamadığı durumlarda değil; aynı zamanda verilen talimatın TTK m. 868/1'deki ölçütlere göre bağlayıcı olmadığı durumlarda[914], bir başka deyişle talimatı yerine getirmekle yükümlü olmadığı durumlarda da tedbir alabilmelidir[915]. Örneğin verilen talimatın kabul edilemez bir tehlikeye ya da eşyanın zarar görmesine sebep olacak nitelikte olduğu veyahut taşıyıcıyı hukuka ya da sözleşmeye aykırı davranmaya zorladığı hâllerde bu durum geçerli olur[916].

---

912 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 32; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 27.

913 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 29.

914 Ayrıntılı bilgi için bkz. Üçüncü Bölüm/II.F.

915 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 58, 64; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 8; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 33; Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 419 HGB Rn. 6; Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 8; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 33. Bağlayıcı olmayan bir talimatın verilmesi durumunu, tedbir almak için farklı bir şart olarak nitelendirmemekle birlikte, tasarruf hakkına sahip kişinin TTK m. 868/1 (§ 418 I 3 HGB) gereğince, yerine getirilemeyecek bir talimat vermesinin de talimatın alınamaması hâli olarak kabul edilmesi gerektiği şeklinde sonucu itibariyle aynı görüş için bkz. (MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 26; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 26). Geçerli olmayan bir talimat *(keine wirksame Weisung)* verilmesinin talimatın alınamaması anlamına geldiği yönünde bkz. **Braun**, s. 63. Usulüne uygun olmayan *(keine ordnungsgemäße Weisung)* bir talimat verilmesinin talimatın alınamaması olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 18; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 11. *P. Schmidt* bu hususta şöyle bir değerlendirme yapmaktadır: §§ 134, 138 BGB'deki sınırları ihlâl eden ve bu sebeple bâtıl *(nichtig)* olan talimatlar yerine getirilmesi mümkün olmayan (§ 275 BGB) talimatlar ile aynı etkiyi doğurur. Talimat sadece TTK m. 868/1 (§ 418 I 3 HGB)'deki kıstaslara göre bağlayıcı değilse bu durum talimatın geçerliliğini etkilemez. Taşıyıcı bu tür talimatlara uymak zorunda değildir ancak uyabilir. Taşıyıcı bağlayıcı olmayan bir talimatı yerine getirmemeye karar verirse, TTK 868/5 gereğince tasarruf hakkına sahip kişiye bunu bildirmelidir, uygun bir süre bekledikten sonra TTK m. 869/3 gereğince tedbir alabilir. Bağlayıcı olmayan talimatı yerine getirmeye karar verirse, tedbirlere ilişkin herhangi bir sorun ortaya çıkmaz (Bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 33).

916 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 26; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 26.

B. Tedbir Almada *"Tasarruf Hakkı Sahibinin Menfaatine En İyi Görünen Tedbir"* Kıstası

Gönderen, taşıyıcının işletmesi için sakıncalı olmayan veya diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri için bir zarar tehdidini beraberinde getirmeyen talimatlar vermekle yükümlü tutulurken (TTK m. 868/1); taşıyıcı da talimat alamadığı durumlarda tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almakla yükümlü tutulmuştur (m. 869/3). Taşıyıcının tedbir alma yükümlülüğü için getirilen bu kıstas ile bir denge oluşturulmuştur. Dolayısıyla taşıyıcı hükümde yer alan tedbirler arasında bir seçim yaparken bu kıstasa bağlı kalmak zorundadır[917]. Hükümdeki *"görünen"* ibaresi CMR m. 14/2 ve § 419 III 2 maddelerinden alınmıştır[918]. *"Tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen"* tabiri ile taşıyıcının perspektifinden belirlenmesi gereken bir kriter kastedilmiştir[919]. Bu bağlamda taşıyıcı, kendi perspektifinden tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine mümkün olan en iyi *(bestmöglich)* tedbirin ne olduğunu değerlendirmek ve sonrasında harekete geçmek zorundadır[920]. Hangi tedbirlerin

---

917 **Braun**, s. 64; Karş. **Koller**, § 419 HGB Rn. 41; benzer yönde MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 28; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 12. Bu hususdaki görüşü belirsiz bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 18 vd.; **Wieske**, (Heidel/Schall) § 419 HGB Rn. 9. Teslim engelinin söz konusu olduğu bir uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesi Yargıtay 11. Dairesi'min bozma ilamına uyarak yaptığı yargılamada *"...varma yerinde teslim engeli ile karşılaşan davacının davalının talimatlarına göre hareket etmesi gerektiği, davacının davalıdan malın iadesine ilişkin talimat aldığını ispatlayamadığı, davacının taşıma sürecinde ortaya çıkan taşıma engeli karşısında en yüksek özenli taşıyıcı özenini göstermediği, depoya tevdi, sattırma, hapis hakkı kullanımı gibi olasılıklar varken geri getirme seçeneğinin davalının menfaatine uygun olmadığı, imha seçeneğinin dahi geri getirerek navlun üretmekten daha tercih edilebilir bir seçenek olduğu, davacının iade taşıması nedeni ile fatura içeriğindeki bedellere hak kazanmadığı gerekçesiyle"* davanın reddine karar vermiştir. Mahkemenin bu kararı Yargıtay tarafından *"...mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmaması"*ndan hareketle onanmıştır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 20.12.2017 T., 2016/3032 E., 2017/7466 K. sayılı bu karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 09.12.2021).

918 Bu ifade, CMR m. 14/2 hükmündeki *"...yüke tasarruf etme hakkına sahip kişinin yararlarına en uygun görülen önlemleri almakla yükümlüdür."* ifadesine karşılık gelir. Ayrıca diğer mehaz düzenleme olan § 419 III 1 HGB hükmünde de *"...im Interesse des Verfügungsberechtigten die besten zu sein scheinen"* şeklinde aynı ifade kullanılmıştır. Burada esas itibariyle, vekâletsiz iş görmeye ilişkin TBK m. 526 (§ 677 BGB) hükmündeki hukuki anlayış benimsenmiştir.

919 **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 9; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 22; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 22; **Braun**, s. 64; **Lammich/Pöttinger**, § 419 HGB Rn. 46 vd. Benzer yönde bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 41.

920 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 18; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 22; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 28; **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 22; **Koller**, § 419 HGB Rn. 41; **Koller**, (Koller/Kindler/Roth/Drüen), § 419 HGB Rn. 2; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 11.

tasarruf hakkına sahip kişinin menfaati açısından en iyi olacağı meselesinin değerlendirilmesinde, bir yandan özenli bir taşıyıcı *(sorgfältigen Frachtführer)* tarafından anlaşılabilir durumlar *(erkennbaren Umstande)* esas alınırken[921], diğer yandan ortalama bir tasarruf hakkı sahibinin *(ordentlicher Verfügungsberechtigter)* bu tür durumlarda ne isteyebileceği esas alınır[922]. Taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişiyi tanıyıp tanımaması önemli değildir[923]. Ancak taşıyıcı için ne kadar çok detay bilinebilir durumda ise, tasarruf hakkına sahip kişinin korunması gereken bireysel menfaatleri de o kadar somut bir şekilde ortaya çıkar; dolayısıyla bu durumda menfaatler çok sıkı bir şekilde dikkate alınmalıdır[924].

Taşıyıcı, kural olarak, TTK m. 869/3 gereğince alacağı tedbirlerde, her iş gören *(Geschaftsbesorger)* gibi beklenebilirlik sınırları çerçevesinde kendi menfaatini ikinci planda tutmak zorundadır[925]. Bu yaklaşım kendi içinde tutarlıdır, çünkü taşıyıcıya TTK m. 869/4 hükmü ile bazı talep hakları bahşedilerek aradaki denge sağlanmıştır[926]. Şöyle ki taşıyıcıya bir başkasının menfaatine hareket etmesi karşılığında, engelin kendi riziko alanından kaynaklanmamış olması şartıyla giderlerin tazmini ve uygun bir ücret şeklinde birtakım ödemeler yapılmaktadır.

Her ne kadar taşıyıcı tedbir alırken kendi menfaatini arka planda tutmakla yükümlü olsa da bu yükümlülüğün taşıyıcı açısından bir sınırı olmalıdır. TTK m. 869/3 hükmünde -TTK m. 869/1 ve 868/1'den farklı olarak- tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatinin esas alınacağı belirtilirken bunun taşıyıcı açısından sınırının ne olacağı

---

921 **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 5; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 11; **Koller**, § 419 HGB Rn. 41; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 34.

922 **Koller**, § 419 HGB Rn. 41; **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 4. Tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine *"en iyi görünen"* ifadesinden açıkça anlaşıldığı öne sürülerek, basiretli bir taşıyıcının özeni *(der Sorgfalt eines ordentlichen Frachtführers)* ile ileriye yönelik *(ex ante)* bir değerlendirme yapılması gerektiği yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 34. Tasarruf hakkına sahip kişinin görünen menfaatinin ne olduğu değerlendirilirken, taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişinin iradesini dikkate almakla yükümlü oluğu yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 28; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 28.

923 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 22; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 28.

924 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 34; **Koller**, § 419 HGB Rn. 41; **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 11.

925 **Heymann/Schlüter**, § 419 HGB Rn. 11; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 34; **Koller**, Ingo, *"Interessenkonflikte bei der Ausführung von Geschäftsbesorgungsaufträgen"*, Festschrift für Dr. Henning Piper (zum 65. Geburtstag), Hamburg 1998, s. 899 vd. Bkz. ve karş. **Koller**, § 419 HGB Rn. 41; **Braun**, s. 65.

926 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 34.

hususuna yer verilmemesi, bilinçli olmayan bir boşluk doğurmuştur. Bu boşluk TTK m. 868/1 hükmü kıyas yoluyla uygulanarak doldurulabilir; zira TTK m. 869/3'e göre alınacak tedbir işlevsel olarak talimat vermenin yerine geçer[927]. Dolayısıyla taşıyıcı, tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine tedbir alırken, talimat vermenin sınırlarını belirleyen ve burada kıyasen başvurulacak olan TTK m. 868/1 hükmüne oranla daha kapsamlı bir tedbir almaya zorlanmamalıdır[928]. Aynı durum, engel kendi riziko alanına girdiği için taşıyıcının giderlerin tazminini ve ücret isteyemediği durumlar için dahi geçerlidir[929]. Buna göre taşıyıcının, işletmesi için sakıncalı olan veya diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri için bir zarar tehdidini beraberinde getiren tedbirleri almakla yükümlü olmadığını kabul etmek gerekir. Örneğin taşıyıcı açısından daha fazla zaman alan başka bir güzergâhtan taşıma tedbiri, tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine ise ancak bu güzergâh taşıyıcının işletmesi açısından önemli sakıncalar doğuruyorsa, taşıyıcı başka güzergâhtan taşımak yerine tasarruf hakkına sahip kişinin daha az menfaatine olsa dahi daha az zaman alan ve daha az masraflı olan tedbirler (boşaltma gibi) alabilir[930].

C. Hukuka Uygun Tedbirler

Tedbir alma yükümlülüğünün düzenlendiği TTK m. 869/3 hükmü, birkaç küçük fark dışında Alman Ticaret Kanunu'ndan tercüme yolu ile alınmış olup § 419 III HGB hükmü de esasen CMR m. 14/2, 16/2, 16/3 hükümlerinde öngörülen ilkeler sentezlenerek düzenlenmiştir. Mehaz düzenleme olan Alman Ticaret Kanunu'nun § 419 III 2 hükmünde alınabilecek tedbirler sayılmadan önce *"örneğin (etwa)"*[931] ifadesine yer

---

927 **Braun**, s. 65. TTK m. 861'de tasarruf hakkına sahip kişinin talimat verme hakkına getirilen sınır *"Gönderenin bu tür emir, talimat ve tasarrufları, taşıyıcının işletmesi için sakıncalıysa veya diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri için bir zarar tehdidini beraberinde getiriyorsa, taşıyıcı bunları yerine getirmekle yükümlü değildir."* şeklinde düzenlenmiştir.

928 **Braun**, s. 65. *Koller*, taşıyıcının beklenebilirlik sınırları çerçevesinde kendi menfaatini ikinci plana atması gerektiğini ifade etmiştir. Doğrudan TTK m. 868/1'e atıf yapmasa da taşıyıcının uygun bir süre içerisinde talimat aldığı durumlara kıyasla daha fazla yük altına sokulmaması gerektiğini belirtmiştir. (Bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 41).

929 **Koller**, § 419 HGB Rn. 41.

930 **Braun**, s. 65. Alınacak tedbirin taşıma süresini uzatması, başka gönderenlerin ve alıcıların taşıma aracındaki eşyaları için bir zarar tehdidi oluşturabilir. Özellikle çabuk bozulan ürünlerin taşındığı durumlarda bu risk oldukça fazladır. Böyle bir tehdit bulunuyorsa, artık taşıyıcı tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbir bu olsa dahi böyle bir tedbiri almak zorunda değildir.

931 Almanya'da 2013 tarihli Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu *(Reform des Seehandelsrechts)* ile yapılan değişiklik öncesinde de hükümde *"örneğin"* ifadesi yer almaktaydı. Taşıma hukukuna ilişkin olarak 1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu'ndan

verilerek hükümdeki tedbirler örnek kabilinden sayılmıştır; dolayısıyla sayılanların sınırlı sayıda olmadığı kabul edilmiştir. Buna göre, hükmün açık lafzı gereğince, taşıyıcı tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine olması şartıyla, hükümde belirtilmeyen başkaca tedbirleri de alabilir. Ancak TTK'daki tedbirlere ilişkin fıkra (TTK m. 869/3), HGB ile neredeyse bire bir aynı olmakla birlikte tedbirler sayılırken *"örneğin"* ifadesine ya da ona benzer başka bir kavrama yer verilmemiştir. Kanun koyucunun böyle bir değişikliği bilinçli bir şekilde tercih edip etmediği hüküm gerekçesinden anlaşılamamaktadır. Bu sebeple hükümde sayılan tedbirlerin sınırlı sayıda olup olmadığı hukukumuz bağlamında açıklığa kavuşturulması gereken bir mesele hâline gelmiştir.

Kanunlardaki her sayma, sınırlandırarak sayma niteliğinde değildir; bazen örneklendirme amacıyla da sayma yoluna gidilebilir. Örnek kabilinden sayma hâlinde genellikle *"örneğin, gibi, benzeri"* vb. şeklinde ifadeler kullanılsa da bu ifadelerin kullanılması şart değildir. TTK m. 869/3 hükmü, bu genel açıklama çerçevesinde değerlendirildiğinde, hükümde *"...tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almakla yükümlüdür"* ifadesine yer verildikten sonra alınabilecek tedbirlerin sayılması, bunun örnek kabilinden sayıldığı şeklinde yorumlanabilir. Kanaatimizce bu düzenleme ile taşıyıcıya tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatlerini koruma yükümlülüğünün çizdiği sınırlar içerisinde, bir tasarruf serbestisi tanındığı sonucuna varmak gerekir. Bir başka deyişle, tedbirler bağlamındaki sınır, tahdidî sayma yolu ile değil[932]; tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirlerin alınması ilkesinin benimsenmesi yolu ile çizilmiştir. Buna göre, her ne kadar hükümde *"örneğin"* gibi bir ifadeye yer verilmemiş olsa da TTK'daki saymanın tahdidî değil; örnek kabilinden olduğu kanaatindeyiz. Dolayısıyla somut olayın şartları göz önünde bulundurulmak suretiyle, taşımanın başka bir şekilde gerçekleştirilmesi mümkünse, eşyayı başka bir araca aktarma ya da taşımaya başka bir rotadan devam etme, tasarruf hakkına sahip

(Transportrechtsreformgesetz-TRG) yararlanılarak hazırlanan TTK'ya bu ifadenin neden alınmadığı hükmün gerekçesinden anlaşılamamaktadır.

932 Aynı yönde bkz. **Adıgüzel**, Taşıma, s. 143.

kişinin muhtemel menfaatine daha uygun olabilir ve hükümde yer almayan bu tür tedbirler de alınabilir[933].

Taşıyıcıya hükümde sayılan tedbirlere ilişkin bir seçme hakkı *(Wahlrecht)* tanınmıştır[934]. Ancak hüküm dikkatli bir şekilde incelendiğinde, belirtilen tedbirler arasında bir sıralamanın bulunduğu göze çarpmaktadır[935]. Bu durum taşıyıcının menfaatleri gözetme yükümlülüğünden *(Interessenwahrungspflicht)* kaynaklanır[936]. Şöyle ki bu sıralama, tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatinin taşıyıcı açısından anlaşılır olmadığı durumlarda, tasarruf hakkı sahibini farklı şekillerde etkileyen tedbirlerin kanunî sırasını sunar ve bu yönüyle esas itibariyle menfaatlerin korunması için yol gösterici niteliktedir[937]. Elbette ki saklamadan imha etmeye kadar uzanan bu tedbir listesi, bu sıra ile uygulanmak zorunda değildir. Ancak tasarruf hakkına sahip kişiyi en az etkileyecek tedbirlerin öncelikli olarak uygulanması daha isabetli olur. Bu bağlamda, taşıyıcı öncelikle daha hafif olan tedbirleri almalı, sadece istisnaî durumlarda eşyanın satış ve imhası gibi daha sert tedbirler alma yoluna gitmelidir[938]. Zaten hükümde de imha ve satışa ilişkin ek şartlar öngörülerek bu tedbirlerin son sırada düşünülmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Buradan hareketle eğer daha hafif olan eşyanın depolanması tedbiri mümkünse, eşyanın satılması gibi daha sert bir tedbir, kesinlikle tasarruf hakkına sahip kişinin menfaati için en iyi tedbir olarak değerlendirilemez[939]. Ayrıca ilgili maddede

---

933 HGB bağlamında açıkça mümkün kılındığı yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 35; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 12; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 30. Bu ihtimâlde de taşıyıcı öncelikle talimat istemeli ve talimatın verilmesi için uygun bir süre beklemelidir (**Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 30).

934 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 12. Ancak belirtmek gerekir ki bu seçme hakkı, ancak tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatlerini koruma yükümlülüğü çerçevesinde kullanılabilir.

935 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 22; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 28; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 22. Sayılan tedbirler arasında bir sıralama olmadığı ancak tüm şartlar göz önünde bulundurulduğunda öncelikle tasarruf hakkına sahip kişiyi en az etkileyen tedbirlerin alınması gerektiği yönünde bkz. **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 9.

936 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 28.

937 **Braun**, s. 66.

938 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 22; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 22. Taşıyıcının uygun tedbirler arasında orantılılık ilkesi *(Verhältnismäßigkeit)* gereğince, tasarruf hakkına sahip kişi için en az radikal olanı seçmesi gerektiği yönünde bkz. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 31. Genel olarak, boşaltma alınabilecek en hafif tedbirken, imha etme en sert olanıdır (**Braun**, s. 66).

939 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 28. Yine benzer bir örnek olarak, tasarruf hakkına sahip kişi için daha uygun tedbirler varsa, taşıyıcı geri taşıma kararı alamaz ve geri taşıma tedbiri için bir karşılık talep edemez (**Braun**, s. 66). Hukuki tedbirler sınıflandırılırken bir sıra önerdiği yönünde bkz. **Basedow**, Transportvertrag, s. 308.

taşıyıcının kural olarak hangi tedbirleri alabileceği her ne kadar örnek kabilinden sayılmış olsa da tasarruf hakkına sahip kişinin somut menfaat durumu göz önünde bulundurulduğunda, bazı tedbirlerin alınması her zaman mümkün değildir[940].

D. Alınabilecek Tedbirler

Kanunda yer alan tedbirler boşaltıp saklama, tasarruf hakkına sahip kişinin hesabına saklanması için tevdi etme, geri taşıma, sattırma ve imha etme olmak üzere beş kalemde sayılmıştır (TTK m. 869/3). Ancak tasarruf hakkına sahip kişinin menfaati için daha iyi olması hâlinde, hükümde belirtilenler dışında tedbirlerin alınması da mümkündür[941].

1. Boşaltma ve Saklama

Tasarruf hakkına sahip kişinin muhtemel menfaati ile uyumlu olmak şartıyla, taşıyıcı eşyayı boşaltıp kendisi saklayabilir **(**TTK m. 869/3). Bu tedbir, üçüncü fıkrada belirtilen ilk tedbir olup CMR m. 16/2, ve § 419 III 2 HGB hükümleri esas alınarak getirilmiştir. TTK m. 869/3 hükmünde geçen *"boşaltma"* kavramı, TTK m. 863'te düzenlenen boşaltma ile aynı niteliktedir. Taşıma veya teslim engeli ile karşılaşan taşıyıcı TTK m. 869/1'e göre talimat alamamışsa ve bu tedbir tasarruf hakkı sahibinin menfaatine ise taşıyıcı eşyayı boşaltabilir[942]. Taşıyıcı, eşyayı boşaltarak kendisi depolayabilir veya giderleri tasarruf hakkına sahip kişiye ait olmak üzere güvenli bir şekilde

---

940 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 45.

941 Taşıma TBK m. 136 (§ 275 BGB) anlamında imkânsız olmadıkça, yani yükümlülük gecikme yüzünden aliud ifaya dönüşmeksizin eşya hâlâ hedef yerdeki gönderilene ulaştırılabiliyorsa, taşıyıcı eşyayı başka taşıma aracına aktararak veya teslim yerine daha geç ulaşmayı sineye çekerek başka yollar üzerinden taşımaya devam edebilir. Keza tasarruf hakkına sahip kişinin muhtemel menfaatine uygun düşmesi koşuluyla, taşıyıcı, eşyayı taşıma aracında bırakarak bekleyebilir. Ancak kendisine sonradan talimat verilir verilmez ya da tasarruf hakkına sahip kişinin beklemeye devam etme konusunda bir menfaatinin olmadığı anlaşılır anlaşılmaz taşıyıcı beklemeyi sonlandırmak zorundadır (Bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 42, 43).

942 Taşınan eşya kolay bozulabilen türdense taşıyıcının seçme hakkının boşaltma yükümlülüğüne dönüşebileceği, TTK m. 869/3'teki bu hâllerde eşyadan hâlâ taşıyıcı sorumlu olduğundan eşyanın bozulabileceği yönünde bir şüphe varsa bu yolla yük zararının önlenebileceği yönünde bkz. **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 13,14. Ayrıca bkz. LG Düsseldorf TranspR 1986, s. 56, 58; BGH TranspR 1987, s. 180, 181. Taşıyıcının kasten veya pervasızca bir davranışla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlediği fiiller veya ihmaller hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kaşak**, Esra, *"Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının TTK m. 886 Kapsamında Pervasızca ve Zararın Muhtemelen Meydana Geleceği Bilinciyle Davranışı"*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 27, Sayı 2, Aralık 2021, s. 1487 vd.

saklanması için üçüncü bir kişiye tevdi edebilir[943]. Bu tedbir için boşaltmaya başlama anında, engelin hâlâ ortadan kalkmamış olması gerekir[944]. Engel ortadan kalkmışsa boşaltma ve saklama tedbiri, beklenebilirlik sınırları içerisinde değerlendirilemez[945]. Zira boşaltmanın başında engel ortadan kalkmışsa, artık taşıma ya da teslim engeli söz konusu değildir[946]. Zaten bu gibi durumlarda boşaltma, kural olarak tasarruf hakkına sahip kişinin muhtemel menfaatine de uygun değildir.

Taşıyıcı boşaltma imkânını kullanmaya karar verirse, bu imkân doğrudan boşaltma yükümlülüğüne dönüşür[947]. Boşaltma, TTK m. 875 (§ 425 HGB) hükmündeki koruma ve gözetme süresi *(Obhutszeitraum)* dahilindedir[948]. Bu sebeple boşaltma esnasında gerçekleşen yük zararından taşıyıcı sorumludur[949]. Özen yükümlülüğünün ihlâli, doğrudan TTK m. 875 gereğince yük ve gecikme zararına ilişkin sorumluluğa sebep olduğundan burada taşıyıcı hususî bir özenle hareket etmek ile yükümlüdür[950].

Taşıyıcının eşyayı boşaltıp saklamaya karar vermesi hâlinde, TTK m. 863/1 hükmündeki genel kuraldan farklı olarak boşaltma artık gönderenin değil, taşıyıcının yükümlülüğü hâline gelir[951]. Boşaltmanın tamamlanması ile taşıma sona ermiş sayılır (TTK m. 869/3). Bu nedenle eşyanın boşaltılmasından sonra engel ortadan kalkarsa, taşıyıcının eşyayı yeniden araca yüklemesi ve taşımaya devam etmesi gerekmez[952]. Taşıyıcının sadece trafikten kaynaklı olarak ara depolama *(Zwischenlagerung)* yaptığı durumlarda ise sorumluluk süresi sona ermez, dolayısıyla TTK m. 875 vd. hükümler uygulanmaya devam eder[953].

---

943 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Üçüncü Bölüm/III.D.2.

944 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 35; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 13; **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 5; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 36.

945 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 35.

946 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 13.

947 **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 20; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 13.

948 **Koller**, § 419 HGB Rn. 44; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 36. Karş. BGH 29.03.2001, TranspR 2001, s. 447, 451. Hataların taşıyıcıya isnat edileceği yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 29.

949 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 36. Karş. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 33; **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 23; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 14.

950 **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 6; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 13.

951 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 36.

952 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 33; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 36.

953 **Koller**, § 419 HGB Rn. 44; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 32; **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 24; **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 6.

Taşıyıcı boşaltmadan sonra eşyayı gözetimsiz bırakmamalıdır[954]. Eşyanın taşıyıcı tarafından bizzat saklanması yoluna gidilirse, saklama ve ardiye hukukuna ilişkin sonuçlar ortaya çıkar[955]. Bu durumda, taşıyıcı ve gönderen arasında hakları ve yükümlülükleri TBK m. 561 vd.'a dayanan bir saklama ilişkisi ortaya çıkar[956]. Taşıyıcı eşyayı saklama yetkisine sahiptir ancak bununla yükümlü değildir[957]. Boşalttığı eşyaları kendisi saklayabileceği gibi, saklanması için üçüncü bir kişiye de tevdi edebilir[958]. Eşyanın taşıyıcı tarafından saklanması, özellikle aynı zamanda ardiye işi ile uğraştığı hâllerde söz konusu olur[959]. Boşaltılan eşya için gözetim ve bakım yükümlülüğü, özellikle soğuk hava deposunda muhafaza edilmesi gereken dondurulmuş ürünlerin varlığı

---

954 **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 7; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 38; **MüKoHGB**/Jesser-Huß, Art. 16 CMR Rn. 12. Ayrıca bkz. OLG Düsseldorf Urt. v. 12.12.1985 – 18 U 80/85, TranspR 1986, s. 58. Kanun koyucunun *"boşaltıp saklama"* ifadesini tercih ederek boşaltma hakkının taşıyıcı ile tasarruf hakkına sahip kişi arasında -kanunî fiksiyon *(gesetzliche Fiktion)* yoluyla- doğrudan saklama ilişkisi kurulmasına sebep olduğu yönünde bkz. **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 14.

955 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 37. Bkz. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 38; **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 23; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 29; **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 7; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 14; **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 21; **MüKoHGB**/Jesser-Huß CMR Art. 16 Rn. 12. Taşıyıcı eşyayı bizzat depolarsa, bir yandan taşıma sözleşmesi kanunen sona erdiğinden diğer yandan eşya taşıyıcının koruma ve gözetimi altında olduğundan boşaltma ile bir ardiye sözleşmesinin *(Lagervertrag)* meydana geleceği yönünde bkz. **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 9. Eşya taşıyıcının koruma ve gözetimi altında kalırsa, sorumluluk için §§ ff. 688 BGB ya da §§ 467 ff. HGB hükümlerinin geçerli olacağı yönünde bkz. **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 419 HGB Rn. 3; **Pokrant/Gran**, Rn. 287. Alman hukukunda saklama sözleşmesi *(Lagervertrag)* BGB ve HGB'de ayrı ayrı düzenlenmiştir. Alman Federal Mahkemesi bir kararında öncelikle §§ 688 ff. BGB, depolama gerçekleşirse §§ 467 ff. HGB hükümlerini uygulama eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur, ancak bu noktada taşıyıcının eşyayı kendi hesabına depolamasının uygulamaya çok da uygun olmadığını kabul eder. § 419 III 2 bağlamında saklama *(verwahren)* söz konusu olduğunda da taşıyıcının tacir olması sebebiyle *(Kaufmannseigenschaft)* her zaman §§ 467 vd. hükümlerine başvurulmalıdır (BGH 17.09.2015, RdTW 2015, s. 409, 411) .

956 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 38; **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 7; **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 21; **MüKoHGB**/Jesser-Huß CMR Art. 16 Rn. 12. Ardiye hukukunun koruma ve gözetme ilişkisine *(Obhutsverhältnis)* uygulanabileceği yönünde bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 44; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 9.

957 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 29; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 29.

958 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 38. Saklama yükümlülüğünün zararı en aza indirme yükümlülüğü *(Schadensminderungspflicht)* açısından, taşıyıcının sebep olduğu teslim engelinden sonra da ortaya çıkabileceği yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 29; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 29.

959 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 29; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 29.

hâlinde önem arz eder, bu tür hâller eşyaya özenli bir şekilde muamele etmeyi gerekli kılabilir[960].

2. Boşaltma ve Saklanması İçin Üçüncü Kişiye Tevdi Etme

Taşıyıcıya eşyayı bizzat saklama ile saklanması için üçüncü kişiye tevdi etme arasında seçme hakkı verilmiştir. Dolayısıyla taşıyıcı eşyayı saklanması için üçüncü kişiye tevdi edebilir (TTK m. 869/3, CMR m. 16/2, § 419 III 2 HGB). Bu tedbir de taşıyıcının eşya üzerindeki koruma ve gözetim yükümlülüğünden kurtulmasına hizmet eder[961]. Saklama, TTK m. 869/3 hükmü gereğince, taşıyıcı adına tasarruf hakkına sahip kişi *"hesabına"* gerçekleştirilir. TTK m. 869/3 hükmü, taşıyıcıya tasarruf hakkına sahip kişi *"adına"* saklama ya da ardiye sözleşmesi imzalama hakkı vermez[962]. Saklama sözleşmesinin tarafları üçüncü kişi ile taşıyıcıdır[963]. Eşyanın saklanmasına ilişkin sözleşmenin gönderen ve gönderilen lehine koruyucu etkileri vardır[964]. Taşıyıcı, eşyayı saklama tedbiri bağlamında, umumî mağazaya ya da emniyetli başka bir yere tevdi edebilir[965].

Eşyaların saklanması için üçüncü kişiye tevdi edilmesi durumunda, taşıyıcı üçüncü kişinin kusurundan sorumlu değildir; yalnızca üçüncü kişinin seçiminde göstermesi gereken özenden sorumludur (TTK m. 869/3). Zira eşyanın tevdi edildiği üçüncü kişi, taşıyıcının yardımcı kişisi niteliğinde değildir[966]. Taşıyıcı gerekli özeni

---

960 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 29; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 29. CMR için OLG Düsseldorf 12.12.1985, TranspR 1986, s. 56 (58).

961 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 31; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 30. Yargıtay davacı ve davalı arasında sözleşme ilişkisinin bulunmaması nedeniyle davacının tazminat talebinde bulunamayacağı gerekçesiyle davanın reddini onadığı bir kararında *"... taşıma ve teslim engeli ile malı 3. kişi deposuna tevdi eden davalının CMR hükümlerine göre sorumluluk sürecinin malın tevdii ile son bulduğu..."* değerlendirmesinde bulunmuştur. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 09.03.2021 T., 2020/1877 E., 2021/2207 K. sayılı bu karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021).

962 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 31; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 38; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 31; **Koller**, § 419 HGB Rn. 45; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 9. Karş. **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 23.

963 Sözleşme ilişkisinden dolayı saklamaya ilişkin sözleşmeyi, taşıyıcının bizzat kendisinin yapmakla yükümlü olduğu hususunda bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 38.

964 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 31; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 31; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 38.

965 **Jabornegg/Kerzendorfer/Geist**, § 437 a.F. HGB Rn. 10; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 30; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 30.

966 RG 20.10.1920, RGZ 100, s. 162 (163). MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 30; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 30.

göstererek saklama işi için uygun[967] ve güvenilir bir üçüncü kişi seçmelidir. Aksi taktirde üçüncü kişinin seçimine ilişkin kusurundan dolayı TBK m. 112 ve TTK m. 884'e göre sorumludur[968]; taşıyıcıya daha geniş bir sorumluluk yüklenemez[969]. Belirtmek gerekir ki burada kastedilen saklama işi, taşıma sözleşmesinin sona ermesinden sonraki depolamadır; çünkü ara depolama yapılması hâlinde taşıyıcının taşıma sözleşmesinden kaynaklanan koruma ve gözetme yükümlülüğü devam eder[970]. Ancak boşaltma ile taşıma sona erer (TTK m. 869/3). Taşıyıcı ardiyeciye ve benzeri kişilere karşı sahip olduğu eşyanın teslimini talep etme hakkını tasarruf hakkına sahip kişiye devretmelidir[971]. Taşıyıcı ortaya çıkan depolama giderlerini engelin kendi riziko alanından kaynaklanmaması şartıyla, tasarruf hakkına sahip kişiden isteyebilir (TTK m. 869/4).

3. Geri Taşıma

Tedbir alma yükümlülüğünün esaslarının düzenlendiği TTK m. 869/3 hükmünde -CMR m. 16'dan farklı olarak- eşyanın geri taşınması *(Rückbeförderung)* imkânı açıkça düzenlenmiştir. Eşyanın değerinin çok düşük olması sebebiyle saklama ve satış tedbirinin anlamlı görünmediği veyahut gönderenin, taşıyıcının aracını eşyanın imhası için kötüye kullandığı durumlar göz önünde bulundurularak geri taşıma tedbiri Kanun'da açıkça sayılmıştır[972]. Geri taşıma tedbiri, atık ürünler ya da tehlikeli maddenin taşındığı durumlarda[973] veya taşıma engelinin daha uzun süreceğinin anlaşıldığı ve saklama gibi tedbirlerin ekonomik açıdan tasarruf hakkı sahibi için uygun olmadığı durumlarda[974] gündeme gelebilir. Diğer tedbirler gibi geri taşıma da tasarruf hakkına

---

967 Soğutuculu (frigorifik) taşımaya *(Kühltransporten)* ilişkin bir karar için bkz. LG Regensburg, TranspR 2001, s. 173, 174.

968 **Koller**, § 419 HGB Rn. 45. Ayrıca bkz. ve karş. BGH 17.09.2015, RdTW 2015, s. 409, 411.

969 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 39. Ayrıca bkz. RGZ 100, s. 162, 163.

970 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 39; **Koller**, § 419 HGB Rn. 44.

971 **Koller**, § 419 HGB Rn. 45.

972 BT-Drucksache 13/8445, s. 51, 52. Alman hukuku bakımından, *Ladeschein*'ın düzenlendiği hâllerde, geri taşımanın mümkün olup olmadığı hususunda bkz. MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 33; **Koller**, § 419 HGB Rn. 46; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 33.

973 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 32; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 32.

974 **Braun**, s. 66, 67. Karş. **Lammich/Pöttinger**, § 419 HGB Rn. 56. Gümrük belgelerindeki eksiklik sebebiyle taşıma aracının gümrükten geçişine izin verilmemesi şeklinde bir taşıma engeli ile karşılaşan taşıyıcı malları Türkiye'ye geri getirmiştir. Yargıtay bu hususlar ilgili *"...Dava konusu taşıma ilişkisinde davacıya ait iki adet tır'ın, evrak noksanına bağlı olarak .... girişine izin verilmemesi sebebiyle 23.04.2013 tarihinden 29.06.2013 tarihine kadar ..... bekletildiği, davalının bu duruma muttali olduğu halde, emtianın satılması ya da imhası yönünde bir talimat vermediği... anlaşılmıştır. Tırların bekleme süresi, emtianın değeri ve çabuk bozulan cinsten olmaması gözetildiğinde malların Türkiye'ye geri getirilmesinin davalının yararına en uygun önlem*

sahip kişinin menfaatine olmalıdır. Geri taşıma tedbirinin uygulanması, gönderenin eşyayı kabul etme yükümlülüğünü beraberinde getirir, dolayısıyla eşya ulaştığında gönderen eşyayı kabul etmek ile yükümlüdür[975]. Bu durumda gönderen, taşıma senedindeki gönderilenin yerini almış olur[976].

Eşyanın geri taşınması hâlinde, eşya, TTK m. 869/3 (419 III 5 HGB) anlamında boşaltılmadığı için taşıma sona ermiş sayılmaz; zira bu hâlde geri taşıma değiştirilen taşıma yükümlülüğünün bir parçasıdır[977]. Aynı durum, başka bir araca aktarma *(Umladung)* ve başka bir araç ile geri taşıma durumunda da geçerlidir[978]. Ayrıca taşıyıcı geri taşıma tedbirini uygularsa, geri taşıma süresi boyunca eşya taşıyıcının koruma ve gözetimi altında olmaya devam eder[979]. Geri taşıma, teslim engelinden ziyade taşıma engeli için daha uygun bir tedbirdir. Özellikle taşımanın başlangıcında ortaya çıkan ve uzun süre ortadan kalkmayacağı anlaşılan taşıma engelleri söz konusu olduğunda, bu tedbirin uygulanması çoğu zaman tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine olacaktır. Teslim engelleri bakımından düşünüldüğünde ise ancak mesafenin kısa olduğu taşımalarda ve diğer tedbirlerin malın değerine oranla çok daha masraflı olduğu hâllerde geri taşıma tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine uygun olabilir.

4. Boşaltma ve Sattırma

Bozulabilecek bir mal söz konusu ise, malın durumu böyle bir tedbiri haklı kılıyorsa veya aksi takdirde oluşacak giderler malın değerine göre makul bir oranda değilse, taşıyıcı malı sattırabilir (TTK m. 869/3). Hüküm kısmen CMR m. 16/3'e, esasen § 419 III 3 HGB hükmüne dayanmaktadır. Şartların bulunması hâlinde eşya, taşıyıcı tarafından Türk Borçlar Kanunu'nun 108. maddesine uygun olarak sattırılabilir. Burada taşıyıcı, her şeyden önce diğer tedbirlerin tasarruf hakkına sahip kişinin

---

olduğunun kabulü gerekir." şeklinde hüküm tesis etmiştir. Yargıtay'ın 11. Hukuk Dairesi'nin 19.02.2018 T., 2016/13156 E., 2018/1166 K. sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

975 **Koller**, § 419 HGB Rn. 46; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 32; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 32; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 40; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 19. Daha kapsamlı bilgi için bkz. **Häbe**, Jürgen, Unanbringliche Frachtgüter unter besonderer Berücksichtigung der Postbeförderung, Berlin 2007, s. 61 vd.

976 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 32; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 32.

977 **Koller**, § 419 HGB Rn. 46.

978 **Koller**, § 419 HGB Rn. 46.

979 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 9.

menfaatine uygun olup olmadığını araştırmalıdır[980]. Bu bağlamda satış tedbiri, ancak boşaltıp saklama ya da geri taşıma gibi tedbirlerin tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine en iyi görünen tedbir niteliğinde olmadığına karar verilmesinden sonra alınabilir[981]. Ayrıca aksine geçerli talimatlar verilmesi hâlinde de satış hakkı ortadan kalkar[982]. Fakat bunun için eşyanın henüz boşaltılmamış olması gerekir[983], zira boşaltmadan sonra TTK m. 869/3 gereğince taşıma artık sona ermiş olur. Elbette eşyanın sattırılması da diğer tedbirler gibi menfaatin korunması yükümlülüğü sınırları içerisinde değerlendirilmelidir. Ancak hükümde tasarruf hakkı sahibinin menfaat durumu, kanunen aranan özel şartlar ile tipikleştirilerek netleştirilmiştir[984].

a. Şartlar

Eşyanın sattırılmasına dair esaslarının belirlendiği TTK m. 869/3 hükmü, satışın hangi durumlarda tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine uygun olacağını düzenleyerek menfaat durumunu somutlaştırmıştır. Eşyanın sattırılması için gereken şartlar TTK'da *"Bozulabilecek bir mal söz konusu ise, malın durumu böyle bir önlemi haklı kılıyorsa veya aksi takdirde oluşacak giderler malın değerine göre makul bir oranda değilse (...)"* şeklinde düzenlenmiştir. Hükmün lafzına bakıldığında, bozulabilecek bir malın varlığının yanı sıra diğer iki durumdan birinin söz konusu olması gerektiği gibi bir anlam çıkmaktadır. Ancak mehaz düzenlemeler § 419 III 3 HGB ile CMR m. 16/3'e bakıldığında[985], sayılan üç durumdan birinin somut olayda bulunmasının eşyanın satışı için yeterli olduğu görülmektedir. Hükmün amacı bağlamında değerlendirme yapıldığında da sayılan üç durumdan birinin varlığının yeterli olduğunu kabul etmek daha

---

980 **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

981 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 43; **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

982 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 44. CMR'ye ilişkin daha farklı bir argümanla aynı yönde bkz. **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 8; **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 32.

983 **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 32; **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 8; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 44.

984 **Braun**, s. 67. Bkz. ve karş. **Koller**, § 419 HGB Rn. 41. Mümkün olan en iyi tedbir olması şartıyla, eşyanın satışının başka şartların varlığı hâlinde de mümkün olabileceği, TTK m. 869/3'te sayılan şartların örnek durumlar olduğu yönünde bkz. **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 10.

985 § 419 III 3 HGB hükmü *"..., wenn es sich um verderbliche Ware handelt oder der Zustand des Gutes eine solche Maßnahme rechtfertigt oder wenn die andernfalls entstehenden Kosten in keinem angemessenen Verhältnis zum Wert des Gutes stehen"* şeklinde düzenlenmiş olup sayılan üç durum arasında *"veya (oder)"* bağlacı kullanılmıştır. Aynı şekilde CMR m. 16/3 hükmü de "*Mal çabuk bozulan cinsten ise veya durumları öyle gerektiriyor ise yahut da depolama ödemeleri malın değeri ile uyumlu değilse, (...)"* şeklinde düzenlenmiştir

isabetli görünmektedir[986]. Zira aksi takdirde, satış kararı için, bozulabilecek bir malın varlığı ve eşya satılmazsa ortaya çıkacak giderlerin malın değerine göre makul bir oranda olmaması (ya da malın durumunun böyle bir önlemi haklı kılması) şartları birlikte aranacak ve bozulabilir nitelikteki ürün, diğer şart oluşmadığı gerekçesiyle satılamayacak ve muhtemelen zayi olacaktır. Bu yaklaşım, tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine de uygun olamaz.

aa. Bozulabilecek Malın Varlığı

Eşyanın sattırılması tedbiri, bozulabilecek bir malın taşındığı durumlarda gündeme gelebilir (TTK m. 869/3). Malın bozulma tehlikesinin varlığı için, eşyanın fiziksel ya da kimyasal özelliği veya yasal durumu sebebiyle (son kullanma tarihinin geçmesi gibi) tahrip olma tehlikesinin bulunması gerekir[987]. Özellikle çevreye uyumlu olmayan ürünler, bozulabilir mal olarak kabul edilir[988]. Bozulma tehlikesi, sadece acil satış tedbirinin eşyanın aktif değerini kurtaracağı şekilde büyük olmalıdır[989]. Buna karşın, ürünün fiyatındaki düşüş neticesinde malın değer kaybetmesi bu noktada yeterli değildir[990].

Sattırma tedbirinin uygulanabilmesi için, somut bir bozulma meydana gelene kadar beklenmesi gerekmez[991]. Zira satış için bozulabilir bir malın varlığı yeterlidir. Eşyaların kısmen bozulmuş olması veya bozulma tehdidinin somut olması zorunlu

---

986 Yargıtay'ın da CMR m. 15 gereğince teslim engeline ilişkin bir kararında *"...Eşyanın çabuk bozulan cinsten olması veya durumu böyle bir tedbiri haklı gösteriyorsa veya depolama giderleri eşyanın değerine oranla aşırı ise taşıyıcı tasarruf hakkı sahibinden talimat beklemeksizin eşyayı satabilir. Taşıyıcı, hak sahibinden talimat istemesine rağmen, makul süre içinde üstesinden gelebileceği aksine bir talimat almadığı takdirde, yine eşyayı satma yolunu tercih edebilir."* şeklinde değerlendirmelerinden yola çıkarak aynı görüşü benimsemiş olduğu sonucuna varmak mümkündür. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 07.07.2017 T. 2016/611 E., 2017/4087 K.; https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ E.T. 07.12.2021).

987 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 16; **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

988 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 19, **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 10; Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 52.

989 **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

990 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 43; **Koller**, § 419 HGB Rn. 47; **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 8. Benzer şekilde malın değer kaybetme *tehlikesinin* bulunmasının yeterli olmadığı yönünde bkz. **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 16; **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 20, 29.

991 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 42; **Koller,** Art. 16 CMR Rn. 8. Bkz. ve karş. **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 29; **Thume/Temme**, Art. 16 CMR Rn. 30.

değildir[992]. Örneğin, soğuk hava depolarında depolama *(Kühlhauseinlagerung)* yolu ile kesin bir biçimde bozulmanın önüne geçmek mümkün olsa dahi dondurulmuş ürünler, bozulabilir niteliktedir[993]. Fakat somut olayın şartlarına göre bazı durumlarda, malı soğuk hava deposuna koymak, tasarruf hakkına sahip kişinin menfaati için en iyi görünen tedbir olabilir. Böyle durumlarda, dondurulmuş ürünler, bozulabilir nitelikte olsa dahi satılmamalıdır[994]. Zira hükümde sayılan şartlar, uygulanacak tedbirin tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine olması gerekliliğini bertaraf etmez. Aksine bu şartlar, menfaat kriterinin yanı sıra aranır. Dolayısıyla usulüne uygun depolama imkânının bulunduğu hâllerde çoğu zaman, eşyanın satılması menfaat kriterini sağlamaz[995]. Bu tür durumlarda eşyanın bozulabilir nitelikte olmasına rağmen saklama tedbiri öncelikli olarak düşünülmelidir.

bb. Eşyanın Durumunun Satışı Haklı Kıldığı Diğer Durumlar

Malın durumu satış tedbirini haklı kılıyorsa, eşya bozulabilir nitelikte olmasa da satışı mümkündür. Ancak bunun tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine olması gerekir. Sezonun bitiminde gönderilene zamanında ulaşamayacak mevsimlik ürünler bu bağlamda düşünülebilir[996]. Öte yandan bu tür mallar, genellikle depolanabilir nitelikte olduğu için, aksi takdirde ortaya çıkacak giderler ile malın değeri arasındaki ilişkinin makul olmadığı üçüncü alternatif bakımından değerlendirilmelidir[997].

cc. Giderlerin Malın Değerine Göre Makul Oranda Olmaması

TTK m. 869/3'te satış dışındaki tedbirlerin sebep olacağı giderlerin eşyanın değeri ile makul oranda olmadığı durumlarda, eşyanın satılabileceği düzenlenmiştir. Buna göre eğer depolama, geri taşıma gibi tedbirler dolayısıyla ortaya çıkacak giderler eşyanın değeri ile makul oranda değilse satış hukuka uygundur. Taşıyıcı bu sebeple satışa karar verdiğinde menfaatlerin korunması ilkesine *(Prinzip der*

---

992 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 43; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 4; **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 29; **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 8.

993 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 42; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 43.

994 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 43.

995 Bkz. ve karş. **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 16; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 43.

996 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 44; **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

997 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 17.

Interessenwahrung) göre hareket etmelidir[998]. Ayrıca ne taşıyıcının ne de tasarruf hakkına sahip kişinin malların değeri azalana kadar beklemesi gerekmez[999].

Taşıyıcı oranın makul olup olmadığı hususunu incelerken basiretli bir tacirin özeni *(mit der Sorgfalt eines ordentlichen Kaufmanns)* (TTK m. 18/2, § 347 I HGB) ile hareket etmelidir[1000]. Ayrıca makul oranın bulunup bulunmadığına ilişkin karşılaştırmaya dahil edilecek unsurlar bakımından, taşıyıcının özenli bir değerlendirme neticesinde edindiği öngörüleri *(Prognose)* önemlidir ve bu öngörülerin doğru olup olmama riskini tasarruf hakkına sahip kişi taşır[1001]. Öngörüde bulunurken satışın gerçekleştirilmesi ile diğer tedbirlerin gerçekleştirilmesi hâlindeki giderler ile sağlayacağı yararlar karşılaştırılmalıdır[1002]. Fakat tam ve kesin bir hesaplama yapılması zorunlu değildir. Aksine ortaya çıkabilecek münferit kalemlere ilişkin kaba bir tahminde bulunmak yeterlidir; bu bağlamda saklama veya geri taşıma masrafları, eşyanın satış bedeli, açık artırma masrafları, değerlendirilmesi imkânı olmayan eşyanın imha giderleri vb. durumlar hesaba katılarak tahminî bir belirleme yapılmalıdır[1003].

Giderlerin makul olmaması sebebiyle eşyanın sattırılmasına ilişkin TTK m. 869/3 hükmünde, sadece oluşacak giderlerin malın değeri ile makul bir oranda olup olmadığı esas alınmıştır. Ancak bu durum, ticaretle uğraşan gönderen ve gönderilenlerin varlığı hâlinde geçerlidir; diğer taraftan ticaretle uğraşmayan gönderenin söz konusu olduğu hâllerde maddi olmayan menfaatler de dikkate alınmalıdır[1004]. Anlaşılabilir manevi bir menfaatin dikkate alınmaması, (taşınma eşyası taşımalarında

---

998 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 18.

999 **Koller,** Art. 16 CMR Rn. 8; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 42.

1000 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 43.

1001 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 44; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 43.

1002 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 18.

1003 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 43; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 18. Örneğin, değeri çok yüksek olmayan seri imalât ürünlerinin depolama maliyeti eşyanın değerini çok aşabilir (**Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 18; Karş. **Thume**, (Fremuth/Thume), Art. 16 CMR Rn. 22). Hükümde düzenlenen tedbirlerin geri taşımayı kapsayacak şekilde genişletilmesi nedeniyle, oluşacak giderlerin malın değerine göre makul bir oranda olup olmadığı belirlenirken, sadece saklama giderlerinin değil, aynı zamanda geri taşıma giderlerinin de hesaba katılması gerekir (Aynı yönde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 41; **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 10). Öte yandan CMR m. 16 hükmünde geri taşıma tedbirine yer verilmediği için malın değeri ile diğer tedbirler durumunda ortaya çıkacak giderler kıyaslanırken sadece saklama giderleri dikkate alınır.

1004 **Koller**, § 419 HGB Rn. 47; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 45.

olduğu gibi) Anayasanın 35. maddesi (Art. 14 GG) anlamında mülkiyet hakkına orantısız bir müdahale anlamına gelir[1005]. Bu nedenle TTK m. 869/3 hükmü, satışın malın değeri ile makul oranda olup olmadığının tespiti çerçevesinde, tasarruf hakkına sahip kişinin fark edilebilir manevi menfaatleri de dikkate alınacak şekilde yorumlanmalıdır[1006]. Eşyanın değerinin alınacak başka türlü bir tedbirden kaynaklanan giderleri karşılamadığı her durumda, taşıyıcının malı satma yetkisine sahip olduğu söylenemez[1007]. Burada hem tedbirin tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine en iyi görünen tedbir niteliğinde olup olmadığı hem de taşıyıcının orantısız riskler almak zorunda olmadığı hususları birlikte dikkate alınmalıdır[1008].

b. Satış Usulü

TTK m. 869/3 hükmünün TBK m. 108'e[1009] yaptığı atıf sebebiyle, gerekli şartların oluşması sonucunda malın satılmasına karar veren taşıyıcı, satış işlemini TBK m. 108'e uygun olarak gerçekleştirmelidir. Ticarî satışlardaki alacaklının temerrüdü hâlinde satma hakkı hükümleri yerine adi satışlardaki hükme atıfta bulunulmuştur. Mehaz düzenleme olan Alman Ticaret Kanunu'nda ise bu durumda, ticaret hukukuna ilişkin satış usulünün (§ 373 II-IV HGB) uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Taşıma işleri, TTK m. 850/3 hükmü gereğince ticari işletme faaliyeti olarak kabul edilmesine ve bu hüküm olmasa dahi taşıma işlerinin TTK'da düzenlenmesi sebebiyle ticari iş niteliğinde (TTK m. 3) olmasına rağmen, kanun koyucunun neden ticarî satışlara ilişkin TTK m. 23/1 (b) hükmü[1010] yerine -mehazdan ayrılarak- adi işlere ilişkin TBK hükmüne atıfta bulunduğu anlaşılamamaktadır.

1005 **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

1006 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 45; **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

1007 **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

1008 Bkz. ve karş. **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

1009 TBK m. 108 gereğince, *"Sözleşmenin konusu olan şeyin niteliği veya işin özelliği tevdi edilmesine uygun düşmez veya teslim edilecek şey bozulabilir ya da bakımı, korunması veya tevdi edilmesi önemli bir gideri gerektirir ise, borçlu, alacaklıya önceden ihtarda bulunması koşuluyla, hâkimin izniyle onu açık artırma yoluyla sattırıp bedelini tevdi edebilir. Teslim edilecek şey, borsada kayıtlıysa veya piyasa fiyatı varsa ya da yapılacak gidere oranla değeri az ise, satışın açık artırma yoluyla yapılması zorunlu olmadığı gibi, hâkim, önceden ihtarda bulunma koşulunu aramaksızın satışa izin verebilir."*

1010 TTK m. 23/1 (b) gereğince *"Alıcı mütemerrit olduğu takdirde satıcı, malın satışına izin verilmesini mahkemeden isteyebilir. Mahkeme, satışın açık artırma yoluyla veya bu işle yetkilendirilen bir kişi aracılığıyla yapılmasına karar verir. Satıcı isterse satış için yetkilendirilen kişi, satışa çıkarılacak malın niteliklerini bir uzmana tespit ettirir. Satış giderleri satış bedelinden çıkarıldıktan sonra*

Tedbirlere ilişkin TTK m. 869/3 hükmünde *"sattırma"* [1011] ifadesi kullanılarak satışın bizzat taşıyıcı tarafından yapılamayacağı, yetkili bir kişi tarafından yerine getirileceği açıkça belirtilmiştir[1012]. Keza hükümde atıf yapılan satış usulü de hâkim izniyle açık artırma yoluyla sattırma şeklindedir. Satış için ihtarın gerekli olup olmadığı da TBK m. 108'e göre belirlenir[1013]. Kural olarak satış işleminin icrasından önce satış ihtar edilmelidir (TBK m. 108/1). Böylece tasarruf hakkına sahip kişiye son bir kez daha talimat verme hakkı tanınmış olur[1014]. Ancak teslim edilecek eşyanın, borsada kayıtlı olması veya piyasa fiyatının bulunması ya da yapılacak gidere oranla değerinin az olması hâlinde satışın önceden ihtar edilmesine gerek yoktur (TBK m. 108/2)[1015]. İhtar, satış işleminin planlandığının açıkça anlaşılması gereken, şekil şartının aranmadığı, varması gereken, hukuki işlem benzeri bir fiildir[1016]. Piyasa fiyatı kavramından, satılacak mal ile benzer türdeki eşyalara ilişkin satış yerinde yapılan çok sayıda satıştan yola çıkılarak belirlenen ortalama fiyat anlaşılmalıdır[1017].

Eşya, hâkimin izniyle açık artırma yoluyla sattırılır (TBK m. 108/1). Açık artırma söz konusu olduğunda ilgili göndereni bilgilendirmek için zaman olacaktır; gönderen ve gönderilen açık artırmada teklif sunma imkânından mahrum bırakılmamalıdır[1018]. Taşıma sözleşmesine ilişkin koruma yükümlülükleri *(frachtvertraglichen Schutzpflichten)*, açık artırma hâlinde hak kaybı yaşama tehdidi bulunan

---

artan para, satıcının takas hakkı saklı kalmak şartıyla, satıcı tarafından alıcı adına bir bankaya ve banka bulunmadığı takdirde notere bırakılır ve durum hemen alıcıya ihbar edilir."

1011 Mehaz düzenlemelerden biri olan Alman Ticaret Kanunu'nda da "*verkaufen lassen"* (§ 419 III 3 HGB) şeklinde ettirgen çatılı bir fiil kullanılmıştır. CMR m. 16/3'de ise, *"The carrier may sell…"* ifadesi kullanılmış olup, hükmün lafzı satışın bizzat taşıyıcı tarafından yapılacağı şeklinde bir anlama sebep olmaktadır.

1012 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 35; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 35; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 35; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 46; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 35.

1013 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 42. Farklı görüş için bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 47. Satışın önceden ihtarının gerekmediği hakkında bkz. MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 35; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 35.

1014 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 42.

1015 Bkz. ve karş. **Koller**, § 419 HGB Rn. 47; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 35; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 35.

1016 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 19; **Röhricht**, Volker, Handelsgesetzbuch Kommentar zu Handelsstand, Handelsgesellschaften, Handelsgeschäften, besonderen Handelsverträgen und internationalem Vertragsrecht (ohne Bilanz-, Transport- und Seerecht), Köln 2019, **Röhricht/Graf**, Kommentar zum HGB § 373 Rn. 15 vd. (**Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 19'dan naklen).

1017 **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 19.

1018 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 36; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 36.

ilgili kişi için böyle bir asgari koruma sağlanmasını destekler niteliktedir[1019]. Ancak bilgilendirmenin yapılmaması, satışın bağlayıcı olmamasını neticesini doğurmaz[1020]. Satış, tasarruf hakkına sahip kişinin hesabına yapılır ve eşya için yapılan giderler çıkarıldıktan sonra elde edilen bedel tasarruf hakkına sahip kişiye ödenir[1021]. Alacaklının şahsına ilişkin herhangi bir belirsizlik olması durumunda, bedel TBK m. 107 vd. gereğince tevdi edilebilir[1022]. Masrafların satış sonucunda elde edilen geliri aşması durumunda tasarruf hakkına sahip kişi, aradaki fark için taşıyıcıya karşı sorumludur[1023]. Mal borsada kayıtlıysa veya piyasa fiyatı varsa ya da yapılacak gidere oranla değeri az ise, satışın açık artırma yoluyla yapılması zorunlu değildir (TBK m. 108/2). Bu hâlde, eşya o sıradaki piyasa fiyatı üzerinden pazarlık yoluyla da satılabilir[1024].

CMR anlamında bir engel ile karşılaşan taşıyıcının satış tedbirine başvurması durumunda satış usulü için nasıl bir yol izleneceği düzenlenmemiştir. CMR'de uluslararası karayolu taşımasına ilişkin bazı boşluklar söz konusu olabilir[1025]. Uluslararası sözleşmelerde hüküm bulunmayan hâllerde, milli hukuklar tamamlayıcı olarak uygulama alanı bulacağından TTK'daki hükümler bazı hâllerde uluslararası taşımalar için de önem kazanır[1026]. Keza CMR m. 16/5 gereğince taşıyıcının alması gereken tedbirlerden olan eşyanın sattırılması hâlinde takip edilecek usul, malların satıldığı yerin kanun ve geleneklerine göre saptanır. Böylece ortak bir uygulamadan vazgeçilerek eşyanın satıldığı yer hukukunun uygulama alanı bulacağına ilişkin bir düzenleme getirilmiştir.

1019 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 36; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 36.

1020 **Rundnagel**, Beförderungsgeschäft, s. 170; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 36; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 36.

1021 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 45; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 46; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 37; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 37; **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 29; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 19.

1022 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 46. Bkz. ve karş. MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 37.

1023 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 45.

1024 **Koller**, § 419 HGB Rn. 47.

1025 **Klett**, Barbara, *"Die Haftung im internationalen Strassengüterverkehr nach CMR"*, Strassenverkehr 1/2017, s. 23; **Sutter**, Reto, *"Besteht eine Darlegungspflicht des angegriffenen Frachtführers beim Verschuldensnachweis? - Betrachtungen zum internationalen und schweizerischen Frachtrecht"*, AJP 2010, s. 325.

1026 **Sutter**, s. 325.

5. Eşyanın İmha Edilmesi

TTK m. 869/3 gereğince, değerlendirilmesi imkânı bulunmayan eşyanın imha edilmesine izin verilmiştir. CMR'de bir karşılığı bulunmayan eşyanın imha edilmesi tedbirine ilişkin bu düzenleme, § 419 III 4 HGB hükmünden alınmıştır. Kanun koyucu böyle bir tedbir öngörerek, kolay bozulabilen malların toplu bir şekilde taşındığı durumlar için taşıyıcının hareket alanı genişletmiştir[1027]. Taşınan eşyanın doğal özelliği sebebiyle zamanla çevreye uyumsuzluk geliştirdiği durumlarda, eşyanın imhası gündeme gelebilir[1028]. Bu sebeple imha tedbiri, özellikle çabuk bozulan ürünler ile tehlikeli eşyanın (§ 410 HGB) taşındığı hâller için anlam kazanır[1029].

Eşyanın imhası hâlinde tasarruf hakkına sahip kişi herhangi bir gelir elde edemez. Bu sebeple söz konusu tedbir istisnai bir şekilde, sadece çok özel sebeplerle sınırlı olarak tercih edilmelidir[1030]. Hatta imha tedbirine son çare *"ultima ratio"* olarak başvurulmalıdır[1031]. Dolayısıyla imha, diğer tüm tedbirlerin anlamsız göründüğü durumlarda tercih edilmelidir[1032]. Taşıyıcı imha etme kararına ilişkin olarak orantılılık ilkesini *(Grundsatz der Verhältnismäßigkeit)* de gözetmek zorundadır, ayrıca imha

---

1027 Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 51.

1028 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 46; MüKoHGB/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 38; Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 51.

1029 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 419 HGB Rn. 3; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 20. Irak'tan Türkiye'ye taşınması kararlaştırılan yoğurt ve peynirden oluşan gıda emtiasının Irak yetkili makamları tarafından yapılan kontroller sonucu eşyanın mutabık kalınan şartlara haiz bulunmadığı ve tarihlerinin hatalı yazılması gerekçesiyle Türkiye'ye iade kararı verilmesi üzerine taşıyıcının engeli gönderene birden fazla kez şifahi ve yazılı olarak bildirilmesine rağmen göndericiden eşyanın ne yapılacağı konusunda herhangi bir talimat verilmemesi nedeniyle eşyanın bir kısmının imhasına bir kısmının da başka bir araca aktarılmasına karar verilmiştir (Bu durumda taşıyıcının ileri sürdüğü istem haklarına ilişkin karar için bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 25.02.2015 T., 2014/17300 E., 2015/2490 K. karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021).

1030 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 46. *Braun*, imha etme tedbirinin tasarruf hakkı sahibinin menfaatini korumaya dair ilkenin bir istisnası olduğu, fakat imhaya ilişkin TTK m. 869/3 (§ 419 III 4) hükmünün kural olarak menfaatleri koruma yükümlülüğü doğrultusunda sınırlayıcı yorumlanması gerektiği görüşündedir (**Braun**, s. 67).

1031 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 38; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 38; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 46. Benzer şekilde, sadece son ihtimal olarak *(als letzte Möglichkeit)* başvurulabileceği yönünde bkz. **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 10. İmha tedbirinin, eşyanın değerlendirilemez olması sebebiyle satışının başarısız olduğu hâller için son çare olarak düşünülebileceği yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 47.

1032 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 38; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 38.

etme tedbirinin orantılı olup olmadığı hususunda basiretli bir tacirin özenini *(Sorgfalt eines ordentlichen Kaufmanns)* (TTK m. 18/2, § 347 I HGB) göstermelidir[1033]. Gönderen ya da gönderilenin ticaretle uğraşmadığı hâllerde (taşınma eşyası taşımalarında olduğu gibi) imhaya ilişkin karar alınırken, bu kişilerin maddî menfaatlerinin yanı sıra maddî olmayan menfaatleri de dikkate alınmalıdır[1034]. Gönderen ya da gönderilenin eşyaya ilişkin manevî bir menfaati bulunuyorsa, alınan imha tedbirinin, TTK m. 869/3 gereğince menfaatleri mümkün olan en iyi şekilde koruyup korumadığına bakılmalıdır[1035]. Taşıyıcının öngörü riskini, tasarruf hakkına sahip kişi taşır[1036]. Malın imha edilmesi ile tıpkı eşyanın teslimi hâlinde olduğu gibi taşıma sona erer. Dolayısıyla bu durumda, taşıyıcının sorumluluk süresi de sona ermiş olur.

Engel kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamışsa, taşıyıcı, eşyanın imhasına ilişkin gerekli giderlerin karşılanmasını ve uygun bir ücret verilmesini talep edebilir (TTK m. 869/4). Ancak taşıyıcı orantılılık ilkesini ihlâl ederse, zararlarının karşılanması ya da ücret talebinde bulunamaz[1037]. Ayrıca malın imhası bildirilmemiş ya da gerekçelendirilmemişse, taşıyıcı, vekâletsiz iş görme hükümlerine göre, başka bir kusuru bulunmasa dahi ortaya çıkan zarardan sorumludur (TBK m. 536 vd.). Öte yandan somut olayda taşıyıcı bu işi, tasarruf hakkına sahip kişinin karşılaştığı zararı veya zarar tehlikesini gidermek üzere yapmışsa, sorumluluğu daha hafif olarak değerlendirilir[1038].

E. Tedbir Almanın Taşıma Sözleşmesi Açısından Hukuki Sonuçları

Taşıyıcının TTK m. 869/3'e göre alacağı tedbirler, TTK m. 869/1 gereğince tasarruf hakkına sahip kişinin vereceği talimatın yerine geçtiği için esas itibariyle talimat ile benzer sonuçlar doğurur[1039]. Fakat burada, taşıyıcının boşaltma ile taşımayı sona

---

1033 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 46.

1034 **Koller**, § 419 HGB Rn. 47; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 45. Eşyanın paraya çevrilemediği, bir başka deyişle satılamadığı hâllerde tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine olup olmadığı dikkate alınmaksızın eşyanın imha edilebileceği yönünde bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 48.

1035 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 47.

1036 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 46.

1037 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 47.

1038 Benzer yönde bkz. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 48.

1039 **Braun**, s. 67, 68; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 20; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 21. Ayrıca bkz. BGH, 05.02.1987, RIW 1987, s. 389; OLG München, 12.04.1991, VersR 1992, s. 724, 725.

erdirmesi ile başkaca tedbirlerle taşımaya farklı şartlar altında devam etmesi durumunda doğacak hukuki sonuçlar farklılık arz eder. Bu sebeple bu iki ihtimal arasında ayrım yapılmalıdır.

1. Boşaltma ile Taşımanın Sona Ermesi

Engelle karşılaşan taşıyıcının talimat alamadığı hâllerde uygulayabileceği tedbirlerin düzenlendiği TTK m. 869/3 hükmünün son cümlesi ile kanunî bir varsayım *(gesetzlichen Vermutung)* getirilmiştir. Buna göre, eşyanın boşaltılmasından sonra taşıma sona ermiş sayılır (TTK m. 869/3, § HGB 419 III 5). Bu durumda, boşaltma hukuken teslim ile eşdeğerdir[1040]. Dolayısıyla boşaltma sonrasında taşıma engeli ortadan kalkarsa, taşıyıcı, eşyayı yeniden yüklemek ve taşımaya devam etmekle yükümlü değildir[1041]. Ancak eşya henüz boşaltılmamışsa ve engel ortadan kalkarsa, taşıyıcı aslî edim yükümlülüğüne uygun olarak taşımaya devam etmelidir[1042]. Ancak belirtmek gerekir ki alt taşıma sözleşmesinin boşaltma ile sona ermesi, asıl taşıma sözleşmesinin de kendiliğinden sona ermesi sonucuna yol açmaz[1043]. Geri taşıma hariç diğer tüm tedbirlerde, taşıyıcının koruma ve gözetme süresi *(Obhutszeit)* ve dolayısıyla TTK m. 875 (§ 425 HGB)'e göre sorumluluğu, boşaltmanın tamamlanmasıyla sona erer[1044]. Özellikle boşaltıp saklama tedbiri ile taşımanın sona ermesi yönündeki kanunî varsayım bir

---

1040 **Loewe** ETR 1976, s. 550; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 32; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 21; **Braun**, s. 68; **Thume/Temme,** Art. 16 CMR Rn. 16.

1041 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 23; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 33; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 48; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 23.

1042 MüKoHGB/**Thume**, HGB § 419 Rn. 23; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 23.

1043 BGH 17.9.2015, RdTW 2015, 409 Rn. 27 ff.; **Oetker/Paschke**, HGB § 419 Rn. 6; **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 9. Alt taşıma ilişkisi bağlamındaki taşımanın sona ermesinin sadece istisnaî durumlarda asıl taşıma ilişkisinin sona ermesine yol açtığı yönünde bkz. **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 419 HGB Rn. 3 (İstisnaî durumlar ile hangi hâllerin kastedildiği belirtilmemiştir).

1044 **Kirchhof**, (Häublein/Hoffmann-Theinert), BeckOK, § 419 HGB Rn. 9.Yargıtay'ın CMR m. 15 gereğince teslim engeline ilişkin bir kararında da *"...taşıyıcının böyle bir teslim engeli ile karşılaşması halinde nasıl hareket edeceği CMR'nin 15 ve 16'ncı maddelerinde hükme bağlanmış olup, buna göre böyle bir engelle karşılaşan taşıyıcı, CMR'nin 15/1. maddesi uyarınca ya teslim engelini gönderene bildirip, ondan talimat almak ve bu talimata uygun davranmak ya da 16/II'nci maddesi uyarınca doğrudan doğruya yükü boşaltmak haklarına sahiptir. Taşıyıcı, bu iki yoldan dilediğini kullanabilir, taşıyıcının bu iki yoldan herhangi birisine uygun hareket ettiğinin tespiti halinde CMR'nin 17 vd. maddesi hükümlerine tabi sorumluluğu son bulur"* şeklinde değerlendirme yapılarak talimatlara uyulması ya da eşyanın boşaltılması hâlinde taşıyıcının sorumluluğunun sona ereceği belirtilmiştir (Konuya ilişkin. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 07.07.2017 T. 2016/611 E., 2017/4087 K. sayılı kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ E.T. 07.12.2021).

bütünlük oluşturur[1045]. Saklama veya saklanması için üçüncü kişiye tevdi hâlinde taşıma sözleşmesinin yerine TTK m. 869/3 gereğince kanun marifetiyle ardiye veya saklama sözleşmesi geçerken; sattırma hâlinde, taşıyıcı ile tasarruf hakkına sahip kişi arasında taşıyıcının eşyayı sattırmasına yönelik bir sözleşme geçer[1046].

Boşaltmanın taşımayı sona erdireceğine dair bu karine, taşıyıcının taşıma sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerinin sona ereceği anlamına gelir[1047]. Dolayısıyla hüküm her şeyden önce TTK m. 875'e göre taşıyıcının sorumluluğu bakımından anlam taşır. Zira taşımanın sona ermesinden sonra, taşıyıcının koruma ve gözetme sorumluluğu *(Obhutshaftung)* da sona erer[1048]. Hükmün mefhumu muhalifinden taşıyıcının boşaltma bitene kadar eşyanın zıyaa ve hasarından dolayı TTK m. 875'e göre sorumlu olduğu neticesi ortaya çıkar[1049]. Belirtmek gerekir ki taşımaya devam etmek amacıyla başka bir taşıma aracına aktarma, ilgili hüküm anlamında boşaltma niteliğinde değildir. Bu nedenle de böyle bir aktarma süreci içerisinde eşya hasara veya zıyaa uğrarsa, taşıyıcının koruma ve gözetme yükümlülüğü söz konusu olur[1050].

Taşıma sözleşmesinin sona ermesinden sonra tasarruf hakkı da sona ereceği için, tasarruf hakkına sahip kişi, boşaltmadan sonra artık geçerli bir talimat veremez[1051]. Buna karşın mallar tamamen boşaltılmamışsa ve tasarruf hakkına sahip kişinin talimatları taşıyıcıya ulaşırsa, taşıyıcı, işletmesi için sakıncalı olmadığı veya diğer gönderen ve alıcıların gönderileri için zarar tehdidini beraberinde getirmediği sürece (TTK m. 868/1 sınırları içerisinde) bu talimatlara riayet etmelidir; hatta somut olayın koşullarına göre eşyayı tekrar yükleyip taşımaya devam etmesi dahi gerekebilir[1052].

1045 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 20.
1046 **Braun**, s. 68; **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 21; **Thume/Temme,** Art. 16 CMR Rn. 19.
1047 **Koller**, § 419 HGB Rn. 44; **Braun**, s. 67.
1048 **Ensthaler/Bracker/Janβen**, § 419 HGB Rn. 11; **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 5; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 48; **Müglich/Kommentar**, § 419 HGB Rn. 21; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 20; **Wieske**, (Heidel/Schall) § 419 HGB Rn. 11; **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 419 HGB Rn. 3; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 24; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 24; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 33; **Braun**, s. 67. Bkz. BGH TranspR 1987, s. 181 vd.
1049 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 33.
1050 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 48. Bkz. Schifffahrtsobergericht Karlsruhe, TranspR 2011, s. 238 vd.
1051 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 34.
1052 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 34.

Eşya teslim yerine ulaştıysa ve boşaltmanın başlamasından sonra gönderilen yükümlü olduğu hâlde eşyanın tamamını boşaltmayı reddederse, taşıyıcı, kalan eşyayı boşaltmaya yetkilidir[1053]. Ancak böyle bir durumda, koruma ve gözetme yükümlülüğü süresi, kalan eşyaların boşaltılması esnasında doğan zararlardan taşıyıcının sorumlu olacağı şekilde uzamaz[1054]. Bu hâlde taşıyıcı, gönderilenin yardımcı kişisi *(Erfüllungsgehilfe)* sayılır[1055]. Fakat taşıma ancak eşyanın tamamen boşaltılması ile sona ermiş sayılır[1056]. Boşaltma sonrasında eşya taşıyıcının koruma ve gözetimi altında kalırsa, taşıyıcı örneğin malları bizzat kendisi saklarsa, saklama ya da ardiye sözleşmesine göre sorumlu olur[1057].

2. Eşyayı Boşaltmayı İçermeyen Tedbirlerin Alınması Hâlinde Taşımanın Devam Etmesi

Taşıyıcının eşyayı boşaltmaya yönelik bir tedbir almadığı durumlarda, TTK m. 869/3 (§ 419 III 5) hükmünün mefhumu muhalifinden anlaşılacağı üzere, taşıma işlemi sona ermez. Bu bağlamda, taşıyıcı boşaltma yerine taşıma engelini ortadan kaldırmak için başka bir tedbir türü seçerse, taşıma sona ermeyecektir. Eşyanın başka bir araca aktarılması (*Umladung)* ya da başka bir rotadan taşınması durumu, bu bağlamda değerlendirilebilir[1058]. Bu durumlarda, taşıma işi devam eder. Ortaya çıkan engel bu tür tedbirler ile giderilebilir; ancak belirtmek gerekir ki bunun şartı, taşıyıcının alacağı tedbirlerin hukuka uygun olmasıdır[1059]. Aksi takdirde sözleşmeden doğan başlangıçtaki yükümlülükler devam eder[1060]. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi, geri taşıma durumunda da taşımanın kesilmesi söz konusu olmaz ve eşya boşaltılmadığı için

---

1053 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 36.

1054 Bkz. OLG Köln 23.03.1972 – 2 U 85/71, MDR 1972, s. 614; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 34. Farklı yönde bkz. **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 6.

1055 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 36.

1056 **Braun**, s. 68; **Koller**, § 419 HGB Rn. 44; **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 6. Boşaltma sürecinin icra edilmesinden sonra taşımanın sona ereceği yönünde benzer bir görüş için bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 419 HGB Rn. 20.

1057 **Koller**, § 419 HGB Rn. 44; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 419 HGB Rn. 39; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 39; **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 23; **Lammich/Pöttinger**, § 419 HGB Rn. 49. Ayrıca bkz. BGH 05.092.1987, VersR 1987, s. 678 (CMR için). Bkz. ve karş. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 38.

1058 **Koller**, § 419 HGB Rn. 46; **Braun**, s. 69.

1059 **Braun**, s. 69.

1060 **Braun**, s. 69.

taşıma işlemi sona ermez; zira geri taşıma değiştirilen taşıma yükümlülüğünün bir parçasıdır[1061].

Boşaltma işleminin gerçekleştirilmediği bu tedbirler durumunda taşıma işlemi sona ermediği için, bu hâlde devam eden taşımaya ilişkin yükümlülüklerin akıbetinin ne olacağı hususu önem arz eder. Taşıma sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükler, bir talimat verildiğinde olduğu gibi tedbir alınması durumunda da değişir; dolayısıyla burada da taşıma işinin gerçekleştirilmesi için sadece taşıyıcının alacağı tedbirler ile değiştirilen sözleşme esas alınır[1062]. Bu açıdan, taşıyıcının yenilik doğuran bir hakkı *(Gestaltungsrecht)* olduğundan söz edilebilir, çünkü taşıyıcı aldığı tek taraflı tedbirler ile akdi yükümlülükleri değiştirebilmektedir[1063].

F. İspat Yükü

Bağlayıcı talimatın alınmadığı hususundaki ispat yükü, bunu iddia eden kişiye aittir[1064]. Ulaşan talimatın acil bir durum sebebiyle farklı şekilde yerine getirildiğine dair ispat yükü taşıyıcıdadır[1065]. Alınan tedbirlerin menfaate uygunluğu hususundaki ispat yükü, yine buna iddia eden kişiye aittir[1066]. Taşıyıcı bir taşıma ya da teslim engeli sebebiyle eşyayı boşalttığı için koruma ve gözetme yükümlülüğünün sona erdiği hususuna dayanmak isterse, ilgili koşulları iddia ve ispat ile yükümlüdür[1067].

Eşyanın boşaltılması ve sattırılması tedbirine başvurulduğunda, satıştan elde edilen gelir ve yapılan masraflara ilişkin ispat yükünün kimde olduğu hususu tartışmalıdır. Bir görüşe göre, ödemeyi talep eden tasarruf hakkına sahip kişi tarafından ispat edilmelidir ancak ispatın kolaylaştırılması açısından taşıyıcı faturayı tasarruf hakkına

---

1061 **Koller**, § 419 HGB Rn. 46; **Braun**, s. 69.

1062 **Braun**, s. 69.

1063 **Braun**, s. 69.

1064 **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 8; **Koller**, § 419 HGB Rn. 41. Bir talimatın ulaşmadığına dair ispat yükünün taşıyıcıda olduğuna dair bkz. **Thume/Temme,** Art. 14 CMR Rn. 19; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 31; **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 26; **Baumgärtel/Giemulla**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 59.

1065 **Herber/Piper**, Art. 14 CMR Rn. 26; **Baumgärtel/Giemulla**, Art. 14 CMR Rn. 3; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 31.

1066 **Koller**, § 419 HGB Rn. 41; **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 8; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 59.

1067 OLG Hamburg 25.02.1988, 6 U 194/87, TranspR 1988, s. 278; **Thume/Temme,** Art. 16 CMR Rn. 37; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 32.

sahip kişiye sunmakla yükümlüdür[1068]. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, bu durumda ispat yükü taşıyıcıdadır[1069].

[1068] **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 45; **Baumgärtel/Giemulla**, Art. 16 CMR Rn. 10; **Herber/Piper**, Art. 16 CMR Rn. 39.

[1069] **Koller**, Art. 16 CMR Rn. 10.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RİZİKO ALANI İLKESİ VE TAŞIYICININ İSTEM HAKLARI

I. RİZİKO ALANI İLKESİ ve ENGELİN KİMİN RİZİKO ALANINDAN KAYNAKLANDIĞI MESELESİ

A. Riziko Alanı İlkesine İlişkin Esaslar

Taşıyıcının istem haklarına ilişkin birçok hükümde[1070] olduğu gibi, TTK m. 869/1, 4 ve 870/2 hükümlerinde de taşıyıcının taşıma veya teslim engeli hâlinde ileri sürebileceği istem hakları, tarafların riziko alanı *(Risikobereich)* ile ilişkilendirilmiştir. Bu sebeple engelin taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanıp kaynaklanmamasının karşı edim ve giderler üzerindeki etkileri, taşıma hukukuna egemen olan riziko alanı ilkesi çerçevesinde değerlendirilmelidir. Riziko alanı ilkesi, taşıma hukukunda taraflar arasında makul menfaat dengesinin kurulabilmesi için yardımcı bir kriter olarak kullanılmıştır[1071]. Ancak ne TTK ne de mehazı HGB'de riziko alanı kavramının anlamına ve esaslarına ilişkin ayrıntılı bir düzenlemeye veya açıklamaya yer verilmiştir. Riziko alanı kavramının kullanıldığı ilk hüküm olan TTK m. 863/3'ün gerekçesine göre *"Üçüncü fıkra taşıma hukukuna hâkim Alman öğretisinde geliştirilmiş "riziko alanı" teorisine dayanır. Bu kavram -Alman öğretisine göre- borçlar hukuku anlamında isnat edilebilirliği aşan, ondan geniş bir anlamı haizdir"*[1072]. Görüldüğü üzere madde gerekçesinde yer alan açıklama da kavramın esaslarını ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır. Riziko alanını açıklayabilmek için kavramın geliştirildiği Alman doktrininden faydalanılabilir.

Alman yazarlar, taşıyıcının istem hakları noktasında taşıma hukukunun bel kemiği niteliğinde olan riziko alanı ilkesi üzerinde yoğun bir şekilde çalışmıştır. Ancak Alman doktrininde riziko alanı, farklı esaslar ve kriterler üzerinden ele alınmış; bu

---

1070 Bu bağlamda, TTK m. 863/3 *(Yükleme ve Boşaltma)*, 865/2, 3 *(Gönderen Tarafından Fesih)*, 866/2 *(Kısmî Taşımayı İstem Hakkı)*, 867/4 *(Yükleme Süresine Uyulmaması Hâlinde Taşıyıcının Hakları)*, 869/1 ve 870/2, 3 *(Taşıma Ücretinin Hesaplanması ve Ödenmesi)* hükümlerinde bu prensibe tâbi olan bir ayrım esası benimsenmiştir.

1071 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 412 HGB Rn. 16; **Seven/Oyal**, s. 614-615; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 83.

1072 TTK 863/3 madde gerekçesi.

hususta görüş birliğine varılamamıştır. *Czerwenka*[1073] engelin kimin riziko alanına isnat edileceği noktasında, engel sebebinin kimin organizasyon alanından kaynaklandığını yahut kimin organizasyon alanını doğrudan etkilediğini esas alır. *Canaris*[1074], TTK m. 876 çerçevesinde, taşıyıcının hâkim olamayacağı ve taşıyıcının spesifik riskleri ve işletmesel kararları olarak nitelendirilemeyecek tüm risklerin gönderene isnat edileceği görüşündedir. *Braun*'a göre[1075], taşıma hukukuna ilişkin riziko isnadı, sözleşmenin karşılıklı olarak yerine getirilebilmesi için maliyetlerin karşılanması yükümlülüğüne ve tipik bir taşımaya kıyasla riskin artması ilkesine (*Prinzip der Risikoerhohung)* dayanır. *Didier*[1076] engelin kaynağına göre içerden *(internen)*, dışardan *(externen)* ayrımı yapar ve tarafların riski artıran davranışlarının kendi riziko alanlarına gireceği görüşündedir. *Schlüter*[1077] hâkim olunamaz ve öngörülemez nitelikte olsa dahi yüklemeye ilişkin tüm engellerin gönderenin riziko alanına isnat edilmesi gerektiği görüşündedir. *Koller*[1078] ise taşıyıcının riziko alanına ilişkin olarak taşıyıcının organizasyon alanından kaynaklanan bütün engellerin onun riziko alanına gireceği görüşündedir. Bunun yanı sıra *Koller,* taşıyıcının organizasyon alanındaki eksiklik *(Mängel)* niteliğinde olup olmadığından bağımsız olarak, *"gönderenden daha iyi şekilde hâkim olabildiği ya da öngörebildiği"* tüm engel nedenlerinin de taşıyıcıya isnat edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Görüldüğü üzere riziko alanı ilkesi, Alman doktrininde farklı esaslar ve kriterlerden yola çıkılarak yorumlanmaktadır. Kanaatimizce bu görüşler içerisinde *Koller*'in görüşü, uygulanabilirlik ve tutarlılık açısından en yerinde olanıdır[1079]. Bu nedenle riziko alanı ilkesine ilişkin değerlendirmelerimiz, esas itibariyle *Koller*'in görüşüne dayanacaktır. Dolayısıyla engelin kimin riziko alanına isnat edileceğinin tespitinde kusur, organizasyon alanı, hükmedilebilirlik ile öngörülebilirlik kriterlerinden

---

1073 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 412 HGB Rn. 40, 41.
1074 **Canaris**, § 31 II, Rn. 52 vd.
1075 **Braun**, s. 95 vd.
1076 **Didier**, Risikozurechnung, s. 156 vd. Aynı yönde bkz. **Waldstein/Holland**, BinSchR, § 412 HGB Rn. 26 vd.
1077 **Heymann/Schlüter**, § 412 HGB Rn. 15.
1078 **Koller**, § 412 HGB Rn. 56 vd; **Koller**, VersR 2012, s. 949 vd.
1079 Bkz. **Koller**, § 412 HGB Rn. 56 vd; **Koller**, VersR 2012, s. 949 vd. Aynı yönde bkz. **Seven/Oyal**, s. 619 vd.

yararlanılacaktır[1080]. Engelin kimin riziko alanına girdiğinin saptanmasında kademeli bir şekilde basitten zora gidilmelidir.

Riziko alanı ilkesine başvurulması gereken bir uyuşmazlıkta öncelikle engelin sebepleri açısından tarafların kusurlarına bakılmalıdır. Engel sebebinin taraflardan birinin kusurundan kaynaklandığı hâllerde sorunu çözmek basittir, çünkü taraflardan birinin kusuru, evleviyetle o kişinin riziko alanına isnat edilir. Riziko alanı ilkesi bağlamında, kusurun derecesi[1081] ya da niteliğinin bir önemi yoktur. Örneğin araç sürücüsünün trafik ışığı ihlâli sebebiyle yaptığı bir kaza sonucunda taşımaya devam edilememesi ve ikame araç da sağlanamaması, taşıyıcının kusurundan kaynaklı bir taşıma engelidir. Bu durumda engel sebebi, kuşkusuz taşıyıcının riziko alanına isnat edilecektir ve taşıyıcı bunun sonuçlarına katlanacaktır. Ancak hatırlatmak gerekir ki riziko alanı ilkesi salt kusur esasına dayanmaz; kusur, tarafların riziko alanlarının belirlenmesinde kullanılan kriterlerden yalnızca biridir. Bir engel, kusurlu olmadığı hâlde taraflardan birinin riziko alanına isnat edilebilir. Bu durumda riziko alanı isnadı için farklı kriterlere bakılması gerekir.

Her iki tarafın da kusurunun bulunmadığı hâllerde, engel sebebinin taraflardan birinin organizasyon alanına girip girmediğine bakılmalıdır. Organizasyon alanı, taşıyıcının bizzat kendisini, organlarını, maddi araçlarını ve insan kaynaklarını kapsar; ayrıca bağımsız bir işletmeyi devreye soktuğu ve ondan yararlandığı ölçüde bu işletmeler de taşıyıcının organizasyon alanının bir parçasını oluşturur[1082]. Bu alandaki bir eksiklik, aksaklık veya hata engele neden olursa, bu engel taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmış sayılır. Tarafların organizasyon alanını birer çember olarak düşünüp bu çemberlerden birinde gerçekleşen bir nedenden kaynaklanan engeli, tarafların kusurlu olup olmadığına bakmaksızın o tarafa isnat etmek gerekir. Örneğin gönderen tarafından taşıyıcının tasarrufuna bırakılması gereken gümrük formalitelerine ilişkin belgelerin (TTK m. 860/1) vaktinde taşıyıcıya bırakılmaması

1080 Bkz. **Koller**, Risikobereich, s. 90 vd.

1081 Riziko alanı ilkesinden bağımsız olarak taşıyıcının kusur dereceleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Seven**, Vural, *"Taşıma Hukukunda Taşıyıcının Kusur Derecesine Bağlanan Sonuçlardan Kaynaklanan İspat Sorunları",* LEGAL Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Yıl 2005, S.1, s. 52 vd.

1082 **Koller**, VersR 2012, s. 949 (950).

nedeniyle gümrük işlemlerinin tamamlanamaması, gönderenin organizasyon alanından kaynaklanan bir engel sebebidir.

Engele sebep olan durum her iki tarafın kusurundan kaynaklanmadığı gibi organizasyon alanına da girmiyorsa, bu durumun taraflardan biri için öngörülebilir *(vorhersehbar)* ya da hükmedilebilir *(beherrschbar)* nitelikte olup olmadığına bakılmalıdır. Bazı durumlar niteliği itibariyle, taşıma işinin uzmanı[1083] olarak kabul edilen taşıyıcının öngörüsüne daha açıktır. Taşıma güzergâhındaki dönemsel yoğunluk durumları ve bölgedeki tipik hava olayları, taşıyıcı tarafından öngörülebilmesi daha olası durumlardır. Örneğin taşımanın yapıldığı bölge ve mevsim itibariyle o dönemde bölgede sel riski olabileceği, bu nedenle yolların kapanabileceği taşıyıcı tarafından öngörülebilir niteliktedir. Böyle bir durum taşıyıcının organizasyon alanı dışında gerçekleştiği hâlde, kendisi için öngörülebilir nitelikte olduğundan taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmış kabul edilir. Gerçekleşme ihtimallerinin yüksek oluşu nedeniyle, tipik olayların öngörülebilir nitelikte olduğu kabul edilmelidir. Bazı durumlarda ise engel sebebi öngörülebilir olmasa da hükmedilebilir niteliktedir. Riziko alanı ilkesi bağlamında hükmedilebilirlik kavramının katı bir şekilde yorumlanarak, TTK m. 876'da olduğu gibi mümkün olan en yüksek özen şeklinde anlaşılması gerekir[1084]. Buna göre -en yüksek özen- seviyesinde bir çaba ile taraflardan birinin engele hâkim olabileceği durumlar, o tarafın riziko alanına isnat edilmelidir.

B. Riziko Alanı İlkesi ile Taşıma ve Teslim Engeli İlişkisi

Engel ile karşılaşan taşıyıcının talimat ve tedbir alma yükümlülükleri, tarafların riziko alanından bağımsızdır. Engel kimin riziko alanından kaynaklanırsa kaynaklansın, taşıyıcı, öncelikle talimat almalı, talimatın verilmediği hâllerde ise tedbir almalıdır. Ancak bu yükümlülükler nedeniyle doğabilecek ek giderler ile uygun bir ücretin ödenmesine ilişkin (talimat verilmesi hâlinde ayrıca avans) istem hakları, riziko alanı ilkesi çerçevesinde karşılık bulur. Bir başka deyişle, taşıma veya teslim engeli hâlinde karşı edim ve ek gider riski, riziko alanı kriteri kullanılarak taraflara dağıtılmıştır[1085]. Şöyle ki TTK m. 869/1 gereğince *"Taşıyıcı, kendisine talimat verilen durumlarda,*

1083 **Koller**, § 420 HGB Rn. 11.
1084 **Koller**, VersR 2012, s. 949 (950). Aynı yönde bkz. **Seven/Oyal**, s. 618.
1085 **Didier**, Risikozurechnung, s. 3.

teslim engelinin taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla, 868 inci maddenin birinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü cümlelerinde öngörülen istem haklarını ileri sürebilir". TTK m. 869/4'e göre de "*Taşıyıcı, üçüncü fıkraya göre alınan önlemler sebebiyle gerekli giderlerin tazminini ve uygun bir ücret ister; meğerki, engel kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmış olsun"*. Görüldüğü üzere engel, sebebinin kendi riziko alanından kaynaklandığı hâllerde taşıyıcı, taşıma sözleşmesi ile üstlendiğinin ötesindeki bu yükümlülükler için gerekli giderlerin karşılanmasını isteyemez ve harcadığı ilave çabaya ilişkin ek ücret talebinde bulunamaz. Özetle, kendi riziko alanından kaynaklanan engellerin yarattığı aleyhe neticelere katlanır.

Taşıma ve teslim engeli ile riziko alanı ilkesinin ilişkilendirildiği bir başka hüküm olan TTK m 870/2 c.2'ye göre *"Engel, taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanmışsa, taşıyıcı, ancak gönderenin menfaatine olduğu ölçüde taşımanın tamamlanmış bulunan kısmı hakkında istemde bulunabilir"*. Mezkûr hüküm, engel nedeniyle taşımanın süresinden önce sona erdirildiği hâllerde taşımanın tamamlanan kısmına ilişkin mesafe ücretinin akıbeti ile ilgilidir. Bu durumda engel sebebinin taşıyıcının riziko alanından kaynaklanması, mesafe ücreti talebini doğrudan ortadan kaldırmaz. Taşıyıcı bu hâlde dahi gönderenin menfaatine olduğu ölçüde mesafe ücretine hak kazanır. Ancak engel sebebinin taşıyıcının riziko alanından kaynaklandığı ve yapılan taşımanın gönderenin menfaatine olmadığı durumlarda, taşıyıcı, o ana kadar gerçekleştirilen taşıma için herhangi bir taşıma ücreti talep edemez.

Netice itibariyle taşıyıcının engel hâlinde ileri sürebileceği istem hakları (TTK m. 869/1, 4) açısından, öncelikle karşılaşılan sorunun TTK m. 869/1 çerçevesinde taşıma veya teslim engeli niteliğinde olup olmadığı tespit edilmelidir. Sorun, engel niteliğinde ise taşıyıcının yapması gereken talimat almak (TTK m. 869/1); talimat alamadığı hâllerde ise, tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri (TTK m. 869/3) almaktır. Taşıyıcının sözleşmenin ötesinde üstlendiği bu yükümlülüklere istinaden gerekli olan giderler ile uygun bir ücret (talimat verilmesi hâlinde avans) talebinde bulunup bulunamayacağı, riziko alanı ilkesinden hareketle belirlenmelidir (TTK m. 869/1, 4). Taşıyıcının ilgili talep haklarının akıbeti, engel sebebinin kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olmasına bağlıdır. Dolayısıyla son

olarak, yukarıda açıklanan kriterlere göre engel sebebinin kimin riziko alanından kaynaklandığı tespit edilerek neticeye varılmalıdır. TTK m. 870/2 c.2 çerçevesinde mesafe ücreti için ise engelin kimin riziko alanına isnat edileceğinin yanı sıra engel taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanıyorsa, gönderenin kısmi taşımada menfaati olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

C. Engel Sebebinin Kimin Riziko Alanından Kaynaklandığı Meselesi

Taşıma veya teslim engeli hâlinde taşıyıcının istem haklarının akıbetini belirleyebilmek için engelin kimin riziko alanına isnat edilmesi gerektiğinin tespiti gerekir. Hiç kuşkusuz her somut olay, kendi şartları bağlamında ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Ancak hangi nedenlerin taşıyıcının, hangi nedenlerin gönderenin riziko alanına isnat edileceğine dair genel değerlendirmeler yapılabilir. Bunun yanı sıra her iki tarafın riziko alanına girmeyen, üçüncü bir alan niteliğinde olan nötr alanın kabul edilip edilemeyeceğinin, kabul edilirse nötr alandaki engeller hâlinde istem haklarının bundan nasıl etkileneceğinin çözüme kavuşturulması gerekir.

1. Taşıyıcının Riziko Alanına Giren Bir Nedenden Kaynaklanan Engeller

Engel sebebinin taşıyıcının riziko alanından kaynaklanması hâlinde, taşıyıcının talimat alma yükümlülüğü veya talimatın alınamaması durumunda, tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatlerini koruma yükümlülüğü devam eder. Ancak bu durumda, taşıyıcının giderlerinin karşılanması ve uygun ek bir ücretin ödenmesi talebi, riziko alanı ilkesi çerçevesinde bundan etkilenir (TTK m. 869/1, 4). Engel sebebinin taşıyıcının riziko alanından kaynaklanması hâlinde, taşıyıcının engelden kaynaklı bazı talep hakları ortadan kalkar (TTK m. 869/1, 869/4, 870/3), bazılarının ileri sürülebilmesi için ise başkaca koşulların varlığı aranır (TTK m. 870/2). Bu nedenle ne tür engellerin taşıyıcının riziko alanına isnat edilebileceğinin tespiti önemlidir. Taşıyıcının kusurundan[1086] veya organizasyon alanından kaynaklanan taşıma veya teslim engelleri ile

[1086] CMR anlamında teslim engelinin söz konusu olduğu bir uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesi *"…daha önce yaptığı taşımalar nedeniyle kendisine ödenmeyen taşıma ücretini tahsil edemediği için emtiayı bilerek ve isteyerek gönderilene teslimden kaçındığı, dava konusu zararın taşıyıcının kastından ileri geldiği…"* gerekçesiyle engelin taşıyıcının kendi kusurundan kaynaklandığı yönünde hüküm tesis etmiştir. Karar, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 09.02.2016 T., 2015/3257 E., 2016/1189 K. kararı ile onanmıştır. (Bkz.

taşıyıcı için öngörülebilir veya hükmedilebilir nitelikte olan engeller kendi riziko alanına isnat edilir[1087].

Taraflar arasında özel bir anlaşma[1088] yoksa, taşıyıcının organizasyon alanındaki engeller, taşıyıcının riziko alanına girer[1089]. Özellikle taşıyıcının her türlü hatalı davranışı, taşıma aracı ile ilgili durumlar[1090] ve kusuruna bakılmaksızın (grev de dahil) personeline ilişkin tüm nedensel eksiklikler taşıyıcının organizasyon alanına dahildir[1091]. Bu bağlamda, taşıma aracındaki parçalara ilişkin yapım hataları ile hastalık veya grev sebebiyle taşıma personelinin çalışamamasından kaynaklanan engeller, taşıyıcının organizasyon alanında gerçekleşmiştir[1092]. Yükleme alanındaki metal kapanın üstünden geçilmesi sonucu aracın lastiklerinin patlaması ve yakınlarda araca uygun bir lastiğin de bulunamaması sebebiyle aracın yükleme yerine girememesi, taşıyıcının riziko alanına giren bir engeldir[1093]. Taşıma aracının boşaltma düzeneklerinin çalışmaması nedeniyle eşyanın boşaltılamaması yine taşıyıcının riziko alanından kaynaklanan bir teslim engelidir. Bu tür durumlarda taşıyıcı TTK m. 869/1 gereğince uygun bir ek ücretin ödenmesi veya giderlerinin karşılanmasını talep edemez. Kendi riziko alanına giren bir sebepten ötürü ortaya çıkan engelin sonuçlarına bizzat katlanır.

---

https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

1087 **Koller**, § 412 HGB Rn. 56 vd; **Koller**, VersR 2012, s. 949 vd. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında gemi hat değişikliği nedeniyle Çin'e gidiş süresinin uzaması ve bu sebeple artık süresinde teslim yerine yetişilemeyeceğinin anlaşılması üzerine taşımanın teslim süresi içerisinde yerine getirilebilmesi için artık hava yoluyla yapılması zorunluluğunun doğmasının, "*öngörüsüz davranışı ve yanlış planlaması sebebiyle"* taşıyıcının riziko alanında gerçekleşmiş bir taşıma engeli olduğuna karar vermiştir. Yargıtay ilgili kararı esasen onaylamakla birlikte talep olunan kalemler ile fazladan ödendiği iddia edilen kalemlerin *"tereddüte mahal vermeyecek şekilde ve somut bir biçimde belirlenerek hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekir"* gerekçesiyle kararın bir kısmını bozmuştur. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 09.12.2019 T., 2019/1173 E., 2019/7972 K. sayılı bu kararı için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

1088 Taşıyıcının organizasyon alanındaki engellerin gönderene yükleneceği yönünde yapılan anlaşmaların hukuken geçerli olduğu yönünde bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 27, Anm. 80.

1089 **Koller**, § 419 HGB Rn. 27. Ayrıca bkz. **Koller**, Ingo, *"Der 'Risikobereich' im HGB – Frachtrecht"*, VersR 2012, (949) 950 vd. Taşıma aracının veya güzergâhının kullanılmasına doğrudan etki eden ve taşıyıcı tarafından öngörülebilir nitelikte olan durumların taşıyıcının riziko alanına isnat edilmesi gerektiği yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 42. Engel nedeni taşıma aracındaki eksiklik, taşıma personelinin çalışamaması veya taşıma yolunun seçimi ile ilgiliyse burada taşıma işletmesinin özel riskleri, dolayısıyla işletmesel kararların söz konusu olduğu yönünde bkz. **Canaris**, § 31 II, Rn. 52 vd.

1090 **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 20; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 16.

1091 **Koller**, § 419 HGB Rn. 27.

1092 **Canaris**, § 31 II, Rn. 52 vd.

1093 **Seven/Oyal**, s. 645.

Taşıyıcı, dışardan gelen engellerden dolayı bir taşıma engelinin ortaya çıkmasını önlemek için en yüksek özeni göstermelidir; en azından taşıyıcıdan bu tür engelleri gönderene kıyasla daha iyi öngörmesi beklenir[1094]. Bu bağlamda taşıyıcı kural olarak örneğin yıl içinde ilgili bölgede tipik olarak görülen su seviyesinin yükselme veya alçalma riskini, suda yüzen tahta parçaları nedeniyle geminin zarar görme riskini, trafik kazası yüzünden caddenin kapatılması veya kazada taşıma aracının zarar görmesi risklerini taşımalıdır[1095]. Ancak taşıyıcı atipik ek gider riskini taşımaz, çünkü taşıyıcı verilen talimatları işletmesi için sakınca oluşturmadığı sürece yerine getirmekle (TTK m. 868/1) yükümlüdür[1096]. Bir başka deyişle taşıyıcı ek ücret ve giderleri karşılanmaksızın yükümlülüğünü bariz şekilde genişleten talimatları yerine getirmek zorunda değildir, bu durumda gönderene TTK m. 868/1 gereğince verilen talimatın kararlaştırılacak ek bir ücret karşılığında yerine getirileceğini teklif edebilir ve bu hususta anlaşma sağlanamazsa TTK m 869/3'e göre hareket edebilir[1097].

2. Gönderenin Riziko Alanına Giren Bir Nedenden Kaynaklanan Engeller

Gönderenin kusurundan kaynaklanan bir taşıma veya teslim engeli, kuşkusuz taşıyıcının riziko alanına değil; gönderenin riziko alanına isnat edilir. Ancak engel sebebinin gönderenin riziko alanından kaynaklandığını kabul etmek için kusurunun bulunması şart değildir. Gönderenin organizasyon alanından kaynaklanan tüm eksiklikler ve hatalar[1098] (teslim yerinin yetersiz tarif edilmesi gibi) ile gönderenin taşıyıcıya

---

1094 **Koller**, § 419 HGB Rn. 27. Bkz. ve karş. **Didier**, Risikozurechnung, s. 215 vd.; **Canaris**, § 31 II, Rn. 52. Öngörülebilirlik *(Vorhersehbarkeit)* kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Koller**, VersR 2012, 949 (951 vd).

1095 **Koller**, § 419 HGB Rn. 27. Kısmen aynı yönde bkz. **Didier**, Risikozurechnung, s. 215 vd.; **Canaris**, § 33, Rn. 52; **Braun**, s. 117 vd.

1096 **Koller**, § 419 HGB Rn. 27.

1097 **Koller**, § 419 HGB Rn. 27.

1098 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 25.02.2015 T., 2014/17300 E., 2015/2490 K. sayılı kararında Irak'tan Türkiye'ye taşınması kararlaştırılan gıda emtiasının Irak yetkili makamları tarafından yapılan kontroller sonucu eşyanın mutabık kalınan şartlara haiz bulunmadığı ve tarihlerinin hatalı yazılması gerekçesiyle Türkiye'ye iade kararı verilmesi üzerine taşıyıcının engeli gönderene birden fazla kez şifahi ve yazılı olarak bildirilmesine rağmen göndericiden eşyanın ne yapılacağı konusunda herhangi bir talimat verilmemesi nedeniyle eşyanın bir kısmının imhasına bir kısmının da başka bir araca aktarılmasına karar verildiği bir olayda taşıyıcı navlun bedeli, bekleme ücreti, gümrük masrafları, aracın teslim yerine dönüş navlun ücreti, sürücü gideri, 67 günlük demuraj ücreti olmak üzere toplam 37.501,03 TL'yi davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsilini talep ve dava etmiştir, Yargıtay taşıyıcının istemini haklı bulmuştur. Karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021).

oranla daha iyi hükmedebileceği veya öngörebileceği durumlar da gönderenin riziko alanına girer[1099]. TTK m. 869/1, 4'teki istem haklarının talep edilebilmesi, engelin *"…taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması…"* şartına bağlandığı için engel sebebinin gönderenin riziko alanına girdiği hâllerde, bu şart sağlanmış olur. Taşıyıcı bu durumda, alınan talimat veya tedbir sebebiyle üstlendiği ek faaliyetlere ilişkin gerekli giderlerin karşılanması ve uygun bir ücret ödenmesi talebinde bulunabilir. Eşyanın araca yüklenmesi, refakat belgelerinin taşıyıcıya sağlanması ve bu belgelerle ilgili resmî işlemlerin tamamlanması ile gümrük işlemlerinin usulüne uygun bir şekilde yapılması, kural olarak, gönderenin riziko alanına isnat edilmelidir[1100].

Taşınması özel izne tâbi olan ürünlere ilişkin iznin alınmamış olması veya gümrük beyannamelerinin eksik olması sebebiyle taşımaya devam edilememesi, gönderenin riziko alanına isnat edilmesi gereken bir taşıma engelidir. Eşyayı boşaltma yükümlülüğünü gönderenin üstlendiği taşıma sözleşmesi çerçevesinde, boşaltmayı gerçekleştirilecek personelin grevi veya boşaltmada kullanılacak aracın arızalanması, gönderenin riziko alanına giren bir teslim engelidir. Gönderilene ilişkin bilgilerin gönderen tarafından eksik veya hatalı verilmesi sebebiyle makul çabalara rağmen gönderilenin bulunamaması da teslim engeli niteliğinde olup gönderenin riziko alanına isnat edilmelidir. Keza taşıyıcı eşyayı sözleşmeye uygun bir şekilde teslim etmeye hazır olduğu hâlde gönderilenin eşyayı teslim almaktan kaçınması şeklinde gerçekleşen teslim engeli de gönderenin riziko alanına isnat edilir. Bu durum, gönderilenin iradesine bağlı

[1099] MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 42; **Koller**, § 419 HGB Rn. 27. Hükmedilebilirlik *(Beherrschbarkeit)* kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Koller**, VersR 2012, 949 (951 vd).

[1100] **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 412 HGB Rn. 16. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 19.02.2018 T., 2016/13156 E., 2018/1166 K. sayılı kararında *"…Konvansiyonunun 11. maddesine göre malların tesliminden önce tamamlanması gereken gümrük ve diğer formalitelerin yerine getirilmesi için gönderici lüzumlu belgeleri sevk mektubuna iliştirecek yahut da taşımacıya verecek ve talep ettiği diğer bilgileri kendisine sağlayacaktır. Taşımacı bu belgelerle verilen bilgilerin doğruluğunu ve yeterliliğini incelemek zorunda değildir, gönderici bu gibi belgelerin bulunmaması, yetersiz olması veya usule aykırı oluşundan doğacak zarar, ziyan ve hasardan, taşımacıya karşı sorumludur, ancak, taşımacının hatası veya ihmali görülen durumlar bu hükmün dışındadır. Somut olayda, evrak eksikliğinin davacı taşımacının hatası ve ihmalinden kaynaklandığı iddia ve ispat edilmemiştir."* Kararda refakat belgelerinin eksikliği -haklı olarak- taşıyıcıya değil, gönderene isnat edilmiştir. İlgili karar için bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 06.12.2021)).

bir teslim engeli niteliğinde olduğu için gönderenin organizasyon alanında gerçekleşmiş sayılır.

Gönderenin riziko alanındaki engeller hâlinde gönderen sözleşmede kararlaştırılandan daha fazla malî yük altına girerken, taşıyıcının riziko alanındaki engeller hâlinde taşıyıcı sözleşme ile kararlaştırılmamış ek yükümlülükleri karşılıksız üstlenmek zorunda kalır. Bir başka deyişle, her bir sözleşme tarafı, kendi organizasyon alanında gerçekleşen engellerin neticelerine katlanmak durumundadır. Dolayısıyla herhangi bir engel ile karşılaşmamak için tarafların organlarını, maddi araçlarını ve insan kaynaklarını elverişli bir şekilde hazır bulundurmaları, icap ederse yeni durumlara adapte etmeleri gerekir.

3. Nötr Alana Giren Engeller

Riziko alanı prensibine ilişkin cevap bulması gereken bir başka mesele, hem taşıyıcının hem de gönderenin riziko alanına girmeyen nötr bir alanın söz konusu olup olmadığı meselesidir. Riziko alanı ilkesinin esaslarını belirlerken kullanılan kriterler bağlamında kademeli değerlendirme yapıldığında; her iki tarafın da kusurundan kaynaklanmayan, organizasyon alanına girmeyen ve her iki taraf için de hükmedilebilir veya öngörülebilir nitelikte olmayan engellerin söz konusu olabileceği görülmektedir. Engeller, taşıma sözleşmesinin taraflarının riziko alanları dışında bağımsız bir nötr alanda da gerçekleşebilir. Ancak riziko alanına ilişkin hükümlerde nötr alan kavramı hiç kullanılmamıştır. Buradan hareketle kanun koyucunun engeli taraflardan birine ya da diğerine isnat ederek nötr alanı karartmak istediği izlenimi oluşmaktadır[1101]. Her ne kadar kanun koyucu, taşıma hukukuna ilişkin hükümlerde nötr alan kavramını hiç kullanmamış olsa da bu tür durumların varlığı görmezden gelinmemeli; sistematik açıdan nötr bir alanın var olduğu kabul edilmelidir[1102]. COVID-19 pandemisi sebebiyle alınan

---

[1101] **Braun**, s. 89. (Bkz. ve karş. Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 41). Kanun koyucunun nötr alanın varlığını gözden kaçırdığı yönünde bkz. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 412 HGB Rn. 37; **Canaris**, § 31 II, Rn. 52. Benzer yönde bkz. MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 413 HGB Rn. 43. Kanun koyucunun bir engel sebebinin hem taşıyıcının hem gönderenin riziko alanına isnat edilmesi ihtimaline de değinmediği yönünde bkz. MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 413 HGB Rn. 43.

[1102] Türk hukuku için aynı yönde bkz. **Seven/Oyal**, s. 639 vd.; **Seven**, s. 216 vd.; **Adıgüzel**, Taşıma, s. 84. Nötr alana ilişkin Alman doktrinindeki farklı görüş ve yaklaşımlara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Seven/Oyal**, s. 624 vd.

tedbirlerden kaynaklı taşıma ve teslim engelleri, nötr alana giren engellerin münferit durumlar olmadığını, özellikle salgın dönemlerinde azımsanamayacak kadar yaygın örneklere sebep olacağını ve bu nedenle yok sayılamayacağını destekler niteliktedir.

Dışardan gelen ve taşıyıcı için hem hükmedilemez hem de öngörülemez nitelikte olan engel sebepleri, TTK m. 869/1, 4 çerçevesinde taşıyıcıya isnat edilmemelidir[1103]. Olağanüstü hava olaylarına bağlı engeller veya terör saldırıları sebebiyle taşıma yolunun kapatılması gibi durumlar bu çerçevede değerlendirilebilir[1104]. Bu tür durumlarda, engelin taşıma aracının veya taşıma güzergâhının kullanımını doğrudan etkileyip etkilememesinin bir önemi yoktur[1105]. COVID-19 salgını sebebiyle birçok devlet tarafından alınan, tarafların kusurundan veya organizasyon alanından kaynaklanmadığı gibi öngörülebilir ve hâkim olunabilir nitelikte de olmayan genel sokağa çıkış yasakları, sınırların kapatılması gibi bazı tedbirler de nötr alana dahil edilmesi gereken engellerdendir[1106].

Nötr alandaki bir engel durumunda taşıyıcının istem haklarının bu durumdan nasıl etkileneceğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Kendi menfaatini ikinci plana atarak TTK m. 869/1, 3 gereğince tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatini korumakla yükümlü kılınmış olan taşıyıcıya bir denge unsuru olarak tanınan istem haklarının, nötr alana giren engeller hâlinde ortadan kalkmayacağını kabul etmek gerekir[1107]. Engel sebebi kendisinin riziko alanına girmediği hâlde, taşıyıcıyı alınan talimat veya tedbire ilişkin ek giderleri karşılamak zorunda bırakmak ve herhangi bir ek ücret ödenmeksizin bu yükümlülüklerin altına sokmak, menfaat dengesini sarsar[1108]. TTK m. 869/1 hükmünün *"...taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması*

1103 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 42; **Koller**, § 419 HGB Rn. 27. Bkz. ve karş. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 53.

1104 **Koller**, § 419 HGB Rn. 27; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 42. Bkz. ve karş. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 53.

1105 **Koller**, § 419 HGB Rn. 27.

1106 Aynı yönde bkz. **Seven/Oyal**, s. 644. Bu hususta detaylı bilgi için bkz. **Aşlar Üçyıldız**, COVID-19 Tedbirleri, s. 1717 vd.

1107 Aynı yönde bkz. **Koller**, Risikobereich, s. 956, 958; **Seven/Oyal**, s. 650. Sonucu itibariyle aynı yönde bkz. **Şenocak**, s. 419; **Maurer**, Andreas, Transportrecht in der Corona-Krise, Vertragsrecht in der Coronakrise, Online Tagung im April 2020, Daniel Effer-Uhe/Alica Mohnert (Hrsg.), Baden-Baden 2020, s. 222.

1108 Nötr alandan kaynaklanan taşıma veya teslim engelleri hâlinde taşıyıcının istem haklarının akıbetine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Aşlar Üçyıldız**, COVID-19 Tedbirleri, s. 1721 vd.

şartıyla…" TTK m. 869/4'ün *"…meğerki, engel kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmış olsun…"* şeklindeki lafzı da bu yaklaşımı destekler niteliktedir. Mezkûr hükümlerin lafzına göre, engelin gönderenin riziko alanından kaynaklanmış olması aranmamış; taşıyıcının riziko alanından kaynaklanmaması yeterli görülmüştür. Hükmün amacı ve lafzından hareketle, TTK m. 869/1 ve 4'teki istem hakları bakımından, nötr alandaki engeller de gönderene isnat edilmelidir.

Nötr alana giren bir engel sebebiyle taşımanın süresinden önce sona erdirildiği hâllerde, TTK m. 870/2 gereğince mesafe ücretinin akıbetinin ne olacağının da çözüme kavuşturulması gerekir[1109]. Mezkûr hüküm, eşyanın bazı sebeplerle gönderilene teslim edilememesi riskinin taşıyıcıya yüklenmemesi gerektiğinden yola çıkılarak düzenlenmiştir[1110]. Buradan hareketle, nötr alandaki bir engel nedeniyle taşımanın sona erdirilmesi hâlinde, ücret riskinin gönderene yüklenmesi sonucuna varılmalıdır[1111]. Dolayısıyla nötr alana giren bir engelin söz konusu olması hâlinde taşıyıcı, taşımanın tamamlanan kısmıyla orantılı olarak taşıma ücretine hak kazanmalıdır. Bu tür durumlarda, taşıyıcının mesafe ücretine hak kazanabilmesi için taşımanın tamamlanan kısmının gönderenin menfaatine olması gerekmez.

II. TAŞIYICININ İSTEM HAKLARI

Taşıma ya da teslim engeli üzerine alınan talimat ya da tedbir karşılığında taşıyıcıya kanunen bazı istem hakları bahşedilmiştir. Taşıyıcı, talimatın yerine getirilmesi için gerekli olan giderlerin karşılanması ve uygun bir ücretin ödenmesini talep edebileceği gibi; talimatların uygulanmasına başlanmasını bir avansın ödenmesi şartına da bağlayabilir (TTK m. 869/1 c.4 atfıyla 868/1 c.3, 4). Tasarruf hakkına sahip kişiden talimat alınamadığı hâllerde ise, taşıyıcı TTK m. 869/3 gereğince aldığı tedbir nedeniyle gerekli olan giderlerin tazminini ve uygun bir ücretin ödenmesini talep edebilir (TTK m. 869/4). Taşıyıcıya tanınan bu talep hakları, riziko alanı ilkesi ile

---

1109 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Aşlar Üçyıldız**, COVID-19 Tedbirleri, s. 1725 vd.

1110 **Braun**, s. 122; **Andresen**, (Hein/Eichhoff/Pukall/Krien), § 420 HGB Rn. 12; **Müglich/Kommentar**, § 420 HGB Rn. 5; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 420 HGB Rn. 16; **Canaris**, § 31 II, Rn. 48 **Reuschle** (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 17.

1111 Bkz. ve karş. **Seven/Oyal**, s. 651.

ilişkilendirilmiştir. Buna göre taşıyıcı, engelin kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla, bahsi geçen hakları ileri sürebilir (TTK m. 869/1, 869/4).

TTK m 869/1 ve 869/4'teki gider ve ek ücret haklarının yanı sıra TTK m. 870/2'de, engele bağlı mesafe ücretine ilişkin özel bir düzenleme getirilmiştir. Mezkûr hükme göre, taşımanın taşıma veya teslim engelinden dolayı süresinden önce sona erdirilmesi hâlinde taşıyıcı, taşımanın tamamlanan kısmıyla orantılı bir taşıma ücretine hak kazanır (TTK m. 870/2 c.1). Böyle bir durumda engel, taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanmışsa, taşıyıcı, ancak gönderenin menfaatine olduğu ölçüde taşımanın tamamlanmış bulunan kısmı hakkında istemde bulunabilir (TTK m. 870/2 c.2). Burada da mesafe ücreti talebi, riziko alanı ilkesi üzerinden farklı ihtimallere göre düzenlenmiştir. Mesafe ücretine ilişkin TTK m. 870/2 hükmü açısından engel sebebinin taşıyıcının riziko alanından kaynaklanması, talep hakkını doğrudan ortadan kaldırmaz. İlgili talep hakkının akıbeti, gerçekleştirilen taşımanın gönderenin menfaatine olup olmadığına göre belli olur.

Taşıma veya teslim engeline özgü bir düzenleme olmasa da TTK m. 870/1'de taşıyıcının giderlerinin karşılanmasına ilişkin başka bir hüküm daha bulunmaktadır. Mezkûr hükme göre taşıyıcı, taşıma ücretinin yanı sıra eşya için yapılan, duruma ve şartlara göre gerekli olan giderleri isteyebilir. Yine TTK m. 870/3 gereğince taşıma esnasında gerçekleşen gecikme hâlinde, taşıyıcının taşıma ücretinin yanında uygun bir bedel isteyebileceği öngörülmüştür. Engel hâlinde taşıyıcının bu iki hüküm gereğince talepte bulunup bulunamayacağı değerlendirilmelidir. Bunun yanı sıra taşıyıcının zararlarının karşılanmasına ilişkin TTK m. 864'ün taşıma veya teslim engelinin söz konusu olduğu hâllerde uygulanıp uygulanmayacağı bu başlıkta incelenmesi gereken bir başka konudur.

Taşıma veya teslim engeli hâlinde taşıyıcının ileri sürebileceği istem hakları, çalışmada sistematik açıdan, alacak kaleminin hukuki niteliği yerine düzenlendiği hüküm esas alınarak tasnife tâbi tutulmuştur. Engel ile karşılaşan taşıyıcının hangi durumlarda, hangi şartlarla, hangi istem haklarını ileri sürebileceği büyük oranda kanun sistematiğine uygun bir şekilde incelenmiştir. Yalnızca zararların karşılanması talebine, kanun sistematiğinden farklı olarak son istem hakkı olarak yer verilmiştir.

Talep edilebilecek alacak kalemlerinden bazılarının (TTK m. 869/1, 869/4, 870/2) akıbeti, engel sebebinin taşıyıcının riziko alanından kaynaklanıp kaynaklanmama ihtimallerine göre ayrı ayrı incelenmiştir. Zira mezkûr hükümler çerçevesinde taşıyıcının talep haklarının akıbeti, engelin kimin riziko alanından kaynaklandığına göre değişir.

A. Talimatın Alındığı Hâllerde Giderlerin Karşılanması ile Uygun Bir Ücret ve Avans Ödenmesi Talebi (TTK m. 869/1 Atfıyla 868/1)

Taşıma ve teslim engellerinin düzenlendiği TTK m. 869/1 c.4 hükmünde kendisine talimat verilen durumlarda taşıyıcının, engelin kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla, TTK m. 868'in birinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü cümlelerinde öngörülen istem haklarını ileri sürebileceği münhasıran düzenlenmiştir. Hükümde yapılan atıf dolayısıyla bu istem hakları, talimatın yerine getirilmesi için gerekli olan giderler, uygun bir ücret ve avanstır (TTK m. 868/1 c.3, 4). TTK m. 868/1 c.3, 4'teki bu talep hakları, yalnızca engel hâlinde değil; taşımanın normal seyrinde yürütülebildiği hâllerde verilen talimatlar için de gündeme gelir. Ancak ilgili istem haklarının taşıma ve teslim engeline özgü tarafı, hakların riziko alanı prensibi ile ilişkilendirilerek akıbetlerinin engelin kimin riziko alanından kaynaklandığına göre değişmesidir. Buradan hareketle, TTK m. 869/1 c. 4 hükmünün, münhasıran engel üzerine alınan talimatlara ilişkin özel bir hüküm olduğu, TTK m. 868 hükmünün ise -taşıma veya teslim engeli niteliğindeki hâller hariç olmak üzere- verilen tüm talimatlar için geçerli genel bir hüküm olduğu sonucuna varılabilir. Doğrudan TTK m. 868'in uygulanacağı durumlarda, hükümde riziko alanı ilkesine atıf yapılmadığı için verilen talimatı yerine getiren taşıyıcı -TTK m. 869/1'den farklı olarak- her hâlükârda hükmün kapsamındaki alacakları ileri sürebilir.

TTK m. 869/1 hükmünün son cümlesinde istem haklarının ileri sürülebilmesine ilişkin olarak *"...teslim engelinin taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla..."* ifadesi kullanılmıştır. Hükümde taşıma engeli kavramına yer verilmeyip yalnızca teslim engelinden bahsedilmesi, taşıma engeli hâlinde taşıyıcının TTK m. 868/1 c.3, 4'teki istem haklarını talep edemeyeceği gibi bir anlama sebep olmaktadır. Ancak TTK m. 869 hükmünün taşıyıcının yükümlülükleri ve haklarına ilişkin tüm fıkraları hem taşıma hem de teslim engelini kapsayacak şekilde kaleme alınırken, bu düzenlemede neden yalnızca teslim engelinden söz edildiği

anlaşılamamaktadır. İlgili düzenlemenin mehazı olan Alman Ticaret Kanunu'nun § 419 I 3 hükmü[1112] incelendiğinde, *"engel kendi riziko alanına isnat edilemiyorsa"* şeklinde düzenlendiği görülmektedir. HGB hükmü, *"engel"* ifadesi kullanılarak hem taşıma hem de teslim engelini kapsayıcı şekilde kaleme alınmıştır.

TTK m. 869/1 hükmünü, lafzına uygun yorumlayarak taşıyıcının istem hakları açısından iki engel türü için farklı düzenlemelerin söz konusu olduğunu kabul etmek, hakkaniyetli olmayacaktır. Yalnızca gerçekleştikleri zaman dilimi itibariyle farklı olan, hukuki sonuçları itibariyle aynı şekilde düzenlenen taşıma ve teslim engeli hâllerinde, istem hakları açısından farklı düzenlemelerin yapılması için herhangi bir haklı sebep yoktur. Her iki engel hâlinde taşıyıcının yükümlülükleri aynı olduğu gibi istem hakları da aynı esaslar doğrultusunda bahşedilmelidir. Üstelik engeller arasında bu noktada bir ayrım yaklaşımı benimsenecek olsaydı dahi, taşıma engeli hâlinde, talimattan kaynaklı çaba ve harcamalar çoğu zaman, teslim engeline nazaran daha yüksek olduğundan, düzenlemenin lafzı, her açıdan tutarsızlık arz etmektedir. Hükmün yapılandırılması, amacı ve mehazından hareket edildiğinde, söz konusu maddenin salt tercüme hatasından kaynaklı olarak bu şekilde kaleme alındığı ve düzenlemeyi mehaza uygun şekilde yorumlamanın daha makul ve hakkaniyetli olacağı kanaatindeyiz. Yorum yoluyla bu sonuca varılamayacağının kabulünde dahi ilgili hüküm, en azından kıyasen taşıma engelleri için de uygulanmalıdır. Bu nedenle hem taşıma hem de teslim engeli hâlinde, talimatı yerine getiren taşıyıcı, engel sebebi kendi riziko alanından kaynaklanmadıkça talimatın yerine getirilmesi için gerekli olan giderlerin yanı sıra uygun bir ücret ve avans isteyebilmelidir.

Taşıyıcının talimatı yerine getirmesinden kaynaklanan gider, ücret ve avans kalemlerini taşıyıcıya ödemekle yükümlü olan kişi, tasarruf hakkını kullanarak talimat veren kişidir[1113]. Bu tür bir uyuşmazlıkta davalı sıfatı da talimat verene aittir. Dolayısıyla geçerli bir talimatın gönderen tarafından verilmesi hâlinde, taşıyıcı, bu istem

---

[1112] Mehaz düzenleme olan § 419 I 3 HGB hükmü 2013 tarihli Reform Kanunu ile değişikliğe uğramamış olup düzenleme hem 2013 tarihli Reform Kanunu'nun öncesinde hem de sonrasında *"…das Hindernis nicht seinem Risikobereich zuzurechnen ist…"* şeklinde her iki engel türünü kapsayacak biçimde kaleme alınmıştır.

[1113] **Koller**, § 419 HGB Rn. 26, 50; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 43. Bkz. ve karş. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 52; **Seven**, Gönderilen, s. 235.

haklarını gönderenden talep edebilir (TTK m. 868/1). Ayrıca bu durumda ödeme yükümlülüğü, TTK m. 871 gereğince gönderilene intikal etmez[1114]. Talimatın gönderilen tarafından verilmesi hâlinde ise TTK m. 868/2 c.3 gereğince istem haklarından gönderilen, tek başına sorumludur[1115]. Böyle bir durumda taşıyıcı, TTK m. 871/4 gereğince gönderilenin yanı sıra gönderene de başvurma hakkına sahip değildir[1116].

1. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanmaması Hâlinde

TTK m. 869/1 atfıyla 868/1 gereğince ileri sürülebilecek giderlerin karşılanması ile uygun bir ücret ve avans ödenmesi talebi, riziko alanı ilkesi esas alınarak engel sebebinin kendi riziko alanından kaynaklanmaması şartıyla taşıyıcıya bahşedilmiştir[1117]. Konunun önemine binaen, giderlerin karşılanması, uygun bir ücret ödenmesi ve avans ödenmesi konularının ayrı başlıklar altında incelenmesi uygun görülmüştür.

1114 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 37; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 39. Bkz. **Can**, Taşıma Hukuku, s. 65. Gönderilenin eşyayı kabul etmek zorunda olmadığı ve eşyayı kabulden kaçındığı durumlarda taşıma ücreti dahi ödemek zorunda olmadığının (TTK m. 871/3) göz önünde bulundurulması gerektiği yönünde bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 50.

1115 **Koller**, § 419 HGB Rn. 26, 50; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 39, § 419 HGB Rn. 43; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 24. Bkz. **Can**, Taşıma Hukuku, s. 64, 65. Bkz. ve karş. **Seven**, Gönderilen, s. 235; **Kıran**, Taşıma Ücreti, s. 234, 238, 268. Ayrıca bkz. BGH, TranspR. 2010, s. 429 vd. *Andresen/Valder,* TTK m. 869/1'in TTK m. 868/1'e yaptığı atıftan hareketle gider, ücret ve avansı ödemekle yükümlü olan kişinin gönderen olduğu görüşünü savunmaktadır. Bu görüşe göre, TTK m. 869/1 ile gönderilenin ödeme yükümlülüğünün düzenlendiği TTK m. 868/2'ye atıf yapılmadığı için talimat verme hakkına sahip olmadığı hâllerde dahi gönderen, sözleşmenin tarafı olarak taşıyıcının mezkûr talep haklarının borçlusudur (Bkz. **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 16). *P. Schmidt* de gönderilenin ödeme yükümlülüğünü düzenleyen TTK m. 868/2'de gönderilenin tasarruf hakkına sahip olduğu zaman dilimine ilişkin olarak TTK m. 868/1'e bütünüyle atıf yapılmaması ve TTK m. 869/1 ile m. 868/2'ye atıf yapılmamasının, gönderenin talimat verme hakkına sahip olmasa dahi mezkûr talep haklarının borçlusu olarak kabul edilmesi yaklaşımını destekler nitelikte olduğunu belirtmiştir. Fakat paragrafın devamında bu yaklaşımın TTK m. 868/1'de tasarruf hakkı (1. cümle) ve ödeme yükümlülüğünün (3. cümle) ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlı olup olmadığı ve TTK m. 869/1'in yaptığı atıf nedeniyle m. 868/1 hükmünün ödeme yükümlülüğünün her zaman talimat verme hakkına sahip kişiye düşecek şekilde yorumlanıp yorumlanmayacağı noktasında tartışmalı olduğunu belirterek net bir görüş belirtmemiştir. (Bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 52).

1116 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 39; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 24. Bkz. ve karş. **Andresen/Valder**, § 418 Rn. 20, § 419 HGB Rn. 16); **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 37; § 419 HGB Rn. 52..

1117 CMR'nin uygulanacağı uyuşmazlıklarda taşıyıcı, CMR m. 16/1 gereğince engele bağlı olarak verilen talimatlara ilişkin giderlerin taşıyıcının *"kendi kusur ve ihmali yüzünden"* yapılmamış olması şartıyla talep edebilir. Bu hususta TTK m. 869'da riziko alanı prensibi esas alınmışken, CMR'de kusur esası benimsenmiştir.

a. Giderlerin Karşılanması

Tasarruf hakkına sahip kişinin engel nedeniyle talimat verdiği hâllerde, taşıyıcının, engelin kendi riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanmaması şartıyla 868/1'de öngörülen istem haklarını ileri sürebileceği TTK m. 869/1 c.4'te açıkça hükme bağlanmıştır. TTK m. 869/1'in atfıyla m. 868/1 c.3 gereğince taşıyıcının talep edebileceği alacak kalemlerinden birini, talimatların yerine getirilmesi için gerekli olan giderler *(Aufwendungen)* teşkil eder. Talimat, engel sebebiyle verilmiş olsa dahi -çoğu zaman- bunun yerine getirilmesi, taşıyıcının ek insan gücü ve işletme araçlarını kullanmasını gerektirir. Kanun koyucu, taşıyıcının bu sebeple yaptığı giderleri göz ardı etmemiş, bunların karşılanması ihtiyacını da dikkate almıştır. TTK m. 869/1'deki bu düzenleme sayesinde taşıyıcının giderlerinin karşılanması hususunda, iş görme borcu doğuran sözleşmelere ilişkin hükümlere (TBK m. 483, 485, 510) veya vekâletsiz iş görme hükümlerine (TBK m. 530) kıyasen başvurarak boşluğu doldurmaya gerek kalmamıştır. Öte yandan hükmün, giderlerin kapsamına ilişkin ayrıntılı bir düzenleme içermemesi nedeniyle, bazı boşlukların doldurulması açısından genel hükümlerden yararlanma gerekliliği hasıl olabilir.

Engel üzerine kendisine talimat verilen taşıyıcı, yalnızca aldığı talimatların *"...yerine getirilmesi için gerekli olan giderleri"*[1118] talep edebilir (TTK m. 869/1 atfıyla 868/1). Bu ifade, taşıyıcının TTK m. 869/1 gereğince talep edebileceği giderlerin kapsamını sınırlayıcı niteliktedir. Zira hükmün mefhumu muhalifinden talimat almak için yapılan giderlerin[1119] (telefon masrafları vb.) mezkûr hüküm kapsamında talep

---

[1118] TTK m. 868 hükmünün mehazı olan § 418 I 4 HGB'de talimatın yerine getirilmesi nedeniyle *"ortaya çıkan giderlerin (entstehenden Aufwendungen)"* talep edilebileceği öngörülmüşken, tedbirlere ilişkin § 419 IV HGB'de *"gerekli giderlerin (erforderlichen Aufwendungen)"* talep edilebileceği düzenlenmiştir. Giderlerin kapsamına ilişkin bu hükümlerin uyumlu ve yeknesak olmaması, eleştiriye açıktır. Öte yandan TTK'da talimat (TTK m. 869/1) ve tedbirlere (TTK m. 869/4) ilişkin giderler ile eşya için yapılan giderler (TTK m. 870/1) açısından yeknesak bir biçimde *"gerekli olan giderler"*in talep edilebileceğinin düzenlenmesi çok daha isabetlidir.

[1119] Bu düzenlemeden hareketle bu giderlerin bedelinin taşıma ücreti ile ödendiği neticesine ulaşılabilir (Bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 22b; **Braun**, s. 139). *Koller*, bağlayıcı talimatların alındığı hâllerde talimatın alınması için yapılan giderlerin tazmin edilmesinin çok anlamlı olmadığını; öte yandan talimatın hiç verilmediği veya verilen talimatın bağlayıcı olmadığı hâllerde bunun makul olacağını, TTK m. 869/4'te bu tür durumlarda kural olarak TTK m. 869/3 gereğince alınan tedbirler için gerekli giderlerin karşılanacağının açıkça düzenlendiğini ileri sürümüştür (Bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 22b).

edilemeyeceği sonucuna varılır[1120]. Bunun bir istisnası, talimatın alınması çerçevesinde gerçekleşen bekleme sürelerinden kaynaklı gecikmelere ilişkindir; bu gecikmelerin -TTK m. 869 gereğince olmasa da- TTK m. 870/3 gereğince talep edilmesi mümkün olabilir[1121]. Dolayısıyla taşıyıcının TTK m. 869/1 uyarınca giderlerinin karşılanması talebi, talimatın alınmasından sonra gerçekleşen ve yalnızca talimatın yerine getirilmesi için gerekli olan giderleri içerebilir. Talimatın alınması anına kadar yapılmış giderler ise her ne kadar TTK m. 869/1 kapsamında talep edilemese de şartları oluşursa TTK m. 870/1 c.2 gereğince ileri sürülebilir[1122].

TTK m. 869/1 gereğince talep edilebilecek talimattan kaynaklı giderler, esas itibariyle taşıyıcının engel sebebiyle üstlendiği ek yükümlülüklere ilişkin gerekli olan giderlerdir. Eser sözleşmesinde, yüklenicinin eserin meydana getirilmesi için yaptığı giderleri kural olarak kendisinin üstlenmesi gibi, taşıyıcı da taşıma sözleşmesine ilişkin tipik giderleri ayrıca talep edemez. Zira tipik giderlerin bedelinin taşıma ücreti ile ödenmiş olduğu kabul edilir ve bu nedenle de TTK m. 869/1 gereğince gerekli giderlerin hesabında bu tür tipik gider kalemleri dikkate alınmamalıdır[1123]. Engel nedeniyle taşıyıcının işletme organizasyonunu veya iş gücünü kullanarak gerçekleştirdiği ek faaliyetler ise, TTK m. 869/1, 868/1 gereğince ancak *"uygun bir ücret"* kapsamında talep edilebilir[1124]. Çift ödeme olmaması için, uygun bir ücret olarak talep edilecek bu tür kalemlerin gider kavramı kapsamında hesaba katılmaması gerekir[1125].

Vekâlet hukukunun genel ilkelerine göre, vekil kural olarak giderlerin yanı sıra zararlarının karşılanmasını da isteyebilir (TBK m. 510). TTK m. 864'te düzenlenen

---

1120 **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 16; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 40; **Koller**, § 419 HGB Rn. 22b; **Braun**, s. 139; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 50. Taşıyıcının talimata ilişkin giderlerinin karşılanmasını düzenleyen CMR m. 16/1 gereğince *"Taşımacı talimat istemiyle yaptığı ödemelerle bu talimatı yerine getirmenin gerektirdiği masrafları geri alma hakkına sahiptir."* TTK m. 868/1 hükmü giderlerin kapsamı hususunda, yalnızca talimatın yerine getirilmesi için gerekli olan giderlerin geri ödenmesini hükme bağlayarak -talimatın hem alınması hem de yerine getirilmesi için gerekli olan giderlerin istenebileceğini açıkça düzenleyen- CMR hükmünden ayrılmıştır.

1121 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Dördüncü Bölüm/II.E.

1122 **Koller**, § 419 HGB Rn. 22b.

1123 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 39; **Braun**, s. 140-141; **Koller**, § 418 HGB Rn. 25.

1124 **Braun**, s. 141; **Koller**, § 418 HGB Rn. 25; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 35. TTK m. 869/1 gereğince *"uygun bir ücret"* hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dördüncü Bölüm/II.A.1.b

1125 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 35; **Koller**, § 418 HGB Rn. 25; **Braun**, s. 141.

özel durumlardan kaynaklananlar hariç olmak üzere[1126]; taşıyıcının, talimat nedeniyle uğradığı zararlar da TTK m. 869 kapsamındaki gider kavramı kapsamında talep edilebilmelidir[1127]. Ancak burada taşıyıcının ek faaliyetlerinin TTK m. 869/1 gereğince *"uygun bir ücret"*, öngörülebilir zarar risklerinin ise başlangıçta kararlaştırılan *"taşıma ücreti"* ile karşılandığı da göz önünde tutulmalıdır[1128]. Taşıyıcı, talimat doğrultusunda gerçekleştirdiği, kararlaştırılandan daha uzun bir taşıma güzergâhı için uygun ek bir ücret (TTK m. 869/1) aldığı ölçüde, ek mesafeye ilişkin yeni bir sözleşme yapılmış gibi, tipik riskleri (örneğin trafik kazası) de üstlenmelidir[1129]. Bu nedenle taşıyıcı, ilgili madde kapsamında sadece taşımanın özel risklerinden kaynaklanan zararlarının karşılanmasını talep edebilir[1130]. Taşıyıcının bir talimatı yerine getirmesi sebebiyle mahrum kaldığı kâr da tazmin edilebilir zarar olarak kabul edilebilir[1131].

Talimatın yerine getirilmesi için gerekli olan giderleri talep etme hakkı, talimatın taşıyıcı için -TTK m. 868/1 gereğince- bağlayıcı olup olmamasına bağlı değildir[1132]. Çünkü mezkûr hüküm gereğince sakıncalı, tehlikeli veya beklenebilir olmayan talimatları yerine getirmekten kaçınma hakkı, yalnızca taşıyıcının konumunu daha fazla

---

1126 Taşıyıcının TTK m. 864 gereğince zararlarının karşılanması talebi hakkında bkz. Dördüncü Bölüm/II.F.

1127 **Koller**, § 418 HGB Rn. 25; **Braun**, s. 140. Vekâlet verenin borçlarının düzenlendiği TBK 510 gereğince *"Vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür. Vekil, vekâletin ifası sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini vekâlet verenden isteyebilir."* Mezkûr hükümde, vekilin talep edebileceği kalemler arasında, vekâletin gereği gibi ifası için yaptığı giderler ve uğradığı zararlar ayrı ayrı belirtilmiştir. Vekilin işin görülmesi sebebiyle uğradığı zararlar ile yaptığı giderler arasında çok keskin çizgiler olmasa da bu iki kavram teknik olarak birbirinden ayrılmalıdır. Zira vekilin malvarlığında kendi isteği ve iradesiyle meydana gelen azalmalar *"gider"* niteliğinde iken, isteği dışında meydana gelen azalmalar *"zarar"* niteliğindedir (Bkz. **Erkan**, s. 446, dpn. 13). Ancak taşıma veya teslim engeli nedeniyle, taşıyıcının malvarlığında gerçekleşen azalmalara ilişkin talep edilebileceği alacak kalemleri arasında giderlerin istenebileceği düzenlenmişken, zararlarının karşılanacağı ayrıca düzenlenmemiştir. İş görme sözleşmelerine ilişkin bu genel hükümden hareketle boşluk doldurularak, taşıyıcının talimatın yerine getirilmesi için uğradığı zararların da TTK m. 869/1 gereğince *"gider"* kavramı kapsamında kabul edilmesi ve dolayısıyla talep edilebilmesi gerekir.

1128 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 39; **Koller**, § 418 HGB Rn. 25; **Braun**, s. 139-140.

1129 **Koller**, § 418 HGB Rn. 25.

1130 **Braun**, s. 140; **Koller**, § 418 HGB Rn. 25.

1131 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 39; **Koller**, § 418 HGB Rn. 25.

1132 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 18; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 38. CMR açısından aynı yönde bkz. MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 12 CMR Rn. 29. Bkz. ve karş. **Koller**, § 419 HGB Rn. 25.

güçlendirmeyi amaçlamaktadır[1133]. Dolayısıyla talimat veren kişi, talimatın bağlayıcı olmadığını, bu sebeple gerekli giderleri karşılamayacağını ileri süremez. Bu iddia, hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir ve hukuk düzeni tarafından korunmamalıdır (TMK m. 2/2). Öte yandan taşıyıcının da zarara sebep olabileceği öngörülebilir nitelikte olan talimatları, dürüstlük kuralı (TMK m. 2/1) gereğince talimat veren kişiye bildirmesi gerekir[1134]. Zira gönderen, konumu itibariyle eşyanın uzmanı olarak kabul edilirken[1135]; taşıyıcı, taşıma işinin uzmanı olarak kabul edilir[1136]. Bu nedenle gönderen veya gönderilen, verdiği talimatın doğurabileceği zararları her zaman öngöremeyebilir. Tasarruf hakkına sahip kişi, verdiği talimat neticesinde ortaya çıkabilecek muhtemel zararları bilse daha makul maliyetli bir talimat verme yoluna gidebilir. Bu tür durumlarda taşıyıcıyı bilgilendirme yükümlülüğünden muaf tutmak, suiistimallere açık bir durum yaratır. Tüm bu gerekçelerle, bu hususta bilgi verilmesinin aranması, taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişi ile iş birliği yaparak bir mutabakata varabilmesi ve icap ederse başka bir talimat verebilmesine imkân sağlaması açısından daha isabetli bir yaklaşımdır ve hukuki dayanağını dürüstlük kuralından (TMK m. 2/1) alır.

1133 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 18; benzer yönde bkz. **Herber/Piper**, Art. 12 CMR Rn. 29, MüKoHGB/**Jesser-Huβ**, Art. 12 CMR Rn. 29. Benzer yönde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 38.

1134 **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 19; **Koller**, § 418 HGB Rn. 25; § 419 HGB Rn. 25. *Braun*'a göre taşıyıcının talimatın verilmesi sırasında anlaşılabilir olan tehlikeli talimatlardan kaynaklanan zararların karşılanmasını isteyip isteyemeyeceği meselesine ilişkin olarak bu tür talimatlar TTK m. 868/1 gereğince taşıyıcı için bağlayıcı değildir, burada taşıyıcıya talimata uyup uymama hususunda seçimlik bir hak tanınmıştır. Yazar anlaşılabilir zarar tehlikesinin karşılanması talebini haklı çıkaran TTK m. 868/1'den daha iyi nedenler olduğunu, bu bağlamda (kıyasen) § 670 BGB gereğince zararın karşılanması yükümlülüğünün belirlenmesinde kabul görmüş bir kriterin dikkate alınabileceğini ileri sürmektedir. Buna göre borçlu, talimatın anlaşılabilir şekilde menfaatlere aykırı olduğunu fark ederse, genel sadakat borcu gereğince alacaklıyı uyarmalıdır; bu uyarıya rağmen gönderen taşımanın yerine getirilmesi hususunda ısrar ederse bir ödeme talebi ortaya çıkar. Bu yükümlülüğe aykırı davranılırsa riziko ilkesinden bağımsız olarak talep ortadan kalkar. *Braun*'a göre taşıma engelinin sonucunda alınan talimatlar söz konusu olduğunda bu ayrımın bir önemi yoktur, ancak TTK m. 868 gereğince bir talimatın verilmesinden sonra zararın tazmin edilebilirliği meselesi açısından önemlidir (**Braun**, s. 140 ve dpn. 306). CMR açısından bu hususta bkz. ve karş. **Koller**, Art. 12 CMR Rn. 3. Talimatın gönderilen tarafından verildiği hâllerde, gönderilenin TTK m. 868/1'deki alacaklara ilişkin ödeme yükümlülüğü hususunda TTK m. 871/3'ün kıyasen uygulanacağı, bu nedenle de bildirim şartının aranması gerektiği yönünde bkz. **Seven**, Gönderilen, s. 235. TTK m. 869/1 gereğince giderlerin karşılanması talebinin ileri sürülebilmesi için taşıyıcının talimat nedeniyle doğabilecek ek giderleri gönderene bildirmesinin gerekmediği yönündeki diğer görüş için bkz. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 18.

1135 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 412 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 412 HGB Rn. 2; **Koller**, § 412 HGB Rn. 1.

1136 **Koller**, § 420 HGB Rn. 11.

Özellikle muhtemel gerekli giderlerin alışılmışın dışında yüksek olduğu veya zarara sebep olacak nitelikte olduğu hâllerde taşıyıcı, mutlaka bu hususta tasarruf hakkına sahip kişiyi bilgilendirmelidir; aksi taktirde talimat veren de TBK m. 112'den hareketle karşı edim iddiasında bulunulabilir[1137].

b. Uygun Bir Ücret Ödenmesi

Taşıyıcı, talimatın yerine getirilmesi nedeniyle ekonomik yönden ağırlaşan taşıma işinin karşılığı olarak[1138] TTK m. 869/1 gereğince giderlerin yanı sıra uygun bir ücret *(eine angemessene Vergütung)* de talep edebilir (869/1'in atfıyla m. 868/1)[1139]. Burada taşıyıcının talimat nedeniyle katlandığı giderlerin karşılanması yeterli görülmemiş; harcadığı emeğe istinaden uygun bir ücret de talep edebileceği açıkça düzenlemiştir. Taşıyıcıya tanınan bu alacak talebi, tasarruf hakkına sahip kişiye tanınan tek taraflı talimat verme imkânının gerekli bir neticesidir. Şöyle ki tasarruf hakkına sahip kişi, talimat yoluyla taşıyıcının yükümlülüklerini değiştirebilir ve hatta genişletebilirken; taşıyıcıya da talep hakları bahşedilerek (TTK m. 869/1) talimatı yerine getirmesi ekonomik açıdan kolaylaştırılmıştır. Böylece taraflar arasındaki menfaatler dengesi sağlanmaya çalışılmıştır.

TTK m. 869/1 hükmündeki *"uygun bir ücret"* kavramı, talimatı yerine getirirken üstlendiği ek yükümlülükler karşılığında taşıyıcıya bahşedilen ek bir ücret niteliğindedir. Bu ücret, taşıma ücretinin yanı sıra ödenir. TTK m. 869/1 hükmü, taşıma veya teslim engelinin varlığı hâlinde uygulanacağından, bir engelden söz edebilmek için taşıyıcının öncelikle makul yollarla engeli aşmaya çalışması gerektiği unutulmamalıdır[1140]. Bunun yanı sıra taşıyıcının engel üzerine yerine getirdiği talimata ilişkin talepte bulunabilmesi için, engelin kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması gerekir (TTK m. 869/1).

1137 **Koller**, § 419 HGB Rn. 23.

1138 **Seven**, Gönderilen, s. 233.

1139 TTK m. 869/1 ve 869/4 hükümlerinin mehazı § 419 I, IV HGB hükümleridir. CMR m. 16/1'de *"Taşımacı talimat istemiyle yaptığı ödemelerle bu talimatı yerine getirmenin gerektirdiği masrafları geri alma hakkına sahiptir."* hükmü ile giderlerin karşılanabileceği düzenlenmiştir. Ancak alınan talimat veya tedbirden kaynaklanan uygun bir ücret talebine yer verilmemiştir.

1140 Bu hususta bkz. Üçüncü Bölüm/I.

TTK m. 869/1 gereğince ek ücret talebi, sadece talimat ile ilgili faaliyetlere ilişkindir. Örneğin geri taşıma yönünde bir talimat verilmişse, taşıyıcı bunun ücretlendirilmesini talep edebilir[1141]. Ücretin uygunluğu açısından temel kriter, taşınan yüke ve taşıma süresine bağlı olarak başlangıçta kararlaştırılan yükümlülüğün kapsamını aşan kısım için borçlanılan taşıma ücretidir[1142]. Taşıyıcı engele bağlı ek giderlerin yanı sıra makul bir kâr marjını da içeren uygun bir ücret talep edebilir[1143]. Özellikle talimat sebebiyle taşıma mesafesinin uzadığı hâllerde, elbette giderlerin ödenmesiyle sınırlı olmayan ve kârı da içeren, artan taşıma mesafesi ile orantılı bir ücretin taşıyıcıya ödenmesi gerekir[1144]. Bu ücretin hesabında, TTK m. 865/2 (a) hükmünden kıyasla taşıyıcının talimat nedeniyle tasarruf ettiği masraflar[1145] veya başka yolla elde ettiği kazançlar[1146] mahsup edilmelidir.

Engel sebebiyle verilen talimat, bazı hâllerde (eşyanın daha yakın bir teslim yerine taşınması gibi) taşıma mesafesinin ve dolayısıyla süresinin kısalması neticesini doğurur. Bu tür hâllerde taşıyıcının harcadığı emek ve sermaye de taşıma sözleşmesinin yapıldığı sırada planlanana oranla azalmaktadır. Böyle durumlarda, taşıma sözleşmesi ile kararlaştırılan taşıma ücretinin akıbetinin ne olacağı meselesi önem arz eder. Başlangıçta kararlaştırılan taşıma ücreti, kural olarak verilen talimattan etkilenmez[1147]. Zira tarafların anlaşmasına dayalı olarak belirlenen ücret, tasarruf hakkına sahip kişinin talimatı yoluyla tek taraflı olarak değiştirilememelidir[1148]. Dolayısıyla bu tür durumlarda, her ne kadar taşıma ücreti, taşıma sözleşmesi ile fiilen gerçekleşenden daha uzun bir taşıma rotası planlanarak belirlenmiş olsa dahi sözleşmede kararlaştırılan miktar ödenmelidir. Bu yaklaşım, taşıma olağan akışında ilerlerken verilen talimatlar

---

1141 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 36; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 19.
1142 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 36.
1143 **Braun**, s. 141.
1144 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 40, § 419 HGB Rn. 51; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 18.
1145 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 418 HGB Rn. 18. **Herber/Piper**, CMR Art. 12 Rn. 33.
1146 **Koller**, § 419 HGB Rn. 24.
1147 **Braun**, s. 141 vd.; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 51; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 41; **Kıran**, Süleyman, Karayoluyla Eşya Taşımasında Taşıma Ücreti, Ankara 2018, s. 232-233. Bu durumda TTK m. 865/2'den kıyasla talimat sonucunda tasarruf edilen giderlerin başlangıçta kararlaştırılan taşıma ücretinden mahsup edilmesi gerektiği yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 14, § 418 HGB Rn. 37; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 1
1148 **Kıran**, Taşıma Ücreti, s. 232-233.

için benimsenebilir. Ancak taşımanın engel sebebiyle süresinden önce sona erdirildiği hâller (TTK m. 870/2), bu yaklaşımın istisnasını oluşturur. Bu durumda taşıyıcının taşıma ücretinin tamamına değil; tamamlanan kısım ile orantılı mesafe ücretine hak kazanacağı kanunda açıkça düzenlenmiştir.

c. Avans Ödenmesi

Taşıyıcı talimatların yerine getirilmesine başlanmasını bir avansın *(Vorschuß)* ödenmesi şartına bağlayabilir (TTK m. 869/1 atfıyla 868/1). Buna göre, doğacak muhtemel giderler ile talep ettiği ek ücret alacağı için yapılacak ödemeye mahsuben bir avans talebinde bulunabilir[1149]. TTK m. 868/1 gereğince avans -giderler ve uygun ücrette olduğu gibi- taşıyıcının sonradan verilen bir talimat ile yükümlülük altına sokulması karşılığında talep edilir. Hükmün sistematik sıralamasından da anlaşılacağı üzere avans talebi, TTK m. 868/1'de düzenlenen gider ve ek ücrete ilişkindir[1150]. Bir başka deyişle taşıyıcı, TTK m. 868 dışındaki diğer istem haklarına ilişkin avans ödenmesi talebinde bulunamaz[1151]. Avans miktarı, yalnızca beklenen giderlere göre değil, aynı zamanda taşıyıcıya ödenecek ücrete de bağlıdır[1152]. Bu nedenle miktar, gerekli giderler ile ek ücret alacağı dikkate alınarak dürüstlük kuralına (TMK m. 2) uygun bir şekilde belirlenmelidir[1153]. Gönderen avans ödemeyi reddederse, taşıyıcı talimatı yerine getirmekten kaçınma hakkına sahiptir[1154]. Ancak eşyanın değeri ek ödemeleri (gider ve uygun bir ücreti) karşıladığı sürece avansın miktarına ilişkin bir anlaşmazlık, talimatın yerine getirilmesine engel oluşturmamalıdır[1155].

1149 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 54; **Seven**, Gönderilen, s. 234.

1150 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 38; **Seven**, Gönderilen, s. 234; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 Rn. 38; **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 43; § 419 HGB Rn. 50; **Koller**, § 418 HGB Rn. 27.

1151 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 44.

1152 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 38.

1153 **Seven**, Gönderilen, s. 234.

1154 **Can**, Taşıma Hukuku, s. 55; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 38; **Koller**, § 418 HGB Rn. 27; **Seven**, Gönderilen, s. 234.

1155 MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 38; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 418 Rn. 38. Bkz. ve karş. **Koller**, § 418 HGB Rn. 27. Giderler ve ek ücret eşyanın değeri ile karşılanıyorsa ve dolayısıyla taşıyıcı hapis hakkı (TTK m. 891) ile kapsamlı bir şekilde güvence altına alınabiliyorsa avans ödeme yükümlülüğünün önemini yitireceği yönünde bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 44.

2. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanması Hâlinde

Taşıyıcının engelden kaynaklı gider ve ek ücret talebi, riziko alanı ilkesi ile ilişkilendirilmiştir[1156]. TTK m. 869/1 gereğince *"Taşıyıcı, kendisine talimat verilen durumlarda, teslim engelinin taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla, 868 inci maddenin birinci fıkrasının üçüncü̈ ve dördüncü̈ cümlelerinde öngörülen istem haklarını ileri sürebilir"*. Engel ile karşılaşan taşıyıcının talimat alma yükümlülüğü açısından engel sebebinin kimin riziko alanından kaynaklandığının bir önemi yoktur. Taşıma veya teslim engeli hâlinde taşıyıcı, engel kendi riziko alanından kaynaklansa dahi bu yükümlülüğü yerine getirmekle yükümlüdür. Ancak engel sebebinin kendi riziko alanından kaynaklandığı hâllerde taşıyıcı, TTK m. 869/1 gereğince gerekli olan giderlerin karşılanmasını ve uygun bir ücretin (ve dolayısıyla avans) ödenmesini talep edemez.

Taşıyıcının riziko alanından kaynaklanan bir engel nedeniyle gönderen, örneğin geri taşıma talimatı verirse, yapılan geri taşıma için TTK m. 869/1 gereğince gider veya ücret talebi ortaya çıkmaz[1157]. Bu hâlde taşıyıcı, talimatın yerine getirilmesi için kullandığı iş gücü ve sermayeye ilişkin uygun bir ücret talep edemeyeceği gibi, giderlere de bizzat katlanmak zorundadır. Taşıma sözleşmesi gereğince eşyanın teslim yerine boşaltılması yükümlülüğünün gönderende olduğu durumlarda dahi taşıyıcı, engel nedeniyle kendisinin gerçekleştirdiği boşaltmaya ilişkin giderlerin karşılanmasını talep edemez[1158]. Zira engel sebebiyle değişikliğe uğrayan süreç, çoğu zaman gönderen için de daha maliyetli bir hâle gelir. Örneğin eşyanın teslim yerine değil de saklama yerine boşaltılması, gönderen için de maliyetlerin artması anlamına gelmektedir; çünkü gönderen de eşyanın asıl teslim yerine taşınması için başka bir taşıma sözleşmesi yapmak zorunda kalmaktadır[1159]. Bu açıdan değerlendirildiğinde, hükümde

---

1156 CMR m. 16/1'de ise *"... bu masrafları taşımacının kendi kusur ve ihmali yüzünden yapılmamış olması gerekir."* ifadesi ile riziko alanı ilkesi değil, kusur esası benimsenmiştir.

1157 **Koller**, § 419 HGB Rn. 31.

1158 **Koller**, § 419 HGB Rn. 29.

1159 **Koller**, § 419 HGB Rn. 29. Taşıma sözleşmesinin feshine ilişkin TTK m 865/3'ün son cümlesindeki *"Fesih, taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanıyorsa, taşıyıcı, (...) yüklenmiş bulunan eşyayı giderleri kendisine ait olmak üzere hemen boşaltmak zorundadır."* şeklindeki düzenleme de bu yorumu destekler niteliktedir (**Koller**, § 419 HGB Rn. 29).

kullanılan riziko alanı ilkesi, taraflar arasındaki menfaat dengesini sağlamak açısından makul bir enstrümandır.

Netice itibariyle taşıyıcı kendi riziko alanından kaynaklanan bir engel üzerine aldığı talimatın yerine getirilmesi için yaptığı giderler ve harcadığı emeğe ilişkin TTK m. 869/1 gereğince herhangi bir talepte bulunamaz. Gerçekleştirilen bu faaliyetlerde tasarruf hakkına sahip kişinin menfaati bulunsa dahi sonuç değişmez. Zaten talimat, tasarruf hakkına sahip kişi tarafından verildiği için kural olarak her zaman kendi menfaatinedir. Bu nedenle TTK m. 870/2'de olduğu gibi TTK m. 869'da da riziko alanı ilkesinin yanı sıra gönderenin menfaati esas alınsaydı, istem haklarının akıbeti açısından taşıyıcının riziko alanından kaynaklanan ve kaynaklanamayan engeller arasında herhangi bir fark kalmazdı. Dolayısıyla gerçekleştirilen faaliyet gönderenin menfaatine olsa da olmasa da taşıyıcının riziko alanından kaynaklanan engellerin varlığı hâlinde, ilgili talep hakları sona erer. TTK'da benimsenen bu yaklaşım tutarlı ve hakkaniyetlidir.

B. Talimatın Alınamadığı Hâllerde Giderlerin Karşılanması ve Uygun Bir Ücret Ödenmesi Talebi (TTK m. 869/4)

Taşıyıcı talimat alamadığı ya da verilen talimatın TTK m. 868/1'deki ölçütlere göre bağlayıcı olmadığı hâllerde, tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır (TTK m. 869/3). Bu durumda taşıyıcıya aldığı önlemler sebebiyle gerekli giderlerin tazmini ile uygun bir ücret ödenmesini talep etme imkânı bahşedilmiştir (TTK m. 869/4).

TTK m. 869/4 gereğince giderleri karşılama ve uygun bir ücret ödeme yükümlülüğünün borçlusu -talimatın verildiği durumlardan farklı şekilde- kural olarak gönderendir[1160]. Zira gönderilen ancak geçerli bir talimat verdiği (TTK m. 868/2) ve taşıma sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi karşılığında taşıyıcıdan eşyanın kendisine teslimini istediği hâllerde (TTK m. 871/2) ödeme yükümlülüğünün borçlusu olabilir[1161]. Taşıma sözleşmesinin üçüncü kişi yararına bir sözleşme

---

[1160] **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 49; **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 32; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 47; **Koller**, § 419 HGB Rn. 49, 23a; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 56.

[1161] MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 47.

olması da bu yaklaşımı destekler niteliktedir[1162]. Gönderilen ancak taşıma ya da teslim engelinin anlaşıldığı zaman dilimi itibariyle talimat verme hakkına sahipse ve TTK m. 871/1 hükmünün şartları gerçekleşmişse, gönderenin yanı sıra borçlu sıfatını taşır[1163]. Taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişinin talimatı üzerine tedbir aldığı hâllerde ise, giderlerin karşılanması TTK m. 869/4'e göre değil TTK m. 869/1'e göre talep edilir[1164].

1. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanmaması Hâlinde

TTK m. 869/4 hükmünde de istem haklarının akıbeti açısından riziko alanı ilkesi esas alınmıştır. Hükmün kapsamındaki haklar, ancak kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmayan engeller için taşıyıcıya tanınmıştır.

a. Giderlerin Karşılanması

Tedbir alarak başkasının menfaatine hareket eden taşıyıcıya, engel kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamışsa, alınan tedbirlere ilişkin gerekli giderlerin tazminini isteme hakkı verilmiştir (TTK m. 869/4). Talimatın verilmesi hâlinde olduğu gibi burada da taşıyıcı, taşıma sözleşmesi ile kararlaştırılmayan ve dolayısıyla bedeli taşıma ücreti ile karşılanmayan ek bir faaliyet yüklenmiştir. Taşıyıcının bu ek faaliyetlerine karşılık ek talep hakları öngörülmüştür. Dolayısıyla TTK m. 869/4 hükmü gereğince talep edilebilecek giderler -TTK m. 869/1'de olduğu gibi- engel hâlinde taşıyıcının üstlendiği ek yükümlülüklere ilişkin gerekli olan giderlerdir. Talimatları almak için TTK m. 869/3 gereğince beklenmesi gereken uygun sürenin geçmesinden sonraki giderler TTK m. 869/4 kapsamında karşılanabilir; bunun öncesinde yapılan giderler şartları mevcutsa ancak TTK m. 870/1 veya 870/3 hükümleri çerçevesinde talep edilebilir[1165]. Taşıyıcı uygun bir süre içerisinde bunu yapabilecek olmasına rağmen talimat almazsa TTK m. 869/4 uygulanmaz; bu durumda taşıyıcı tarafından alınan tedbir, tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine ise taşıyıcının

---

1162 **Koller**, § 419 HGB Rn. 50; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 47.

1163 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 47. *Koller* ise § 683 BGB hükmündeki gerekliliklerin karşılanması şartıyla aynı sonuca varmıştır (Bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 50).

1164 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 49.

1165 **Koller**, § 419 HGB Rn. 50a.

vekâletsiz iş görme hükümleri gereğince talepte bulunup bulunamayacağı kontrol edilebilir[1166].

Taşıyıcı, mezkûr hüküm kapsamında örneğin, TTK m. 869/3 gereğince eşyayı vaktinden önce boşaltırsa, boşaltma neticesinde ortaya çıkan ek giderlerin tazminini talep edebilir[1167]. Taşıyıcının aldığı tedbirler sebebiyle ortaya çıkan tüm giderler gerekli olduğu ölçüde karşılanabilir. Gerekliliğin mevcut olup olmadığının tespitinde objektif ölçütler uygulanmalıdır[1168]. TTK m. 869/4'teki *"…üçüncü fıkraya göre alınan önlemler sebebiyle gerekli giderlerin tazminini…"* ifadesinden yalnızca m. 869/3 uyarınca usulüne uygun olarak alınan tedbirler için hükmün uygulanacağı anlamı çıkmaktadır[1169]. Buna göre taşıyıcı TTK m. 869/3 anlamında usulüne uygun olmayan bir tedbir alırsa, TTK m. 869/4'ten kaynaklanan talepleri ortadan kalkar[1170]. Bu bağlamda taşıyıcının tedbir almasına ilişkin şartların gerçekleşmediği hâllerde de alınan tedbirle bağlantılı giderlerin gerekli olduğu kabul edilemez ve dolayısıyla buna ilişkin giderler karşılanamaz[1171]. Keza taşıyıcı, tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almazsa yine gerekli giderlerin karşılanması talebinde bulunamaz[1172].

b. Uygun Bir Ücret Ödenmesi

Taşıyıcının uygun bir süre içerisinde talimat alamadığı için TTK m. 869/3 gereğince aldığı tedbirlere ilişkin giderlerin karşılanmasının yanı sıra uygun bir ücretin de talep edilebileceği öngörülmüştür (TTK m. 869/4). Burada da taşıyıcı talimat yolu ile olmasa da kanunen, taşıma sözleşmesi ile kararlaştırılmayan ve gönderenin menfaatine olması gereken bazı yükümlülükler üstlenir. Bunun karşılığında da bazı talep haklarına

---

1166 **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 20.
1167 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 45.
1168 **Koller**, § 419 HGB Rn. 50a; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 55. TTK m. 869/3, 4'ün taşıyıcıya belli bir oranda tasarruf hakkına sahip kişinin muhtemel menfaatini göz ardı etme hakkı vermesinden hareketle taşıyıcının kısmen kendi menfaatine hareket edebileceği, bu nedenle giderlerin gerekli olup olmadığına ilişkin yanlış değerlendirme riskini taşıyıcının üstlenmek zorunda olmasının mantıksız olmadığı yönünde bkz. **Koller**, § 419 HGB Rn. 50a. Gerekliliğe ilişkin yanlış değerlendirme riskine kimin katlanacağı hususunda farklı görüş için bkz. **Braun**, s. 138; **Waldstein/Holland**, BinSchR, § 419 HGB Rn. 19.
1169 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 55.
1170 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 55.
1171 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 49.
1172 **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 55; **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 32; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 419 HGB Rn. 49; **Kıran**, Taşıma Ücreti, s. 260.

hak kazanır (TTK m. 869/4). Mezkûr hükümdeki *"uygun bir ücret"*[1173] kavramı ile ifade edilen alacak kalemi, tedbir alma şeklinde üstlendiği ek yükümlülükten hareketle taşıyıcıya bahşedilen ek ücret talebidir. Burada taşıyıcının, TTK m. 869/3 gereğince uygun sürenin dolmasından sonraki iş gücü ve sermaye kullanımları ücretlendirilmelidir[1174].

Taşıyıcının engel sebebiyle işletme organizasyonunu veya iş gücünü kullanarak üstlendiği ek faaliyetler TTK m. 869/4 gereğince *"uygun bir ücret"* kapsamında talep edilebilir[1175]. Dolayısıyla tedbirin uygulanması sırasında gerçekleştirilen taşıma ve diğer edimler, mezkûr hüküm gereğince ücretlendirilecektir. Örneğin taşıyıcının eşyayı saklama tedbirini uygulaması hâlinde TTK m. 869/4 gereğince talep edebileceği alacak kalemleri, giderlerin yanı sıra saklama yükümlülüğü için uygun bir ücreti de içermelidir[1176]. Keza eşya TTK m. 869/3 gereğince geri taşınırsa, taşıyıcı geri taşıma faaliyetine istinaden de giderlerin karşılanması talebinin yanı sıra uygun bir ücret isteyebilir[1177]. Bir başka ihtimal olarak, taşıyıcı, taşıma sözleşmesi kapsamında eşyayı boşaltmakla yükümlü olmadığı hâlde TTK m. 869/3 gereğince eşyayı boşaltırsa, boşaltma işi için uygun ek bir ücret alma hakkına sahiptir[1178]. Tüm bu hâllerde taşıyıcının TTK m. 869/4 kapsamındaki ek ücret talebi, engel sebebinin kendi riziko alanından kaynaklanmamasına bağlıdır. Tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine eşyanın boşaltılması hâlinde (TTK m. 869/3) münhasıran TTK m. 870/2 hükmü de uygulama alanı bulur.

1173 TTK m. 869/1 ve 869/4 hükümleri -biri talimatın yerine getirilmesi biri tedbirin alınması olmak üzere- farklı durumlar hâlinde gündeme gelen istem haklarını düzenlese de esas itibariyle aynı ihtiyaca cevap veren paralel hükümlerdir. Bu sebeple talimatın alınması hâlinde TTK m. 869/1 uyarınca gündeme gelecek olan *"uygun bir ücret"* kavramı hakkında yaptığımız değerlendirme ve açıklamalar burada da geçerlidir. Bu nedenle bkz. Dördüncü Bölüm/II.A.1.b.

1174 **Koller**, § 419 HGB Rn. 51.

1175 **Braun**, s. 141; **Koller**, § 418 HGB Rn. 25; MüKoHGB/**Thume**, § 418 HGB Rn. 35

1176 **Koller**, § 419 HGB Rn. 51.

1177 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 45. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 19.02.2018 T., 2016/13156 E., 2018/1166 K. sayılı kararında *"...Tırların bekleme süresi, emtianın değeri ve çabuk bozulan cinsten olmaması gözetildiğinde malların Türkiye'ye geri getirilmesinin davalının yararına en uygun önlem olduğunun kabulü gerekir. Bu durumda davacının malları Türkiye'ye geri getirmesi sebebiyle dönüş navlun ücretini de isteyebileceği nazara alınmaksızın kendisine yüklenen görevi yerine getirmediği gerekçesiyle dönüş navlunu ücreti talebinin reddine karar verilmesi yerinde olmamış, bozmayı gerektirmiştir."* şeklinde karar vermiştir. Bkz. https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/ (E.T. 10.12.2021).

1178 MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 45.

Ücretin uygunluğu, öncelikle tarafların anlaşmasına göre belirlenir[1179]. Ücret miktarına ilişkin olarak, somut olayda alınan tedbir göz önünde bulundurularak taşıyıcı lehine uygun bir ek ücretin tayin edilmesi gerekir[1180].

2. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanması Hâlinde

Talimatın alınamadığı hâllerde taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine tedbir alma yükümlülüğü açısından, engel sebebinin kimin riziko alanından kaynaklandığının bir önemi yoktur. Zira taşıma veya teslim engeli hâlinde taşıyıcı, engel kendi riziko alanından kaynaklansa dahi tedbir almakla yükümlüdür (TTK m. 869/3). Engel nedeniyle eşyanın başka bir yere taşınması, geri taşıma veya saklama gibi tedbirler hemen her zaman taşıyıcı için ek maliyetlere ve çabaya mâl olur. Ancak buna rağmen engel kendi riziko alanından kaynaklanıyorsa taşıyıcı, aldığı tedbirler için kullandığı iş gücü ve sermayeye ilişkin gider ile uygun bir ücret (ve dolayısıyla avans) talep edemez (TTK m. 869/4). Taşıyıcının kendi alanından kaynaklanan engellerin sonuçlarına bizzat katlanması, tutarlı ve dengeli bir yaklaşımdır.

Netice itibariyle, taşıyıcı kendi alanından kaynaklanan engellerin sonuçlarına bizzat kendisi katlanır. Örneğin kendisinin riziko alanından kaynaklanan bir engel hâlinde, tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbir olması nedeniyle geri taşıma yoluna giden taşıyıcı, buna ilişkin giderlere bizzat katlanmak zorunda olduğu gibi faaliyetinin karşılığında uygun bir ücret de talep edemez. Aynı şekilde gönderenin menfaatine olduğu ve özel şartları gerçekleştiği için uyguladığı satış veya imhaya ilişkin giderleri de kendisi üstlenmek zorundadır[1181]. Gerçekleştirilen bu faaliyetlerde tasarruf hakkına sahip kişinin menfaati bulunsa dahi, engel kendi riziko alanından kaynaklanıyorsa sonuç değişmez. Zaten taşıyıcı TTK m. 869/3 hükmü gereğince *"tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen"* tedbirleri almakla yükümlü tutulduğu için, alınan tedbirler kural olarak her zaman tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine olmalıdır. TTK m. 869/4 hükmü kapsamında talepte bulunabilmek için alınan tedbirin tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine olması, engelin

---

1179 **Staub/P. Schmidt**, § 418 HGB Rn. 40. Bkz. ve karş. **Andresen/Valder**, § 418 HGB Rn. 14.
1180 **Seven**, Gönderilen, s. 233.
1181 **Koller**, § 419 HGB Rn. 53.

taşıyıcının riziko alanından kaynaklanmadığı hâller de dahil tüm engeller için aranan bir şarttır. Bu nedenle riziko alanı ile birlikte TTK m. 870/2'de olduğu gibi menfaatin esas alınması, taşıyıcının riziko alanından kaynaklanan ve kaynaklanmayan engeller açısından herhangi bir fark yaratmaması açısından anlamsız olurdu. Bunun yanı sıra TTK m. 869/3 hükmü ile m. 869/4 hükmü arasındaki bağlantı sağlıklı kurulamayacağından tutarsız neticeler yaratabilirdi. Kendisinin riziko alanından kaynaklanan engeller açısından taşıyıcının istem haklarının sona ermesi (TTK m. 869/4) isabetli bir düzenlemedir.

C. Eşya İçin Yapılan Giderlerin Karşılanması Talebi (TTK m. 870/1)

Kanun koyucu TTK m. 870/1 hükmü ile taşıma ücretinin yanı sıra taşıyıcının eşya için yaptığı durum ve şartlara göre gerekli olan giderleri de talep edebilmesine olanak sağlamıştır[1182].

1. Kapsamı ve Şartları

Taşıyıcı, durum ve şartlara göre gerekli gördüğü *"eşya için yapılan"* özel giderlere katlanmışsa, taşıma ücretine ek olarak bu tür giderleri de talep edebilir. Bu talep hakkı *"Taşıyıcı, taşıma ücretinden başka, eşya için yapılan, duruma ve şartlara göre gerekli olan giderleri de isteyebilir."* şeklinde kaleme alınan TTK m. 870/1 c.2 hükmünden kaynaklanır. Hükümdeki *"taşıma ücretinden başka"* ifadesi, taşımanın normal seyrinde yapılan giderlerin taşıma ücreti kapsamında olduğu ve bunun ötesine geçen giderlerin karşılanması talebinin istisnai durumlarla sınırlı olabileceği anlamına gelmektedir[1183]. Bu sebeple TTK m. 870/1 c.2'nin kapsamı belirlenirken genel işletme giderlerinin, taşıma aracının özel teçhizatlarının, taşıyıcının kendi personel ücreti ve yardımcı şahıslara yaptığı harcamalar ile yol masraflarının taşıma ücreti kapsamında

---

1182 TTK m. 870/1 madde gerekçesi.

1183 **Andresen/Valder**, § 420 HGB Rn. 9; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 10; **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 11; MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 6. TTK m. 870/1 kapsamında sorunsuz, normal bir taşıma sürecinde taşıyıcının eşya için gerekli gördüğü giderlerin karşılanacağı yönünde bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 9; Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 420 HGB Rn. 4. Kanun koyucu bu ifade ile şüphe hâlinde taşımanın normal seyrinde ortaya çıkan giderlerin taşıyıcının ücret talebi kapsamında olacağını netleştiren bir yorum kuralı eklemeyi gerekli görmüştür (Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 52).

olduğu göz önünde bulundurulmalıdır[1184]. Keza taşımanın normal seyrinde eşyanın korunması için yapılan giderler de taşıma ücreti kapsamındadır[1185].

TTK m. 870/1'deki *"taşıma ücretinden başka"* ifadesinden hareketle taşıma ücreti ile karşılandığı varsayılan giderler hükmün kapsamı dışında bırakılırken *"eşya için yapılan"* ifadesi ile hükmün kapsamı daha da sınırlandırılmıştır. Eşya için yapılan şeklindeki ifade gereğince taşımaya ilişkin ek giderlerin de mezkûr hüküm kapsamında karşılanamayacağı neticesine varılmaktadır[1186]. Bu bağlamda liman ücreti, kanal veya köprü geçiş ücreti, gemiye kılavuzluk ücreti ve otoyol geçiş ücretleri gibi giderler taşımaya ilişkin giderler olup hükmün kapsamı dışındadır[1187]. Bu giderlerin karşılığının genel taşıma ücreti kapsamında ödendiği kabul edilir[1188]. Taşıma veya teslim engeli hâlinde taşıyıcının aldığı talimat ve tedbirlere ilişkin giderler de hem taşıma ile ilgili olduğu için hem de özel olarak TTK m. 869/1, 4 hükümleri çerçevesinde talep edileceği için TTK m. 870/1 gereğince talep edilemez[1189].

TTK m. 870/1'in kapsamı dışında kalan giderleri saptadıktan sonra hangi giderlerin hüküm kapsamında talep edilebileceğinin ortaya konulması gerekir. Taşımanın normal seyrinde ortaya çıkabilecek giderler, başlangıçta kararlaştırılan taşıma ücreti ile karşılanır. Engel hâlinde söz konusu olan giderler ise talimatın alınıp alınamaması ihtimallerine göre TTK m. 869/1 veya 869/4 gereğince karşılanır. Buradan hareketle TTK m. 870/1 hükmünün son derece istisnai durumlara ilişkin bir düzenleme olduğunu söylemek mümkündür. Eşyaya bağlı ek giderlerin, düzensiz, atipik bir taşıma sürecinde veya taşıyıcının katlanılmaz giderler yüklendiği durumlarda karşılanabileceği söylenebilir. Elbette bu nitelikteki masraflar da giderlerin gerekli olmasına ilişkin

---

1184 **Seven**, Gönderilen, s. 229; **Koller**, § 420 HGB Rn. 11.

1185 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 420 HGB Rn. 1; **Koller**, § 420 HGB Rn. 11; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 56 Rn. 134. taşıyıcı eşyayı hasarsız bir şekilde hedef noktaya getirmekle yükümlü olmasından hareketle aynı yönde bkz. **Braun**, s. 142.

1186 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 420 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 12; **Andresen/Valder**, § 420 HGB Rn. 8; **Braun**, s. 141; **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 12.

1187 **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 12. Bkz. **Andresen/Valder**, § 420 HGB Rn. 9; Heidelberger KommHGB/**Ruβ**, § 420 HGB Rn. 4; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 Rn. 6.

1188 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 420 HGB Rn. 1; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 12; **Andresen/Valder**, § 420 HGB Rn. 9.

1189 Benzer yönde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 7; **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 14; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 Rn. 7. Bkz. ve karş. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 418 HGB Rn. 8.

genel sınırlamaya tabidir. Buna göre taşıma ile ilgili olmayıp eşya ile ilgili olan ve öngörülemeyen bir ifa güçlüğü nedeniyle taşımanın normal seyrinin ötesinde gerekli hâle gelen *"eşya için yapılan"* ek giderler TTK m. 870/1 kapsamındadır[1190].

Taşıyıcı taşıma uzmanı olarak, taşıma sürecine ilişkin planlama güvencesini gönderene sağlamalıdır[1191]. Hatta taşıyıcı TTK m. 870/1'in lafzı uyarınca taşımanın normal olmayan seyri neticesinde giderlerin öngörülebilir yükselme riskini de dikkate almalıdır[1192]. Bu bağlamda taşıyıcı, özenli bir taşıyıcının taşıma ücretini belirlerken hesaba katması gereken, rizikoya bağlı ek ücret ile planlanana uymayan bir yolculuk neticesinde ortaya çıkabilecek giderleri de göz önünde bulundurmalıdır[1193]. TTK m. 870/1'in kapsamı belirlenirken başlangıçta kararlaştırılan taşıma ücretinin bu giderleri de karşıladığı dikkate alınmalıdır[1194]. Dolayısıyla taşıyıcı, taşıma ücretinin yanı sıra TTK m. 870/1 çerçevesinde eşya ile ilgili ek giderleri talep etmek isterse, atipik ve özel bir taşıma sürecinin varlığını ve bu giderlerin neden başlangıçtaki taşıma ücreti belirlenirken hesaba katılmadığını açıklamalı ve ispatlamalıdır[1195].

TTK m. 870/1 gereğince yapılan giderler, taşıyıcının yer değiştirme ile koruma ve gözetme yükümlülüklerinin ötesinde, somut olaydaki eşyanın niteliği ve özelliklerini göz önünde bulundurarak yaptığı gönüllü mali fedakârlıklardır[1196]. Gümrük işlemlerine ilişkin giderler[1197], acil kurtarma ve tamirat giderleri[1198] eşyaya el konulması hâlinde bundan kurtulmak için gerekli olan masraflar[1199] ya da ambalajı hasar görmüş olduğu için eşyanın yeniden ambalajlanması veya ambalajın onarılması nedeniyle

---

1190 MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 7; benzer yönde bkz. **Koller**, § 420 HGB Rn. 9 vd.; **Braun**, s. 142.

1191 **Koller**, § 420 HGB Rn. 11.

1192 **Koller**, § 420 HGB Rn. 12.

1193 **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 11; **Koller**, § 420 HGB Rn. 11.

1194 **Koller**, § 420 HGB Rn. 11; **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 11.

1195 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 13; **Koller**, § 420 HGB Rn. 12.

1196 **Koller**, § 420 HGB Rn. 13; **Andresen/Valder**, § 420 HGB Rn. 10; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 56, Rn. 133. Bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 11 vd.

1197 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 420 HGB Rn. 1; MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 7; **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 13; **Seven**, Gönderilen, s. 229; **Andresen/Valder**, § 420 HGB Rn. 9; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 56, Rn. 134.

1198 **Şenocak**, s. 418.

1199 **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 13; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 56, Rn. 134; **Koller**, § 420 HGB Rn. 13; **Seven**, Gönderilen, s. 229-230.

meydana gelen masraflar[1200] bu kapsamdadır. Elbette bu tür giderlerin TTK m. 870/1 gereğince talep edilebilmesi için, öncelikle durum ve şartlara göre gerekli olması gerekir[1201].

2. TTK m. 869/1, 4 ile TTK m. 870/1 Hükümleri Arasındaki İlişki

Taşıyıcı, engel hâlinde doğabilecek giderler açısından TTK m. 869/1 ve 869/4 hükümleri ile münhasıran korunmuştur. Dolayısıyla engel ile karşılaşan taşıyıcının yerine getirdiği talimat veya talimat alınamamışsa uyguladığı tedbire ilişkin gerekli olan giderler TTK m. 869/1 veya 869/4'e göre karşılanır. Ancak taşıyıcı, bu hükümlerle ifa engellerine ilişkin ekonomik külfetlerden *kısmen* korunmaktadır[1202]. Şöyle ki talimatın yerine getirilmesine kadar yapılan taşımaya ilişkin gerekli giderler, TTK m. 869/1 kapsamında karşılanamaz. Tedbirler nedeniyle ortaya çıkan giderlerin karşılanmasına ilişkin TTK m. 869/4 hükmü ise ancak TTK m. 869/3 gereğince uygun bir sürenin geçmesinden sonraki giderler için uygulanır[1203]. Bu zaman dilimleri dışında taşıyıcının yaptığı giderler mezkûr düzenlemelerin kapsamı dışında kalır.

Zaman dilimi açısından TTK m. 869/1 ve 869/4'ün kapsamı dışında kalan bu giderler, elbette kural olarak taşıma ücreti kapsamında karşılanmıştır. Ancak TTK m. 869/1, 4'ün kapsamı dışında kalan hâllerde, ortaya çıkan atipik bir durum nedeniyle, taşıyıcının "*eşya için"* taşıma ücreti kapsamında değerlendirilemeyecek nitelikte ek masraflar yapması gerekebilir. Bu giderler her ne kadar TTK m. 869/1, 4 kapsamında talep edilemese de şartları oluştuysa TTK m. 870/1 c.2 gereğince talep edilebilmelidir[1204]. Yine TTK m. 869/3 gereğince uygun sürenin geçmesinden önceki giderler de şartları mevcutsa TTK m. 870/1 çerçevesinde karşılanabilir[1205]. Netice itibariyle engel

---

1200 **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), s. 56, Rn. 134; MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 7; **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 13; **Koller**, § 420 HGB Rn. 13. Ambalajın bozulması hakkında bkz. **Yüce**, Aydın Alber, *"Karayolu Taşımalarında Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluktan Kurtulmasında Özel Sebepler"*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 25, S.1, Y. 2019, s. 369 vd.

1201 Örneğin taşıyıcının hayvan taşıma işini üstlendiği, ancak COVID-19 tedbirleri nedeniyle taşımaya devam edemediği durumlarda hayvanların aç kalmaması için satın aldığı yeme ilişkin yaptığı harcama TTK m.870/1 kapsamında karşılanabilir giderlerdendir (**Şenocak**, s. 418; **Maurer**, s. 221-222).

1202 **Koller**, § 420 HGB Rn. 12; **Seven**, Gönderilen, s. 229.

1203 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Dördüncü Bölüm/II.B.1.a.

1204 **Koller**, § 419 HGB Rn. 22b.

1205 **Koller**, § 419 HGB Rn. 50a.

üzerine talimat alınana kadar veya tedbir almak için TTK m. 869/3 gereğince uygun süre dolana kadar geçen süreçte *"eşya için yapılan giderler"*, somut olayın şartlarına göre gerekli ise TTK m. 870/1 gereğince istenebilmelidir. Örneğin engel ile karşılaşan taşıyıcının tasarruf hakkına sahip kişiden istediği talimatı beklerken eşyanın ambalajının onarılması veya değiştirilmesi gerekliliği hasıl olursa, eşya için yapılan bu giderler TTK m. 869/1 kapsamında karşılanamasa da TTK m. 870/1'e göre talep edilebilir. Eşya için gerekli görülen bu müdahalenin yapılmaması hâlinde, talimatın verilmesi artık anlamsız hâle gelecekse, bu giderin duruma ve şartlara göre gerekli olduğu kabul edilmelidir[1206].

TTK m. 870/1 gereğince eşya için yapılan giderlerin talep edilebilmesi açısından -TTK m. 869/1, 4'ten farklı olarak- engel sebebinin kimin riziko alanından kaynaklandığının bir önemi yoktur. Giderlerin TTK m. 870/1 gereğince talep edilebilmesi için yalnızca giderin eşya için yapılmış olması ve taşıma ücreti kapsamında değerlendirilememesi ile durum ve şartlara göre bunun gerekli olması şartları aranır. Öte yandan TTK m. 876 vd. hükümleri gereğince eşyanın zıyaa veya hasara uğramasından sorumlu olduğu hâllerde, taşıyıcının TTK m. 870/1 gereğince talep hakkının sona ereceği unutulmamalıdır. Zira TTK m. 883/1'e göre taşıyıcı, zıya veya hasardan sorumlu olduğu hâllerde taşıma ücretini iade eder ve taşıma ile ilgili vergileri, resimleri ve taşıma işi nedeniyle doğan diğer giderleri de kendisi karşılar.

Ezcümle taşıyıcının giderlerine ilişkin farklı ihtimaller düşünülerek düzenlenen TTK m. 869/1, 869/4 ile 870/1 hükümleri, bir bütünün parçaları gibi birbirini tamamlamaktadır. Mezkûr hükümler düzenlenirken bir hükmün kapsamı dışında kalan gider kalemi, başka bir hükümde düzenlenerek taşıyıcının yaptığı hiçbir giderin karşılıksız kalmamasına özen gösterilmiştir.

[1206] Talimatın verilmesi beklenirken örneğin, taşıma aracına düşen bir yıldırım veya çok şiddetli bir yağış sebebiyle eşyanın ambalajı yırtılmışsa ve buna ilişkin bir müdahalede bulunulmazsa, eşya hasara uğramadan teslim yerine taşınamayacaksa, talimatın verilmesinin artık bir anlamı kalmayacaktır. Böyle bir durumda ambalaj değişikliği sebebiyle ortaya çıkan bu giderin, durum ve şartlara göre eşya için gerekli olduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla bu giderler, TTK m. 870/1 gereğince karşılanmalıdır.

D. Mesafe Ücreti Talebi (TTK m. 870/2)

Taşıma veya teslim engeli nedeniyle taşımanın süresinden önce sona erdirildiği hâllerde, taşıyıcıya engelin ortaya çıkmasına kadar tamamlanan kısımla orantılı bir taşıma ücreti (mesafe ücreti) ödeneceği açıkça düzenlenmiştir (TTK m. 870/2).

1. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanmaması Hâlinde

TTK m. 870/2 gereğince *"Bir taşıma veya teslim engelinden dolayı, taşıma, süresinden önce sona erdirilirse, taşıyıcı, taşımanın tamamlanan kısmıyla orantılı olarak taşıma ücretine hak kazanır. Engel, taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanmışsa, taşıyıcı, ancak gönderenin menfaatine olduğu ölçüde taşımanın tamamlanmış bulunan kısmı hakkında istemde bulunabilir."* Mezkûr hüküm de -TTK m. 869/1, 4 gibi- riziko alanı ilkesi esas alınarak düzenlenmiştir. Engelin kendisinin riziko alanından kaynaklanmadığı hâllerde taşıyıcı, taşıma gönderenin menfaatine olsa da olmasa da TTK m. 870/2 gereğince mesafe ücretine hak kazanır.

a. Kapsamı ve Şartları

Engel hâlinde taşıyıcının hak ve yükümlülüklerinin düzenlendiği TTK m. 869'da mesafe ücretine *(Distanzfracht)* ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Taşıma ve teslim engeline has bir durum olmasına rağmen mesafe ücreti, TTK m. 869'da değil, taşıma ücretine ilişkin düzenlemeler içeren TTK m. 870'de düzenlenmiştir[1207]. *"Taşıma ücretinin hesaplanması ve ödenmesi"* başlıklı TTK m. 870 hükmünün[1208] ikinci

---

[1207] Mesafe ücretine ilişkin TTK m. 870/2 hükmünün mehazı § 420 II HGB a.F./§ 420 III HGB hükmüdür. CMR'de taşımanın engel sebebiyle sona erdirilmesi hâlinde taşıyıcının tamamlanan kısmı ile orantılı ücret talebine (mesafe ücreti) ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

[1208] Hükmün mehazı olan § 420 II HGB hükmü, 20.04.2013 tarihli Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu *(Reform des Seehandelsrechts)* ile değişikliği uğramıştır. Yapılan bu değişiklik ile *"engel taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanıyorsa"* kısmı hükümden çıkarılarak taşıma gönderenin menfaatine ise taşıyıcının taşımanın tamamlanan kısmı ile orantılı bir taşıma ücretine hak kazanacağı öngörülmüştür. Yapılan bu değişiklik sonrasında hükümde mesafe ücreti için taşımanın gönderenin menfaatine olup olmadığı esas alınmıştır. Buradan -eski metnin aksine- artık mesafe ücreti açısından engelin taşıyıcının riziko alanına girip girmediğinin hiçbir önemi kalmadığı, gönderenin menfaatinin tek kıstas oluğu sonucu çıkmaktadır. Ancak Alman doktrininde, ilgili maddeye eklenen 3. fıkradan (§ 420 III HGB) hareketle -haklı olarak- bu ifade değişikliğinin önemli bir sonucunun olmadığı, çünkü üçüncü fıkranın mefhum-u muhalifinden ikinci fıkranın (§ 420 II HGB) yalnızca engelin taşıyıcının riziko alanına isnat edildiği hâllerde geçerli olduğu sonucunun çıktığı ileri sürülmektedir (Bkz. **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 20).

fıkrasında, taşıyıcının engel sebebiyle sona erdirilen taşımalarda, taşımanın tamamlanan kısmı ile orantılı bir taşıma ücretine hak kazanacağı öngörülmüştür[1209]. Mezkûr hüküm, taşıyıcının mesafe ücreti talebine ilişkin olup bağımsız bir talebin dayanağını oluşturmaz, aksine ifa engeline ilişkin bir düzenlemedir[1210]. Hükmün mefhumu muhalifinden engel sebebiyle taşımanın sona erdirilmesi yönünde bir talimat verilirse, TTK m. 870/2 gereğince taşımanın tamamlanmamış kısmı için ücret talep edilemeyeceği sonucuna varılır[1211]. Bu hükmün uygulanabilmesi için, engel sebebi taşıyıcının riziko alanından kaynaklanmıyorsa bir taşıma veya teslim engelinin varlığı ile taşımanın bu engel nedeniyle vaktinden önce sona erdirilmiş olması gerekir. Taşımanın sona erdirilmesine sebep olan tüm engel türleri, TTK m. 870/2 açısından aynı şekilde ele alınmıştır[1212].

Taşımanın vaktinden önce sona erdirilmesinden bahsedebilmek için, taşımanın başlamış olması gerekir[1213]. Dolayısıyla taşımanın başlamasından önce anlaşılan bir engel nedeniyle taşıma sona erdirilmişse TTK m. 870/2 hükmü uygulama alanı bulamaz. Böyle bir durumda taşıyıcının taşıma ücreti talebi ortadan kalkar. Taşıma ücretinin tamamının veya bir kısmının peşin olarak ödendiği hâllerde ise, taşıyıcı peşin olarak ödenen ücreti iade etmelidir[1214]. Zira bu durumda taşımanın tamamlanmış bir kısmı bulunmadığı için buna ilişkin bir ücret talebi de doğmaz.

TTK m. 870/2 gereğince mesafe ücreti talebi için, taşımanın herhangi bir sebeple sona ermesi veya erdirilmesi yeterli değildir; bilakis TTK m. 869 kapsamındaki bir engel nedeniyle sona erdirilmiş olması gerekir. Dolayısıyla eşyanın hasara veya zıyaa uğraması nedeniyle taşımanın sona ermesi hâlinde TTK m. 870/2 uygulanmaz; bu durumda TTK. m. 875'e göre hareket edilmelidir[1215]. Keza tasarruf hakkına sahip kişinin

---

1209 Mezkûr hüküm eser sözleşmesine ilişkin TBK m. 484 ilâ 486 hükümleri ile paralellik göstermektedir, TTK 870/2 hükmü bu düzenlemelere göre *lex specialis* teşkil eder. (Benzer yönde bkz. **Braun**, s. 122). Kısmi ücrete ilişkin bu paralellik de taşıma sözleşmesinin hukuki niteliği itibariyle eser sözleşmesine benzediğini destekler niteliktedir.

1210 **Koller**, § 420 HGB Rn. 19; **Knorre/Werdein**, (Knorre/Demuth/Schmid), § 420 HGB Rn. 164.

1211 **Koller**, § 419 HGB Rn. 24. Benzer yönde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 41.

1212 **Braun**, s. 143.

1213 **Koller**, § 420 HGB Rn. 19.

1214 **Kıran**, Taşıma Ücreti, s. 254-255. Benzer yönde bkz. **Koller**, § 407 HGB Rn. 86.

1215 **Koller**, § 420 HGB Rn. 22. Bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 15; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 14. Eşyanın hasara veya zıyaa uğraması hâlinde, yapılan taşımada gönderenin menfaatinin olmayacağı yönünde bkz. **Oetker/Paschke**, § 420 HGB Rn. 5.

TTK m. 865 gereğince fesih ihbarında bulunması hâlinde de TTK m. 870/2 uygulanamaz[1216]. Zira fesih hâlinde taşıyıcının ücret talebinin akıbetine ilişkin TTK m. 865 ile özel bir düzenleme getirilmiştir ve bu durumda mezkûr hüküm öncelikli olarak uygulanmalıdır. Taşıma ya da teslim engeli söz konusu olmaksızın TTK m. 868 gereğince taşımayı sona erdirme talimatı verilmesi hâlinde de TTK m. 870/2 uygulama alanı bulmaz[1217]. Taşıma normal seyrinde devam ederken verilen talimat, başlangıçta kararlaştırılan taşıma ücretini etkilemez[1218]. Aksinin kabulü, tarafların anlaşmasına dayalı olarak belirlenen ücretin tasarruf hakkına sahip kişinin talimatı yoluyla tek taraflı olarak değiştirilebilmesinin önünü açarak menfaatler dengesini sarsar.

Mesafe ücreti, hukuki niteliği itibariyle ücret niteliğindedir; maddi tazminat değildir[1219]. Mesafe ücretinin düzenlendiği TTK m. 870/2 hükmü de ücret riskine ilişkin özel bir düzenleme olarak nitelendirilebilir[1220]. Söz konusu hüküm, esas itibariyle taşıyıcının ücret riskini ortadan kaldırmayı amaçlar[1221]. Taşıyıcı, ortaya çıkan engel niteliğindeki bazı özel durumlar sebebiyle eşyanın gönderilene teslim edilmesi riskini yani taşıma sözleşmesinin netice riskini taşımamalıdır[1222]. Bunun yerine, engel kendi riziko alanından kaynaklanmıyorsa -taşımanın gönderenin menfaatine olup olmadığına bakılmaksızın- yapılan taşıma ile orantılı bir ücrete hak kazanmalıdır.

1216 **Baumbach/Hopt/Merkt**, § 420 HGB Rn. 2; **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 23; MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 14; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 13; **Koller**, § 420 HGB Rn. 23.

1217 **Andresen/Valder**, § 420 HGB Rn. 12; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 13; **Koller**, § 420 HGB Rn. 23; **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 23; MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 14.

1218 Benzer yönde bkz. **Braun**, 141 vd.; **Staub/P. Schmidt**, § 419 HGB Rn. 51; **Kıran**, Taşıma, s. 232-233. Bu durumda TTK m. 865/2'den kıyasla talimat sonucunda tasarruf edilen giderlerin başlangıçta kararlaştırılan taşıma ücretinden mahsup edilmesi gerektiği yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 14, § 418 HGB Rn. 37; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 1

1219 MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 12; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 11; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 18.

1220 **Braun**, s. 122; **Andresen**, (Hein/Eichhoff/Pukall/Krien), § 420 HGB Rn. 12; **Müglich/Kommentar**, § 420 HGB Rn. 5; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 420 HGB Rn. 16; **Canaris**, § 31 II, Rn. 48; **Reuschle** (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 17.

1221 **Oetker/Paschke**, § 420 HGB Rn. 5; **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 420 HGB Rn. 16; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 10; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 17.

1222 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 17; **Oetker/Paschke**, § 420 HGB Rn. 5.

Mesafe ücretinin şartlarının oluştuğu tespit edildikten sonra çözüme kavuşturulması gereken önemli bir mesele, ücretin nasıl hesaplanacağıdır. TTK m. 870/2 madde gerekçesinde, mezkûr hüküm anlamında mesafe ücretinin *"...bir taşıma veya teslim engeli sebebiyle süresinden önce sona erdirilen taşımalarda tam mesafe ile alınan mesafeye oranla ödenen ücret"* anlamına geleceği belirtilmiştir. Ücretin tespitinde dikkate alınacak bu oran belli bir noktaya kadar hakkaniyetli sonuçlar doğurur. Ancak mesafe ücreti tayininde, sadece bu oran dikkate alınmamalıdır. Bunun yanı sıra tamamlanan kısım ile ilgili ortalama gider, tehlike durumu, harcanan zaman ve çabanın taşımanın tamamlanmamış kısmı için harcanması gereken gider, çaba veya riske oranı da dikkate alınmalıdır[1223]. Zira bazı durumlarda taşımanın tamamlanan kısmı, tamamlanacak kısma göre daha kısa olsa da taşıyıcının o kısım için yaptığı masraflar, aldığı riskler veya harcadığı çaba tamamlanacak kısma oranla çok daha fazla olabilir. Salt gidilen mesafenin, gidilmesi gerekene veya tam mesafeye oranı yoluyla tespit edilen taşıma ücreti, bu tür hâllerde adaletsiz neticelere sebep olabilir. Hükümdeki *"taşımanın tamamlanan kısmıyla orantılı olarak"* kavramı ile engelin anlaşılabilir olduğu ana kadar katedilen mesafe kastedilir[1224]. Ancak oranlama yaparken, anlaşılma anının ispatının zor olması sebebiyle uygulanabilirlik açısından, talimat alınana kadar veya talimat verilmemişse taşıyıcının talimatı beklemesi gereken sürenin sonuna kadar tamamlanan mesafenin dikkate alınması daha yerinde olur[1225].

Taşıma sözleşmesi gereğince yükleme ve boşaltma yükümlülüğünü taşıyıcı üstlenirse, başlangıçta kararlaştırılan taşıma ücreti bu faaliyetlere ilişkin gider ve çaba hesaba katılarak belirlenir. Engel nedeniyle taşımanın sona erdirilmesi hâlinde mesafe kısalmış olsa da bu yükümlülükler için yapılan masraflar ve harcanan çaba azalmayacağı için bu yükümlülüklere ilişkin tutar mesafe ücretinden düşülmemelidir[1226]. Hatırlatmak gerekir ki taraflar, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde mesafe ücreti miktarına ilişkin önceden anlaşma yapabilir[1227].

[1223] MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 18. Ayrıca bkz. **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 24.

[1224] **Koller**, § 420 HGB Rn. 21.

[1225] **Koller**, § 420 HGB Rn. 21.

[1226] MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 18. Bkz. ve karş. **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 25.

[1227] **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 18.

b. TTK m. 870/2 ile TTK m. 869/1, 4 Hükümleri Arasındaki İlişki

TTK m. 869/1, 4 hükümlerinde engel hâlinde gerçekleştirilen ek faaliyetlere ilişkin taşıyıcının istem hakları düzenlenirken, TTK m. 870/2'de engel sebebiyle taşıma sözleşmesi ile kararlaştırılan teslim yerine ulaşılmasa da hâlihazırda gerçekleştirilmiş taşımaya ilişkin ücret düzenlenir. TTK m. 869/1, 4 hükümleri engelin ortaya çıkmasından sonra talimatın yerine getirilmesi veya tedbir alınması nedeniyle üstlenilen ilave edimlere ilişkin ödemelerin yapılmasını sağlarken, TTK m. 870/2 engelin anlaşılmasına kadar gerçekleştirilen kısmi taşımaya ilişkin ücretin ödenmesine olanak sağlar. Dolayısıyla bu hükümler birbiriyle bağlantılıdır ve birbirini tamamlar.

Bir engele binaen verilen talimat sebebiyle teslim yerinin değiştirilmesi ve taşımanın sona erdirilmesi hâlleri, TTK m. 869 ve 870/2 hükümleri çerçevesinde incelenmelidir. Zira hangi tür talimatların TTK m. 870/2'nin lafzında belirtilen *taşımanın süresinden önce sona erdirilmesi* anlamına geleceğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Eşyanın engel nedeniyle süresinden önce boşaltılması hâlinde, taşımanın sona erdirildiğine ve dolayısıyla TTK m. 870/2'nin uygulanabileceğine şüphe yoktur[1228]. Ancak tasarruf hakkına sahip kişinin eşyanın üçüncü bir kişiye ya da başka bir teslim yerine teslim edilmesi şeklinde bir talimat vermesi hâlinde, bu durumu TTK m. 870/2 çerçevesinde sona erdirme olarak değerlendirmek o kadar kolay değildir. Dolayısıyla bu tür bir talimat hâlinde, taşıma ediminin nasıl ücretlendirileceği çözüm bekleyen zor bir meseledir.

Konunun bir örnek üzerinden ele alınması, meselenin somutlaştırılması ve daha iyi anlaşılması açısından daha faydalı olur. Örneğin, gönderen ile yaptığı taşıma sözleşmesi gereğince Ankara'dan Mersin'e eşya taşınması edimini üstlenerek yola çıkan bir taşıyıcı, Aksaray'ı (iki şehrin ortasında) biraz geçtikten sonra kendi riziko alanından kaynaklanmayan bir engel ile karşılaşır. Bunun üzerine tasarruf hakkına sahip kişiden talimat ister. Tasarruf hakkına sahip kişi 1. Eşyanın Muğla'ya taşınması yönünde talimat verebilir (kararlaştırılandan daha uzun bir mesafe), 2. Aksaray'a geri taşıma yönünde talimat verebilir (kararlaştırılandan daha kısa bir mesafe), 3. Yozgat'a taşınması yönünde bir talimat verebilir (kararlaştırılana göre daha kısa bir mesafe ama daha

---

[1228] **Koller**, § 420 HGB Rn. 19; **Braun**, s. 126; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 11..

karmaşık bir rota). Aşağıdaki açıklamalar, gönderen tarafından verilen bu talimatlar çerçevesinde yapılacaktır.

Eşyanın başka bir teslim yerine taşınması yönünde talimat verilmesi hâlinde, TTK m. 870/2'nin uygulanacağı kabul edilirse Aksaray-Mersin mesafesi (kararlaştırılan taşıma mesafesinin tamamlanamayan kısmı) için herhangi bir ücret talep edilemezken, tamamlanan kısım için (Ankara-Aksaray) mesafe ücreti talep edilebilmesi gerekir. Bu hâlde taşıma sona erdirilmiş sayılmadığı için TTK m. 870/2'nin uygulanamayacağının kabul edilmesi hâlinde ise, Ankara-Mersin mesafesi için (kararlaştırılan taşıma mesafesinin tamamı) taşıma ücretinin tamamının ödenmesi gerektiği şeklinde anlamsız bir sonuç ortaya çıkar. Taşımanın Aksaray'da kesilmesi ve eşyanın boşaltılması hâlinde, taşıyıcı yapılan kısmi taşıma için m. 870/2 gereğince mesafe ücreti ve şartları oluştuysa talimatın yerine getirilmesi için ek uygun bir ücret talep edebilirken, TTK m. 870/2'nin lafzındaki taşımanın sona erdirilmesi kavramını dar yorumladığımızda talimat üzerine Muğla veya Yozgat'a taşıma durumunda Ankara-Mersin mesafesi (taşımanın tamamı) için belirlenen taşıma ücretinin yanı sıra talimatın yerine getirilmesi için ek bir ücret talep edebilmesi tutarsız neticelere sebep olmaktadır[1229].

Somut örnek üzerinden düşünüldüğünde eşyanın Aksaray'dan Yozgat'a veya Muğla'ya taşınması yönünde bir talimat verildiğinde, kanaatimizce olması gereken, Ankara-Aksaray mesafesi (tamamlanan mesafe) için TTK m. 870/2 gereğince mesafe ücreti ile talimat üzerine gerçekleştirilen ek taşıma için (Aksaray-Yozgat veya Aksaray-Muğla) TTK m. 869/1 gereğince uygun bir ücret ödenmelidir[1230]. Bu yaklaşım gereğince, Ankara-Aksaray ve devamında Aksaray-Yozgat şeklinde gerçekleştirilen taşımalar için, doğrudan Ankara-Yozgat arası yapılan taşımaya kıyasla daha yüksek bir ücret ödenir. Bu netice son derece makul ve hakkaniyetlidir. Zira taşıyıcı engel üzerine verilen talimat nedeniyle planlanan rotanın dışına çıkmak ve Ankara-Yozgat arasındaki (önce Ankara-Aksaray sonra Aksaray-Yozgat şeklinde) mesafeyi karmaşık ve masraflı bir rota izleyerek tamamlamak zorunda kalmıştır.

1229 **Braun**, s. 127.

1230 Aynı yönde bkz. **Braun**, s. 127-128.

Yukarıda örnek üzerinden somutlaştırılmaya çalışılan gerekçelerle, TTK m. 869/1, 4 ve m. 870/2'nin amaçları da göz önünde bulundurularak hükümler birlikte yorumlandığında, TTK m. 870/2 gereğince sona erdirilme kavramının geniş yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz[1231]. Buna göre taşıma ücretinin akıbeti açısından, taşımanın eşyanın boşaltması talimatıyla sona erdirilmesi ile TTK m. 869/1 gereğince eşyanın üçüncü bir kişiye veya başka bir teslim yerine taşınması talimatıyla değiştirilmesi farklılık arz etmemelidir[1232]. Zira ikinci durumdaki talimat hâlinde de başlangıçta kararlaştırılan taşımanın süresinden önce sona erdirildiği gerçeği değişmez[1233].

Talimat, sözleşmeyi ileriye etkili olarak değiştirir; böylece taşıyıcının edim yükümlülüğü değişir. TTK m. 869/1 hükmü, değiştirilen sözleşmenin yerine getirilmesine ilişkin ücreti düzenlediğine göre başlangıçta kararlaştırılan ücretin talimatın verilmesinden itibaren ortadan kalkması sonucu doğar, aksi takdirde taşıyıcının çift ücrete hak kazanması gibi adil olmayan bir netice doğar[1234]. Her iki durumda da taşımanın tamamlanmayan kısmına ilişkin ücret talebi ortadan kalkarken, tamamlanan kısmi taşıma için TTK m. 870/2 gereğince mesafe ücreti ödenmelidir. Taşıma veya

---

1231 **Braun**, s. 128. Alman doktrinindeki bir başka görüşe göre, taşıma veya teslim engeli nedeniyle eşyanın başka bir teslim yerine teslim edilmesi yönünde bir talimat verilmesi hâlinde TTK m. 870/2'nin uygulanmayacağı, bu durumda TTK m. 865/1'den kıyasla mezkûr hükümde belirtilen kalemlerin indirilmesiyle ortaya çıkan taşıma ücretinin ödeneceği ileri sürülmüştür (Bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 13; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 11; **Staub/P. Schmidt**, § 420 HGB Rn. 23. Ancak bu yaklaşımın kabul edilmesi, gönderenin mesafe ücretine ilişkin hükmü dolanmasının önünü açar. Öyle ki mesafe ücreti ödemek istemeyen gönderen, süreci verdiği talimatlar yoluyla yönlendirerek kendi menfaatine sonuçlar yaratabilir. TTK m. 870/2'nin taşıma veya teslim engeli sebebiyle taşımanın sona erdiği hâller için özel bir düzenleme olduğu kabul edilerek TTK m. 865 ile ilişkisine dair mesele çözülebilir (**Koller**, § 419 HGB Rn. 21, Anm. 51, 56). TTK m. 865/1 gereğince kararlaştırılan taşıma ücreti ile bekleme ücretinden ve tazmini gereken giderlerden, talimat sonucunda tasarruf edilen giderlerin veya başka bir şekilde elde ettiği veya kötüniyetli olarak elde etmeyi ihmal ettiği menfaatlerin indirilmesiyle kalan tutar, çoğu zaman TTK m. 870/2'den hareketle hesaplanan mesafe ücretinden çok farklı değildir. Ancak bazı durumlarda mesafe ücreti (TTK m. 870/2) ve uygun bir ücret (TTK m. 869/1) şeklinde talep edilebilecek miktar, TTK m. 865/1 gereğince gerekli kalemler indirildikten sonra ortaya çıkacak taşıma ücretinden daha yüksek olabilir. Böyle bir durumu, gönderenin inisiyatifine bırakmak suiistimale açık neticeler doğurur.

1232 **Braun**, s. 127-128. Her iki durumda da talimat, gereksiz taşıma giderlerinin ortaya çıkmasını önlemeyi amaçlar. Bu nedenle birinde m. 870/2 uygulanırken diğerinde uygulanmaması, bu iki durumun haksız yere eşit muamele görmemesine sebep olacaktır (Bkz. **Braun**, s. 128 Anm. 245). Bkz. ve karş. **Seven**, Gönderilen, s. 204.

1233 **Koller**, § 419 HGB Rn. 21, Anm. 51.

1234 **Braun**, s. 127. Çift ücret yukarıdaki örnek üzerinden şöyle ifade edilebilir: Taşımanın Aksaray'da kesintiye uğraması üzerine Muğla'ya taşınması yönünde bir talimatın verilmesi hâlinde taşıyıcı Ankara-Mersin rotası için belirlenen taşıma ücretinin yanı sıra Aksaray-Muğla mesafesi için de ek bir ücret talep edebilir. Bu durum, çift ücretlendirme niteliğindedir.

teslim engeli ile karşılaşan taşıyıcı, talimat alamaması üzerine tasarruf hakkına sahip kişinin muhtemel menfaati doğrultusunda eşyayı boşaltması hâlinde de TTK m. 870/2 gereğince mesafe ücreti talebinde bulunabilir[1235].

2. Engel Sebebinin Taşıyıcının Riziko Alanından Kaynaklanması Hâlinde

TTK m. 870/2 c.2 gereğince *"Engel, taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanmışsa, taşıyıcı, ancak gönderenin menfaatine olduğu ölçüde taşımanın tamamlanmış bulunan kısmı hakkında istemde bulunabilir."* İlgili hükümde alan düşüncesi esas alınarak mesafe ücreti talebi riziko alanı ilkesine bağlanmıştır. Buna göre, engelin kendi riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanması hâlinde taşıyıcının mesafe ücreti talebinde bulunabilmesi için taşımanın taşıma veya teslim engeli sebebiyle süresinden önce sona erdirilmesinin yanı sıra taşımanın gönderenin menfaatine olması şartı aranmaktadır. Bu yolla engel sebebinin taşıyıcının riziko alanından kaynaklandığı hâllerde taraflar arasındaki menfaat dengesi sağlanmaya çalışılmıştır[1236]. Şöyle ki taşıyıcı, taşıma gönderenin menfaatine değilse ücret alacağının ortadan kalkmasına katlanmak zorunda kalırken, gönderen taşıma süresinden önce sona ermiş olsa dahi kısmi taşımanın kendisi için bir değeri olduğu ölçüde mesafe ücretini ödemek zorunda bırakılmıştır.

Engel sebebinin kendi riziko alanından kaynaklandığı hâllerde, taşıyıcının mesafe ücretini talep hakkı -TTK m. 869/1, 4'te olduğu gibi- doğrudan ortadan kalkmaz; talep yalnızca ek bir şarta bağlanmıştır. Bu yaklaşım makul ve dengelidir. Zira taşıma taşıyıcının riziko alanına giren bir engel nedeniyle hedefine ulaşamamışsa ve yapılan kısmi taşımanın da gönderen için bir anlamı yoksa, mesafe ücretinin ödenmesi için bir neden yoktur. Kısmi taşımada gönderenin menfaatinin olması hâlinde ise, gerçekleştirilen taşımanın gerçek değerine ilişkin ücret ödenmelidir[1237]. Taşımadaki menfaat meselesi, objektif olarak değerlendirilmelidir. Taşımanın gönderenin menfaatine olduğunun kabulü için kısmi taşımadan fayda sağlaması gerekir. Özellikle kısmi taşımanın göndereni diğer masraflardan kurtarıp kurtarmadığına bakılmalıdır; giderlerden

---

1235 **Koller**, § 420 HGB Rn. 22, Anm. 56.
1236 MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 15.
1237 **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 21.

tasarruf etmesi hâlinde gönderenin menfaatinin olduğu kabul edilebilir[1238]. Ancak menfaatinin olup olmadığının tayininde, kısmi taşıma nedeniyle gönderenin sağladığı avantajlar (tasarruf edilen giderler gibi) ile ortaya çıkan ek giderler (yeniden yükleme gibi) karşılaştırılmalıdır[1239].

Engel nedeniyle kendisinden talimat istenen tasarruf hakkına sahip kişi, geri taşıma yönünde talimat vermişse ve engel sebebi taşıyıcının riziko alanından kaynaklanıyorsa, taşıyıcının geri taşıma faaliyeti ücretlendirilemez; çünkü bu taşımada gönderenin herhangi bir menfaati yoktur[1240]. Süreç, başladığı noktaya geri dönmüşken o ana kadar yapılmış taşımada gönderenin menfaatinin bulunduğu kabul edilemez. Talimat üzerine ya da tedbir olarak geri taşıma yoluna başvuran taşıyıcının TTK m. 869/1 veya 869/4 gereğince buna ilişkin giderlerinin karşılanması ve uygun bir ücret talebi gündeme gelebilirdi. Ancak burada engelin taşıyıcının riziko alanına girdiği ihtimal ele alındığı için, taşıyıcının mezkûr talep hakları da mevcut değildir. Dolayısıyla bu durumda taşıyıcı, hem engelin gerçekleştiği ana kadar yapılan kısmi taşıma için herhangi bir ücret talep edemez (TTK m. 870/2) hem de geri taşıdığı mesafeye ilişkin giderlerinin karşılanmasını ve uygun bir ücret ödenmesini talep edemez (TTK m. 869/1, 4). Engel kendi riziko alanından kaynaklandığı ve taşımada gönderenin menfaati de bulunmadığı için taşıyıcı ilgili talep haklarını kaybetmiştir. Harcadığı emek ve yaptığı giderlerin karşılıksız kalmasına katlanmak zorundadır. Aynı şekilde gönderenin taşımanın tamamı için yeni bir sözleşme yapmak zorunda kaldığı durumlarda da yapılan kısmi taşımanın gönderen için bir değeri olduğu söylenemez[1241]. Bu durumda gerçekleştirilen taşıma, gönderenin menfaatine olmadığından taşıyıcının TTK m. 870/2 gereğince taşıma ile orantılı ücret talebi ortadan kalkar.

1238 **Koller**, § 420 HGB Rn. 22; **Oetker/Paschke**, § 420 HGB Rn. 5.
1239 **Braun**, s. 143-144.
1240 **Oetker/Paschke**, § 420 HGB Rn. 5; **Koller**, § 419 HGB Rn. 31. Aksi yönde bkz. **Kıran**, Taşıma Ücreti, s. 257.
1241 MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 18; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 17.

E. Gecikme Bedeli Talebi (TTK m. 870/3)

TTK m. 870/3 hükmünde taşıyıcının, gönderenin riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanan gecikme halindeki ücret talebi düzenlenmiştir. Bu halde taşıyıcı taşıma ücretine ek olarak uygun bir bedel talep edebilir[1242].

1. Kapsamı ve Şartları

TTK m. 870/3 gereğince *"Taşımanın başlamasından sonra fakat teslim yerine ulaşılmasından önce bir gecikme olursa ve bu gecikme gönderenin riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmışsa, taşıyıcı, taşıma ücretinin yanında uygun bir bedel de isteyebilir".* Taşıma sırasında gerçekleşen bu tür bir gecikme, taşıyıcı tarafından üstlenilen taşıma ediminin ekonomik külfetini ağırlaştırmaktadır; bunun denkleştirilmesi ve taraflar arasındaki menfaat dengesinin sağlanması için taşıyıcıya taşıma ücretinin yanı sıra ek bir bedelin talep edilmesi imkânı tanınmıştır[1243]. Hükümde kullanılan *"gecikme"* kavramına ilişkin bir tanıma ya da açıklamaya yer verilmemiştir. Gecikme kavramının özenli bir taşıyıcı tarafından planlanan yer değiştirme sürecini geciktirecek bir ifa güçlüğü ile bağlantılı olduğu söylenebilir[1244]. Elbette gecikme, belli bir önemi haiz olmalıdır[1245]. Belirtmek gerekir ki taraflar, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde muhtemel bekleme süreleri için önceden veya talimat verilirken miktar belirleyebilir[1246].

Taşıyıcının TTK m. 870/3 gereğince gecikme bedeli talep edebilmesi için bir gecikmenin söz konusu olması, bu gecikmenin taşımanın başlamasından teslim yerine ulaşmasına kadarki süreç içerisinde gerçekleşmesi ve gönderenin riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanması gerekir[1247]. Hükmün esas aldığı zaman dilimi, taşımanın başlamasından teslim yerine ulaşma anına kadarki süreçtir. Zaten bu sürecin öncesi ve sonrasında (yükleme ve boşaltma sırasında) gerçekleşen gecikmelere ilişkin

---

1242 TTK m. 870/3 madde gerekçesi.
1243 **Seven**, Gönderilen, s. 210-211.
1244 **Koller**, § 420 HGB Rn. 33.
1245 Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 53.
1246 **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 18.
1247 Taşıma sürecindeki gecikmeler çoğunlukla refakat belgelerindeki eksiklikler ile gönderenin yetersiz bilgiler vermesinden kaynaklanır (Bkz. Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 53). Ayrıca bu hâllerin kural olarak gönderenin riziko alanına isnat edilebilecek nitelikte olduğu şüphe götürmez.

taşıyıcının talep hakkı, münhasıran TTK m. 863/3 ile hükme bağlanmıştır. Gecikme hâlinde taşıyıcının ileri sürülebileceği uygun bir bedel isteme haklarına ilişkin bu düzenlemeler, TTK m. 870/3 ile getirilen hükümle birlikte taşımanın tüm aşamalarını kapsayacak şekilde tamamlanmıştır[1248]. Ancak belirtmek gerekir ki TTK m. 870/3'ün uygulama alanı sınırlıdır, çünkü uygulamada gecikmeler büyük oranda yükleme ve boşaltma aşamalarında gerçekleşir ve bu süreçlere ilişkin talep hakkı TTK m. 863/3 kapsamında talep edilebilir[1249].

2. TTK m. 870/3 ile TTK m. 869/1, 4 Hükümleri Arasındaki İlişki

Taşıma sırasında söz konusu olan gecikmenin TTK m. 869 gereğince taşıma engeli olarak nitelendirilemeyecek seviyede olması hâlinde, TTK m. 870/3 doğrudan uygulama alanı bulur. Ancak bu durum, hükmün engel hâlinde uygulanmayacağı anlamına gelmemelidir. Bilakis taşıyıcı, taşıma engeli eşiğinin üzerindeki gecikmeler için de TTK m. 870/3 gereğince uygun bir bedel talep edebilir; aksinin kabulü hâlinde taşıyıcının daha yoğun bir engel hâlinde sıradan bir gecikmeye kıyasla daha kötü bir pozisyonda bırakılması gibi anlamsız bir netice doğacaktır[1250]. Ancak belirtmek gerekir ki gecikme, taşıma engeli teşkil edecek nitelikteyse TTK m. 869/1 öncelikli olarak uygulanır ve buna göre taşıyıcı öncelikle talimat almakla yükümlüdür. Talimat ya da tedbir alan taşıyıcının talep hakları da esas itibariyle TTK m. 869/1, 4 hükümlerinden hareketle tayin edilmelidir. Ancak bu hükümlerin kapsamında olmayan alacak kalemleri TTK m. 870/3'teki şartları sağladığı sürece ilgili hükmün kapsamında değerlendirilebilir[1251]. Şöyle ki taşıyıcının talimatın alınması için katlandığı bekleme süreleri için TTK m. 869/1 kapsamında ücret talep edilemez, çünkü bahsi geçen hüküm talimatın yerine getirilmesine ilişkin ücret talebini düzenlemektedir. TTK m. 869/1, 4 hükümlerinin kapsamı dışında kalan bu bekleme süreleri, gecikme olarak kabul edilebilecek nitelikteyse taşıyıcı TTK m. 870/3 kapsamında uygun bir bedel talep edebilir. Dolayısıyla TTK m. 870/3, taşıma engelinden kaynaklanan gecikmeler için de

---

1248 Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 53.
1249 Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 53. **Şenocak**, s. 416.
1250 **Braun**, s. 132.
1251 **Braun**, s. 132.

uygulanabilir[1252]. Keza düzenlemenin mehazı olan § 420 III HGB[1253] hükmünün gerekçesinde, bu hüküm ile geçici gecikmelere ilişkin ücret düzenlemesi yapılarak sürekli engellere ilişkin TTK m. 870/2 (§ 420 III HGB)'nin tamamlandığı belirtilmiştir[1254]. Taşıma sözleşmesinden doğabilecek alacaklara ilişkin bu hükümler birbirini tamamlamaktadır. Elbette mezkûr hükmün uygulanması için bekleme süresinin belli bir eşiği aşması şartı burada da aranır[1255].

Tasarruf hakkına sahip kişinin talimat vermesinden itibaren TTK 870/3'ün yerini TTK m. 869/1 alır, bu andan itibaren söz konusu olan herhangi bir bekleme süresi TTK m. 869/1 kapsamında değerlendirilmelidir[1256]. Öte yandan uygun bir süre içerisinde talimatın alınamadığı durumlarda, taşıyıcı öylece beklemeye devam edip TTK m. 870/3 gereğince beklediği süreye ilişkin gecikme bedeli talep edemez. Nitekim bu durumda taşıyıcı TTK m. 869/3 gereğince tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatine tedbir almakla yükümlü kılınmıştır ve bu sürece ilişkin ücretlendirme artık TTK m. 869/4 kapsamında yapılır[1257].

TTK m. 870/3 gereğince *"...gecikme gönderenin riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmışsa, taşıyıcı, taşıma ücretinin yanında uygun bir bedel de isteyebilir."* Taşıma aşamasında gerçekleşen gecikmeye istinaden ortaya çıkacak gecikme bedelinin talep edilebilmesi açısından riziko alanı ilkesi esas alınmıştır. Ancak buradaki düzenlemede diğerlerinden farklı olarak olumlu bir formülasyon kullanılmıştır. Gecikme sebebinin taşıyıcının riziko alanından kaynaklanmaması değil, gönderenin riziko alanından kaynaklanması gerekmektedir. Bu bağlamda taşıma aracına yüklenecek eşyanın hazır bulundurulmaması ile gönderenin aracı ile taşıyıcının aracının, gönderenin aracındaki fren bozukluğu sebebiyle çarpışması hâllerinde, bu eksiklikler gönderenin organizasyon alanında olduğu için, onun riziko alanından kaynaklanmaktadır[1258].

1252 **Koller**, § 420 HGB Rn. 35, § 419 HGB Rn. 25; **Braun**, s. 132; **Reuschle**, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn), § 420 HGB Rn. 24. Benzer yönde bkz. **Fremuth**, (Fremuth/Thume), § 420 HGB Rn. 20. Bkz. ve karş. **Seven**, Gönderilen, s. 211.

1253 § 420 HGB hükmüne 20.04.2013 tarihli Deniz Ticareti Hukuku Reform Kanunu *(Reform des Seehandelsrechts)* ile bir fıkra daha eklenmiş, TTK m 870/2'nin mehazı niteliğinde olan § 420 III HGB hükmü değişikliğe uğramadan dördüncü fıkraya (§ 420 IV HGB) taşınmıştır.

1254 Begründung zum Regierungsentwurf des TRG, BR-Drucksache 368/97, s. 53.

1255 **Braun**, s. 132.

1256 **Koller**, § 420 HGB Rn. 35; **Braun**, s. 132.

1257 **Braun**, s. 132.

1258 **Şenocak**, s. 417; **Koller**, VersR 2012, s. 954.

Gecikme bedeli talebinde bulunan taşıyıcı, gecikmenin gönderenin riziko alanından kaynaklandığını ispat yükü altındadır.

F. Zararların Karşılanması Talebi (TTK m. 864)

Taşıyıcı engel nedeniyle talep edebileceği gider, uygun bir ücret, mesafe ücreti ve gecikme bedeli gibi alacak kalemlerinin yanı sıra uğradığı zararların tazminini de talep edebilir. Gönderen kusurlu ise TBK m. 112 gereğince taşıyıcının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür; bunun yanı sıra şartları oluştuysa TTK m. 864 gereğince taşıyıcının taşıma veya teslim engeli sebebiyle uğradığı zararlardan da sorumludur[1259]. Gönderen, yetersiz ambalajlamadan ve işaretlemeden, taşıma senedine yazılan bilgilerdeki gerçeğe aykırılıklar ile yanlışlık ve eksikliklerden, tehlikeli malın bu niteliği hakkında bildirimde bulunmamaktan, TTK m. 860/1'de belirtilen belge ve bilgilerdeki eksikliklerden, gerçeğe aykırılıklardan, belge ve bilgilerin yokluğundan kaynaklanan taşıyıcının zararlarını kusuru olmasa da tazminle yükümlüdür. TTK m. 864'te belirtilen bu hâllerde TTK m. 869/1'in yanı sıra mezkûr hükme de başvurulabilir[1260].

G. İspat Yükü

Verilen talimat nedeniyle söz konusu olan gerekli giderler ve ücretin miktarına ilişkin ispat yükü taşıyıcıdadır[1261]. Taşıma veya teslim engeli sebebiyle TTK m. 869/1 veya 869/4 gereğince talep haklarını ileri sürmesi hâlinde engelin kendi riziko alanına girmediğini ispat yükü, bundan kendi lehine hak çıkaran (HMK m. 190/1) taşıyıcıya aittir[1262]. TTK m. 869/1 hükmünün *"...kendisine talimat verilen durumlarda, teslim*

1259 **Koller**, § 418 HGB Rn. 25, 419 HGB Rn. 25a, 51a.

1260 **Koller**, § 419 HGB Rn. 28.

1261 **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 7; **Koller**, § 419 HGB Rn. 26.

1262 Alman doktrinindeki taşıma sırasında gerçekleşen engele taşıyıcının fiilen daha yakın olması nedeniyle ispat yükünün taşıyıcıya düştüğü yönündeki sonucu itibariyle benzer görüş için bkz. **Falla**, (Haag/Löffler), § 419 HGB Rn. 3, 7; **Didier**, Risikozurechnung, s. 230; **Waldstein/Holland**, BinSchR, § 419 HGB Rn. 12; **Koller**, § 419 HGB Rn. 28, 52. *Didier*, TTK m. 869/1 hükmünün lafzından hareketle rizikonun taşıyıcıya atfedilmesinin gönderen tarafından ileri sürülen bir itiraz *(Einwendung)* olarak tasarlanmadığı anlamına geldiği görüşündedir (Bkz. **Didier**, Risikozurechnung, s. 230). Alman doktrinindeki diğer görüşe göre ise taşıma ya da teslim engelinin söz konusu olduğunu ispat etmekle yükümlü olan taşıyıcıya fiili yakınlık sebebiyle aynı zamanda engelin kendi riziko alanına isnat edilemeyeceğine dair ispat yükünün yüklenmemesi gerekir. Bu görüşe göre talimat veren kişi, engelin taşıyıcının riziko alanına isnat edilmesi gerektiği iddiasıyla gider veya ücret ödeme yükümlülüğünü reddederse, TTK m. 869/4 hükmünde kullanılan *"meğerki"* ifadesi sebebiyle -genel ispat kurallarında olduğu gibi- engelin taşıyıcının

engelinin taşıyıcının riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla…" şeklindeki lafzı da bu yaklaşımı destekler niteliktedir[1263].

Taşıma veya teslim engeli nedeniyle taşımanın yalnızca bir kısmının gerçekleştirilebildiğini taşıyıcı, hiç fayda sağlamadığını veya sınırlı fayda sağladığını gönderen ispat yükü altındadır[1264].

riziko alanına girdiği hususundaki ispat yükünü borçlu taşır. Buna göre ücret ya da giderlerin karşılanması talebinde bulunurken taşıyıcı, taşıma veya teslim engelinin varlığını ve verilen talimata uyduğunu ispat etmekle yükümlüdür, tasarruf hakkına sahip kişi ise engelin taşıyıcının riziko alanından kaynaklandığını ispat yükü altındadır (Bkz. **Andresen/Valder**, § 419 HGB Rn. 34; MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 43). TTK m. 869/3 gereğince alınan tedbirlerden kaynaklı giderlerin karşılanması ve uygun bir ücretin ödenmesi talebi hâlinde (TTK m. 869/4) - talimatın alınması hâlinde olduğu gibi- engelin taşıyıcının riziko alanından kaynaklandığını ispat yükünün de borçluda olduğu yönünde bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 419 HGB Rn. 47.

1263 **Didier**, Risikozurechnung, s. 230; **Koller**, § 419 HGB Rn. 28.

1264 **Koller**, § 420 HGB Rn. 22. Taşıma ediminde gönderenin menfaatinin olduğuna dair ispat yükünün taşıyıcıda olduğu yönündeki görüş için bkz. MüKoHGB/**Thume**, § 420 HGB Rn. 20; MüKoHGB-2009/**Czerwenka**, § 420 HGB Rn. 19.

SONUÇ

Taşıma işi, doğası gereği zorluklara, risklere ve birtakım engellere açık bir süreçtir. Eşyanın teslim yerine varmasından önce, taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilmesini önleyen bazı engellerle karşılaşılabilir. Bu engeller taşıma hukuku terminolojisinde *«taşıma engeli»* olarak adlandırılmaktadır. Eşyanın teslim edileceği yere varmasından sonra ortaya çıkan ve eşyanın gönderilene teslim edilmesini önleyen sebepler ise *«teslim engeli»* dir. Taşıma veya teslim engeli, taşıyıcının sözleşme ile vaat ettiği taşıma ya da teslim yükümlülüğünü, imkânsızlık şartı aranmaksızın yerine getirememesi hâlidir. Engel kavramı, imkânsızlığa özgülenemez; bilakis imkânsızlığı da içine alan daha geniş bir kavramdır.

Taşıma engelinin düzenlendiği TTK m. 869/1 hükmüne göre, bir engelin taşıma engeli olarak nitelendirilebilmesi için eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce gerçekleşmesi ya da anlaşılabilir olması gerekir. Mezkûr hükümde, taşıma engelinin söz konusu olabileceği zaman diliminin sonuna işaret edilirken başlangıcına dair bir düzenleme getirilmemiştir. Bu nedenle taşıma engelinin söz konusu olabileceği zaman diliminin başlangıcı, yorum yolu ile tespit edilmelidir. Taşıma engelinin söz konusu olabilmesi için, engelin, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığı andan itibaren mi yoksa taşıma sözleşmesinin kurulduğu andan itibaren mi gerçekleşmesi (veya anlaşılması) gerektiğinin, hükmün lafzı ve amacından hareketle belirlenmesi gerekir. Taşıyıcının engel hâlinde talimat almakla yükümlü tutulmasındaki amaç, gerçekleşen veya gerçekleşme ihtimali olan bir engelin gönderene hızlıca bildirilmesini sağlamak ve vereceği talimat ile süreci yeniden şekillendirmesine imkân tanımaktır. Ancak eşyanın taşıyıcıya teslim edilmesinden önceki aşamada gerçekleşen engeller, hemen her zaman gönderen tarafından zaten bilinmektedir. Dolayısıyla TTK m. 869 uyarınca engel üzerine talimat alma yükümlülüğü, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmasından sonra anlam kazanır. Taşıyıcının eşyayı teslim almasından önceki engeller açısından talimat almakla yükümlü tutulması, makul görünmemektedir. TTK m. 869/1'in amacı ve mantığı, hükmün *«eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmasından itibaren»* uygulanmasını destekler niteliktedir. Sonuç itibariyle, sürecin TTK m. 869 gereğince işleyebilmesi için, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınmış olması gerekir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki taşıma engeline ilişkin böylesine önemli ve temel bir

konunun Kanun'da yoruma açık şekilde düzenlenmesi, doğru bir yaklaşım değildir. Hükmün, taşıma engelinin hangi andan itibaren söz konusu olabileceğini de düzenleyecek şekilde kaleme alınması, çok daha isabetli olurdu.

Taşıma engeli müessesesi açısından odak noktası, sadece taşımanın yapılıp yapılmaması değil, taşımanın sözleşmede kararlaştırıldığı şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilememesidir. Dolayısıyla burada taşıma sözleşmesi ile kararlaştırılan edim ifa edilirken, sözleşmede belirlenen tüm şartlara uygunluk aranır. Şartlardan birisi açısından esaslı bir engelin ortaya çıkması, TKK m. 869'un gündeme gelmesi için yeterlidir. Buradan hareketle, engelin söz konusu olup olmadığını anlamak için taşıma sözleşmesinde kararlaştırılan güzergâh, kullanılacak taşıma aracı, aktarma yasağına ilişkin kayıtlar ve teslim süresine ilişkin hususlar önem arz eder. Taşımanın sözleşmede kararlaştırılan bu hususlara uygun olarak icrasını engelleyen ve aşılması beklenebilirlik sınırının ötesinde olan her türlü engel, taşıma engeli olarak kabul edilmelidir.

Çalışma konusu kapsamında çözüme kavuşturulması gereken bir başka mesele, *«geçici engel»* ve *«kısmi engel»* hâllerinin taşıma engeli olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğidir. Kanaatimizce taşıma sözleşmesinde kararlaştırılan teslim süresinin aşılmasına sebep olan veya engelin ne zaman ortadan kalkacağının öngörülemediği hâllerde, geçici engel, artık taşıma engeli olarak kabul edilmelidir. Öte yandan taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmiş olması için, eşyanın bir bütün şeklinde taşınması ve teslim edilmesi gerektiğinden, kısmi engel de taşıma engeline vücut verir. Dolayısıyla taşıma engelinin varlığı açısından engelin, eşyaların sadece bir parçası ile mi yoksa bütünü ile mi ilgili olduğunun bir önemi yoktur. Mezkûr gerekçelerle, taşıma engelinden söz edebilmek için engelin sürekli olmasının ve eşyanın bütününü etkilemesinin şart olmadığı, belirli koşullar altında geçici ve kısmi engellerin de TTK m. 869 gereğince taşıma engeli olarak kabul edilmesi gerektiği neticesine varılmıştır.

Taşıma ve teslim engeli, TTK m. 869/1'de gerçekleşebilecekleri zaman dilimi bakımından bir ayrıma tabi tutulmuştur. Buna göre, eşyanın teslim yerine ulaşmasından önceki engeller taşıma engeli, sonrakiler ise teslim engeli olarak kabul edilmiştir. Ancak gönderilenin, eşyanın teslim yerine ulaşmasından önce ciddi ve kesin bir şekilde teslimden kaçınacağına dair *«kabulden kaçınma»* beyanında bulunması, her iki engel türünün (taşıma ve teslim engeli) kanunî tanımı ile de tam manasıyla örtüşmez.

Şöyle ki bu beyan, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmesini engellemediği için taşıma engelinin gerekli şartını, taşıma esnasında söz konusu olduğu için ise teslim engelinin zaman dilimine ilişkin şartını karşılamamaktadır. Bu durum, eşyanın teslim yerine varmasından önce yapılan kabulden kaçınma beyanının, taşıma engeline mi yoksa teslim engeline mi sebep olacağı noktasında çetrefilli bir durum yaratır. Kanaatimizce her ne kadar zaman dilimi açısından teslim engeli kavramı ile tam uyuşmasa da burada ortaya çıkan engel, esas itibariyle teslimin gerçekleşmesini etkiler. Bu nedenle kabulden kaçınma iradesi, taşıma devam ederken beyan edilse dahi, teslim engeline ilişkin TTK 869/1 hükmünün kıyasen uygulanması gerekir. Ayrıca taşıma veya teslim engeli sebebiyle taşımanın süresinden önce sona erdirilmesi hâlinde, taşıyıcının mesafe ücretine hak kazanacağına dair TTK m. 870/2 hükmü de bir bakıma, teslim engelinin taşıma safhası devam ederken de söz konusu olabileceği yönündeki bu yaklaşımı doğrular niteliktedir.

TTK m. 869/1'in taşımanın *«sözleşmeye uygun olarak yapılamamasını»* esas alan lafzı gereğince, taşımanın yerine getirilmesini engelleyen durumlar taşıma engeli olarak kabul edilirken, sadece güçleştiren durumlar engel olarak kabul edilmez. Buradan hareketle, taşıyıcının beklenebilirlik sınırları çerçevesinde *«engeli aşma yükümlülüğünün»* bulunduğu sonucuna varılmaktadır. Buna göre beklenebilirlik sınırları dahilinde gösterilecek bir çaba ile taşımanın sözleşmeye uygun bir şekilde yerine getirilebildiği hâllerde engelin varlığının kabul edilmemesi, taşıyıcının talimat almadan önce engeli aşmak için çabalamakla yükümlü olduğuna işaret eder. Dolayısıyla taşıyıcı talimat almadan önce, beklenebilirlik sınırları çerçevesinde ve herhangi bir ek ücret talep etmeksizin engeli aşmakla yükümlüdür ve bu yükümlülük önceliklidir.

Engeli aşma yükümlülüğü açısından başvurulan *«beklenebilirlik sınırı»* için esas alınacak ölçüt ise, konuya ilişkin kanunî bir düzenleme bulunmadığı için yorum yolu ile belirlenmelidir. Bu noktada kanaatimizce, taşıma süresine ilişkin *«özenli bir taşıyıcı»* ölçütünün (TTK m. 873 ve CMR m. 19), engeli aşma yükümlülüğü açısından da esas alınması en makul yaklaşımdır. Zira taşıma süresine ilişkin taşıyıcıdan beklenen özeni, taşıma ya da teslimin sözleşmeye uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi için taşıyıcının engeli aşma yükümlülüğü bakımından da beklemek, yanlış bir bakış açısı

olmaz. Buna göre taşıyıcı, engel ile karşılaştığında talimat almadan önce, özenli bir taşıyıcıdan beklenen çaba ile engeli aşmakla yükümlüdür.

Tasarruf hakkına sahip kişi, talimat verme hakkını kullanarak eşyanın bir üçüncü kişiye teslim edilmesini isteyebilir. Eşyanın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi yönünde bir talimatının verilmesinden sonra, taşıma ya da teslim engelinin ortaya çıkması hâlinde, talimat verme hakkının kime ait olacağına dair TTK m. 869/2'de özel bir düzenleme getirilmiştir. Söz konusu hükme göre *«gönderenin»* eşyanın üçüncü kişiye teslimi yönünde talimat vermesinden sonra engel ortaya çıkarsa, tasarruf hakkının kullanılmasında, gönderilenin gönderenin, üçüncü kişinin de gönderilenin yerini alacağı öngörülmüştür. Hükmün lafzına bağlı kalındığında, gönderenin bu yönde bir talimat vermesi hâlinde, gönderilenin gönderenin yerini almasının anlamsız bir durum yarattığı görülmektedir. Zira bu durumda, talimat verme yetkisinin gönderende kalmaya devam etmesi, gönderilenin devreden çıkması ve üçüncü kişinin gönderilenin yerini alması gerekir. Hüküm bu hâliyle anlamsız neticeler doğurduğu gibi, mezkûr düzenlemede uygulamada eşyanın üçüncü bir kişiye teslimi yönünde karar veren kişinin çoğunlukla *«gönderilen»* olduğu da ihmal edilmiştir. Hükmün basit bir tercüme hatası sebebiyle bu şekilde kaleme alındığı, bu sebeple düzenlemeyi mehaza uygun olarak *«Gönderilenin, 868 inci madde uyarınca sahip olduğu tasarruf yetkisine dayanarak malın üçüncü bir kişiye teslim edilmesi talimatını vermesinden sonra, taşıma veya teslim engeli ortaya çıkarsa, birinci fıkranın uygulanmasında, gönderilen gönderenin, üçüncü kişi de gönderilenin yerini alır»* şeklinde anlamak gerektiği kanaatindeyiz. Zira kelamın i'mâli, ihmalinden evlâdır.

Taşıma ya da teslim engeli üzerine talimatın uygun bir süre içerisinde alınamaması hâlinde TTK m. 869/3'te, taşıyıcıyı, tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almakla yükümlü kılan özel bir mekanizma öngörülmüştür. Buna göre, engel ile karşılaşan taşıyıcı, son aşamada eşya ile nasıl bir yol izleyeceğine bizzat kendisi karar vermek zorunda bırakılmıştır. TTK m. 869/3'teki *«uygun bir süre»* kavramından ne anlaşılması gerektiği belirlenirken taşıyıcının taşımanın hızlı bir şekilde yerine getirilmesindeki menfaati ile tasarruf hakkına sahip kişinin eşyanın sağlam ve vaktinde teslim edilmesindeki menfaati birlikte dikkate alınmalıdır. Öyle bir süre belirlenmelidir ki bir taraftan sürenin çok kısa tutulması yoluyla tasarruf hakkına sahip

kişinin talimat hakkı elinden alınmamalı, diğer taraftan ise taşıyıcının taşıma sürecini mümkün olan en kısa sürede netleştirmesi gerektiği ve çok uzun süre talimat için beklemesinin kendisinden beklenemeyeceği unutulmamalıdır. Bu esaslardan hareketle -somut olayın şartlarına göre- taşıyıcıyı çok fazla belirsizlik içerisinde bırakmayan ve tasarruf hakkına sahip kişinin muhtemel menfaatine uygun tedbirleri anlamsız hâle getirmeyecek zaman dilimi, uygun süre olarak kabul edilmelidir. Böylece taşıyıcının menfaatleri ile tasarruf hakkına sahip kişinin bilinen veya muhtemel menfaatleri arasında bir denge sağlanmış olur.

Engel ile karşılaşan taşıyıcının talimat ve tedbir alma yükümlülükleri, riziko alanı ilkesinden bağımsızdır. Engel kimin riziko alanından kaynaklanırsa kaynaklansın taşıyıcı, öncelikle talimat almalı, talimatın verilmediği hâllerde ise tedbir almalıdır. Ancak bu yükümlülükler nedeniyle doğabilecek ilave giderler ile uygun bir ücretin ödenmesine ilişkin istem hakları, riziko alanı ilkesinden hareketle karşılık bulur. Zira taşıyıcı, engelin kendi riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmamış olması şartıyla, TTK m. 869/1 ve 869/4'teki talep haklarını ileri sürebilir. Taşıma hukuku alanından benimsenen riziko alanı ilkesi, taraflar arasında makul menfaat dengesinin kurulabilmesi için yardımcı bir enstrüman olarak kullanılmaktadır. Ancak tarafların riziko alanının hangi kriterlere göre belirlenmesi gerektiği, tartışmalı konulardan birini teşkil eder.

Kanaatimizce *«riziko alanı»* kavramı, tarafların kusuru, organizasyon alanı, hükmedilebilirlik ve öngörülebilirlik kavramları üzerinden açıklığa kavuşturulmalıdır. Şöyle ki engel sebebi taraflardan birinin kusurundan kaynaklanıyorsa, bu durum evleviyetle kusurlu olan tarafın riziko alanında kabul edilmelidir. Ancak bir engelin taraflardan birinin riziko alanına isnat edilebilmesi için, kusurlu olması şart değildir. Kusuru bulunmasa dahi taraflardan birinin organizasyon alanından kaynaklanan bütün engeller, engel sebebi kendi organizasyon alanında gerçekleşen tarafın riziko alanına isnat edilmelidir. *«Organizasyon alanı»* taşıyıcının bizzat kendisini, organlarını, maddi araçlarını ve insan kaynaklarını kapsar. Bu alandaki bir eksiklik, aksaklık veya hata, ifa engeline neden olursa, bu engel o tarafın riziko alanına giren bir nedenden kaynaklanmış sayılır. Öte yandan engele sebep olan durum, her iki tarafın kusurundan kaynaklanmadığı gibi organizasyon alanına da girmiyor olabilir. Bu tür durumlarda

engel sebebinin taraflardan biri için öngörülebilir ya da hükmedilebilir nitelikte olup olmadığına bakılmalıdır. Zira taraflardan birinin organizasyon alanındaki eksiklik niteliğinde olup olmadığından bağımsız olarak, taraflardan birinin *«daha iyi şekilde hükmedebildiği ya da öngörebildiği»* tüm engel nedenlerinin o tarafın riziko alanından kaynaklandığı kabul edilmelidir.

Riziko alanı ilkesine ilişkin cevap bulması gereken bir başka mesele, hem taşıyıcının hem de gönderenin riziko alanına girmeyen, nötr bir alanın söz konusu olup olmadığıdır. Riziko alanı ilkesinin esaslarını belirlerken kullanılan kriterler bağlamında kademeli değerlendirme yapıldığında, her iki tarafın da kusurundan kaynaklanmayan, organizasyon alanına girmeyen ve her iki taraf için de hükmedilebilir veya öngörülebilir nitelikte olmayan engellerin söz konusu olabileceği anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, engel, taşıma sözleşmesinin taraflarının riziko alanları dışında, bağımsız bir üçüncü alan olan nötr alanda da gerçekleşebilir. Ancak riziko alanına ilişkin hükümlerde, nötr alan kavramının hiç kullanılmamasından hareketle, kanun koyucunun engeli taraflardan birine ya da diğerine isnat ederek nötr alanı karartmak istediği izlenimi oluşmaktadır. Her ne kadar kanun koyucu, taşıma hukukuna ilişkin hükümlerde nötr alan kavramını hiç kullanmamış olsa da bu tür durumların varlığı görmezden gelinmemelidir. Olağanüstü hava olaylarına bağlı engeller veya terör saldırıları sebebiyle taşıma yolunun kapatılması gibi durumlar, bu çerçevede değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra COVID-19 pandemisi sebebiyle birçok devletin uygulamaya koyduğu, tarafların kusurundan veya organizasyon alanından kaynaklanmadığı gibi öngörülebilir ve hükmedilebilir nitelikte de olmayan genel sokağa çıkış yasakları, sınırların kapatılması gibi bazı tedbirler de nötr alanda kabul edilmesi gereken engellerdir.

Nötr alanın varlığı kabul edildiğinde ise engel sebebiyle talimat ya da tedbir alan taşıyıcının istem haklarının akıbetinin ne olacağı meselesini çözüme kavuşturmak gerekir. TTK m. 869/1 ve 869/4 gereğince taşıyıcının talep edebileceği kalemler, verilen talimatı uygulamak ya da tedbir almak suretiyle başkasının menfaatine hareket etmesi karşılığında taşıyıcıya ödenir. Bu nedenle, kanaatimizce dışardan gelen ve taşıyıcı için hem hükmedilemez hem de öngörülemez nitelikte olan engel sebepleri, TTK m. 869/1, 4 çerçevesinde taşıyıcıya isnat edilmemelidir. Bu tür durumlarda, nötr alandaki engelin taşıma aracının veya taşıma güzergâhının kullanımını doğrudan etkileyip

etkilememesinin de bir önemi yoktur. Kendi menfaatini ikinci plana atarak TTK m. 869/1, 3 gereğince tasarruf hakkına sahip kişinin menfaatini korumakla yükümlü kılınmış olan taşıyıcıya, bir denge unsuru olarak tanınan istem haklarının, nötr alana giren engeller söz konusu olduğunda ortadan kalkması, hakkaniyetli sonuçlar doğurmaz. Engel sebebi kendisinin riziko alanına girmediği hâlde, taşıyıcıyı alınan talimat veya tedbire ilişkin ek giderleri karşılamak zorunda bırakmak ve herhangi bir ek ücret ödenmeksizin bu yükümlülüklerin altına sokmak menfaat dengesini sarsar. Dolayısıyla taşıyıcı engelin nötr alanda bulunduğu durumlarda da TTK m. 869/1, 4 gereğince gerekli giderlerin karşılanmasını ve uygun bir ücret ödenmesini talep edebilmelidir. Mezkûr hükümlerin amacının yanı sıra lafzı da bu yorumu destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Burak. "Eşya Taşımalarında Taşıyıcı Yardımcısı Kavramı ve Yardımcıların Taşıyıcının Sorumluluğuna Etkileri". *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 2 (2008); 291-332 (Adıgüzel, Taşıyıcı Yardımcısı).

Adıgüzel, Burak. *Karayoluyla Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınları, 2012 (Adıgüzel, Zıya).

Adıgüzel, Burak. *Multimodal Taşımalarda Taşıyıcının Sorumluluğu. Ankara: Adalet Yayınları*, 2015 (Adıgüzel, Multimodal Taşıma).

Adıgüzel, Burak. *Taşıma Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınları, 2021 (Adıgüzel, Taşıma).

Adıgüzel, Burak. "Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Karayolu ile Eşya Taşıyıcısının Sorumluluğu Üzerine Hükümler". *Legal Mali Hukuk Dergisi* Y. 3, S. 32 (2007): 1875-1907 (Adıgüzel, Sorumluluk).

Adıgüzel, Burak. "Uluslararası Ticarette Kullanılan Taşıma Senetleri ve Senetlerin Taşıyıcının Sorumluluğuna Etkileri". *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 4 (2009): 85-121 (Adıgüzel, Taşıma Senedi).

Adıgüzel, Burak. Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Fiilî Taşıyıcı Kavramı ve Fiilî Taşıyıcının Sorumluluğu. *İÜHFM* C. LXXI S. 2 (2013): 3-20 (Adıgüzel, Fiili Taşıyıcı).

Akan, Pınar. *Deniz Taşımacılığında Taşıyanın Yüke Özen Yükümlülüğünün İhlalinden Doğan Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınları, 2007**.**

Akdeniz, Umut. *Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesi*. Ankara: Adalet Yayınları, 2013 (Akdeniz, Sözleşme).

Akdeniz, Umut. "Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması ve Bunun Hukuki Sonuçları". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C.IV S. 2: 181-204 (Akdeniz, Taşıma İşi).

Akıncı, Sami. Deniz *Hukuku – Navlun Mukaveleleri*. İstanbul: Türkiye Ticaret Borsası Matbaası, 1968 (Akıncı, Deniz Hukuku).

Akıncı, Ziya. *Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve CMR*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1999 (Akıncı, CMR).

Aksoy, Sami. *Taşıma Hukukunda Fiili Taşıyıcı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015 (Aksoy, Fiili Taşıyıcı).

Akyol, **Şener**. *Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008.

Andresen, Bernd. "Die Fautfracht bei Kündigung des Frachtvertrages". *Transport-Wirtschaft- Recht., Gedächtnisschrift für Johann Georg Helm* (Berlin 2001): 3-12 (Andresen, Fautfracht).

Andresen, Bernd ve **Valder, Hubert**. *Speditions-, Fracht- und Lagerrecht: Handbuch des Transportrechts mit Kommentaren.* Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2019.

Alff, Richard. *Fracht-, Lager- und Speditionsrecht Kommentar*. 2. Aufl., Neuwied-Kriftel-Berlin: 1991 (Alff, Kommentar).

Alff, Richard. Neuere höchstrichterliche Rechtsprechung zum Speditions- und Frachtrecht. Köln: 1980 (Alff, Rechtsprechung).

Arkan, Sabih. "Demiryolu İşletmesinin Eşya Taşımalarından Doğan Sorumluluğu". *Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından İkinci Taşımacılık Sempozyumu: Bildiriler-Tartışmalar*, Haz.: Sigorta Hukuku Türk Derneği (Ankara 1985): 43-95 (Arkan, Demiryolu İşletmesi).

Arkan, Sabih. "Eşyanın Karayolu ile Uluslararası Taşınmasına İlişkin Konvansiyon (CMR) Üzerinde Bir İnceleme". *Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu: Bildiriler-Tartışmalar*, Haz.: Sigorta Hukuku Türk Derneği, (Ankara 1984): 5-21(Arkan, CMR).

Arkan, Sabih. "Karayolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Uygulanma Koşulları ve Taşıyıcının Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümleri (TTK ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* C. 10, S. 2 (1979): 397-414 (Arkan, Uluslararası Sözleşme).

Arkan, Sabih. *Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1982 (Arkan, Sorumluluk).

Arkan, Sabih. "Karma Taşımalarla İlgili Hukuki Sorunlar". P*rof. Dr. Jale G. Akipek'e Armağan*. Selçuk Üniversitesi Yayınları No: 100, Hukuk Fakültesi Yayınları No: 11 (1991): 341-358 (Arkan, Karma Taşıma).

Arkan, Sabih. "Liability Of Carriers and Forwarding Agents For Loss Of or Damage To Goods in Turkey". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* C. 14 S. 3 (Haziran 1988): 27-36 (Arkan, Liability).

Arkan, Sabih. "Türk Ticaret Kanunu'nun Taşıma Senetlerine ve İlmühaberlere İlişkin Hükümleri Üzerine Bir İnceleme". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* C. IX S. 4 (1978): 1025-1046 (Arkan, Taşıma Senetleri).

Arslan, Arzu. "Uluslararası Hava Taşımalarında Taşıyıcıya Yükün Ziya ve/veya Hasarı Sebebiyle Yöneltilebilecek" Sınırlı/Sınırsız Sorumluluk Hâlleri ve Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması". *Prof. Dr. Selâhattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan* (İstanbul 1999): 89-118.

Arslanlı, Halil. *Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Umumî Hükümler)*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1960.

Aşlar Üçyıldız, Yasemin. "Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmelerine İlişkin Konvansiyon (CMR) Hükümleri Çerçevesinde Taşıma ve Teslim Engelleri (TTK ile Karşılaştırmalı Olarak)". *AHBV Hukuk Dergisi* C. 27 S. 2 (2022): 317-350 (Aşlar Üçyıldız, CMR).

Aşlar Üçyıldız, Yasemin. "COVID-19 Tedbirlerinin Kara Taşıma Hukuku Alanındaki İfa Engelleri Bakımından Değerlendirilmesi". *Prof. Dr. Rıza Ayhan'a Armağan* C. 2 (Ankara 2022): 1697-1731 (Aşlar Üçyıldız, COVID-19 Tedbirleri).

Atabek, Reşat. *Eşya Taşıma Hukuku*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1960.

Atamer, Yeşim. "İfa Engelleri Hukukunu Yeniden Sistematize Etmeyi Düşünmek: Borca Aykırılık Türleri Yerine Yaptırımları Esas Alan Bir Sistematik (İfa Engelleri Hukuku)". *Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan* (2010): 217-260.

Aydın, Alihan. *CMR'ye Göre Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu.* İstanbul: Arıkan Basım Yayın Dağıtım, 2006.

Basedow, Jürgen. *Der Transportvertrag*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1987 (Basedow, Transportvertrag).

Başpınar, Veysel. *Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998.

Baumbach, Adolf, Hopt, Klaus J. ve **Merkt, Hanno**. *Handelsgesetzbuch HGB mit GmbH & Co., Handelsklauseln, Bank- und Kapitalmarktrecht, Transportrecht (ohne Seerecht)*. 40. Aufl. München: 2021.

Baumgärtel, Gottfried. *Handbuch der Beweislast im Privatrecht*. Band 4, AbzG, CMR, BinnSchG, HGB, Köln: 1988 (Baumgärtel/İşleyen).

Baysal, Başak. "Aşırı İfa Güçlüğü". *Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu*, M. İnceoğlu (Editör), (İstanbul 2012): 112-143 (Baysal, Aşırı İfa Güçlüğü).

Baysal, Başak. *Sözleşmenin Uyarlanması*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2019 (Baysal, Sözleşmenin Uyarlanması).

Becker, Hermann. *Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht*. VI. Band, 1.Abteilung, Allgemeine Bestimmungen, Art.1-183, 2. Aufl., Bern: 1941.

Beckert, Jochen. *Die Haftung des Frachtführers für Kontaminierungsfolgeschäden*. Tübingen: De Gruyter GmbH, 2006 (Beckert, Haftung).

Belbez, Hikmet. Nakil Sözleşmesi ve Nakliyecinin Sorumu. *Ankara Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 2 S. 2-4 (1946): 387-402.

Bellardita, Alessandro. *Der Absender im frachtrechtlichen Schuldverhältnis und seine Haftung*. Berlin: LIT Verlag, 2012 (Bellardita, Der Absender).

Beuthien, Volker. *Zweckerreichung und Zweckstörung im Schuldverhältnis*. Tübingen: Mohr, 1969 (Beuthien, Zweckstörung).

Bozer, Ali. *Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1989.

Bötticher, Eduard. *Gestaltungsrecht und Unterwerfung im Privatrecht*. Berlin: De Gruyter, 1964.

Braun, Thomas. *Das frachtrechtliche Leistungsstörungsrecht nach dem Transportsreformgesetz: Eine Untersuchung der frachtrechtlichen Leistungsstörungstatbestände der §§ 407 ff HGB unter besonderer Berücksichtigung der Bezüge zum bürgerlichen Recht*, Dissertation, Hamburg: LIT Verlag, 2002.

Bucher, Eugen. Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 2. Aufl., Bern: 1988.

Buz, Vedat. Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar. Ankara: Yetkin Yayınları, 2005.

Can, Mertol. *CMR ve Alman Ticaret Kanunu ile Mukayeseli Olarak Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*. Birinci Cilt, Ankara: İmaj Yayıncılık, 2017 (Can, Taşıma Hukuku).

Can, Mertol. "4925 Sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'na Göre Karayoluyla Yapılan Taşımaların Tabi Olduğu Hukukî Esaslar". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. IX S. 1-2 (2005): 11-63 (Can, Karayolu Taşıma Kanunu).

Can, Mertol. *Kıymetli Evrak Hukuku (Ders Kitabı).* Ankara: İmaj Yayıncılık, 2015 (Can, Kıymetli Evrak).

Can, Mertol. *Navlun Sözleşmesinin Sona Ermesi.* Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998 (Can, Navlun Sözleşmesi).

Canaris, Claus-Wilhelm, Habersack, Mathias ve **Schäfer, Carsten**. *Handelgesetzbuch Großkommentar, begründet von Hermann Staub, Bearbeiter: Patrick Schmidt, 12. Band, 2. Teilband, §§ 407-450.* München: 2013, (Staub/P. Schmidt).

Canaris, **Claus-Wilhelm**. *Handelsrecht*. 24. vollständig neu bearbeitete Auflage, München: 2006 (Canaris).

Clarke, Malcolm A. *International Carriage of Goods By Road: CMR*. 5. Edition, London: Informa Law from Routledge, 2009 (Clarke, International Carriage).

Couchepin, **René**. *Haftung und Regress der mehreren Frachtführer nach schweizerischem, deutschem und französischem Recht*. Diss., Basel: 1933.

Czerwenka, G. Beate. "Das neue Allgemeine Frachtrecht nach der Reform des Transportrechts und des Seehandelsrechts. Wechselwirkungen und Vorbildfunktion". *Seehandelsrecht und Seerecht: Festschrift Rolf Herber zum 70. Geburtstag* (1. Januar 1999): 45-69.

Çağa, Tahir. *Deniz Ticareti Hukuku* C. 2. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1979.

Çağa, Tahir ve **Kender, Rayegân**. *Deniz Ticareti Hukuku II, Navlun Sözleşmesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010.

Decker, Peter J. *Das Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr (CMR).* Düsseldorf: Verkehrs-Verlag Fischer, 1985.

Didier, Timo. *Risikozurechnung bei Leistungsstörungen im Gütertransport. Mannheimer Beiträge zum Binnenschiffahrtsrecht.* Bd. 8. Dissertation, Mannheim: Luchterhand, 2001 (Didier, Risikozurechnung).

Didier, Timo ve **Andresen, Bernd**. *CMR, Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr Kommentar*. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2015 (İşleyen, (Didier/Andresen)).

Doğanay, İsmail. *"Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Karada Eşya Taşınması"*. *Batider,* C. V S. 3 (1970): 432-480 (Doğanay, Karada Eşya Taşıma).

Doğanay, İsmail. *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*. C. 2, İstanbul: Beta Yayınları, 2004 (Doğanay, Şerh).

Dural, Mustafa. "İmkânsızlık Kavramı ve Türleri". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* C. 7 S. 1 (Haziran 1973): 11- 58.

Dural, Mustafa. *Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976 (Dural, Sonraki İmkânsızlık).

Düringer, Adelbert ve **Hachenburg, Max**. *Das Handelsgesetzbuch, Band 5, §§ 425-473*. Mannheim-Berlin-Leipzig: 1932 (Düringer/ Hachenburg/İşleyen).

Ebenroth, **Carsten Thomas, Boujong**, **Karlheinz, Joost, Detlev** ve **Strohn, Lutz**, *Handelsgesetzbuch, Band 2, §§ 343-475h, Transportrecht, Bank- und Börsenrecht*. München: 2020, (İşleyen, (Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn)).

Eckhardt, Petra. *Die Rechtsstellung des Empfängers im Frachtrecht*. Dissertation, Hamburg: LIT Verlag, 1999.

Edis, Altan. *Die Haftung des Frachtführers nach schweizerischem Obligationen- und türkischem Handelsrecht*. Diss. Bern-Frankfurt: Peter Lang, 1975 (Edis, Haftung).

Emmerich, Volker. *Das Recht der Leistungsstörungen*. 6. Aufl., München: De Gruyter, 2005.

Enneccerus, Ludwig ve **Nipperdey, Hans Carl**. *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Halbband 1, 2.* Tübingen: 1952.

Ensthaler, Jürgen. *Gemeinschaftskommentar zum Handelsgesetzbuch mit UN-Kaufrech*t, von Jürgen Ensthaler (Hrsg.), 8. Aufl. Köln: Luchterhand, 2015 (Ensthaler/İşleyen).

Erdil, Engin. *Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku İçtihatlı CMR Şerhi*. İstanbul: 2007.

Eren, Fikret. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.

Eriş, Gönen, Kara Taşıma Hukuku, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2015.

Erkan, **Vehbi Umut**. "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Vekâlet Sözleşmesinde Vekâlet Verenin Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları". *AÜHFD* 62 (2) (2013): 441-472.

Erzurumluoğlu, Erzan. *Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Borçluya Yüklenemeyen Nedenlerden Dolayı Edimin Yerine Getirilememesi*. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi yayınları, 1970.

Esener, Turhan. Borçlar Hukuku I. Ankara, 1969.

Esser, Josef ve **Schmidt, Eike**. *Schuldrecht Band I, Allgemeiner Teil, Teilband 2*. Heidelberg: 2000.

Ferrari, Franco, Kieninger, Eva-Maria, Mankowski, Peter, Otte, Karsten, Saenger, Ingo, Schulze, Götz ve **Staudinger, Ansgar**. *Internationales Vertragsrecht Rom I-VO, CISG, CMR, FactÜ Kommentar*. München: 2018 (Ferrari/İşleyen).

Fischer, Christoph. *Weisungsrechte am Beispiel des Transportvertrages im deutschen, englischen und französischen Recht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017 (Fischer, Weisungsrecht).

Flume, Werner. *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts, Band. II, Das Rechtsgeschäft*. 2. Aufl., Berlin/Heidelberg/New York: 1975.

Franko, Nisim. *Hatır Nakliyatı ve Hukukî Mahiyeti*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1992.

Fremuth, Fritz ve **Thume, Karl Heinz**. *Kommentar zum Transportrecht, §§ 407-475h HGB, CMR, WA, und ADSp*. Heidelberg: 2000 (İşleyen, (Fremuth/Thume)).

Gauch, Peter. *Der Werkvertrag*. Zurich: Schulthess Verlag, 2019.

Gauch, Peter, Schluep, Walter R. Ve **Jäggi, Peter**. *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, ohne außervertragliches Hauptpflichtrecht, Band I-II.* Zürich: 1995.

Gautschi, Georg. *Berner Kommentar, Band 6, Das Obligationenrecht, 2. Abteilung, 6. Teilband (Art. 425-491).* 2. Aufl., Bern: 1962.

Gençtürk, Muharrem. "Taşıma Sözleşmelerinin Uluslararası Niteliği ve MÖHUK'a Göre Yabancılık Unsuru Bulunan Taşıma Sözleşmelerine Uygulanması Gereken Hukuk". *Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan* (İstanbul 2006): 637-652 (Gençtürk, Uluslararası Nitelik).

Gençtürk, Muharrem. *Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku (Genel Kavramlar, Gecikmeden Doğan Sorumluluk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006 (Gençtürk, Eşya Taşıma).

Glöckner, Herbert. *Leitfaden zur CMR: Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr, Kommentar*. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 1991.

Göktürk, Kürşat, Can, Mehmet Çelebi ve **Kaşak, Esra.** Karayoluyla Eşya ve Yolcu Taşıma Hukuku, Gerekçeli – İçtihatlı – Madde Karşılaştırmalı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.

Götz, Hans. Der Eintritt des Empfängers in den Frachtvertrag. München: 1941 (Götz, Empfängers).

Gözler, Kemal, Hukuka Giriş, Bursa: Ekin Kitabevi, 2017.

Groβkommentar zum Handelsgesetzbuch begründet von Hermann Staub, herausgegeben von Claus-Wilhelm Canaris, Wolfgang Schilling, Peter Ulmer, 7. Band, 1. Teilband, §§ 425-452 HGB a.F., bearbeitet von Johann Georg Helm, 4. Aufl., Berlin: 1993 (GroβkommHGB/Helm).

Groβkommentar zum Handelsgesetzbuch begründet von Hermann Staub, herausgegeben von Claus-Wilhelm Canaris, Wolfgang Schilling, Peter Ulmer, 14. Band, CMR (Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straβengüterverkehr), bearbeitet von Fabian Reuschle, 5. Aufl., Berlin: 2016 (GroβkommHGB/Reuschle).

Gümüş, Mustafa Alper. "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 18/II'de Yer Alan "Basiretli İş Adamı (Tacir) Davranışı" Ölçütünün İyiniyetin (TMK m. 3) Varlığının Belirlenmesindeki İşlevi". *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan C. 22 S. 3: 1221-1240.

Güner Özbek, Meltem Deniz. "Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Konişmento ve Konişmentonun İspat Kuvveti". *MÜHF – HAD*, C. 18, S. 3: 233-254.

Haag, Oliver ve **Löffler, Joachim** (Hrsg.). *Handelsgesetzbuch – HGB Kommentar*. Münster: 2013 (İşleyen, (Haag/Löffler)).

Häbe, Jürgen. *Unanbringliche Frachtgüter unter besonderer Berücksichtigung der Postbeförderung*. Berlin: LIT Verlag, 2007.

Hartenstein, Olaf ve **Reuschle, Fabian**. *Handbuch des Fachanwalts Transport- und Speditionsrecht.* Köln: 2015 (İşleyen, (Hartenstein/Reuschle)).

Häublein, Martin ve **Hoffmann-Theinert, Roland** (Hrsg.). *BeckOK HGB.* 21. Edition, München: 2020 (İşleyen, (Häublein/Hoffmann-Theinert)).

Heidel, Thomas ve **Schall, Alexander**. *Nomoskommentar Handelsgesetzbuch Handkommentar*. 3. Aufl. Baden-Baden: 2019 (İşleyen, (Heidel/Schall)).

Heidelberger Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Handelsrecht, Bilanzrecht, Steuerrecht, Glanegger, Peter/Stefan, Kusterer/Selder, Johannes/Kirnberger, Christian/Ruβ, Werner/Stuhlfelner, Ulrich, 7. Aufl., Heidelberg 2007 (Heidelberger KommHGB/İşleyen).

Hein, G., Eichhoff, E., Pukall, A. ve **Krien, E.**, *Güterkraftverkehrsrecht, Systematische Sammlung der Gesetze, Verordnungen und Verwaltungsvorschriften für den nationalen und internationalen Güterkraftverkehr sowie Kommentar zum Güterkraftverkehrsgesetz (GüKG) und ergänzenden Vorschriften*. 3. Band, Berlin: 2020 (İşleyen, (Hein/Eichhoff/Pukall/Krien).

Henssler, Martin. *Risiko als Vertragsgegenstand. (Jus privatum, Bd. 6)*. Tübingen: Mohr Siebeck (Verlag), 1994 (Henssler, Risiko).

Helm, Johann Georg. Frachtrecht II, CMR, 2. Aufl., Berlin-New York: De Gruyter, 2002 (Helm/Frachtrecht).

Herber, Rolf ve **Piper, Henning**. *CMR Internationales Strassentransportrecht Kommentar*. München: 1996.

Heuer, Klaus. *Die Haftung des Frachtführers nach der CMR, Die Haftung des Frachtführers nach dem Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr (CMR).* Hamburg: 1975 (Heuer, Haftung).

Heymann, Erst. *Handelsgesetzbuch, Kommentar §§ 343-475h HGB Bd. 4*. Berlin: De Gruyter, 2005 (Heymann/İşleyen).

Hill, Donald James ve **Messent, Andrew**, CMR: Contracts for the International Carriage of Goods By Road, 3rd Edition, by Andrew Messent with David A. Glass, London 2000 (Hill/Messent/İşleyen).

Hirsch, Ernest. Deniz Ticareti Hukuku ve Sigorta Hukuku, Ders Notları. Ankara: Arkadaş Matbaası, 1945.

Höhn, Kurt. *Das Verfügungsrecht über das Frachtgut während des Transportes, insbesondere des Eisenbahntransportes, Dissertation.* Weimar: 1910 (Höhn, Verfügungsrecht).

Hübner, Ulrich. Handelsrecht. Heidelberg: C.F. Müller Juristischer Verlag, 2004.

İlyasov, Muhammetnazar. *TTK ve CMR'ye Göre Karayoluyla Eşya Taşımacılığında Taşıma ve Teslim Engelleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.

Jabornegg, Peter (Hrsg.). *Kommentar zum HGB, Handelsgesetzbuch mit Firmenbuchgesetz und Handelsmaklerrecht.* Wien: Springer-Verlag Wien New York, 1997 (Jabornegg/İşleyen).

Jabornegg, Peter ve **Artmann, Eveline**. *Kommentar zum UGB, Band 1: Unternehmensgesetzbuch mit Firmenbuchgesetz, CMR, AÖSp*. 2. Aufl. Wien: 2010 (İşleyen, (Jabornegg/Artmann)).

Jaurneig, Othmar. *Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar*. München: C.H.Beck, 2021 (Jaurneig/İşleyen).

Jäggi, Peter, Druey Jean Nicolas ve **von Greyerz Christopf**. *Wertpapierrecht*. Basel und Frankfurt a.M.: 1985.

Jesser, Helga. *Frachtführerhaftung nach der CMR: Internationaler und nationaler Strassengütertransport.* Wien: Wirtschaftsverlag, 1992 (Jesser, Frachtführerhaftung).

Kahraman, Zafer. "Covid-19 Salgınının İfa Engelleri Bakımından Değerlendirilmesi". *Covid-19 Küresel Salgınının Hukuktaki Yansımaları*. Prof. Dr. Kemal Şenocak (Editör), (Ankara 2021): 11-39.

Kahya, Mehmet. *Taşıyıcının Malî Sorumluluğu ve CMR Sigortaları.* İstanbul: Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları-12, 2007.

Kaner, İnci Deniz. *Deniz Ticareti Hukuku I-II*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2019.

Karan, Hakan. *CMR Şerhi*. Ankara: 2011 (Karan, CMR Şerhi).

Karan, Hakan. "Karayolu Taşıma Kanunu ve Yönetmeliği". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. C. XXII S. 3 (Aralık 2000): 99-320 (Karan, Karayolu Taşıma Kanunu).

Karan, Hakan. *Law on International Carriage of Goods*. Ankara: Turhan Bookstore, 2013 (Karan, Carriage of Goods).

Kaşak, Esra. "Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının TTK m. 886 Kapsamında Pervasızca ve Zararın Muhtemelen Meydana Geleceği Bilinciyle Davranışı". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* C. 27 S. 2 (Aralık 2021): 1487-1515.

Kaya, Arslan. "Karayolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları". *Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını* No. 715 (İstanbul 1998): 311-333 (Kaya, CMR).

Kaya, Arslan, *"Taşıyıcının Karayolu ile Eşya Taşımasına İlişkin Uluslararası Sözleşmede (CMR) Öngörülen Sorumluluğun Esasları – II"*, İÜHFM., Y. 1998, C. LVI, S. 1-4, s. 239-267 (Kaya, Sorumluluk).

Keller, Max ve **Schöbi, Christian**. *Das Schweizerische Schuldrecht, Band I: Allgemeine Lehren des Vertragsrechts*. 3. Aufl., Basel und Frankfurt a.M.: 1988.

Kendigelen, Abuzer ve **Aydın, Alihan**. "Karayoluyla Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesine İlişkin Antlaşma (CMR)- Resmi Çeviriye İlişkin Sorunlar ve Bir Serbest Çeviri Denemesi". *Kendigelen, Abuzer, Makalelerim Cilt II* (2001-2006). Vol. 1: 42-77.

Kerksieck, Annemarie. *Die rechtliche Natur des Frachtvertrages.* Leipzig: 1929 (Kerksieck, Natur des Frachtvertrages).

Keskin, A. Dilşad. "Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt ve İmkânsızlık". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XI S. 1-2 (2007): 209-231.

Kıran, Süleyman. *Karayoluyla Eşya Taşımasında Taşıma Ücreti.* Ankara: Adalet Yayınevi, 2018 (Kıran, Taşıma Ücreti).

Kıran, Süleyman. "Eşya Taşımalarında Refakat Belgeleri (Bilgileri) ve Bunlardan Doğan Sorumluluk". *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi* 4 (2) 2018: 175-186 (Kıran, Refakat Belgeleri).

Kırman, Ahmet. *Hava Yolu ile Yapılan Uluslararası Yolcu Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1990.

Klett, Barbara. "Die Haftung im internationalen Strassengüterverkehr nach CMR". *Strassenverkehr* (1/2017): 20-29.

Knorre, Jürgen, Demuth, Klaus ve **Schmid, Reinhard Th**. *Handbuch des Transportrechts*. 2. Aufl. München: 2015 (İşleyen, (Knorre/Demuth/Schmid)).

Knuchel, Hans Benedikt. *Der Frachtvertrag als Vertrag zugunsten Dritter*, Dissertation, Basel: 1946.

Koller, Ingo. *Transportrecht, Kommentar zu Spedition, Gütertransport und Lagergeschäft*. 10. Aufl., München: Verlag C. H. Beck, 2020.

Koller, Ingo. *Transportrecht, Kommentar zu Spedition, Gütertransport und Lagergeschäft*. 3. Aufl., München: 1995 (Koller-1995).

Koller, Ingo. "Das deutsche Transportrechtsreformgesetz und seine wesentlichen Änderungen für das Recht der Binnenschiffahrt": Eibe Riedel/Günther Wiese, (Hrsg.). *Probleme des Binnenschiffahrtsrechts IX, Mannheimer rechtswissenschaftliche Abhandlungen Band 25, Heidelberg* (2000): 9-31 (Koller, Binnenschiffahrtsrecht).

Koller, Ingo. "Das Standgeld bei CMR-Transporten". *TranspR* (1988): 129-138 (Koller, TranspR 1988, 129).

Koller, Ingo. "Der 'Risikobereich' im HGB – Frachtrecht". *VersR* (2012): 949-960 (Koller, VersR 2012, 949).

Koller, Ingo. *Die Risikozurechnung bei Vertragsstörungen in Austauschverträgen*. München: C.H. Beck, 1979 (Koller, Risikozurechnung).

Koller, Ingoç "Die Lohnfuhr im Spannungsfeld zwischen Wert-, Dienst-, Arbeits-, Miet- und Frachtvertrag". *TranspR* (2013): 140-146 (Koller, TranspR 2013, 140).

Koller, Ingo. "Interessenkonflikte bei der Ausführung von Geschäftsbesorgungsaufträgen". *Festschrift für Dr. Henning Piper (zum 65. Geburtstag)*, Hamburg (1998): 899-923 (Koller, FS Piper).

Koller, Ingo. "Das Tranzparenzgebot als Kontrollmaßstab Allgemeiner Geschäftsbedingungen". *Festschrift für Ernst Steindorff zum 70. Geburtstag,* (Berlin 1990): 667-686.

Koller, Ingo. "Der Wertersatz im Transportrecht". *50 Jahre Bundesgerichtshof: Festgabe aus der Wissenschaft, hrsg. von Claus-Wilhelm Canaris, Band 2*. (München 2000): 181-211.

Koller, Ingo, Kindler, Peter, Roth, Wulf-Henning ve **Drüen, Klaus-Dieter**. *Handelsgesetzbuch Kommentar*. 9. Aufl. München: 2019 (İşleyen, (Koller/Kindler/Roth/Drüen)).

Lammich, Klaus ve **Pöttinger, Franz Josef**. *Gütertransportrecht, Kommentar, (Loseblatt*), *Neuwied, Kriftel/Ts., Stand: 52, Aktualisierung*. Mai 2004.

Larenz, Karl. *Allgemeiner Teil des deutschen Bürgerlichen Rechts*. 6.Aufl., München: 1983 (Larenz, Bürgerlichen Rechts).

Larenz, Karl. *Lehrbuch des Schuldrechts, 1. Band, Allgemeiner Teil.* 14. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 1987 (Larenz, Lehrbuch des Schuldrechts).

Lenz, **Uwe**. *Straßengütertransportrecht*. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1988 (Lenz, Straßengütertransportrecht).

Lersch, Herbert. *Die Rechtsstellung des Empfängers aus dem Frachtvertrag beim Landfrachtgeschäft*. Coburg: Tageblatt-Haus Coburg, 1931 (Lersch, Empfänger).

Leutke, Paul. *Das Verfügungsrecht beim Frachtgeschäft unter besonderer Berücksichtigung des Postfrachtgeschäftes*. Berlin: De Gruyter, 1905 (Leutke, Verfügungsrecht).

Lieser, Britta. *Ergänzung der CMR durch unvereinhetlichtes deutsches Recht, für grenzüberschreitenden Güterfernverkehr mit Abgangs- und Bestimmungsort in der Bundesrepublik Deutschland*. Neuwied: 1991.

Lorenz, Stephan ve **Riehm, Thomas**. *Lehrbuch zum neuen Schuldrecht*. München: 2002.

Loewe, Roland. Erläuterungen zum Übereinkommen vom 19. Mai 1956 über den Beförderungsvertrag im internationalen Straβengüterverkehr (CMR). *European Transport Law 1976*: 503-597 (Loewe, ETR 1976).

Lommatzsch, Jutta. *Straßenfrachtführer als Dritte – Die Haftung des Frachtführers als Dritter im nationalen und internationalen Straßengütertransportrecht*. Nomos Verlag, 2007.

Meier-Hayoz, Arthur ve **von der Crone, Hans Caspar**. *Wertpapierrecht*. 2. Aufl. Bern: 2000.

Meyer-Rehfuess, Maximiliane. *Das frachtvertragliche Weisungsrecht.*Hamburg: Luchterhand Verlag GmbH, 1995.

Müglich, Andreas. *Transport- und Logistikrecht.* München: Verlag Vahlen, 2002.

Müglich, Andreas. *Das Neue Transportrecht, Einführung-Kommentar-Texte.* Köln: Bundesanzeiger Verlag, 1998 (Müglich/Kommentar).

Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 7, herausgegeben von Karsten Schmidt, §§ 407-619, Transportrecht. 4. Aufl., München: 2020, (MüKoHGB/İşleyen).

Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 7, herausgegeben von Karsten Schmidt, §§ 407-619, Transportrecht. 2. Aufl., München: 2009 (MüKoHGB-2009/İşleyen).

Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 6, Herausgegeben von Dr. Dres. h.c. Franz Jürgen Säcker. München: 2020 (MüKoBGB-2020/İşleyen).

Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 2, Schuldrecht – Allgemeiner Teil I, 8. Aufl., Wolfgang Krüger (Redakteur). München: 2019 (MüKoBGB/İşleyen).

Nassauer, Friedemann. *"Sphärentheorien" zu Regelungen der Gefahrtragungshaftung in vertraglichen Schuldverhältnissen*. Marburg: Elwert, N. G., 1978 (Nassauer, Sphärentheorien).

Ochsé, John. *Der Speditionsvertrag im schweizerischen Recht: nach den Allgemeinen Bedingungen des Schweizerischen Spediteuren-Verbandes vom 29. Januar 1932: unter besonderer Berucksichtigung des deutschen und franzosischen Speditionssrechts.* Zurich 1933 (Ochsé, Speditionsvertrag).

Oetker, Hartmut ve **Paschke, Marian**. *Handelsgesetzbuch Kommentar*. 6. Aufl., München: 2019.

Okay, M. Sami. *Deniz Ticareti Hukuku, C. 2*. İstanbul: 1970.

Orbay Ortaç, Nurdan. "Havayolu ile Taşımalarda Bagajın Zıyaı veya Hasara Uğraması Nedeniyle Doğan Âkdi Sorumluluk". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2014 (114): 143-178.

Orbay Ortaç, Nurdan ve **Akdeniz, Umut**. "Türk Ticaret Kanunu'na Göre Fiili Taşıyıcının Tabi Olduğu Hukuki Esaslar". *Terazi Hukuk Dergisi* C. 12 S. 32 (Haziran 2017): 14-29.

Oser, Hugo ve **Schönenberger, Wilhelm**. *Zürcher Kommentar, Bd. V, Das Obligationenrecht, Art. 1-183, 2. A.* Zürich: 1929.

Oser, Hugo ve **Schönenberger, Wilhelm**. *Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band. V, Das Obligationenrecht, 3. Teil, (Art. 419-529) OR*. 2. Aufl. Zurich: 1945 (Oser/Schönenberger, 3. Teil).

Özdamar, Mehmet, Göktürk, Kürşat, Can, Mehmet Çelebi ve **Kaşak, Esra**. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

Özdemir, Atalay. *Hava Taşıyıcısının Bagaj ve Yükün Kaybı Hasarı ve Gecikmesinden Doğan Zararlar Nedeniyle Sorumluluğu*. Ankara: 1992 (Özdemir, Hava Taşıyıcısı).

Öztan, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku.* Ankara: Turhan Kitabevi, 2016.

Paschke, Marian ve **Furnell, Winfried**. *Transportrecht*. Hamburg: 2011.

Peters, Heinrich. *Das Verfügungsrecht des Absenders nach § 433 HGB*. Leipzig: 1907 (Peters, Verfügungsrecht).

Pokrant, Günther ve **Gran, Andreas**. *Transport- und Logistikrecht*. Köln: RWS Vlg, 2016.

Poroy, Reha ve **Tekinalp, Ünal**. *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.

Precht, Georg M. ve **Endrigkeit Kurt**. *CMR-Handbuch über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr.* 3. Auflage, Hamburg: Deutscher Verkehrs-Verlag, Hamburg, 1972.

Pulaşlı, Hasan. Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017 (Pulaşlı, Kıymetli Evrak).

Pulaşlı, Hasan. "Anonim Şirketlerde Temsil Şekli, Özel Temsil Halleri ve Temsil Yetkisinin Murahhaslara Devredilmesi". *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* C. 36 S. 2 (2020): 5-39 (Pulaşlı, Temsil).

Ramming, Klaus. "Die Haftung des ausführenden Frachtführers nach § 437 HGB". *TranspR* (2000): 277 vd. (Ramming, TranspR 2000).

Reuschle, Fabian. *Montrealer Übereinkommen (MÜ) Kommentar*. Berlin: De Gruyter, 2011.

Richter-Hannes, Dolly ve **Richter, Ralf**. *Möglichkeit und Notwendigkeit der Vereinheitlichung des internationalen Transportrechts.* Postdam-Babelsberg: 1978.

Roßmann, Markus. *Die Berechtigung zum Schadensersatz für Schäden am Frachtgut nach §§ 421 I, 425 HGB: zugleich ein Beitrag zum Versendungskauf.* Passau: Peter Lang GmbH, 2003.

Röhricht, Volker. *Handelsgesetzbuch Kommentar zu Handelsstand, Handelsgesellschaften, Handelsgeschäften, besonderen Handelsverträgen und internationalem Vertragsrecht (ohne Bilanz-, Transport- und Seerecht).* Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2019 (Röhricht/İşleyen).

Rundnagel, Ernst. *Beförderungsgeschäft, in Handbuch des gesamten Handelsrechts, herausgegeben von Victor Ehrenberg, Band 5, II. Abteilung, Kapitel 7.* Leipzig: 1915 (Rundnagel, Beförderungsgeschäft).

Saur, Heiko. *Die Änderung der Haftungsgrundsätze im Fracht-, Speditions- und Lagerrecht durch das Transportrechtsreformgesetz.* Hamburg: LIT Verlag, 1999 (Saur, Haftungsgrundsätze).

Schlegelberger, Franz. *Handelsgesetzbuch. Erläutert von Ernst Geßler, Wolfgang Hefermehl, Wolfgang Hildebrandt, Georg Schröder, Band IV, §§ 386-460.* München: Verlag Franz Vahlen, 1976 (Schlegelberger/İşleyen).

Schlechtriem, Peter. Schuldrecht, Allgemeiner Teil. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003.

Schindler, Alex. "Die vertragliche Haftung des ausführenden Frachtführers im Frachtrecht des HGB". *Transport - Wirtschaft - Recht.: Gedächtnisschrift für Johann Georg Helm* (Berlin 2001): 331-340.

Schmidt, Hubert (Hrsg.). COVID-19: Rechtsfragen zur Corona-Krise. München: C.H. Beck, 2020 (Schmidt/İşleyen, Corona-Krise Bölüm).

Schmidt, Patrick. "Grenzfälle frachtvertraglicher Haftung und ihre Versicherbarkeit -insbesondere bei Schub- und Schleppverträgen". *VersR* (2013): 418-433 (P. Schmidt, VersR 2013, 418).

Schönenberger, Wilhelm ve **Jäggi, Peter**. Z*ürcher Kommentar Obligationenrecht, Band. V, Teilband I.* Zürich: 1973.

Schuster, **Michael**. *Haftung der Teil-, Zwischen-, Samt- und Unterfrachtführer im deutschen Gütertransportrecht*. Frankfurt: Peter Lang GmbH, 2002.

Seliçi, Özer. *Die Haftung des Frachtführers nach deutschem und türkischem Recht und nach den Bestimmungen des Übereinkommens über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr*. Würzburg: 1964 (Seliçi, Haftung).

Serozan, Rona. "BK Tasarısı'nın Eksiklik ve Aksaklıklarının İfa ve İfa Engelleri Hukuku Alanından Örneklerle Sergilenmesi". *HPD* S. 6, (Mayıs 2006): 38-51 (Serozan. BK Tasarısı).

Serozan, Rona. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm: İfa, İfa Engelleri Haksız Zenginleşme -Ek Uygulama Çalışmaları-* (Kocayusufpaşaoğlu, Necip/ Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona/Arpacı, Abdülkadir, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Üçüncü Cilt). İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016 (Serozan, İfa Engelleri).

Serozan, Rona. "Culpa in Contrahendo", "Akdin Müsbet İhlâli" ve "Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme" Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi. *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* Y. 2 S. 3: 108-129 (Serozan, Culpa in Contrahendo).

Serozan, Rona. *"Yeni Alman İfa Engelleri Hukuku (Türk Hukukunda Bilimsel Kaynak Olarak Yararlanılabilecek Yenilikler)". İÜHFM* C. LVIII, S. 1-2 (2000): 231-248 (Serozan, Alman İfa Engelleri).

Seven, Vural. "Kara Taşımalarında (TTK ve CMR) Alt Müteakip Taşıyıcıların Yükle İlgililere Karşı Sorumluluğunun Hukukî Temeli". *Haluk Konuralp Anısına Armağan* C. 3 (Ankara 2009): 871-899 (Seven, Alt Müteakip Taşıyıcı).

Seven, Vural. Karayoluyla Yapılan Uluslararası Eşya Taşımalarında Taşıyıcının "Ödeme Karşılığında Teslim Şartı"ndan Doğan Sorumluluğu (CMR m. 21). *LEGAL Hukuk Dergisi*, Y. 4, S. 47 (Kasım 2006): 3363-3375 (Seven, Ödemeli Teslim).

Seven, Vural. *(6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m. 856–893) Hükümlerine Göre) Taşıma Hukukunda Gönderilen.* Ankara: Yetkin Yayınları, 2012 (Seven, Gönderilen).

Seven, Vural. "Taşıma Hukukunda "Gönderilenin" Aktif Taraf Sıfatı". *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 13, S. 169-170 (Eylül- Ekim 2018): 9-29 (Seven, Aktif Taraf).

Seven, Vural. "Taşıma Hukukunda Taşıyıcının Kusur Derecesine Bağlanan Sonuçlardan Kaynaklanan İspat Sorunları". *LEGAL Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi* S. 1 (2005): 51-88 (Seven, Kusur).

Seven, Vural ve **Oyal, Ahmet Batuhan**. "Taşıma Hukukunda Riziko Alanı İlkesi Bağlamında Nötr Alan ve COVID-19'un Nötr Alan Olarak Değerlendirilmesi". *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78 (2): 611-655.

Seyffert, **Wiebke**. *Die Haftung des ausführenden Frachtführers im neuen deutschen Frachtrecht*. Hamburg: LIT Verlag, 2000 (Seyffert, ausführenden Frachtführer).

Sözer, Bülent. "Taşıyanın Taşıma Sözleşmesinden Doğan Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümlere İlişkin Bazı Meseleler ve Görüşler". *Batider* C. XIV S. 2 (1987): 89-161 (Sözer, Sorumluluk).

Sutter, Reto. "Besteht eine Darlegungspflicht des angegriffenen Frachtführers beim Verschuldensnachweis? - Betrachtungen zum internationalen und schweizerischen Frachtrecht". *AJP* (2010): 325-332.

Şenocak, Kemal. *"Kara Taşıma Hukuku Açısından Covıd-19 Tedbirlerinin Değerlendirilmesi". Covıd-19 Küresel Salgınının Hukuktaki Yansımaları, Prof. Dr. Kemal Şenocak (Editör) (*Ankara 2021): 395-423.

Tandoğan, Haluk. Özel Borç İlişkileri, C. II. Ankara: 1982.

Tekinalp, Ünal. "TIR Sözleşmesi Açısından Türk Taşıma Hukukunun Bazı Temel Kavram ve İlkelerine Genel Bir Bakış". *Tır Anlaşması Semineri* (1971): 23-35.

Tekinay, Selâhattin Sulhi, Akman, Sermet, Burcuoğlu, Hâluk ve **Altop, Atillâ**. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler.* İstanbul: 1993.

Thomas, Rhidian (Edited by). *The Carriage of Goods by Sea under the Rotterdam Rules*. London: Informa Law from Routledge, 2010 (Thomas, Rotterdam Rules).

Thume, Karl-Heinz. CMR Kommentar: Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr. Frankfurt am Main: Erich Schmidt Verlag GmbH & Co. KG, 2013 (Thume/İşleyen).

Topuz, Seçkin ve **Canbolat, Ferhat**. "Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda İmkânsızlığın Düzenlenişi". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 57 (3) (2008): 673-718.

Tunçomağ, Kenan. Borçlar Hukuku I, Genel Hükümler. İstanbul: Sermet Matbaası, 1976.

Türkel, Doğuş Taylan. "Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme (TTK m. 876)". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 22 S. 1 (2020): 255-320.

Tüzün, Necat. Kara ve Hava Taşıma Hukuku. Ankara: 1981.

Tüzüner, Özlem. "Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesinin Hukukî Niteliği ve İş Görme Amacı Güden Sözleşmelerle İlişkisi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* S. 101 (2012): 167-196.

Uslu, Murat. *CMR Hükümleri Çerçevesinde Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu.* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.

Ülgen, Hüseyin. Hava Taşıma Sözleşmesi. İstanbul: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1987 (Ülgen, Hava Taşıma).

Ülgen, Hüseyin. *Uluslararası Taşımacılık ve Hukuki Sorunları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1988-27, 1988 (Ülgen, Uluslararası Taşımacılık).

Ülgen, Hüseyin, Helvacı, Mehmet, Kendigelen Abuzer ve **Kaya, Arslan**. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.

Ülgener, Fehmi. *Çarter Sözleşmeleri C. 1: Genel Hükümler – Sefer Çarteri Sözleşmesi*. İstanbul: 2000 (Ülgener, Çarter Sözleşmeleri).

Ülgener, Fehmi. *Taşıyıcının Sorumsuzluk Hâlleri*. İstanbul: 1991 (Ülgener, Sorumsuzluk).

Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah. *Medeni Hukukta Tasarruf İşlemi Kavramı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.

Von Tuhr, Andreas. *Der Allgemeine Teil des Deutschen Bürgerlichen Rechts, Bad. I, II/1, 2*. München/Leipzig: 1910-1918.

Von Tuhr, Andreas/Peter, Hans, Allgemeiner Teil des schweizerischen Obligationenrechts, Band I, 3. Aufl., Zürich 1979.

Wagner, Armin. *Das Verfügungsrecht des Absenders über das Frachtgut während des Transportes*. Leipzig: 1911 (Wagner, Verfügungsrecht).

Waldstein, Thor von ve **Holland, Hubert**. *Binnenschiffahrtsrecht: Kommentar*. Berlin: 2007 (Waldstein/Holland, Binnenschiffahrtsrecht).

Weber, Rolf H. ve **Emmenegger, Susan**. *Die Folgen der Nichterfüllung, Art. 97-109 OR, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Berner Kommentar*. Bern: 2020.

Wehrli, Albert. *Haftung des Frachtführers nach dem schweizerischen Obligationenrech*. Romanshorn: 1920 (Wehrli, Haftung).

Widmann, Hubert. *Kommentar zum Transportrecht*. Neuwied: 1999 (Widmann, Kommentar).

Widmann, Hubert. *Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr (CMR).* Neuwied / Kriftel / Berlin, Luchterhand Verlag, 1993 (Widmann, Straßengüterverkehr).

Yazıcıoğlu, Emine. *Hamburg Kurallarına Göre Taşıyanın Sorumluluğu (Lahey/Visby Kuralları ile Karşılaştırmalı Olarak).* İstanbul: Beta Yayınları, 2000 (Yazıcıoğlu, Hamburg).

Yeşilova Aras, Ecehan. *Uluslararası Karayolu ile Yük Taşımacılığında Teslim Süresinin Aşılması ve Teslimde Ödeme (CMR m. 19, 20, 21).* Ankara: Adalet Yayınevi, 2010, (Yeşilova, Teslimde Ödeme).

Yeşilova, Ecehan. CMR-Taşıma Senedinin İspat Kuvveti. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 7 S. 1 (2005): 237-273 (Yeşilova, Taşıma Senedi).

Yeşilova, Ecehan. *Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahısların ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2004 (Yeşilova, Yardımcı Şahıslar).

Yetiş Şamlı, Kübra. *Taşıyıcının Zıya Hasar ve Geç Teslimden Sorumluluğu*. İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2013 (Yetiş Şamlı, Sorumluluk).

Yıldız, Şükrü. "TTK Hükümleri Işığında Taşıyıcının (Kara Yoluyla) Eşya Taşımadan Doğan Sorumluluğu". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, S. 28 (Güz 2015/2): 97-109.

Yılmaz, Oğuz. *CMR Hükümlerine Göre Müteakip Taşıma*. İzmir: Güncel Yayınevi, 2008.

Yüce, Aydın Alber. "Karayolu Taşımalarında Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluktan Kurtulmasında Özel Sebepler". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* C. 25 S.1 (2019): 360-387.

Zeyneloğlu, Ahmet. Uygulamalı Taşıma Hukuku. Ankara: Olgaç Matbaası, 1980.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : AŞLAR ÜÇYILDIZ, Yasemin

Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet tarihi**
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2015
Lisans	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2011
Lise	Mehmet Adnan Özçelik Anadolu Lisesi	2007

İş Deneyimi

Yıl	**Yer**	**Görev**
2014-Hâlen	Gazi Üni. Hukuk Fakültesi/ Ankara Hacı Bayram Veli Üni. Hukuk Fak.	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce, Almanca

Yayınlar

- *Makaleler*

"Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmelerine İlişkin Konvansiyon (CMR) Hükümleri Çerçevesinde Taşıma ve Teslim Engelleri (TTK ile Karşılaştırmalı Olarak)", AHBV Hukuk Dergisi, Yıl: 2022, Cilt: 27 Sayı: 2, s. 315-348.

"COVID-19 Tedbirlerinin Kara Taşıma Hukuku Alanındaki İfa Engelleri Bakımından Değerlendirilmesi", Prof. Dr. Rıza Ayhan'a Armağan, Cilt. 2, Ankara 2022, s. 1699-1733.

- *Tebliğler*

"COVİD-19 Nedeniyle Ortaya Çıkan Taşıma Krizinin Sebep Olduğu İfa Engelleri", Asos Congress 7. Uluslararası Hukuk Sempozyumu, 27-29 Mayıs 2021, Eskişehir.

"Bonoda Bedel Kaydının İşlevi ve Kaydın İspat Yüküne Etkisine İlişkin Yargıtay Uygulaması", Asos Congress 8. Uluslararası Hukuk Sempozyumu, 15-16 Haziran 2022, İstanbul.

Hobiler

Voleybol, bitki yetiştirme, edebiyat, seyahat, sinema.

ankara
HBM